

**Κοινοποίηση προς την ΕΕ Σχεδίου Μέτρων
αναφορικά με την αγορά Χονδρικής Πρόσβασης και
Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας
(αγορά υπ. αρ. 15, Σύστασης Ευρωπαϊκής Επιτροπής)
σύμφωνα με το Άρθρο 7 της Οδηγίας 2002/21/ΕΚ**

Αύγουστος 2006

Μαρούσι

Πίνακας Περιεχομένων

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ 6

2.ΣΧΕΔΙΟ ΜΕΤΡΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΧΟΝΔΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΚΑΙ

ΕΚΚΙΝΗΣΗΣ ΚΛΗΣΕΩΝ ΣΤΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΙΝΗΤΗΣ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑΣ 8

2.1.Εισαγωγή.....	8
2.1.1. Στόχοι βάσει του Νέου Καθεστώτος Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών	8
2.1.2. Κανονιστικό Πλαίσιο	9
2.1.3. Η Διαδικασία της ΕΕΤΤ	10
2.2.Ορισμός Αγοράς.....	13
2.2.1. Πλαίσιο.....	13
2.2.2. Πεδίο Εξέτασης.....	14
2.2.3. Η Διάρθρωση της Αγοράς.....	16
2.2.3.1. Οι Παίκτες της Αγοράς	16
2.2.3.2. Ο Ρόλος της Χονδρικής Πρόσβασης & Εκκίνησης Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής..	18
2.2.4. Σχετική Αγορά Προϊόντων για Χονδρική Πρόσβαση και Εκκίνηση Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας.....	18
2.2.4.1. Εισαγωγή.....	18
2.2.4.2. Υποκαταστασιμότητα χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων	19
2.2.4.3. Υποκαταστασιμότητα χονδρικών υπηρεσιών που παρέχονται από διαφορετικούς ΠΔΚ	21
2.2.4.4. Υποκαταστασιμότητα της Αυτό-Παροχής με τις υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται σε τρίτα μέρη	22
2.2.4.5. Γεωγραφική Αγορά	23
2.2.4.6. Αρχικά Συμπεράσματα.....	23
2.2.5. Ορισμός Αγοράς Λιανικής	23
2.2.5.1. Εισαγωγή.....	23
2.2.5.2. Εισαγωγή.....	24
2.2.5.3. Εξέταση της υποκαταστασιμότητας μεταξύ των υπηρεσιών κινητής και σταθερής	26
2.2.5.4. Το Εύρος της Αγοράς Λιανικών Υπηρεσιών Κινητών Επικοινωνιών.....	31
2.2.5.5. Γεωγραφική Αγορά	38
2.2.5.6. Συμπεράσματα	38
2.3.Ανάλυση Αγοράς.....	40
2.3.1. Ιστορικό.....	40
2.3.2. Ατομική Δεσπόζουσα Θέση	42
2.3.2.1. Κοινοτικό Δίκαιο	42
2.3.2.2. Έλλειψη Νομικού Προηγούμενου στην Ελλάδα	44
2.3.2.3. Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με την Ατομική Δεσπόζουσα Θέση	45
2.3.3. Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση.....	46
2.3.3.1. Στοιχεία Κοινής ή Συλλογικής Δεσπόζουσας Θέσης.....	46
2.3.3.2. Συγκέντρωση της Αγοράς (Market concentration).....	49
2.3.4. Κίνητρα/ Δυνατότητα Συντονισμού Ανταγωνιστικών Ενεργειών	51
2.3.4.1. Διαφάνεια της αγοράς.....	63

2.3.4.2.	Η ανάγκη ύπαρξης ενός 'Αποτρεπτικού Μηχανισμού'	64
2.3.4.3.	Υφιστάμενος και Δυνητικός Ανταγωνισμός	64
2.3.4.4.	Σχετικές Αποφάσεις ΕΕΤΤ	65
2.3.4.5.	Συναλλαγές σε επίπεδο Χονδρικής	67
2.3.5.	Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με τη Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση	68
2.3.6.	Συμπεράσματα αναφορικά με την Ανάλυση Αγοράς	70

3.ΕΘΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΙΣΜΟ, ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΜΙΣΘΩΜΕΝΩΝ

ΓΡΑΜΜΩΝ	71
3.1.Εισαγωγή	71
3.1.1. Στόχοι βάσει του Νέου Καθεστώτος Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών	71
3.1.2. Κανονιστικό Πλαίσιο	72
3.1.3. Η Διαδικασία της ΕΕΤΤ	73
3.1.4. Δημόσια Διαβούλευση	75
3.1.5. Δομή του Κειμένου της Διαβούλευσης	76
3.2.Ορισμός Αγοράς	77
3.2.1. Πλαίσιο	77
3.2.2. Πεδίο Εξέτασης	78
3.2.3. Η Διάρθρωση της Αγοράς	80
3.2.3.1. Οι Παίκτες της Αγοράς	80
3.2.3.2. Ο Ρόλος της Χονδρικής Πρόσβασης & Εκκίνησης Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής	82
3.2.4. Σχετική Αγορά Προϊόντων για Χονδρική Πρόσβαση και Εκκίνηση Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας	82
3.2.4.1. Εισαγωγή	82
3.2.4.2. Υποκαταστασιμότητα χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων	83
3.2.4.3. Υποκαταστασιμότητα χονδρικών υπηρεσιών που παρέχονται από διαφορετικούς ΠΔΚ	85
3.2.4.4. Υποκαταστασιμότητα της Αυτό-Παροχής με τις υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται σε τρίτα μέρη	86
3.2.4.5. Γεωγραφική Αγορά	87
3.2.4.6. Αρχικά Συμπεράσματα	87
3.2.5. Ορισμός Αγοράς Λιανικής	87
3.2.5.1. Εισαγωγή	87
3.2.5.2. Εισαγωγή	88
3.2.5.3. Εξέταση της υποκαταστασιμότητας μεταξύ των υπηρεσιών κινητής και σταθερής	90
3.2.5.4. Το Εύρος της Αγοράς Λιανικών Υπηρεσιών Κινητών Επικοινωνιών	95
3.2.5.5. Γεωγραφική Αγορά	102
3.2.5.6. Συμπεράσματα	102
3.3.Ανάλυση Αγοράς	104
3.3.1. Ιστορικό	104
3.3.2. Ατομική Δεσπόζουσα Θέση	106
3.3.2.1. Κοινοτικό Δίκαιο	106
3.3.2.2. Έλλειψη Νομικού Προηγούμενου στην Ελλάδα	108
3.3.2.3. Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με την Ατομική Δεσπόζουσα Θέση	109

3.3.3.	Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση.....	110
3.3.3.1.	Στοιχεία Κοινής ή Συλλογικής Δεσπόζουσας Θέσης.....	110
3.3.3.2.	<i>Συγκέντρωση της Αγοράς (Market concentration)</i>	113
3.3.3.3.	Κίνητρα/ Δυνατότητα Συντονισμού Ανταγωνιστικών Ενεργειών	115
3.3.3.4.	<i>Διαφάνεια της αγοράς</i>	127
3.3.3.5.	<i>Η ανάγκη ύπαρξης ενός ‘Αποτρεπτικού Μηχανισμού’</i>	128
3.3.3.6.	<i>Υφιστάμενος και Δυνητικός Ανταγωνισμός</i>	128
3.3.3.7.	<i>Σχετικές Αποφάσεις ΕΕΤΤ</i>	129
3.3.3.8.	<i>Συναλλαγές σε επίπεδο Χονδρικής</i>	131
3.3.4.	Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με τη Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση.....	132
3.3.5.	Συμπεράσματα αναφορικά με την Ανάλυση Αγοράς.....	134
3.4.	Ερωτήσεις Διαβούλευσης αναφορικά με τον ορισμό και την ανάλυση της σχετικής αγοράς.....	135
3.5.	Σχόλια συμμετεχόντων στη διαβούλευση και απαντήσεις ΕΕΤΤ.....	137
3.5.1.	Εισαγωγή.....	137
3.5.2.	Ανάλυση απαντήσεων	137
3.5.3.	Προτάσεις αναθεώρησης.....	142
3.5.4.	Αναλυτικές απαντήσεις συμμετεχόντων	143
3.5.4.1.	COSMOTE.....	144
3.5.4.2.	VODAFONE.....	150
3.5.4.3.	FORTHNET.....	152
3.5.4.4.	TIM-HELLAS.....	158
3.5.4.5.	VIVODI	167

Πρόλογος

Στην παρούσα Κοινοποίηση παρουσιάζονται το Σχέδιο Μέτρων, οι μελέτες και η εθνική δημόσια διαβούλευση που διεξήγαγε η ΕΕΤΤ σχετικά με τον ορισμό αγοράς Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας (*αγορά υπ' αρ.15*) και την επιμέτρηση του επιπέδου του ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά, Ειδικότερα:

- **1^ο Κεφάλαιο – Εισαγωγή:** Στο πρώτο εισαγωγικό κεφάλαιο της παρούσας Κοινοποίησης παρατίθενται τα στάδια της διαδικασίας ανάλυσης αγορών της ΕΕΤΤ καθώς επίσης και μια περίληψη του Σχεδίου Μέτρων της ΕΕΤΤ αναφορικά με την αγορά Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας.
- **2^ο Κεφάλαιο – Σχέδιο Μέτρων:** Στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας Κοινοποίησης συμπεριλαμβάνεται το αναλυτικό Σχέδιο Μέτρων της ΕΕΤΤ αναφορικά με την αγορά Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας. Ειδικότερα, παρατίθενται οι τελικές θέσεις της ΕΕΤΤ αναφορικά με τον Ορισμό και την Ανάλυση του επιπέδου του Ανταγωνισμού στην αγορά Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας, όπως αυτή διαμορφώθηκε κατόπιν και των σχολίων των συμμετεχόντων στην σχετική εθνική δημόσια διαβούλευση που διεξήγαγε η ΕΕΤΤ.
- **3^ο Κεφάλαιο - Εθνική Δημόσια Διαβούλευση αναφορικά με τον ορισμό, ανάλυση και τις ρυθμιστικές υποχρεώσεις της αγοράς Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας:** Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας Κοινοποίησης παρατίθεται το κείμενο της εθνικής δημόσιας διαβούλευσης που διεξήγαγε η ΕΕΤΤ αναφορικά με τον ορισμό και την ανάλυση του επιπέδου του ανταγωνισμού στην αγορά Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας, τα σχόλια των συμμετεχόντων στην εν λόγω διαβούλευση και οι απαντήσεις που παρείχε η ΕΕΤΤ επί των κυριότερων σημείων των παρατηρήσεών τους.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Διαδικασία Ανάλυσης Αγορών

Η ΕΕΤΤ διεξήγαγε μια εθνική δημόσια διαβούλευση αναφορικά με τον ορισμό και την ανάλυση του επιπέδου του ανταγωνισμού για τη αγορά Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας από τις 19 Ιουλίου έως τις 21 Αυγούστου του 2006. Κατόπιν υποβολής των σχολίων των συμμετεχόντων στην ως άνω διαβούλευση η ΕΕΤΤ τον Αύγουστο του 2006 παρείχε αναλυτικές απαντήσεις επί των κυριότερων σημείων των παρατηρήσεών τους.

Περίληψη Σχεδίου Μέτρων της ΕΕΤΤ αναφορικά με την αγορά Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι η σχετική αγορά προϊόντων χονδρικής για πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε δίκτυα κινητής τηλεφωνίας καλύπτει όλη την Ελληνική Επικράτεια και αποτελείται από τα εξής κύρια στοιχεία:

- περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται από ΠΔΚ (Παρόχους Δικτύων Κινητής),
- περιλαμβάνει όλους τους ΠΔΚ σε μια ενιαία σχετική αγορά πολλών παρόχων, και
- περιλαμβάνει την αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων από κατοχυρωμένους ΠΔΚ στην Ελλάδα.

Τα χαρακτηριστικά αυτά θα διευκόλυναν τον ορισμό αγοράς που θα υποστήριζε την ύπαρξη πολλών μορφών πρόσβασης που αφορούν διαφορετικά επιχειρηματικά μοντέλα, συμπεριλαμβανομένης της παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών (π.χ., χρόνος με διαφορετική επωνυμία ή χωρίς), της πρόσβασης από ΕΠΔΚ (Εικονικούς Παρόχους Δικτύων Κινητής), της έμμεσης πρόσβασης (δηλαδή, Προεπιλογής Φορέα), και της εθνικής περιαγωγής.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της εν λόγω Διαβούλευσης, η θέση της ΕΕΤΤ είναι ότι στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης δεν προέκυψαν συμπερασματικά στοιχεία επί τη βάση των οποίων θα εδύνατο να ορισθεί η οποιαδήποτε εταιρεία κινητής στην Ελλάδα (ατομικά ή συλλογικά) ως έχουσα ΣΙΑ στη σχετική αγορά. Ως εκ τούτου, δεν είναι απαραίτητο να

επιβληθούν υποχρεώσεις σε οποιαδήποτε εταιρεία κινητής αναφορικά με τη χονδρική αγορά πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας. Ωστόσο, η ΕΕΤΤ θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί την σχετική αγορά προκειμένου να εξετάσει εάν οι συνθήκες της αγοράς επιβάλλουν αναθεώρηση της συμπερασμάτων αναφορικά με τις συνθήκες ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά

2. ΣΧΕΔΙΟ ΜΕΤΡΩΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΧΟΝΔΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΙΝΗΣΗΣ ΚΛΗΣΕΩΝ ΣΤΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΙΝΗΤΗΣ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑΣ

2.1.Εισαγωγή

2.1.1. Στόχοι βάσει του Νέου Καθεστώτος Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών

Το Άρθρο 8 της *Οδηγίας Πλαίσιο* θέτει ως στόχους που διέπουν τη δράση της ΕΕΤΤ κατά την άσκηση των καθηκόντων της στον τομέα της παροχής δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών:

- (i) την προώθηση του ανταγωνισμού
- (ii) τη συμβολή στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς, και
- (iii) την προώθηση των συμφερόντων των χρηστών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η παρούσα ανάλυση συνάδει με τους στόχους αυτούς, καθώς η ΕΕΤΤ επιδιώκει να προωθήσει τον ανταγωνισμό διασφαλίζοντας το μέγιστο όφελος για τους τελικούς χρήστες σε επίπεδο τιμής, επιλογών και ποιότητας.

2.1.2. Κανονιστικό Πλαίσιο

Σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο ηλεκτρονικών επικοινωνιών και δικτύων,¹ η ΕΕΤΤ καλείται να ορίσει σχετικές αγορές στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές συνθήκες, ιδίως να ορίσει σχετικές γεωγραφικές αγορές στην ελληνική επικράτεια, ακολουθώντας τη διαδικασία ορισμού αγορών που περιγράφεται στην *Οδηγία Πλαίσιο*.² Επιπλέον, η ΕΕΤΤ καλείται να διεξάγει ανάλυση των σχετικών αγορών προκειμένου να εκτιμήσει κατά πόσον υφίσταται ή όχι σε αυτές αποτελεσματικός ανταγωνισμός.³ Για τις περιπτώσεις εκείνες που διαπιστώνει ότι η σχετική αγορά δεν είναι επαρκώς ανταγωνιστική (δηλαδή υπάρχουν μία ή περισσότερες επιχειρήσεις που διαθέτουν σημαντική ισχύ στην αγορά (ΣΙΑ)), η ΕΕΤΤ οφείλει σύμφωνα με την *Οδηγία Πλαίσιο* να

¹ Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, το οποίο αποτελείται από την Οδηγία 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία Πλαίσιο*”), Ε.Ε. 2002 L 108/33, και τέσσερις άλλες Οδηγίες (συλλογικά αναφέρονται ως οι “*Ειδικές Οδηγίες*”), που είναι οι εξής: Οδηγία 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την Αδειοδότηση των δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία για την Αδειοδότηση*”), ΕΕ 2002 L 108/21, Οδηγία 2002/19/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες, καθώς και με τη διασύνδεσή τους (“η *Οδηγία για την Πρόσβαση* ”), ΕΕ 2002 L 108/7, Οδηγία 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία για την Καθολική Υπηρεσία* ”), ΕΕ 2002 L 108/51, και η Οδηγία 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία για την Ιδιωτική Ζωή και τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες* ”), ΕΕ 2002 L 201/37. Τέσσερις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, τέθηκαν σε ισχύ στις 24 Απριλίου του 2002. Το τελευταίο τμήμα του Ευρωπαϊκού Κανονιστικού πακέτου για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, η Οδηγία για την Προστασία της Ιδιωτικής Ζωής στις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες, ετέθη σε ισχύ την 31η Ιουλίου 2002

² Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 15.

³ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 16.

καθορίσει τις επιχειρήσεις με ΣΙΑ στην αγορά αυτή και να τους επιβάλει τις κατάλληλες ρυθμιστικές υποχρεώσεις.⁴

Εναλλακτικά, όπου διαπιστώνει ότι η σχετική αγορά είναι επαρκώς ανταγωνιστική, με βάση την *Οδηγία Πλαίσιο*, η ΕΕΤΤ δεν επιβάλλει νέες ρυθμιστικές υποχρεώσεις και εάν έχει επιβάλει τέτοιες στο παρελθόν, θα πρέπει να τις άρει και να απέχει από το να επιβάλει στις εν λόγω επιχειρήσεις νέες υποχρεώσεις.⁵

Σύμφωνα με την *Οδηγία Πλαίσιο*, Άρθρο 16, η διαδικασία ανάλυσης αγοράς θα πρέπει να ακολουθεί χρονικά τον ορισμό της σχετικής αγοράς, ο οποίος λαμβάνει χώρα το συντομότερο δυνατό μετά την υιοθέτηση ή τη μεταγενέστερη αναθεώρηση της Σύστασης της Ε.Ε. για τις Σχετικές Αγορές.⁶ Κατά τον ορισμό των σχετικών αγορών και τη διεξαγωγή της ανάλυσης του ανταγωνισμού σε αυτές, η ΕΕΤΤ καλείται να λάβει υπόψη στο μέγιστο δυνατό βαθμό τη *Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές και τις Κατευθυντήριες Γραμμές* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.⁷

2.1.3. Η Διαδικασία της ΕΕΤΤ

Για τις ανάγκες της διαδικασίας ορισμού και ανάλυσης αγορών, η ΕΕΤΤ χρησιμοποίησε στοιχεία της αγοράς από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών και παρόχων δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Η ΕΕΤΤ πραγματοποιεί τον ορισμό και την ανάλυση της αγοράς σύμφωνα με το Νόμο 3431/2006 ‘Περί Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και Άλλες Διατάξεις’ [ΦΕΚ 13 /03.02.2006] (ο «Νόμος») που αποτελεί το νέο Ελληνικό Νόμο για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες που τέθηκε

⁴ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 16 (4).

⁵ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 16 (3).

⁶ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 15.

⁷ Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για την ανάλυση αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά βάσει του κοινοτικού πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ΕΕ 2002 C 165/3, (“Κατευθυντήριες Γραμμές”).

σε ισχύ την 3η Φεβρουαρίου, 2006⁸. Ο Νόμος μεταφέρει στην Ελληνική νομοθεσία τη δέσμη Οδηγιών της ΕΕ του 2002 (Οδηγίες 2002/19/EK, 2002/20/EK, 2002/21/EK, 2002/22/EK και 2002/77/EK).

Το Άρθρο 12 παρ.1 (α) του Νόμου παρέχει στην ΕΕΤΤ τη γενική αρμοδιότητα σχετικά με την ανάλυση αγορών (συμπεριλαμβανομένου του ορισμού των σχετικών αγορών προϊόντων/ υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, της ανάλυσης της αποτελεσματικότητας του ανταγωνισμού, καθώς και τον Ορισμό των Παρόχων με ΣΙΑ και την επιβολή κανονιστικών υποχρεώσεων σε μια ορισμένη σχετική αγορά), σύμφωνα με τις διατάξεις του.

Το Άρθρο 12 παρ.1 (ι) και (ιβ) παρέχει στην ΕΕΤΤ την αρμοδιότητα να διενεργεί δημόσιες διαβουλεύσεις, σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας εθνικής και Κοινοτικής νομοθεσίας, σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, με άλλα Κράτη Μέλη της ΕΕ και την Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 7 της Οδηγίας Πλαίσιο.

Το Άρθρο 12 παρ.1 (ιστ) σε συνδυασμό με το άρθρο 64 παρ.1 παρέχει στην ΕΕΤΤ ευρείες αρμοδιότητες σχετικά με τη συλλογή στοιχείων, τόσο για τους σκοπούς ex ante ρύθμισης του τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όσο και για ex post έρευνα και εφαρμογή. Ειδικότερα, το άρθρο 64 παρ.1 του Νόμου επιβάλλει σε όλες τις επιχειρήσεις που παρέχουν δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών υπό καθεστώς Γενικής Άδειας να παρέχουν όλες τις πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που απαιτούνται προκειμένου η ΕΕΤΤ να διασφαλίζει τη συμμόρφωση με τις διατάξεις ή τις αποφάσεις που εκδίδονται σύμφωνα με τη νομοθεσία για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων (άρθρο 64 παρ.1, εδ.(στ)) όλων των πληροφοριών που απαιτούνται για την ανάλυση αγοράς και τον προσδιορισμό των επιχειρήσεων με ΣΙΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ.4 του Νόμου, οι επιχειρήσεις αυτές θα πρέπει να παρέχουν τις αιτούμενες πληροφορίες άμεσα κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και το βαθμό λεπτομέρειας που καθορίζει η ΕΕΤΤ και εφόσον δεν ορίζεται άλλη προθεσμία, εντός είκοσι (20)

⁸ Για τη διεξαγωγή του ορισμού και της ανάλυσης αγορών, η ΕΕΤΤ έχει συλλέξει επίσης στοιχεία δυνάμει του προϊσχύοντος Νόμου Τηλεπικοινωνιών (Νόμος 2867/2000 'Οργάνωση και Λειτουργία των Τηλεπικοινωνιών και Λοιπές Διατάξεις' [ΦΕΚ273/19.12.2000, Τεύχος Α]), (άρθρα, 3 παρ. 14, 15 και 19).

εργασίμων ημερών από το αίτημα. Ο Νόμος ορίζει ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα πέντε (5) εργασίμων ημερών για την παροχή πληροφοριών.

Επίσης, σύμφωνα με το Άρθρο 12 παρ.1(στ) του Νόμου, οι αρμοδιότητες σχετικά με το δίκαιο του Ανταγωνισμού όσον αφορά τον τομέα των Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών ανήκει στην ΕΕΤΤ και όχι στην Επιτροπή Ανταγωνισμού. Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της σχετικά με το δίκαιο του ανταγωνισμού, το άρθρο 14 του Νόμου παρέχει στην ΕΕΤΤ ευρείες αρμοδιότητες σχετικά με τη συλλογή στοιχείων που είναι απαραίτητα για την εφαρμογή του Νόμου 703/1977, συμπεριλαμβανομένης της εξουσίας ελέγχου βιβλίων και άλλων εγγράφων των τηλεπικοινωνιακών παρόχων και της έρευνας των στα γραφεία και λοιπές εγκαταστάσεις τους.

2.2.Ορισμός Αγοράς

2.2.1. Πλαίσιο

Η ΕΕΤΤ καλείται να ορίσει σχετικές αγορές στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές συνθήκες, ιδίως να ορίσει τις σχετικές γεωγραφικές αγορές στην Ελληνική επικράτεια, ακολουθώντας τη διαδικασία ορισμού αγορών όπως αυτή τίθεται στην Οδηγία Πλαίσιο. Η υποχρέωση αυτή αφορά τόσο τις σχετικές αγορές που προσδιορίζονται στη Σύσταση όσο και τυχόν πρόσθετες σχετικές αγορές που δύναται να ορίσει η ΕΕΤΤ. Η ΕΕΤΤ διεξάγει τον ορισμό αγορών σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου του ανταγωνισμού λαμβάνοντας ιδιαίτερος υπόψη τη Σύσταση καθώς και την Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 15.

Η διαδικασία ορισμού αγορών στοχεύει στο να προσδιορίσει με συστηματικό τρόπο τις ανταγωνιστικές πιέσεις που υφίστανται οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και δικτύων για την αποτελεσματική ανάλυση της αγοράς. Μια σχετική αγορά προϊόντων αποτελείται από το σύνολο των προϊόντων ή υπηρεσιών που είναι επαρκώς εναλλάξιμα ή υποκατάστατα, όχι μόνο από την άποψη των αντικειμενικών χαρακτηριστικών τους, της τιμής ή της επιδιωκόμενης χρήσης τους, αλλά και τις συνθήκες ανταγωνισμού ή/ και τη διάρθρωση της προσφοράς και της ζήτησης στην εν λόγω αγορά.

Στα πλαίσια αυτά, η ΕΕΤΤ θα εξετάσει τη δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής και λιανικής και τη δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς προσφοράς σε επίπεδο χονδρικής. Η δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης παρέχει ένα τρόπο μέτρησης του βαθμού στον οποίο οι καταναλωτές είναι έτοιμοι να υποκαταστήσουν την εν λόγω υπηρεσία με άλλες υπηρεσίες

Για το σκοπό ορισμού της σχετικής αγοράς, η ΕΕΤΤ θα λάβει υπόψη μια σειρά μέτρων κατά την αξιολόγηση της υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης και προσφοράς, συμπεριλαμβανομένου του τεστ SSNIP όπου είναι πρακτικά δυνατό να εφαρμοστεί. Με βάση το εν λόγω τεστ, μια συγκεκριμένη υπηρεσία ή ένα σύνολο υπηρεσιών συνιστά χωριστή σχετική αγορά εάν ένας υποθετικός μονοπωλιακός πάροχος μπορούσε να επιβάλει μια μικρή αλλά ουσιώδη (έως και 10%), μη προσωρινή αύξηση τιμής πάνω από το ανταγωνιστικό επίπεδο,

χωρίς να μειωθούν οι πωλήσεις, με συνέπεια η αύξηση της τιμής να αποβεί κερδοφόρος. Η άσκηση ορισμού αγοράς εξετάζει την πιθανή ανταγωνιστική ανταπόκριση μιας ομάδας πελατών (όχι οριακών), δηλαδή όχι απαραίτητα της πλειοψηφίας των πελατών.⁹

Τέλος, μια σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή όπου οι σχετικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στην παροχή και προμήθεια προϊόντων ή/ και υπηρεσιών, στην οποία οι συνθήκες του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς και διακριτές από όμορες περιοχές, όπου οι συνθήκες του ανταγωνισμού είναι ουσιαστικά διαφορετικές.

2.2.2. Πεδίο Εξέτασης

Η αγορά που εξετάζεται στην παρούσα είναι η αγορά χονδρικής "για την παροχή πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας " (Αγορά 15 του Παραρτήματος της Σύστασης για τις Σχετικές Αγορές), η οποία αποτελείται από την πρόσβαση στο δίκτυο, την εκκίνηση και τη μεταφορά κλήσεων¹⁰. Αυτές οι υπηρεσίες χονδρικής, σε συνδυασμό με τον τερματισμό κλήσεων σε επίπεδο χονδρικής, είναι τα κύρια στοιχεία που απαιτούνται για να δημιουργηθεί μια λιανική υπηρεσία κινητής.

Η Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εξηγεί ότι η δικτυακή πρόσβαση και η εκκίνηση κλήσεων παρέχονται συνήθως μαζί από έναν ΠΔΚ, το οποίο σημαίνει ότι και οι δύο υπηρεσίες μπορούν να θεωρηθούν μέρος της ίδιας αγοράς σε επίπεδο χονδρικής. Ωστόσο, η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτό δεν θα ισχύει απαραίτητα και στο μέλλον, εάν οι υπηρεσίες επιλογής και προεπιλογής φορέα εισαχθούν για τα δίκτυα κινητής γεγονός που συνέβη με τους

⁹ Βλέπε, παραδείγματος χάρη, Υπόθεση, *Hoffman-La Roche & Co. A. G. v. Commission* [1979] ECR 461 and *Ahmed Saeed Flugreisen v. Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs* [1989] ECR 803.

¹⁰ Η χονδρική εκκίνηση κλήσεων επιτρέπει σε παρόχους με έμμεση πρόσβαση να παρέχουν κλήσεις που εκκινούν από κινητά μέσω έμμεσης πρόσβασης, όπως η Επιλογή και η Προεπιλογή Φορέα. Η έμμεση πρόσβαση θα επέτρεπε στους καλούντες να χρησιμοποιήσουν έναν πάροχο για κλήσεις από κινητά εκτός του Παρόχου Δικτύων Κινητής (ΠΔΚ) του οποίου είναι συνδρομητές.

παρόχους δικτύων σταθερής τηλεφωνίας.¹¹ Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι η σχετική αγορά εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από σημαντικούς φραγμούς εισόδου, διότι οι επιχειρήσεις στις οποίες δεν έχει εκχωρηθεί φάσμα μπορούν να εισέλθουν στην αγορά μόνο με βάση μελλοντικές απονομές φάσματος ή μέσω της αγοράς αυτών από έναν αδειοδοτημένο ΠΔΚ. Κατά κανόνα, αυτό δεν συνιστά απόλυτο φραγμό εισόδου, εφόσον υπάρχουν διάφορες δυνατότητες για χρήση φάσματος από κοινού, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης της εθνικής περιαγωγής¹² ή των σχέσεων έμμεσης πρόσβασης.¹³

Επίσης, οι Εικονικοί Πάροχοι Δικτύων Κινητής (ΕΠΔΚ) μπορούν να παρέχουν όλες τις λιανικές υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών. Οι συμφωνίες με ΕΠΔΚ μπορούν να λάβουν πολλές διαφορετικές μορφές. Στην πιο διαδεδομένη μορφή τους, οι ΕΠΔΚ παρέχουν πρόσβαση, εκκίνηση και τερματισμό, ενώ επίσης αγοράζουν υπηρεσίες διασύνδεσης που επιτρέπουν στους συνδρομητές τους να ολοκληρώνουν τις κλήσεις τους. Δεδομένου ότι η υπηρεσία αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως μορφή πρόσβασης σε αποδεσμοποιημένα στοιχεία του δικτύου πρόσβασης, ιδίως στο ραδιο-δίκτυο πρόσβασης, οι δομές αυτές συνήθως δεν αναπτύσσονται με άλλο τρόπο εκτός από τη ρυθμιστική παρέμβαση.

Τέλος, αυτή είναι η μόνη σχετική αγορά που ορίζεται στη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές για την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ρητά ότι η ρύθμιση σε επίπεδο χονδρικής μπορεί να μην απαιτείται όταν παρατηρείται ικανοποιητικό επίπεδο ανταγωνισμού σε επίπεδο λιανικής.

¹¹ Αυτό δεν ισχύει σήμερα στην Ελλάδα, ούτε επιβάλλεται αλλού στην ΕΕ.

¹² Όπως, για παράδειγμα, η συμφωνία εθνικής περιαγωγής που παρέχεται από τη VODAFONE στην Q TELECOM η οποία παρέχεται από τον Ιούνιο του 2002. Η εθνική περιαγωγή ορίζεται ως συγκεκριμένη μορφή πρόσβασης στην οποία βασίζεται μεταβατικά ένας νεοεισερχόμενος πάροχος κινητής, συνήθως για το σκοπό παροχής υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας σε μια ευρύτερη γεωγραφική περιοχή. Συνήθως η εθνική περιαγωγή χρησιμοποιείται από νεοεισερχόμενους παρόχους κινητής τηλεφωνίας μέχρις ότου αναπτύξουν δική τους δικτυακή υποδομή.

¹³ Παραδείγματος χάριν, ο αερόχρονος χονδρικής μπορεί απλά να συνδεθεί με άλλες υπηρεσίες, επιτρέποντας έτσι στους παρόχους υπηρεσιών να μεταπωλούν υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών μέσω της αγοράς λεπτών ή χωρητικότητας.

2.2.3. Η Διάρθρωση της Αγοράς

2.2.3.1. Οι Παίκτες της Αγοράς

Ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης της TIM HELLAS Τηλεπικοινωνίες ΑΕΒΕ και της Q TELECOMMUNICATIONS Ανώνυμη Εταιρεία Τηλεπικοινωνιών, που ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2006, υπάρχουν ουσιαστικά τρεις ΠΔΚ στην αγορά κινητής στην Ελλάδα τον Ιούλιο του 2006¹⁴, συγκεκριμένα: η TIM HELLAS Τηλεπικοινωνίες ΑΕΒΕ (εφεξής TIM HELLAS), η οποία ξεκίνησε το 1992, η VODAFONE ΠΑΝΑΦΟΝ Ανώνυμη Ελληνική Εταιρεία Τηλεπικοινωνιών (εφεξής VODAFONE), η οποία ξεκίνησε το 1993 και η COSMOTE Κινητές Τηλεπικοινωνίες ΑΕ (εφεξής COSMOTE), η οποία ξεκίνησε το 1998. Μέχρι την συγκέντρωση της TIM HELLAS και της Q TELECOMMUNICATIONS Ανώνυμη Εταιρεία Τηλεπικοινωνιών (εφεξής Q TELECOM), η τελευταία λειτουργούσε από το 2002.

Σύμφωνα με την Απόφαση της ΕΕΤΤ 368/39/22-12-2005, η αλλαγή ελέγχου της Q TELECOM εγκρίθηκε, με την απόκτηση του 100% του μετοχικού της κεφαλαίου από μια θυγατρική της TIM HELLAS.

Η συγκέντρωση εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την Απόφαση Νο. SG-Greffe (2006) D/200119, Brussels 13-1-2006 EC. Με βάση την απόφαση αυτή, η Επιτροπή θεωρεί ότι η συναλλαγή αυτή αποτελεί «συγκέντρωση» σύμφωνα με το Άρθρο 3 (1)(β) του Κανονισμού για τις Συγχωνεύσεις (Merger Regulation), η οποία ενώ οδηγεί σε μείωση των παικτών της αγοράς κινητής στην Ελληνική αγορά, δεν θα έχει αρνητικές συνέπειες. Αντίθετα, θα οδηγήσει στη δημιουργία ενός πιο ισχυρού παρόχου κινητής, ο οποίος θα είναι σε πιο πλεονεκτική θέση για να ανταγωνιστεί τους μεγαλύτερους παρόχους, τη VODAFONE και την COSMOTE.

¹⁴ Επειδή τα δίκτυα της TIM HELLAS και της Q TELECOM ανήκουν στην ίδια μητρική επιχείρηση, αντιμετωπίζονται για κάθε σκοπό ως μία επιχείρηση στη σχετική αγορά. Με βάση το τεστ της «ενιαίας οικονομικής οντότητας» που εφαρμόζεται από τους κανόνες ανταγωνισμού της Κοινότητας, η ανταγωνιστική θέση της Q TELECOM θα πρέπει να ενταχθεί σε αυτή της TIM HELLAS, λόγω της κοινής ιδιοκτησίας (βλ. *AEG v Commission*, Case 107/82, [1983] ECR 3151).

Όλοι οι σημερινοί Πάροχοι Δικτύων Κινητής (ΠΔΚ) έχουν λάβει άδειες 3G το 2001, και έχουν ξεκινήσει την παροχή υπηρεσιών 3G από τον Ιανουάριο του 2004 (TIM HELLAS), το Μάιο του 2004 (COSMOTE) και τον Αύγουστο του 2004 (VODAFONE).

Η διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων των ΠΔΚ στην Ελλάδα με βάση τους ενεργούς¹⁵ συνδρομητές, παρουσιάζεται στον κάτωθι πίνακα:

ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ^{16,17} ΜΕ ΒΑΣΗ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ 2G

	31/12/2003	30/6/2004	31/12/2004	30/6/2005	31/12/2005
COSMOTE	37,7%	38,3%	38,1%	37,5%	38%
VODAFONE	34,5%	34,7%	35,3%	37,8%	36,1%
TIM HELLAS	24,6%	22,8%	21,7%	19,4%	20,5%
Q TELECOM	3,2%	4,2%	4,9%	5,4%	5,4%

Από την εισαγωγή των υπηρεσιών κινητής στην Ελλάδα, ο βαθμός διείσδυσης έχει διατηρήσει μια σημαντική ανοδική τάση φτάνοντας στο 90,5%¹⁸ το Δεκέμβριο του 2005. Η διείσδυση της κινητής υπερβαίνει τη διείσδυση των σταθερών γραμμών, με 10,2 εκατομμύρια ενεργούς συνδρομητές κινητής σε σύγκριση με 5,1 εκατομμύρια γραμμές σταθερής τηλεφωνίας.

¹⁵ Οι ενεργοί συνδρομητές ορίζονται ως οι συνδρομητές που έχουν δημιουργήσει έσοδα είτε σε επίπεδο λιανικής (συλλογή κλήσεων, SMS, κλπ) είτε χονδρικής (τερματισμός κλήσεων, SMS, κλπ) κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων μηνών.

¹⁶ Τα στοιχεία υπολογίζονται με βάση ημερολογιακά εξάμηνα για όλους τους παρόχους.

¹⁷ Την 31/12/05, τα μερίδια αγοράς με βάση τους 3G συνδρομητές ανερχόταν για την COSMOTE σε 6,7%, για τη VODAFONE σε 92,2% και την TIM HELLAS σε 1,2%. Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι εφόσον ο αριθμός των 2G συνδρομητών ανέρχεται σε εκατομμύρια ενώ ο αριθμός των 3G συνδρομητών ανέρχεται σε μερικές χιλιάδες, η ένταξη των 3G συνδρομητών κατά τον υπολογισμό των μεριδίων αγοράς των ενεργών συνδρομητών δεν θα επέφερε σημαντική διαφοροποίηση στα μερίδια αγοράς.

¹⁸ Με βάση τα στοιχεία των ενεργών συνδρομητών 2G.

2.2.3.2. Ο Ρόλος της Χονδρικής Πρόσβασης & Εκκίνησης Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής

Εκτός της σχέσης εθνικής περιαγωγής μεταξύ της Q TELECOM και της VODAFONE (από τον Ιούνιο του 2002), δεν υπάρχουν μορφές χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται στην Ελληνική αγορά από τους υφιστάμενους τρεις Ελληνικούς ΠΔΚ. Η σχέση αυτή δε φαίνεται πλέον να είναι απαραίτητη λόγω της συγκέντρωσης της Q TELECOM και της TIM HELLAS τον Ιανουάριο 2006. Μέχρι τώρα, δεν έχουν υπάρξει συμφωνίες ΕΠΔΚ ή άλλες μορφές συμφωνιών άμεσης ή έμμεσης πρόσβασης που έχουν συναφθεί με τη VODAFONE, την COSMOTE, ή την TIM HELLAS με άλλους παρόχους Δικτύων και Υπηρεσιών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών (ΔΥΗΕ), ούτε γνωρίζει η EETT κάποιο αίτημα για τέτοιες μορφές άμεσης ή έμμεσης πρόσβασης από παρόχους ΔΥΗΕ.

Πολλοί εναλλακτικοί πάροχοι σταθερών δικτύων συνεχίζουν να απευθύνονται σε εταιρικούς πελάτες εν μέρει μέσω της χρήσης των "GSM gateways", και δεν έχει επέλθει στην αντίληψη της EETT κάποιο αίτημα για ΕΠΔΚ.

2.2.4. Σχετική Αγορά Προϊόντων για Χονδρική Πρόσβαση και Εκκίνηση Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας

2.2.4.1. Εισαγωγή

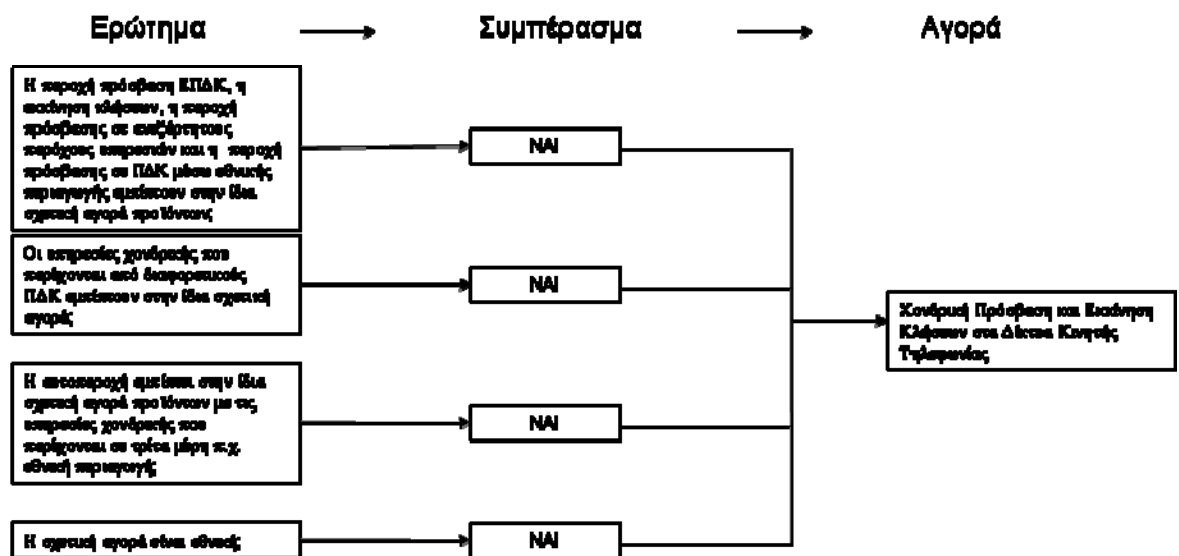
Επειδή στην Ελλάδα δεν υπάρχει ζήτηση στο επίπεδο χονδρικής, ο ορισμός αγοράς από την EETT έλαβε υπ' όψιν τα εξής ζητήματα σχετικά με τον καθορισμό του εύρους της σχετικής αγοράς προϊόντων:

- εάν η εκκίνηση κλήσεων, η παροχή πρόσβασης σε ΕΠΔΚ, η παροχή πρόσβασης σε ανεξάρτητους παρόχους υπηρεσιών και η παροχή πρόσβασης σε ΠΔΚ μέσω εθνικής περιαγωγής εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,
- εάν οι υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται από διαφορετικούς ΠΔΚ εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,

- εάν η αυτοπαροχή θα πρέπει να περιλαμβάνεται στη σχετική αγορά προϊόντων μαζί με τις περιορισμένες υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται σε τρίτα μέρη (π.χ. η εθνική περιαγωγή), και
- εάν η σχετική αγορά είναι εθνική.

Η αξιολόγηση των ζητημάτων αυτών από την ΕΕΤΤ παρουσιάζεται κάτωθι στο Σχήμα 1:

Σχήμα 1: Σχετική Αγορά Χονδρικής

2.2.4.2. Υποκαταστασιμότητα χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων

Ως αποτέλεσμα του γεγονότος ότι δεν παρέχονται προϊόντα πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων από κινητά σε τρίτα μέρη στην Ελληνική αγορά (Ιούλιος 2006),¹⁹ η ΕΕΤΤ αποφάσισε

¹⁹ Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι στο άμεσο μέλλον η Q TELECOM, λόγω της συγκέντρωσης με την TIM HELLAS, θα πάψει να λαμβάνει υπηρεσίες εθνικής περιαγωγής από την VODAFONE.

ότι, αντί να προβεί σε λεπτομερή ανάλυση της υποκαταστασιμότητας από την πλευρά της ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής, το πεδίο του ορισμού της σχετικής αγοράς σε επίπεδο χονδρικής θα πρέπει να καθορίζεται από το βαθμό στον οποίο οι πάροχοι χρειάζονται υπηρεσίες πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων προκειμένου να μπορούν να παρέχουν όλες τις λιανικές υπηρεσίες για να ικανοποιούν τις ανάγκες των πελατών.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η παροχή χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων από ΠΔΚ χρησιμοποιείται ως βάση για άλλους παρόχους για να μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες λιανικής με βάση διαφορετικά επιχειρηματικά μοντέλα, από τα οποία κανένα δε φαίνεται να είναι άμεσα υποκατάστατο από την πλευρά της ζήτησης, γιατί βασίζονται σε διαφορετικές οικονομικές υποθέσεις (οι οποίες αντανακλούν διαφορετικές στρατηγικές εισόδου), και συγκεκριμένα:

- Οι Πάροχοι έμμεσης πρόσβασης²⁰ χρειάζονται εκκίνηση κλήσεων,
- Οι ΕΠΔΚ (MVNOs)²¹ χρειάζονται πρόσβαση στο δίκτυο του ΠΔΚ,
- Οι Ανεξάρτητοι πάροχοι υπηρεσιών²² χρειάζονται πρόσβαση σε αερόχρονο με τη μορφή λεπτών ή χωρητικότητας, και
- Οι νεοεισερχόμενοι Πάροχοι Δικτύων Κινητής (ΠΔΚ)²³ βασίζονται στην εθνική περιαγωγή, τουλάχιστον μεταβατικά.

²⁰ Ο πάροχος έμμεσης πρόσβασης είναι ένας πάροχος που παρέχει υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (συμπεριλαμβανομένων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε σταθερή θέση) σε έναν πελάτη ο οποίος δεν είναι άμεσα συνδεδεμένος με το δίκτυό του αλλά με έναν πάροχο δικτύου και ο πάροχος έμμεσης πρόσβασης πληρώνει τον πάροχο δικτύου για την υπηρεσία σύνδεσης στο δίκτυο εκκίνησης.

²¹ Ο ΕΠΔΚ είναι ένας φορέας που παρέχει μια υπηρεσία κινητής χωρίς να διαθέτει ιδιόκτητη άδεια φάσματος κινητής, και δεν κατέχει απαραίτητα όλα ή και κανένα από τα στοιχεία της υποδομής δικτύου κινητής τηλεφωνίας.

²² Οι Ανεξάρτητοι Πάροχοι Υπηρεσιών είναι φορείς που παρέχουν τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες μέσω σταθερών ή κινητών δικτύων, ή υπηρεσίες που περιλαμβάνουν και τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες δημοσίου, αλλά δεν διαθέτουν δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Ωστόσο, αυτές οι διαφορετικές υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων, είναι ένα μέσο ικανοποίησης των αναγκών των λιανικών πελατών και υποστηρίζουν έτσι το επιχείρημα της υποκαταστασιμότητας από την πλευρά της ζήτησης.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς

Οι προαναφερόμενες υπηρεσίες χονδρικής φαίνονται να είναι υποκατάστατες. Για παράδειγμα, ένας ΠΔΚ ο οποίος παρέχει υπηρεσίες σε ένα ΕΠΔΚ μπορεί σε σύντομο χρονικό διάστημα (κάνοντας τις κατάλληλες τροποποιήσεις στο δίκτυο του) να παρέχει και υπηρεσίες εθνικής περιαγωγής, και αντιστρόφως.

Συμπέρασμα

Η ύπαρξη υποκαταστασιμότητας από πλευράς προσφοράς, εάν υποθέσουμε την ύπαρξη υποκαταστασιμότητας από πλευράς ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής, δικαιολογεί το συμπέρασμα της ΕΕΤΤ ότι όλες οι υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που μπορούν να παρασχεθούν από έναν ΠΔΚ πρέπει να περιλαμβάνονται στη σχετική αγορά προϊόντων.

2.2.4.3. Υποκαταστασιμότητα χονδρικών υπηρεσιών που παρέχονται από διαφορετικούς ΠΔΚ

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να απαντηθεί το ερώτημα εάν τα ζητήματα υποκαταστασιμότητας πρέπει να αξιολογηθούν από την πλευρά κάθε δικτύου ή για πολλά δίκτυα.

Αντίθετα με τις υπηρεσίες τερματισμού κλήσεων σε κινητά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο πάροχος έμμεσης πρόσβασης δεν χρειάζεται πρόσβαση σε όλα τα δίκτυα κινητής στην Ελλάδα προκειμένου να μπορεί να υποστηρίξει ένα επιχειρηματικό μοντέλο. Πράγματι, δεδομένου της ύπαρξης συμφωνιών διασύνδεσης ανάμεσα σε όλους τους ΠΔΚ στην Ελλάδα, τα κοντινά μερίδια αγοράς μεταξύ των τριών ΠΔΚ στην Ελλάδα και η πανελλαδική γεωγραφική κάλυψη

²³ Οι ΠΔΚ είναι πάροχοι που διαθέτουν άδειες χρήσης του φάσματος ραδιοσυχνοτήτων και λειτουργούν πλήρη δίκτυα κινητών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των σταθμών βάσης, κέντρων μεταγωγής και μέσα καταγραφής τοποθεσίας (home location registers).

του δικτύου τους, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ένας υποθετικός αγοραστής χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων θα θεωρούσε ότι και οι τρεις ΠΔΚ στην Ελλάδα είναι εναλλάξιμοι από κάθε ουσιαστική άποψη.

Επομένως, το αρχικό συμπέρασμα της ΕΕΤΤ είναι ότι υπάρχει μια ενιαία σχετική αγορά προϊόντων χονδρικής που αποτελείται από όλους τους ΠΔΚ.

2.2.4.4. Υποκαταστασιμότητα της Αυτό-Παροχής με τις υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται σε τρίτα μέρη

Οι ΠΔΚ στην Ελλάδα δεν προσφέρουν υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε άλλους παρόχους υπηρεσιών, εκτός από την εθνική περιαγωγή που παρέχεται στην Q TELECOM (Ιούλιος 2006). Ωστόσο, είναι πιθανό να δημιουργηθεί μια υποθετική ή πιθανή αγορά με βάση την έννοια της αυτό-παρεχόμενης πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων. Όπως είναι σαφές από την παγιωμένη διοικητική πρακτική της Κοινότητας, για την επιβολή τομεακής νομοθεσίας, είναι δυνατό η σχετική αγορά να είναι πιθανή και όχι υπαρκτή.²⁴

Κατά την άποψη της ΕΕΤΤ, αυτή η πιθανή αγορά μπορεί να δημιουργηθεί με βάση την αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων. Αυτό συμβαίνει επειδή ένα υποθετικό μονοπώλιο που θα παρείχε υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε παρόχους έμμεσης πρόσβασης ή ΕΠΔΚ, θα μπορούσε, κατά πάσα πιθανότητα, να αντιμετωπίσει ανταγωνιστικούς περιορισμούς από έναν καθετοποιημένο ΠΔΚ σε επίπεδο λιανικής. Η υπόθεση αυτή βασίζεται στην κατανόηση του ότι η υποκαταστασιμότητα από την πλευρά της ζήτησης σε επίπεδο λιανικής είναι πιθανό να είναι ισχυρή (βλ. Ενότητα 2.5).

Επομένως, η ΕΕΤΤ υιοθετεί την αρχική άποψη ότι η αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων των ΠΔΚ θα πρέπει να περιλαμβάνεται στον ορισμό της σχετικής αγοράς χονδρικής.

²⁴ Βλ. Παραγρ. 33, *Notice on the application of the competition rules to access agreements in the telecommunications sector - framework, relevant markets and principles ("Οδηγία Πλαίσιο")*, Ο.Ι. 1998 C 265/2.

2.2.4.5. Γεωγραφική Αγορά

Η σχετική γεωγραφική αγορά για υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε κινητά είναι η Ελληνική επικράτεια. Οι άδειες των ΠΔΚ είναι εθνικές, οι υποχρεώσεις κάλυψης είναι για όλη την επικράτεια, και η τιμολογιακή πολιτική τους και η επιχειρηματική στρατηγική τους είναι εθνικές. Από τη φύση της, ως αποτέλεσμα της ανάγκης του ΠΔΚ να παρέχει υπηρεσίες σε οποιοδήποτε σημείο στην Ελλάδα, η υποχρέωση χονδρικής πρόσβασης πρέπει επίσης να μπορεί να επιτύχει τέτοια κάλυψη.

2.2.4.6. Αρχικά Συμπεράσματα

Η αρχική άποψη της ΕΕΤΤ είναι ότι η σχετική αγορά προϊόντων χονδρικής για πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε δίκτυα κινητής τηλεφωνίας καλύπτει όλη την Ελληνική Επικράτεια και αποτελείται από τα εξής κύρια στοιχεία:

- περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται από ΠΔΚ,
- περιλαμβάνει όλους τους ΠΔΚ σε μια ενιαία σχετική αγορά πολλών παρόχων, και
- περιλαμβάνει την αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων από κατοχυρωμένους ΠΔΚ στην Ελλάδα.

Τα χαρακτηριστικά αυτά θα διευκόλυναν τον ορισμό αγοράς που θα υποστήριζε την ύπαρξη πολλών μορφών πρόσβασης που αφορούν διαφορετικά επιχειρηματικά μοντέλα, συμπεριλαμβανομένης της παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών (π.χ., χρόνος με διαφορετική επωνυμία ή χωρίς), της πρόσβασης από ΕΠΔΚ, της έμμεσης πρόσβασης (δηλαδή, Προεπιλογής Φορέα), και της εθνικής περιαγωγής.

2.2.5. Ορισμός Αγοράς Λιανικής

2.2.5.1. Εισαγωγή

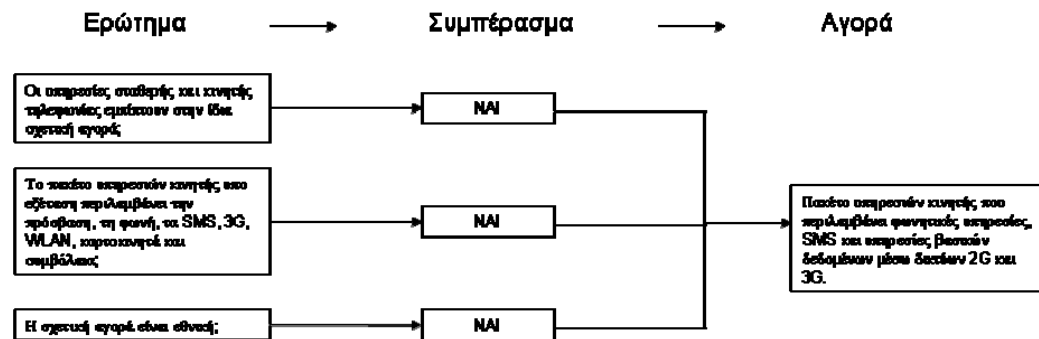
Επειδή είναι πιθανό να υπάρχει στενή σύνδεση ανάμεσα στο επίπεδο του ανταγωνισμού σε επίπεδο λιανικής και την ανάγκη επιβολής πρόσβασης στο επίπεδο χονδρικής στον τομέα της

κινητής, η EETT επεδίωξε να προσδιορίσει τις παραμέτρους του ορισμού αγοράς για τις υπηρεσίες κινητής σε επίπεδο λιανικής.

Για το σκοπό αυτό, τα ακόλουθα ζητήματα που παρουσιάζονται στο Σχήμα 2, έχουν αξιολογηθεί από την EETT:

- εάν οι υπηρεσίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,
- εάν το πακέτο υπηρεσιών κινητής που είναι σχετικές με την παρούσα εξέταση θα πρέπει να περιλαμβάνει την πρόσβαση, τη φωνή, τα SMS (βασικά & προστιθέμενης αξίας), πρόσθετα δεδομένα κινητής, υπηρεσίες 3G, υπηρεσίες WLAN, υπηρεσίες προπληρωμένου χρόνου & υπηρεσίες συμβολαίου.

Σχήμα 2: Σχετική Λιανική Αγορά

2.2.5.2. Εισαγωγή

Στην Αιτιολογική Έκθεση της *Σύστασης για τις Σχετικές Αγορές*, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δηλώνει ότι είναι δυνατό να οριστεί μια αγορά για εξερχόμενες κλήσεις κινητής σε επίπεδο λιανικής που περιλαμβάνει τις εθνικές κλήσεις, διεθνείς κλήσεις και κλήσεις μέσω περιαγωγής. Όσον αφορά στις αγορές κινητής τηλεφωνίας, η Επιτροπή μέχρι τώρα δεν διαχωρίζει ανάμεσα σε διαφορετικές τεχνολογίες. Οι περισσότερες αποφάσεις ορίζουν ότι και τα αναλογικά και τα ψηφιακά GSM 900 και 1800 είναι τμήμα της ίδιας αγοράς κινητής τηλεφωνίας, ενώ δοκιμάζει

στενότερους ορισμούς αγοράς για να διασφαλίσει ότι δεν δημιουργούνται δεσπόζουσες θέσεις με κανένα ορισμό αγοράς.²⁵

Σχετικά με το διαχωρισμό των πελατών, η Επιτροπή έχει εντοπίσει μια αναδυόμενη αγορά για την παροχή διαφανών πανευρωπαϊκών υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών σε διεθνείς πελάτες κινητής.²⁶ Με βάση το διαχωριστικό παράγοντα της κινητικότητας, η Επιτροπή, επίσης μέχρι τώρα, θεώρησε ότι οι σταθερές και κινητές υπηρεσίες ανήκουν σε χωριστές αγορές.²⁷

Δεδομένου ότι η λιανική τιμολόγηση και οι προσφορές υπηρεσιών ψηφιακής κινητής τηλεφωνίας είναι σήμερα εθνικές, οι αγορές παραμένουν εθνικές, με πιθανή εξαίρεση την αναδυόμενη αγορά για την παροχή διαφανών πανευρωπαϊκών υπηρεσιών κινητών τηλεπικοινωνιών σε διεθνείς πελάτες κινητής, όπως εντοπίστηκε για πρώτη φορά από την Επιτροπή στην Απόφαση *VODAFONE/Mannesmann*.²⁸ Οι υπηρεσίες διεθνούς περιαγωγής δεν

²⁵ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 21 Μαΐου 1999 στην Υπόθεση IV/M.1430 — *Vodafone/Airtouch* (OJ C 295, 15.10.1999, p. 2); Απόφαση Επιτροπής της 21 Μαΐου 1999 στην Υπόθεση COMP/JV.17 — *Mannesmann/ Bell Atlantic/Omnitel* (OJ C 11, 14.1.2000, p. 4); Απόφαση Επιτροπής 98/2001/EC στην Υπόθεση COMP/M.1439 — *Telia/Telenor* (OJ L 40, 9.2.2001, p. 1); Απόφαση Επιτροπής της 20 Δεκεμβρίου 1999 στην Υπόθεση COMP/M.1760 — *Mannesmann/Orange* (OJ C 139, 18.5.2000, p. 15); Απόφαση Επιτροπής της 12 Απριλίου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.1795 — *VODAFONEAirtouch/Mannesmann* (OJ C 141, 19.5.2000, p. 19); Απόφαση Επιτροπής της 4 Αυγούστου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2053 — *Telenor/BellSouth/Sonofon* (OJ C 295, 18.10.2000, p. 11); Απόφαση Επιτροπής της 11 Αυγούστου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2016 — *France Telecom/Orange* (OJ C 261, 12.9.2000, p. 6); Απόφαση Επιτροπής της 25 Σεπτεμβρίου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2130 — *Belgacom/Tele Danmark/ T-Mobile International/Ben Nederland Holding* (OJ C 362, 18.12.2001, p. 6).

²⁶ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 12 Απριλίου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.1795 — *VODAFONEAirtouch/Mannesmann* (OJ C 141, 19.5.2000, p. 19).

²⁷ Σχετικά με την πρόσβαση dial-up στο διαδίκτυο μέσω συσκευών κινητής και μέσω σταθερών μέσων. Cf. Απόφαση Επιτροπής της 20 Ιουλίου 2000 στην Υπόθεση COMP/JV 48 — *Vodafone/Vivendi/Canal+*, <http://europa.eu.int/comm/competition/mergers/cases/>.

²⁸ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 12 Απριλίου 2000 στην COMP/ M.1795 — *VODAFONEAirtouch /Mannesmann* (OJ C 141, 19.5.2000, p. 19); Απόφαση Επιτροπής της 11 Αυγούστου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2016 — *France Telecom/Orange* (OJ C 261, 12.9.2000, σελίδα. 6).

θεωρούνται υποκατάστατο, λόγω των υψηλών τιμών και της περιορισμένης λειτουργικότητας της διεθνούς περιαγωγής.²⁹

2.2.5.3. Εξέταση της υποκαταστασιμότητας μεταξύ των υπηρεσιών κινητής και σταθερής

Κατά την εξέταση του εάν οι λιανικές υπηρεσίες κινητής πρόσβασης και οι υπηρεσίες σταθερής πρόσβασης εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά, η ΕΕΤΤ εξέτασε κατά πόσο ένας τελικός χρήστης θα χρησιμοποιούσε το κινητό του τηλέφωνο αντί μιας σύνδεσης σταθερού δικτύου και αντιστρόφως, και κατά πόσο θα θεωρούσε τα δύο ανωτέρω ως εναλλάξιμα. Επιπροσθέτως, εξέτασε κατά πόσον μια επιχείρηση, που παρέχει επί του παρόντος είτε λιανική κινητή πρόσβαση είτε σταθερή πρόσβαση, θα άρχιζε να παρέχει την άλλη υπηρεσία συνεπεία μιας αύξησης τιμής της τάξης του 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς ζήτησης

Σε σειρά αποφάσεών της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι υπάρχει μια αγορά για υπηρεσίες κινητής, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών κινητής πρόσβασης, η οποία δεν δύναται να αντιμετωπίζεται ως λειτουργικά εναλλάξιμη των υπηρεσιών σταθερής.³⁰ Η βασική λειτουργική διαφορά της είναι το στοιχείο της κινητικότητας που ενυπάρχει σε όλες τις υπηρεσίες κινητής. Ενώ επί τη βάσει των τεχνολογικών εξελίξεων δύναται να παρέχονται παρόμοιες υπηρεσίες μέσω σταθερών και κινητών συνδέσεων, οι σταθερές συνδέσεις δεν διαθέτουν το χαρακτηριστικό της κινητικότητας. Είναι πιθανόν να υπάρχει μονόπλευρη υποκαταστασιμότητα, καθόσον η κινητή πρόσβαση δύναται να χρησιμοποιηθεί για την

²⁹ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 22 Ιουνίου 1998 στην Υπόθεση IV/JV.2 — *ENEL/FT/DT* (OJ C 178, 23.6.1999, p. 15); Απόφαση Επιτροπής της 21 Μαΐου 1999 στην Υπόθεση IV/M.1430 — *Vodafone/Airtouch* (OJ C 295, 15.10.1999, p. 2); Απόφαση Επιτροπής της 98/2001/EC στην Υπόθεση COMP/M.1439— *Telia/Telenor* (OJ L 40, 9.2.2001, p. 1).

³⁰ Βλέπε για παράδειγμα υποθέσεις, *Telia/Telenor* Case No COMP/M.1439; *Vodafone/Mannesmann* Case No COMP/M.1795; *Telia/Sonera* Case No COMP/M.2803.

πραγματοποίηση (και λήψη) κλήσεων οι οποίες δεν θα εδύναντο να πραγματοποιηθούν μέσω μιας σύνδεσης σταθερής πρόσβασης.

Παρά ωστόσο την δυνατότητα μονόπλευρης υποκατάστασης που αναγνωρίστηκε ανωτέρω, παραμένουν λειτουργικές διαφορές όσον αφορά την ποιότητα υπηρεσιών και το εύρος ζώνης αναμετάδοσης. Έρευνες καταναλωτών που διενεργήθηκαν ανά την Ευρώπη επεσήμαναν ότι οι τελικοί καταναλωτές θεωρούν την ‘ποιότητα λήψης’ ως μια εκ των σημαντικότερων παραμέτρων στα πλαίσια της απόφασής τους να χρησιμοποιήσουν σταθερή ή κινητή πρόσβαση.³¹ Αντίστοιχα, σύμφωνα με την έρευνα καταναλωτών της EETT που διενεργήθηκε τον Ιούλιο του 2005 σχετικά με τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, 84% εκ των συμμετεχόντων που έχουν κινητό τηλέφωνο (καρτοκινητό ή με συμβόλαιο) θεώρησαν ότι η ποιότητα λήψης είναι είτε ‘πολύ σημαντική’ ή ‘σημαντική’ κατά την απόφασή τους να διενεργήσουν μια κλήση από κινητό ή από σταθερό. Η ποιότητα λήψης αποτέλεσε τον δεύτερο σημαντικότερο παράγοντα για τους καταναλωτές ύστερα από την τιμή.³²

Μια τελευταία λειτουργική διαφορά μεταξύ σταθερής και κινητής πρόσβασης πηγάζει από το εύρος ζώνης αναμετάδοσης. Επί του παρόντος, η σταθερή πρόσβαση PSTN και οι συνδέσεις BRA ISDN δύνανται να υποστηρίζουν συνδέσεις δεδομένων σε ταχύτητες έως και 128 Kbps. Οι συνδέσεις κινητής πρόσβασης στην Ελλάδα (2G και 2,5G) υποστηρίζουν θεωρητικά επί του παρόντος ταχύτητες δεδομένων έως και 115 Kbps.

Σχετικά με την τιμολόγηση, η EETT εξέτασε την επίδραση που θα είχε στον τελικό καταναλωτή μια αύξηση της τιμής των υπηρεσιών κινητής πρόσβασης έως και 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου, καθώς επίσης και την έκταση στην οποία ένας τελικός καταναλωτής θα μεταστρεφόταν σε μια σύνδεση σταθερής πρόσβασης κάτω από τις ως άνω συνθήκες.

Καταρχάς η EETT σημειώνει ότι υπάρχει ένας αριθμός χαρακτηριστικών όσον αφορά τον τρόπο που παρέχονται οι υπηρεσίες κινητής πρόσβασης, τα οποία καθιστούν δύσκολη την σύγκριση της τιμολόγησης της σταθερής και της κινητής πρόσβασης. Η κινητή πρόσβαση

³¹ Βλέπε για παράδειγμα, "SME Telecommunications Survey 2004 Report and Analysis", ComReg, 25 Ιανουαρίου 2005, σελ. 9; "EU Telecoms Services Indicators", Ipsos, 2004, σελ 51.

³² Η ποιότητα υπηρεσιών αποτέλεσε σημαντικότερο παράγοντα από την ευκολία και την ασφάλεια.

πωλείται γενικώς είτε ως μέρος μιας ‘δέσμης’ υπηρεσιών πρόσβασης και κλήσεων (η οποία συνήθως περιλαμβάνει και ‘δωρεάν’ λεπτά) ή ως προπληρωμένη υπηρεσία η οποία δεν περιλαμβάνει ένα περιοδικό τέλος χρέωσης. Κατά τον Δεκέμβριο του 2005, 67% των πελατών κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα ήταν πελάτες προπληρωμένων υπηρεσιών. Επιπροσθέτως, σε μια νέα συνδρομή κινητής δεν υπάρχει αντίστοιχο τέλος με το τέλος σύνδεσης που ισχύει στη σταθερή πρόσβαση.

Είναι επίσης σημαντικό να υπενθυμιστεί ότι η πλειονότητα των σταθερών συνδέσεων πρόσβασης μοιράζονται μεταξύ ενός αριθμού καλούντων. Ως εκ τούτου, το κόστος της σύνδεσης δύναται να επιμερίζεται μεταξύ ενός αριθμού καλούντων. Αντιθέτως, μια σύνδεση κινητής χρησιμοποιείται σε γενικές γραμμές μόνο από έναν καλούντα.

Η σύγκριση υποδεικνύει ότι με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι τιμές των κινητών κλήσεων είναι σημαντικά υψηλότερες από τις τιμές των σταθερών κλήσεων. Η EETT θεωρεί ότι είναι απίθανο οι τελικοί καταναλωτές, πέραν ενός οριακού αριθμού αυτών, να εγκατέλειπαν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν κλήσεις σταθερής τηλεφωνίας (το αποτέλεσμα του να τερματίσουν την συνδρομή τους σταθερής σύνδεσης) συνεπεία μιας αύξησης της τιμής των σταθερών συνδέσεων πρόσβασης έως και 10%.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς δύναται να υπάρξει εάν ένας πάροχος δικτύου πρόσβασης κινητής αντιδρούσε σε μια αύξηση της τιμής ενός υποθετικού μονοπωλιακού παρόχου σταθερής πρόσβασης έως και 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου, και άρχιζε να παρέχει παρόμοιες υπηρεσίες, και αντιστρόφως.

Δεδομένων των λειτουργικών διαφορών της σταθερής και της κινητής πρόσβασης, η EETT δεν πιστεύει ότι οι πάροχοι σταθερής πρόσβασης θα προχωρούσαν στη δημιουργία εναλλακτικών κινητών δικτύων πρόσβασης συνεπεία μιας τέτοιας αύξησης της τιμής της εθνικής λιανικής κινητής πρόσβασης, ενόψει μάλιστα και του κόστους, του απαιτούμενου χρόνου, και της ρυθμιζόμενης πρόσβασης στο σχετικό φάσμα. Επιπροσθέτως, δεν πιστεύει ότι μια τέτοια

αύξηση θα οδηγούσε στη σύναψη συμφωνίας χονδρικής πρόσβασης με τον υποθετικό μονοπωλιακό πάροχο με όρους που θα διευκόλυναν τον ανταγωνισμό.

Ένας πάροχος δικτύου κινητής αντίθετα, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την υπάρχουσα υποδομή του για να παρέχει υπηρεσίες σταθερής ασύρματης (αν όχι ενσύρματης) πρόσβασης.³³ Ωστόσο, θα έπρεπε να το κάνει με όρους (κυρίως τιμολογιακούς) που θα καθιστούσαν το συνολικό πακέτο κινητής (όχι μόνο την πρόσβαση) εναλλάξιμο των υπηρεσιών σταθερής. Άλλως, η υπηρεσία κινητής θα αποτελούσε μια συμπληρωματική υπηρεσία και όχι μια εναλλάξιμη υπηρεσία της σταθερής πρόσβασης.

Επιπλέον, ένας πάροχος κινητής ο οποίος θα σκεπτόταν την είσοδο στην αγορά, θα έπρεπε να κάνει αλλαγές στο δίκτυο πρόσβασής του, προκειμένου να αντιμετωπίσει το ζήτημα της ποιότητας υπηρεσίας/ ποιότητας λήψης που επισημάνθηκε ανωτέρω. Κάτι τέτοιο ωστόσο θα απαιτούσε ως ελάχιστο, κάποιες επενδύσεις προκειμένου να αυξήσει την ισχύ μετάδοσης του υπάρχοντος ραδιοεξοπλισμού και πιθανότατα, την εγκατάσταση επιπρόσθετων κεραιών προκειμένου να διασφαλισθεί η ποιότητα σε πυκνοκατοικημένες περιοχές.

Επιπροσθέτως, οι περισσότεροι πάροχοι κινητής θα έπρεπε να εγκαταστήσουν επιπρόσθετες ευκολίες στις γεωγραφικές περιοχές στις οποίες δεν έχουν επί του παρόντος κάλυψη. Οι περισσότεροι πάροχοι κινητής προβαίνουν στην δημιουργία των δικτύων τους λαμβάνοντας υπόψη το ποσοστό κάλυψης του πληθυσμού και όχι την γεωγραφική κάλυψη. Προκειμένου να ανταγωνιστούν ένα δίκτυο με πλήρη κάλυψη, οι εν λόγω πάροχοι κινητής θα έπρεπε να εγκαταστήσουν επιπρόσθετες ευκολίες προκειμένου να καλύψουν τα κενά όσον αφορά την κάλυψή τους.

Πέραν του να υποστούν τέτοιου είδους επιπρόσθετα κόστη, οι πάροχοι δικτύων κινητής, θα έπρεπε να εξετάσουν προσεκτικά τις επιπτώσεις του να υιοθετήσουν την τιμολόγηση λιανικής τους κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι υπηρεσίες τους να ανταγωνίζονται τις υπηρεσίες σταθερής. Προβαίνοντας δε στην ως άνω ενέργεια θα έπρεπε να διασφαλίσουν ότι δεν θα

³³ Τα GSM gateways, που συζητήθηκαν ανωτέρω, αποτελούν παράδειγμα τέτοιων υπηρεσιών ‘σταθερής ασύρματης’ πρόσβασης.

διακινδυνεύσουν το επιχειρηματικό τους μοντέλο για τις υπηρεσίες κινητής. Δύναται επίσης να χρειασθεί και μια επανεξέταση της τιμολόγησης των σχετικών υπηρεσιών χονδρικής.

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι το κόστος για την επιπρόσθετη δημιουργία ευκολιών και για τις επενδύσεις που επισημάνθηκε ανωτέρω, σε συνδυασμό με τους περιορισμούς από οικονομίες σκοπού που πηγάζουν από το χαμηλότερο εύρος ζώνης των ραδιοδικτύων πρόσβασης, καθιστούν την υποκατάσταση από πλευράς προσφοράς απίθανη κατά την διάρκεια της παρούσας εξέτασης. Επί του παρόντος, το ως άνω συμπέρασμα δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι και οι τρεις λειτουργούντες στην Ελληνική επικράτεια πάροχοι κινητής κατέχουν άδειες LMDS, δεδομένου του περιορισμένου αριθμού των ευκολιών σταθερής πρόσβασης (σε διαφοροποίηση με το δίκτυο κορμού και το backhaul) που αυτοί λειτουργούν επί της παρούσης. Ωστόσο, η ΕΕΤΤ θα παρατηρεί προσεκτικά τις εξελίξεις όσον αφορά τα ανωτέρω.

Η ΕΕΤΤ είναι ενήμερη ως προς τα προϊόντα σταθερής/κινητής που έχουν εισαχθεί σε άλλες χώρες και αναγνωρίζει ότι δύναται να εισαχθούν σχετικά γρήγορα από παρόχους που έχουν πρόσβαση στις απαιτούμενες ευκολίες.³⁴ Ως εκ τούτου, προτίθεται να παρατηρεί στενά εάν θα υπάρξουν αντίστοιχες εξελίξεις στην αγορά κατά την διάρκεια της παρούσας εξέτασης.

Συμπεράσματα

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι είναι απίθανο επί του παρόντος ή στο άμεσο μέλλον ο τελικός καταναλωτής να μεταστραφεί σε μια σύνδεση κινητής πρόσβασης, εγκαταλείποντας την σταθερή σύνδεση πρόσβασής του, συνεπεία μιας αύξησης της τιμής μέχρι και 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου.

Επιπροσθέτως, η ΕΕΤΤ είναι της άποψης ότι ένας πάροχος κινητής τηλεφωνίας δεν δύναται να εισέλθει στην αγορά παρέχοντας πρόσβαση μέσω συνδέσεων σταθερής ασύρματης

³⁴ Τέτοιου είδους υπηρεσίες είναι επί του παρόντος διαθέσιμες σε έναν αριθμό Κρατών Μελών, συμπεριλαμβανομένων της Γερμανίας και της Μ.Βρετανίας. Παρέχονται μέσω της χρήσης του Ραδιοδικτύου Πρόσβασης και των συσκευών κινητής. Τόσο οι σταθεροί όσο και οι κινητοί αριθμοί σχετίζονται με την συσκευή. Μέσα σε μία προκαθορισμένη ζώνη κοντά στην οικία, οι κλήσεις τερματίζουν σε (και εκκινούν από) σταθερό αριθμό, και χρεώνονται σε τιμές σταθερής. Εκτός της ζώνης, η συσκευή μετατρέπεται στη συνήθη λειτουργία της ως κινητό.

πρόσβασης (χρησιμοποιώντας είτε φάσμα GSM ή φάσμα LMDS) σε έναν σημαντικό αριθμό πελατών χωρίς να επωμισθεί σημαντικά κόστη και να διακινδυνεύσει το επιχειρηματικό του μοντέλο όσον αφορά τις λιανικές κλήσεις κινητής.

2.2.5.4. Το Εύρος της Αγοράς Λιανικών Υπηρεσιών Κινητών Επικοινωνιών

Έχοντας αποφασίσει ότι οι σταθερές και κινητές υπηρεσίες ανήκουν σε χωριστές σχετικές αγορές προϊόντων, απομένει στην ΕΕΤΤ να καθορίσει εάν ο κλάδος της κινητής σε επίπεδο λιανικής χαρακτηρίζεται από μια σειρά επιμέρους υπηρεσίες κινητής ή από πακέτο υπηρεσιών κινητής³⁵ που δημιουργούν μια ευρύτερη αγορά «κινητών επικοινωνιών». Για το σκοπό αυτό, η ΕΕΤΤ χρειάστηκε να εξετάσει από την πλευρά της ζήτησης:

³⁵ Το Office of Fair Trading στο Ηνωμένο Βασίλειο, ανέφερε στη Δήλωση του Απριλίου 1997 με τίτλο “Fair Trading in the Mobile Telephony Market” ότι: “Οι πελάτες διαφέρουν σημαντικά όσον αφορά στη βούλησή τους να πληρώνουν για διαφορετικά στοιχεία των κινητών υπηρεσιών και οι πάροχοι προσφέρουν μια σειρά από διαφορετικά τιμολογιακά πακέτα προκειμένου να ελκύουν διαφορετικές ομάδες πελατών. Ωστόσο, τα πακέτα αυτά δεν είναι απομονωμένα μεταξύ τους, αλλά μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής marketing και είναι σαφές ότι οι σχέσεις ανάμεσα στα πακέτα είναι πολύ σημαντικές. Πράγματι, οι πάροχοι δικτύου συνειδητά έχουν χρησιμοποιήσει τη δημιουργία των πακέτων αυτών για να επηρεάσουν το ρυθμό μετάβασης από αναλογικά σε ψηφιακά συστήματα. Συνεπώς, η άποψη της Ofstel είναι ότι οι τιμές των αναλογικών και ψηφιακών συστημάτων προκαλούν επαρκείς περιορισμούς μεταξύ τους ώστε να θεωρηθούν μέρος της ίδιας αγοράς.”

Η Αρχή Ανταγωνισμού και Καταναλωτών της Αυστραλίας (Australian Competition and Consumer Authority (ACCC)) έχει ορίσει ένα πακέτο υπηρεσιών που μπορεί να είναι αρκετό για να αποτελέσουν μια χωριστή «οικονομική αγορά προϊόντων» καθώς: “όντας ένα πακέτο σχετικών υπηρεσιών, σε περιπτώσεις όπου το κόστος της αποδεσμοποίησης σημαίνει ότι οι πάροχοι των επιμέρους υπηρεσιών δεν μπορούν να υπερβούν μια μικρή μη μεταβατική αύξηση τιμών από ένα υποθετικό μονοπώλιο που παρέχει όλο το πακέτο υπηρεσιών. Αυτό το κόστος αποδεσμοποίησης θα μπορούσε να είναι κόστος που αναλαμβάνει άμεσα ο αγοραστής (π.χ. πρόσθετο κόστος συναλλαγής) ή πρόσθετο κόστος που αναλαμβάνουν οι πάροχοι των επιμέρους υπηρεσιών (π.χ. οικονομίες σκοπού), οι οποίες αντανακλώνται στις σχετικές τιμές των συνδεδεμένων ή αποσυνδεδεμένων υπηρεσιών».

- εάν υπάρχουν χωριστές αγορές για πρόσβαση και άλλες λιανικές υπηρεσίες κινητής
- εάν η φωνή και τα SMS ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,
- το βαθμό στον οποίο οι πρόσθετες υπηρεσίες εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων, και
- εάν οι προπληρωμένες υπηρεσίες και οι υπηρεσίες με συμβόλαιο ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς ζήτησης

Η ΕΕΤΤ χρειάστηκε πρώτα να αξιολογήσει εάν υπάρχει χωριστή αγορά για την πρόσβαση σε επίπεδο λιανικής. Η πρόσβαση στο δίκτυο γενικώς ενσωματώνεται στις λιανικές χρεώσεις. Στην περίπτωση των πελατών με προπληρωμένο χρόνο, η χρέωση για υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών βασίζεται σε τιμολογιακά πακέτα που αποτελούνται από δύο μέρη, συγκεκριμένα μια πάγια χρέωση και μια επιπλέον χρέωση κλήσεων που διαφέρει ανάλογα με το τιμολογιακό πακέτο που επιλέγεται (η πάγια χρέωση μπορεί επίσης να περιλαμβάνει «δωρεάν» λεπτά ή πρόβλεψη). Στο χώρο των συμβολαίων, η αντίστοιχη χρέωση προκύπτει από τις συνολικές χρεώσεις κλήσεων, και δεν προσδιορίζεται χωριστά. Συνεπώς, η ΕΕΤΤ υιοθετεί την αρχική άποψη ότι η πρόσβαση δεν φαίνεται επί του παρόντος να είναι επαρκώς αποδεσμοποιημένη από τις άλλες λιανικές υπηρεσίες κινητής, ώστε να αποτελεί μια χωριστή αγορά προϊόντων από μόνη της.

Είναι προφανές ότι, εάν η ΕΕΤΤ υιοθετούσε μια πιο στενή ερμηνεία των αρχών της υποκαταστασιμότητας από πλευράς ζήτησης από την πλευρά των τελικών χρηστών κινητής, το αναπόφευκτο αποτέλεσμα θα ήταν κάθε υπηρεσία να μη θεωρηθεί ουσιαστικό υποκατάσταστο

Για ανάλυση της έννοιας του «πακέτου» υπηρεσιών, βλ. επίσης τη μελέτη του Ιουλίου 2002 της *Squire, Sanders & Dempsey LLP* με τίτλο "*Study on Market Definitions for Regulatory Obligations in Communications Markets*", Κεφάλαιο 6, Σελίδες 294 και 301. Η μελέτη είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση: http://europa.eu.int/information_society/policy/ecommm/info_centre/documentation/studies_ext_consult/index_en.htm#2004.

της άλλης (π.χ., μια εξερχομενη κλήση δεν θα υποκαθιστούσε σε όλες τις περιπτώσεις τα SMS από την πλευρά της ζήτησης), το οποίο θα σήμαινε ότι ανήκουν σε διαφορετικές σχετικές αγορές προϊόντων. Ωστόσο, μια τέτοια στενή προσέγγιση δεν θα διευκόλυne μια πλήρη ανάλυση των συνθηκών ανταγωνισμού που επικρατούν και επίσης θα ερχόταν σε αντίθεση με τους τρόπους με τους οποίους συνήθως οι συνδρομητές κινητής βλέπουν τις υπηρεσίες κινητής ως υπηρεσίες που αποτελούν μέρος ενός ενοποιημένου πακέτου. Συνεπώς, η ΕΕΤΤ προτείνει να υιοθετηθεί μια ευρύτερη άποψη της σχετικής αγοράς, η οποία θα λαμβάνει υπόψη τις εμπορικές προσφορές των επιμέρους υπηρεσιών στην Ελλάδα και την ανταπόκριση των καταναλωτών σε αυτές.

Σχετικά με την υποκαταστασιμότητα από πλευράς ζήτησης, οι Έλληνες καταναλωτές αγοράζουν ένα πακέτο υπηρεσιών από τους ΠΔΚ. Έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν και να λαμβάνουν κλήσεις και SMS από τη στιγμή που εγγράφονται σε ένα δίκτυο κινητής. Οι Έλληνες καταναλωτές μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα στα πακέτα υπηρεσιών και να δώσουν μεγαλύτερη σημασία στη διαθεσιμότητα μίας υπηρεσίας αντί μίας άλλης.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς

Σχετικά με την υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει χωρητικότητα σε ένα δίκτυο κινητής, είναι σαφές ότι οι ΠΔΚ στην Ελλάδα θα μπορούσαν θεωρητικά εύκολα να προσφέρουν υπηρεσίες που ανήκουν στο πακέτο υπηρεσιών λιανικής, ως ανταπόκριση σε μια υποθετική αύξηση τιμών για μια συγκεκριμένη υπηρεσία από άλλο πάροχο. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι η πλειοψηφία, αν όχι όλες, οι επιμέρους υπηρεσίες του πακέτου παρέχονται από το ίδιο δίκτυο κινητής και χρησιμοποιούν λίγο έως πολύ τα ίδια στοιχεία δικτύου (δηλαδή, το ασύρματο δίκτυο πρόσβασης, παρόμοια στοιχεία του δικτύου κορμού, τα ίδια δίκτυα πρόσβασης και κύριας μετάδοσης, και γενικώς το ίδιο επίπεδο λειτουργίας και συντήρησης).

Ωστόσο, επειδή οι ΠΔΚ προσφέρουν τις υπηρεσίες αυτές συνδεδεμένες και αυτό συμβαίνει επί πολλά έτη, το φαινόμενο αυτό μειώνει την πιθανότητα μιας δυνατής υποκατάστασης από πλευράς προσφοράς για επιμέρους υπηρεσίες στην πράξη και ενισχύει την

άποψη ότι παρέχονται ως πακέτα που ανταγωνίζονται τα συγκρίσιμα πακέτα λιανικής των ανταγωνιστών τους.

Η ΕΕΤΤ γνωρίζει το γεγονός ότι κάποιες υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών που ανήκουν στα ανωτέρω «πακέτα» υπηρεσιών μπορεί θεωρητικά να παρέχονται χωριστά από παρόχους υπηρεσιών εάν παρεχόταν Επιλογή ή Προ-Επιλογή Φορέα, παρέχοντας έτσι πιθανόν σε χρήστες κινητής την επιλογή παροχής υπηρεσιών για όλες τις υπηρεσίες κινητής, είτε για επιμέρους υπηρεσίες είτε/και ανά κλήση. Συνεπώς, υποστηρίζεται ότι οι υπηρεσίες αυτές μπορεί στο μέλλον να μην ανήκουν σε μια αγορά πακέτων.³⁶ Ωστόσο, εκτός από το γεγονός ότι κανένας ανεξάρτητος πάροχος στην Ελλάδα δεν παρέχει τέτοιες υπηρεσίες (Ιούλιος 2006), η ΕΕΤΤ θεωρεί καταρχάς ότι η παροχή υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών χωριστά δεν θα πρέπει να επηρεάζει ουσιαστικά τον ορισμό της αγοράς πακέτων που αναφέρεται ανωτέρω, τουλάχιστον όταν μπορεί να αποδειχθεί ότι η παροχή μιας τέτοιας υπηρεσίας χωριστά έχει ασήμαντη επίδραση στο επίπεδο του ανταγωνισμού ανάμεσα στον πάροχο της χωριστής υπηρεσίας και τον πάροχο όλων των υπηρεσιών κινητής. Η ΕΕΤΤ επίσης θεωρεί ότι η επίδραση της παροχής ορισμένων υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών χωριστά μπορεί να παραμείνει ανοικτή για το σκοπό της παρούσας εξέτασης, καθώς η ένταξη ή εξαίρεσή της είναι απίθανο να έχει σημαντική επίδραση στη διαδικασία ορισμού αγορών σε αυτό το σημείο.

Συνεπώς, η ΕΕΤΤ υιοθετεί την αρχική άποψη ότι είναι πιθανό να υπάρχει μια σχετική αγορά προϊόντων σε λιανικό επίπεδο, τουλάχιστον για την παροχή του εξής πακέτου υπηρεσιών που παρέχονται σήμερα από τους ΠΔΚ, και συγκεκριμένα:

- πρόσβαση κινητής τηλεφωνίας,
- βασικές υπηρεσίες φωνής,³⁷ συμπεριλαμβανομένων των κλήσεων μέσω διεθνούς περιαγωγής,

³⁶ Υποθέτοντας, βέβαια, την ύπαρξη τέτοιων ανεξάρτητων παρόχων υπηρεσιών, οι οποίοι σήμερα δεν υπάρχουν στην Ελλάδα.

³⁷ Οι βασικές υπηρεσίες φωνής παρέχουν τη μεταφορά και τη μεταγωγή που απαιτείται για να υπάρξει πρόσβαση στον καλούμενο. Αυτές οι υπηρεσίες γενικά χωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με το εάν η κλήση είναι εθνική, διεθνής ή με διεθνή περιαγωγή. Μπορούν επίσης να διαιρεθούν επιπλέον σε υπηρεσίες προπληρωμένου

- συμπληρωματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας,³⁸ και
- υπηρεσίες SMS, βασικών και προστιθέμενης αξίας.

Ωστόσο, ως μέρος αυτής της εξέτασης του εάν οι εξερχόμενες υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών αποτελούν σχετική αγορά προϊόντων, η EETT χρειάστηκε επίσης να εξετάσει εάν η ανωτέρω λιανική αγορά πακέτων μπορεί να επεκταθεί ή να διαιρεθεί περαιτέρω, ανάλογα με το:

- (i) εάν θα πρέπει να περιλαμβάνονται οι εξελεγμένες υπηρεσίες δεδομένων κινητής, οι υπηρεσίες 3G και οι υπηρεσίες WLAN, και
- (ii) εάν ο διαχωρισμός των πελατών θα πρέπει να γίνεται με βάση τα μοντέλο προπληρωμής και συμβολαίου.

(i) Εξελεγμένες υπηρεσίες δεδομένων κινητής, 3G και WLAN

(α) Εξελεγμένες Υπηρεσίες Δεδομένων Κινητής

Αντίθετα με τις υπηρεσίες SMS, για τις οποίες η EETT θεωρεί ότι αποτελούν μέρος του «πακέτου» λιανικής που αναμένουν να λάβουν οι Έλληνες πελάτες από έναν ΠΔΚ, η αρχική θέση της EETT είναι να μη συμπεριλάβει τις υφιστάμενες υπηρεσίες δεδομένων που παρέχονται μέσω πρόσβασης στο διαδίκτυο με WAP, GPRS και 3G στην εξέταση της υπάρχουσας αγοράς πακέτου για τις υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών. Η εξαίρεση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι

χρόνου και υπηρεσίες με συμβόλαιο, όπου οι τελευταίες μπορούν να διαχωριστούν περαιτέρω ανάλογα με τα διάφορα πακέτα συνδρομής. Οι υπηρεσίες αυτές μπορούν επίσης να χωριστούν σε εντός δικτύου (δηλαδή, κλήση που εκκινεί και τερματίζει στο ίδιο δίκτυο κινητής), σταθερές εκτός δικτύου (δηλαδή, κλήση από κινητό που τερματίζει σε δίκτυο σταθερής) και κινητές εκτός δικτύου (δηλαδή, κλήση από κινητό που τερματίζει σε κινητό δίκτυο διαφορετικό από το δίκτυο εκκίνησης).

³⁸ Οι συμπληρωματικές υπηρεσίες φωνής παρέχονται επιπλέον των βασικών υπηρεσιών φωνής και με επιπλέον κόστος. Η πρόσβαση στις υπηρεσίες αυτές παρέχεται κατά κανόνα μέσω σύντομων κωδικών και περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας (π.χ., ωροσκόπια), υπηρεσίες πληροφοριών καταλόγου, τηλεφωνητή, conference calls, κλπ.

υπάρχουν ανεπαρκείς πληροφορίες στην αγορά για να αξιολογηθεί εάν οι υπηρεσίες αυτές είναι πιθανό να αποτελέσουν μέρος του πακέτου υπηρεσιών.

Συνεπώς, η ΕΕΤΤ σκοπεύει να αφήσει ανοικτά τα συμπεράσματά της σχετικά με το εάν υπάρχει μια συνολική αγορά ή αγορά πακέτων, η οποία περιλαμβάνει ή όχι αυτές τις πιο εξελιγμένες υπηρεσίες δεδομένων κινητής, καθώς ένα οριστικό συμπέρασμα στο ζήτημα αυτό δεν θα επηρέαζε τα τελικά της συμπεράσματα από τον υπο εξέταση ορισμό αγοράς ούτε και (ακόμη σημαντικότερο) το ζήτημα του εάν υπάρχει επαρκής ανταγωνισμός στην παροχή λιανικών υπηρεσιών κινητής.

(β) Υπηρεσίες 3G

Σύμφωνα με την αρχή της τεχνολογικής ουδετερότητας, σχετικά με το ζήτημα του εάν οι υπηρεσίες 3G θα πρέπει να περιλαμβάνονται στην ορισθείσα αγορά πακέτων σε επίπεδο λιανικής, η ΕΕΤΤ εξέτασε εάν η παροχή υπηρεσιών 3G ανήκει στο ίδιο πακέτο υπηρεσιών με τις υπηρεσίες 2G. Η αρχική άποψη της ΕΕΤΤ είναι ότι ο ορισμός αγοράς θα πρέπει να είναι τεχνολογικά ουδέτερος – συγκεκριμένα να βασίζεται στη φύση του προϊόντος και των υπηρεσιών που παρέχονται και όχι στην τεχνολογική πλατφόρμα που χρησιμοποιείται για την παροχή τους.

Οι υπηρεσίες τηλεφωνίας 3G, σχετικά με τη λειτουργικότητα από πλευράς της ζήτησης, δεν διακρίνονται από τις αντίστοιχες 2G, και φαίνεται να αποτελούν τμήμα της ίδιας σχετικής αγοράς προϊόντων. Η ΕΕΤΤ σημειώνει ότι αυτό είναι σύμφωνο με τις απόψεις που εκφράζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην απάντησή της με ημερομηνία 29 August 2003³⁹ στην κοινοποίηση της Oftel για την αγορά χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δίκτυα κινητής:

³⁹ Απάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Office of Telecommunications, Υπόθεση No UK/2003/0001: Mobile Network access and call origination. Comments pursuant to Article 7(3) of Directive 2002/21/EC; βλ <http://forum.europa.eu.int/irc/Download/k4esANJMmiGMcx2T8ESUDySfV7ftQyu3GcSp010jxkBELcSwHWkDDjYv4G8AjHclh-HUCT/SG%20%282003%29%20D%20231466%20UK%20stamped%20SG.pdf>.

“Γενικά, η Επιτροπή θεωρεί ότι ο ορισμός αγοράς θα πρέπει να είναι τεχνολογικά ουδέτερος, δηλαδή να βασίζεται στη φύση των προϊόντων ή των υπηρεσιών που παρέχονται, και όχι στην τεχνολογική πλατφόρμα που χρησιμοποιείται για την παροχή τους. Οι υπηρεσίες φωνής και SMS 3G που προσφέρονται σήμερα ή στο άμεσο μέλλον, από πλευράς ζήτησης, δεν διακρίνονται από τις αντίστοιχες υπηρεσίες 2G, και φαίνονται να ανήκουν στην ίδια αγορά προϊόντων. Ωστόσο, λόγω της ισχύουσας κατάστασης της αγοράς αυτής, η ρητή ένταξη της τηλεφωνίας 3G δεν θα είχε ουσιαστική επίδραση στα αποτελέσματα της ανάλυσης. Σε κάθε περίπτωση, η ένταξη των υπηρεσιών 3G που παρέχονται σήμερα στην αγορά για πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε κινητά, γίνεται με την επιφύλαξη οποιουδήποτε μεταγενέστερου ορισμού αγοράς σχετικά με νέες «εμπλουτισμένες» υπηρεσίες 3G που μπορεί να αναπτυχθούν”.

(γ) Υπηρεσίες WLAN

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι οι υπηρεσίες WLAN δεν είναι πλήρη υποκατάστατα των υπηρεσιών κινητής σε αυτή τη χρονική στιγμή. Τα WLAN μπορούν να παρέχουν μια ανταγωνιστική εναλλακτική σε ορισμένα "hotspots", που αρχικά παρέχονται γύρω από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, αλλά δεν παρέχουν τη λειτουργία της κινητικότητας με την ίδια ποιότητα που την παρέχουν οι υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας. Η ΕΕΤΤ συνεπώς, υιοθετεί την αρχική άποψη ότι οι υπηρεσίες WLAN είναι απίθανο να εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εξέτασης.

(ii) Υποκαταστασιμότητα υπηρεσιών προπληρωμένου χρόνου και υπηρεσιών συμβολαίου

Η ΕΕΤΤ εξέτασε τη συμπεριφορά μετάβασης των τελικών χρητών σχετικά με τις υπηρεσίες λιανικής, και θεωρεί αρχικά ότι οι υπηρεσίες με προπληρωμένο χρόνο και με συμβόλαιο ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων. Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι μια αύξηση της τιμής των υπηρεσιών προπληρωμένου χρόνου θα προκαλούσε μετάβαση των χρηστών σε συμβόλαια, η οποία είναι πολύ πιθανό να καθιστούσε την προαναφερόμενη αύξηση (10% - 15%) της τιμής του προπληρωμένου χρόνου μη επικερδή για το τμήμα του ΠΔΚ το οποίο παρέχει υπηρεσίες προπληρωμένου χρόνου. Αυτό ισχύει εξίσου και από πλευράς προσφοράς.

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι υπάρχει επαρκής εναλλαξιμότητα ανάμεσα σε προπληρωμένου χρόνου υπηρεσίες και υπηρεσίες με συμβόλαιο από πλευράς ζήτησης και προσφοράς και θεωρεί αρχικά ότι οι προπληρωμένου χρόνου υπηρεσίες και οι υπηρεσίες με συμβόλαιο ανήκουν στη ίδια σχετική αγορά προϊόντων. Αυτό συνάδει με τη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές, της Επιτροπής, όπου αναφέρει ότι: “Οι προπληρωμένες υπηρεσίες κινητής ή με συμβόλαιο μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι ανήκουν στην ίδια αγορά. Η υποκατάσταση από την πλευρά της προσφοράς είναι σχετικά εύκολη, όπως και η υποκατάσταση από την πλευρά της ζήτησης (ιδιαίτερα από προπληρωμένου χρόνου υπηρεσίες σε υπηρεσίες συμβόλαιου)”.

2.2.5.5. Γεωγραφική Αγορά

Σύμφωνα με την πρακτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,⁴⁰ η σχετική γεωγραφική αγορά για την παροχή υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών σε τελικούς χρήστες είναι εθνική, μεταξύ άλλων λόγω του ότι οι ΠΔΚ παρέχουν τις υπηρεσίες τους με βάση εθνικές άδειες, και οι τιμολογιακές πρακτικές των ΠΔΚ δεν διαφοροποιούνται ανάλογα με τη γεωγραφική θέση.

2.2.5.6. Συμπεράσματα

Η σχετική αγορά για την παροχή λιανικών υπηρεσιών κινητής αποτελείται από ένα "πακέτο" υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών και εξαιρεί τις υπηρεσίες σταθερών επικοινωνιών. Αυτή η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει τη λιανική πρόσβαση κινητής, τις βασικές εξερχόμενες υπηρεσίες φωνής από κινητό (τόσο τις εθνικές όσο και τις διεθνής), τα βασικά και προστιθέμενης αξίας SMS, τη διεθνή περιαγωγή, και συμπληρωματικές υπηρεσίες δεδομένων κινητής. Σύμφωνα με την κοινοτική πρακτική, η παροχή των υπηρεσιών αυτών με προπληρωμή ή με συμβόλαιο εμπίπτει στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων. Με βάση την αρχή της τεχνολογικής ουδετερότητας, η παροχή των υπηρεσιών αυτών μέσω δικτύων 3G θα περιλαμβάνεται στο πακέτο υπηρεσιών που αποτελεί τη σχετική αγορά προϊόντων.

⁴⁰ Βλ. ανωτέρω στην Ενότητα 3.5.1; cf. πρόσφατη Απόφαση της Επιτροπής *TPGIV/APAX/Q-Telecom*, Case No. COMP/M.4036 της 13 Ιανουαρίου 2006.

Αντίθετα, η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι οι εξελεγμένες υπηρεσίες και οι υπηρεσίες WLAN θα πρέπει, τελικά, να εξαιρεθούν από τον ορισμό της σχετικής αγοράς λιανικής λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας με τις υπηρεσίες αυτές (και αμφιβολιών σχετικά με την πλήρη υποκαταστασιμότητα των υπηρεσιών WLAN). Σε κάθε περίπτωση, η ένταξη ή εξαίρεση των υπηρεσιών αυτών δεν θα έχει ουσιαστική επίδραση στα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ που αναφέρονται στην ανάλυση αγοράς.

Όπως και η αντίστοιχη αγορά χονδρικής, η σχετική γεωγραφική αγορά είναι εθνική.

2.3. Ανάλυση Αγοράς

2.3.1. Ιστορικό

Έχοντας ορίσει πρώτα τη σχετική αγορά για τη χονδρική πρόσβαση & εκκίνηση κλήσεων σε κινητά στην Ελλάδα, η ΕΕΤΤ απαιτείται όπως διεξάγει σχετική ανάλυση προκειμένου να διαπιστώσει εάν η αγορά χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη αποτελεσματικού ανταγωνισμού ή εάν μια ή περισσότερες επιχειρήσεις κατέχουν ΣΙΑ στην ως άνω σχετική αγορά. Στο σημείο 27 του Προοιμίου της *Οδηγίας Πλαίσιο* ορίζεται ότι μια αγορά δεν είναι επαρκώς ανταγωνιστική “*όταν υπάρχουν μία ή περισσότερες επιχειρήσεις με σημαντική ισχύ στην αγορά*”. Το Άρθρο 14 της *Οδηγίας Πλαίσιο*, το οποίο αντανακλά τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Πρωτοδικείου, αναφέρει ότι:

“Μια επιχείρηση θεωρείται ότι κατέχει σημαντική ισχύ στην αγορά εφόσον, είτε ατομικά είτε σε συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις, ευρίσκεται σε θέση ισοδύναμη προς δεσπόζουσα θέση, ήτοι σε θέση οικονομικής ισχύος που της επιτρέπει να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές”.

Επιπλέον, στις περιπτώσεις εκείνες όπου μια επιχείρηση έχει σημαντική ισχύ σε μια σχετική αγορά, δύναται να θεωρηθεί ότι κατέχει ΣΙΑ και σε μια στενά συνδεδεμένη αγορά, εάν οι σύνδεσμοι μεταξύ των δύο αγορών είναι τέτοιοι ώστε να είναι δυνατή η επέκταση της ισχύος της επιχείρησης στην συνδεδεμένη αγορά και άρα η ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης της εν λόγω επιχείρησης.

Σύμφωνα με την Οδηγία Πλαίσιο, η ΕΕΤΤ καλείται να εκτιμήσει την ύπαρξη ΣΙΑ σύμφωνα με τα κριτήρια του Ευρωπαϊκού δικαίου και να λάβει υπόψη «στο μέγιστο δυνατό βαθμό» τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής αναφορικά με την ύπαρξη ΣΙΑ.⁴¹

Η Δεσπόζουσα Θέση (ΣΙΑ) μπορεί να λάβει δύο μορφές, συγκεκριμένα:

- ατομική δεσπόζουσα θέση (ΣΙΑ) την οποία κατέχει μία επιχείρηση, ή

⁴¹ *Οδηγία Πλαίσιο*, Άρθρο 16(1).

- συλλογική δεσπόζουσα θέση (ΣΙΑ) την οποία κατέχουν περισσότερες επιχειρήσεις.

Τα κριτήρια εκείνα που θεωρούνται καθοριστικά για το ζήτημα της ύπαρξης ΣΙΑ αναφορικά με τη σχετική αγορά για τη χονδρική πρόσβαση & εκκίνηση κλήσεων σε κινητά αξιολογούνται κατωτέρω σχετικά με την πιθανή εφαρμογή τους στην COSMOTE, τη VODAFONE και την TIM HELLAS, ανάλογα με την περίπτωση.

Κατά τη διενέργεια της ανάλυσης της αγοράς της χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας, είναι εξαιρετικά σημαντικό να έχει κάποιος υπόψη του τις ουσιώδεις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ μιας ‘εκ των προτέρων’ (ex ante) ανάλυσης και μιας ανάλυσης επί τη βάση των κανόνων του ανταγωνισμού (ex post). Τα αναλυτικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης είναι όμοια και για τις δύο ως άνω αναλύσεις. Όπως ρητά ωστόσο ανέφερε και προσφάτως η ΕΕ στα πλαίσια των προτεινόμενων αναθεωρήσεων του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου:

«Όπως εξηγείται στην παράγραφο 27 των Κατευθυντήριων Γραμμών για τη ΣΙΑ, το σημείο εκκίνησης για τη διεξαγωγή μιας ανάλυσης αγοράς για τους σκοπούς του άρθρου 15 της Οδηγίας Πλαίσιο δεν είναι η ύπαρξη μιας συμφωνίας ή άλλης συντονισμένης πρακτικής εμπίπτουσας στο εύρος του άρθρου 81 της ΣυνθΕΚ, ούτε η ύπαρξη συγκέντρωσης εμπίπτουσας στον Κανονισμό περί Συγκεντρώσεων, ούτε και η ύπαρξη κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης στα πλαίσια του άρθρου 82 της ΣυνθΕΚ. Το σημείο εκκίνησης βασίζεται σε μια συνολική μακροπρόθεσμη εκτίμηση της δομής και λειτουργίας της υπό εξέταση αγοράς. Οι ΕΡΑ και οι Αρχές Ανταγωνισμού, κατά την εξέταση των ίδιων ζητημάτων υπό ομοειδείς συνθήκες και με τους ίδιους στόχους, θεωρητικά θα καταλήγουν στα ίδια συμπεράσματα. Ωστόσο, δε μπορεί να αποκλεισθεί το γεγονός ότι οι αγορές που ορίζονται επί τη βάση των κανόνων περί

ανταγωνισμού και οι αγορές που ορίζονται για τους σκοπούς της ‘εκ των προτέρων’ τομεακής ρύθμισης δύνανται να διαφέρουν.⁴²

2.3.2. Ατομική Δεσπόζουσα Θέση

2.3.2.1. Κοινοτικό Δίκαιο

Η έννοια της ΣΙΑ είναι συνώνυμη με τη δεσπόζουσα θέση σύμφωνα με το Άρθρο 82 ΕΚ.⁴³ Η κλασική νομική μορφή της ατομικής δεσπόζουσας θέσης βρίσκεται στην υπόθεση *United Brands v. Commission*,⁴⁴ όπου το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο όρισε ότι η δεσπόζουσα θέση:

"... σχετίζεται με τη θέση οικονομικής ισχύος που κατέχει μια επιχείρηση η οποία της επιτρέπει να εμποδίσει τη διατήρηση του αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά παρέχοντάς της τη δύναμη να συμπεριφέρεται σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές."⁴⁵

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, η δυνατότητα μιας επιχείρησης να ενεργεί ανεξάρτητα και η δυνατότητα να εμποδίζει τον ανταγωνισμό φαίνεται να συνδέονται.

Εάν διαπιστωθεί ατομική δεσπόζουσα θέση, είναι αλήθεια ότι όσο μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς κατέχει μια επιχείρηση, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα διαπίστωσης ΣΙΑ. Αυτό συμβαίνει διότι, τουλάχιστον όταν είναι πολύ υψηλά, τα μερίδια αγοράς λειτουργούν ως τεκμήρια ισχύος στην αγορά. Έτσι, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, στην υπόθεση *Hoffman-La Roche v. Commission*⁴⁶ έκρινε ότι:

⁴² Βλέπε κείμενο με τίτλο ‘Public Consultation on a Draft Commission Recommendation on Relevant Product and Service Markets within the electronic Communications sector susceptible to ex ante regulation’. Δεύτερη έκδοση, Ενότητα 21, 28 Ιουνίου 2006.

⁴³ Βλ. *Κατευθυντήριες Γραμμές για τη ΣΙΑ*, παράγραφος 70.

⁴⁴ Υπόθεση 27/76, [1978] ECR 207.

⁴⁵ Παράγραφος. 65. Βλ. Επίσης τις Κατευθυντήριες Γραμμές, παρ. 72-74.

⁴⁶ Υπόθεση 85/76, [1979] ECR 461, παρ. 41.

"... τα πολύ μεγάλα μερίδια αγοράς είναι από μόνα τους, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, απόδειξη της ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης. Μια επιχείρηση που κατέχει πολύ μεγάλο μερίδιο αγοράς και το διατηρεί για κάποιο χρόνο ... είναι δυνάμει αυτού του μεριδίου σε ισχυρή θέση ...".

Μια επιχείρηση τεκμαίρεται μαχητά ότι κατέχει ατομικά δεσπόζουσα θέση εάν κατέχει μερίδιο μεγαλύτερο από 50%.⁴⁷ Ακόμα και ένα μερίδιο αγοράς έως 40% μπορεί, εάν συντρέχουν και άλλοι σχετικοί παράγοντες, να υποστηρίξει τη διαπίστωση ύπαρξης ατομικής δεσπόζουσας θέσης.⁴⁸

Ωστόσο οι Κατευθυντήριες Γραμμές τονίζουν επίσης ότι η ύπαρξη ΣΙΑ δεν δύνανται να θεμελιωθεί μόνο επί τη βάση υψηλών μεριδίων αγοράς και οι ρυθμιστικές αρχές οφείλουν να διεξάγουν ανάλυση μιας σειράς πρόσθετων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των εξής:

- ύπαρξη φραγμών εισόδου και φραγμών επέκτασης (πέρα από περισσότερα στρατηγικά πλεονεκτήματα που δημιουργούν το πλεονέκτημα της «πρώτης κίνησης» (first mover advantage))
- οικονομίες κλίμακος και/ή σκοπού
- δυνατότητα άντλησης μεγάλης χρηματοδότησης ("deep pockets") και πρόσβαση σε κεφάλαια,
- σημαντικά πλεονεκτήματα σχετικά με τις διαφημιστικές δαπάνες και άλλα ζητήματα που σχετίζονται με την εικόνα του σήματος
- δυνατότητα να επεκτείνουν σημαντικές πτυχές του συνολικού μεγέθους ή της οικονομικής ισχύος στη σχετική αγορά,
- ιστορική πρακτική που υποδεικνύει την ύπαρξη ισχύος στην αγορά,

⁴⁷ Βλ. *AKZO v. Commission*, Case C-62/86, [1991] ECR I-3359; approved in *Hilti AG v. Commission*, Υπόθεση T-30/89, [1991] ECR II-1439.

⁴⁸ *Op. cit.*, *United Brands v. Commission*; cf. *Commission's Xth Report on Competition Policy* (1980), παρ. 50. Βλ. Τις Κατευθυντήριες Γραμμές, παρ. 75-76.

- οικονομική απόδοση σε σχέση με άλλους παρόχους, λαμβάνοντας υπόψη την αποδοτικότητα, και
- το βαθμό κάθετης ενοποίησης ή το μονοπώλιο οδών στην αγορά.⁴⁹

Οι παράγοντες αυτοί, στο βαθμό που σχετίζονται, αναλύονται με περισσότερη λεπτομέρεια στην εξέταση της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.

2.3.2.2. Έλλειψη Νομικού Προηγούμενου στην Ελλάδα

Εκτός από τη διαπίστωση της ΣΙΑ στο χονδρικό τερματισμό κλήσεων σε κινητά σε χωριστά δίκτυα για όλους τους ΠΔΚ,⁵⁰ τα μόνα σχετικά προηγούμενα στην Ελλάδα, όπου διαπιστώνεται ότι ένας ΠΔΚ κατέχει ατομικά δεσπόζουσα θέση, είναι αυτά που υπήρξαν υπό το παλαιό κανονιστικό πλαίσιο.⁵¹ Η παροχή εθνικής περιαγωγής από τη VODAFONE στην Q TELECOM δόθηκε στα πλαίσια του προηγούμενου κανονιστικού πλαισίου (Ν. 2867/2000 και Κανονισμός Εθνικής Περιαγωγής ΑΠ. ΕΕΤΤ 218/36/30.05.2001). Η συμφωνία συνάφθηκε στα πλαίσια εμπορικών διαπραγματεύσεων.

⁴⁹ Για ανάλυση της σχετικότητας των παραγόντων αυτών, βλ. π.χ.: *United Brands v. Commission*, op. cit.; *Continental Can*, OJ [1972] L7/25; *Hoffman-La Roche*, op. cit.; *Michelin v. Commission*, Υπόθεση 322/81, [1983] ECR 3461; Βλ. επίσης *Napier Brown-British Super*, OJ [1988] L284/41. Βλ. επίσης τις *Κατευθυντήριες Γραμμές*, παράγραφοι 78-79.

⁵⁰ Απ. 392/017/22.06.2006 « Αγορά Τερματισμού Φωνητικών Κλήσεων σε Μεμονωμένα Δίκτυα Κινητών Επικοινωνιών,»

⁵¹ Βλ. Παραδείγματος χάριν,: Απόφαση ΕΕΤΤ 278/65/14.03.2003(ΦΕΚ/Β/2003) που ορίζει τη VODAFONE, την COSMOTE και την TIM HELLAS ως παρόχους με ΣΙΑ στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών κινητής (με το παλαιό πλαίσιο), και Απόφαση ΕΕΤΤ 275/72B/12.02.2003 (ΦΕΚ338/Β/2003) σύμφωνα με την οποία η Vodafone, COSMOTE και OTE καθορίστηκαν ως πάροχοι με ΣΙΑ στην εθνική αγορά διασύνδεσης.

2.3.2.3. Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με την Ατομική Δεσπόζουσα Θέση

Για την αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης σχετικά με την ατομική δεσπόζουσα θέση, η ΕΕΤΤ σημειώνει τους εξής παράγοντες:

- Πρώτον, κανένας ΠΔΚ δεν κατέχει μερίδιο αγοράς άνω του 50% της σχετικής αγοράς, είτε υπολογίζεται με βάση τους συνδρομητές είτε τα έσοδα. Το κριτήριο του 50% καθιερώθηκε στην Υπόθεση AKZO52 ως μαχητό τεκμήριο ατομικής δεσπόζουσας θέσης. Επίσης, φαίνεται ότι κανένας ΠΔΚ δεν έχει μερίδιο αγοράς 40%, το οποίο είναι το μερίδιο αγοράς που συνήθως συνδέεται με το ελάχιστο κριτήριο δεσπόζουσας θέσης που καθιερώθηκε σύμφωνα με την Υπόθεση United Brands⁵³.
- Δεύτερον, υπό σχετικούς όρους, κανένας ΠΔΚ δεν έχει σημαντική ανταγωνιστική διαφορά από τον πλησιέστερο ανταγωνιστή του, όσον αφορά στα μερίδια αγοράς. Είναι σύνηθες, π.χ., μια εταιρία με δεσπόζουσα θέση να διαπιστώνεται ότι είναι τουλάχιστον διπλάσια σε μέγεθος από τον πλησιέστερο ανταγωνιστή της, σε σχέση με το μερίδιο αγοράς.⁵⁴
- Τρίτον, είναι σαφές ότι κανένας ΠΔΚ δεν έχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλου ΠΔΚ που θα ήταν τόσο σημαντικό ώστε να του παρέχει δεσπόζουσα θέση. Οι τρεις πάροχοι κατέχουν άδειες 2G και 3G, ενώ και οι τρεις είναι καθετοποιημένοι και χαρακτηρίζονται από ισχυρά λογότυπα.
- Τέταρτον, η πρώτη θέση στην αγορά στην Ελλάδα δεν ήταν σταθερή όλα τα χρόνια, καθώς η COSMOTE και η VODAFONE έχουν αλλάξει θέση, όσον αφορά στα μερίδια αγοράς, και η TIM HELLAS πρόσφατα κέρδισε σημαντικό

⁵² Ο.π..

⁵³ Op. cit.

⁵⁴ Βλ. Πίνακα στην Ενότητα 3.31.

μερίδιο αγοράς από την συγκέντρωση της Q TELECOM με την TIM HELLAS ώστε να μειώσει σημαντικά την απόσταση ανάμεσα στην ίδια και τους ανταγωνιστές της ΠΔΚ.⁵⁵

Συνεπώς, δεν μπορεί να υποστηριχθεί επιτυχώς ότι κάποιος ΠΔΚ είναι σε θέση να λειτουργήσει ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές ή πελάτες του στη σχετική αγορά χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δίκτυα κινητής.

Ωστόσο, τελικά οι ανωτέρω παράγοντες απαιτούν τη διερεύνηση του εάν οι τρεις ΠΔΚ (COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS) ή τουλάχιστον δύο από τους ΠΔΚ (συγκεκριμένα, η COSMOTE και η VODAFONE) είναι πιθανό να κατέχουν συλλογική ή κοινή δεσπόζουσα θέση στην αγορά, όπως αναλύεται στην Ενότητα 3.3.

2.3.3. Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση

2.3.3.1. Στοιχεία Κοινής ή Συλλογικής Δεσπόζουσας Θέσης

Το Παράρτημα II της *Οδηγίας Πλαίσιο* παρέχει ένα τεστ κοινής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης που εστιάζει στο εάν τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της σχετικής αγοράς ενθαρρύνουν παράλληλη ή εναρμονισμένη αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά.⁵⁶ Επίσης περιλαμβάνει τους οικονομικούς παράγοντες που έχουν αναπτυχθεί με βάση την πρακτική της Επιτροπής κατά την εφαρμογή του Άρθρου 82 της Συνθήκης ΕΚ και τον έλεγχο συγχωνεύσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό 4064/89. Οι παράγοντες αυτοί δεν αναφέρονται περιοριστικά ούτε σωρευτικά και θεωρείται ότι απλώς παρουσιάζουν "*το είδος των αποδείξεων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν τη διαπίστωση ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης*".

⁵⁵ Βλ. Πίνακα στην Ενότητα 3.31.

⁵⁶ Στο Σημείο 26 του Προοιμίου της *Οδηγίας Πλαίσιο* αναφέρεται ότι μια σχετική αγορά της οποίας η δομή μπορεί να οδηγήσει σε συντονισμένα αποτελέσματα είναι μια σχετική αγορά η οποία "*ενθαρρύνει παράλληλη ή αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά στην αγορά*". Cf. επίσης υποσημείωση 106 στις *Κατευθυντήριες Γραμμές*.

Επίσης, αναφέρονται με την επιφύλαξη των αποφάσεων του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που είναι οι τελικοί κριτές του Κοινοτικού δικαίου.⁵⁷

Η λίστα των παραγόντων που αναφέρονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας Πλαίσιο επαναλαμβάνεται και αναλύεται στις *Κατευθυντήριες Γραμμές*. Η λίστα αυτή αντανακλά ένα ευρύ φάσμα παραγόντων που έχουν εκτιμηθεί στην εξελισσόμενη νομολογία αναφορικά με τη συλλογική δεσπόζουσα θέση. Ειδικότερα, το Πρωτοδικείο έχει αναφερθεί εκτενώς στην απόφασή του για την *AirTours*,⁵⁸ στα στοιχεία που είναι αναγκαία για να πληρείται το νομικό κριτήριο για τη συλλογική δεσπόζουσα θέση.

Σύμφωνα με την Κοινοτική νομολογία και, λαμβάνοντας υπόψη στο μέγιστο δυνατό βαθμό, τις *Κατευθυντήριες Γραμμές*, η εξέταση της ΕΕΤΤ για τη συλλογική δεσπόζουσα θέση εστιάζει στο εάν η διάρθρωση της αγοράς είναι τέτοια που κάθε μέλος του υποθετικού δεσπόζοντος ολιγοπωλίου, αντιλαμβανόμενο τα κοινά οικονομικά συμφέροντα, θα μπορούσε να το θεωρήσει πιθανό, οικονομικά εύλογο και, συνεπώς, προτιμότερο, να υιοθετήσει μια διαρκή κοινή πολιτική στην αγορά που στοχεύει στην πώληση σε τιμές υψηλότερες των ανταγωνιστικών, χωρίς να πρέπει να εισέλθει σε συμφωνία ή να καταφύγει σε κοινή πρακτική (κατά τον τρόπο που αναφέρεται στο άρθρο 81 ΣυνθΕΚ) και χωρίς οι πραγματικοί ή πιθανοί ανταγωνιστές, και ακόμη περισσότερο οι πελάτες ή οι καταναλωτές, να μπορούν να αντιδράσουν αποτελεσματικά.

Από την άποψη αυτή, η ανάλυση της ΕΕΤΤ σχετικά με το εάν οι τρεις ΠΔΚ, ή τουλάχιστον η COSMOTE και η VODAFONE, κατέχουν συλλογική δεσπόζουσα θέση

⁵⁷ Τα κριτήρια που οδηγούν σε τεκμήριο συλλογικής ή κοινής δεσπόζουσας θέσης είναι τα εξής: ώριμη αγορά, στάσιμη ή μέτρια ανάπτυξη από την πλευρά της ζήτησης, χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης, ομοιογενές προϊόν, παρόμοιες δομές κόστους, παρόμοια μερίδια αγοράς, έλλειψη τεχνολογικής καινοτομίας, ώριμη τεχνολογία, απουσία πρόσθετης χωρητικότητας, υψηλοί φραγμοί εισόδου, απουσία αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος, απουσία δυνατικού ανταγωνισμού, διάφορες μορφές ανεπίσημων και άλλων συνδέσμων ανάμεσα στις επιχειρήσεις, μηχανισμοί κυρώσεων, απουσία περιορισμού πεδίου τιμολογιακού ανταγωνισμού.

⁵⁸ Βλ., ιδίως *Airtours judgement*, Υπόθεση T-342/99, *Airtours plc v. Commission*, ECR [2002] II-2585, Κατευθυντήριες Γραμμές.

βασίζεται κυρίως στην εξέταση των στοιχείων που αναφέρονται αμέσως μετά, τα οποία συγκεντρώνουν τα βασικά κριτήρια της οικονομικής ανάλυσης, της Κοινοτικής νομολογίας και της πρακτικής της Επιτροπής, όπως αντανακλώνται στις *Κατευθυντήριες Γραμμές*:

- Επίπεδο συγκέντρωσης στην αγορά: κατά πόσον ένας μικρός αριθμός επιχειρήσεων κατέχει ένα μεγάλο μερίδιο στη σχετική αγορά χωρίς κάποια επιχείρηση να κατέχει ατομική δεσπόζουσα θέση.
- Κίνητρο και δυνατότητα συντονισμού: κατά πόσον οι επιχειρήσεις έχουν κίνητρο να ενοποιήσουν την πρακτική τους στην αγορά και ιδιαίτερα με τέτοιο τρόπο ώστε να μεγιστοποιήσουν τα κοινά τους κέρδη περιορίζοντας την παραγωγή με σκοπό να αυξήσουν τις τιμές (Ενότητα 3.3.3 του παρόντος). Όταν υπάρχει τέτοιο κίνητρο, οι βασικοί όροι της δυνατότητας παρακολούθησης και το κίνητρο μη αποχώρησης από την κοινή πολιτική πρέπει να πληρείται για να μπορεί να διατηρηθεί ο συντονισμός σε βάθος χρόνου:
 - Οι εταιρίες που συντονίζονται πρέπει να έχουν μέσα παρακολούθησης, επαρκώς γρήγορα και ακριβή, για το εάν οι όροι του συντονισμού τηρούνται από τα άλλα μέλη του υποθετικού δεσπόζοντος ολιγοπωλίου (Ενότητα 3.3.4), και
 - Πρέπει να υπάρχει κάποιο κίνητρο για να μην αποχωρεί από την κοινή πολιτική στην αγορά, και η έννοια της κύρωσης για συμπεριφορές που αποκλίνουν από την κοινή πολιτική αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του κινήτρου αυτού (Ενότητα 3.3.5).
- Πραγματικοί και/ή δυνατοί περιορισμοί της αγοράς: κατά πόσον, σε κάθε περίπτωση, οι προβλεπόμενες ενέργειες τρίτων, όπως οι πραγματικοί ή πιθανοί ανταγωνιστές, όπως και οι πελάτες, δεν θα μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο τα αναμενόμενα αποτελέσματα αυτού του συντονισμού που φαίνεται να υπάρχει (Ενότητα 3.3.6).

Η αξιολόγηση της ύπαρξης κοινής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης θα πρέπει να λάβει υπόψη τη συνολική επίδραση των ανωτέρω παραγόντων, και όχι να περιορίζεται στην ανάλυση μόνο μίας ένδειξης δεσπόζουσας θέσης. Κυρίως, οι ως άνω παράγοντες θα πρέπει να αξιολογηθούν στα πλαίσια της **λιανικής αγοράς κινητών επικοινωνιών** διότι, λόγω της απουσίας συναλλαγών σε επίπεδο χονδρικής, εκτός από την υπάρχουσα βραχυπρόθεσμη συμφωνία εθνικής περιαγωγής μεταξύ της VODAFONE και της Q TELECOM,⁵⁹ οι κύριοι παράγοντες του λιανικού επιπέδου θα παράσχουν κυρίως τις αναγκαίες ενδείξεις ανταγωνιστικότητας για την ανάλυση της ΕΕΤΤ και ειδικότερα προκειμένου να δικαιολογήσει εάν απαιτείται ‘εκ των προτέρων’ (ex ante) ρυθμιστική παρέμβαση σύμφωνα με τα όσα περιγράφονται στη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές.

Επίσης, σε επίπεδο χονδρικής, υπάρχει αρχικά μόνο μια θεωρητική «αγορά», και η πρόσβαση είναι σχετική μόνο ως βάση για την παροχή της λιανικής υπηρεσίας. Επίσης, η απουσία σημαντικών συναλλαγών σε επίπεδο χονδρικής, μπορεί πιθανό να είναι νόμιμη αιτία ανησυχίας σχετικά με τη συλλογική δεσπόζουσα θέση, και θα εξεταστεί χωριστά.

2.3.3.2. Συγκέντρωση της Αγοράς (Market concentration)

Μετά την συγκέντρωση της TIM HELLAS και της Q TELECOM, υπάρχουν πλέον τρεις καθετοποιημένοι ΠΔΚ στην Ελλάδα, συγκεκριμένα η COSMOTE, η TIM HELLAS και η VODAFONE.

Δεδομένης της συγκέντρωσης της TIM HELLAS και της Q TELECOM, μια άσκηση υπολογισμού του βαθμού συγκέντρωσης της αγοράς, εάν υποθεθεί εύλογα ότι η πλειοψηφία του μεριδίου της Q TELECOM θα προστεθεί σε αυτό της TIM HELLAS, με βάση τα μερίδια αγοράς επί των ενεργών συνδρομητών των ΠΔΚ στις 31 Δεκεμβρίου 2005, θα οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η συγκέντρωση ισχύος στην αγορά κατανέμεται σχετικά ισότιμα ανάμεσα στους τρεις ΠΔΚ (βλ. Σχήμα 3 κατωτέρω), και ότι η διαφορά ανάμεσα στους δύο

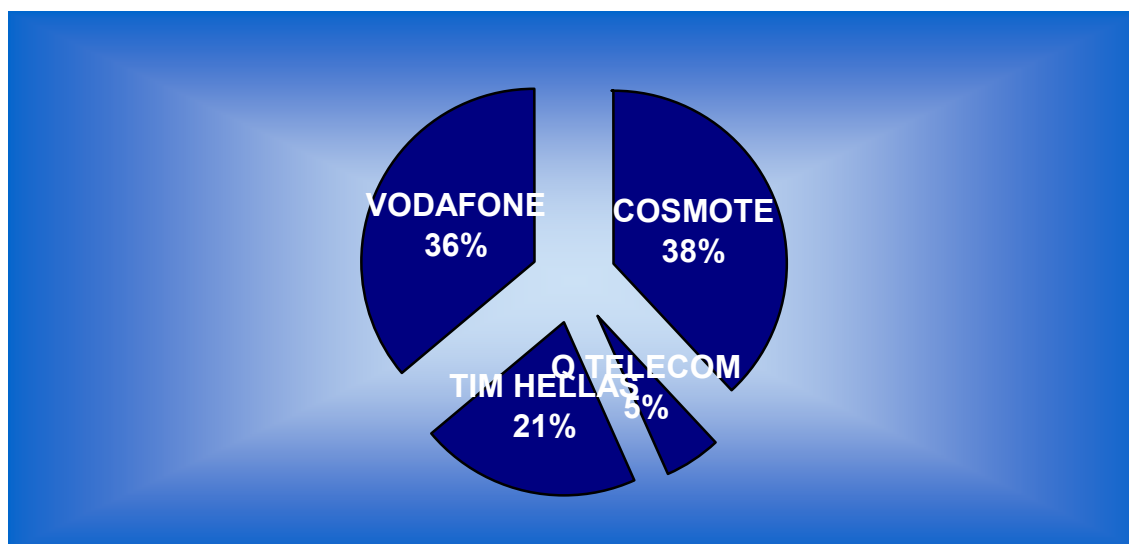
⁵⁹ Η οποία θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να τερματιστεί με την απόκτηση της Q TELECOM από την TIM HELLAS.

μεγαλύτερους ΠΔΚ και τον τρίτο ΠΔΚ δεν είναι τέτοια ώστε η TIM HELLAS να μην είναι σε θέση να ασκεί ανταγωνιστική πίεση στην COSMOTE και στη VODAFONE.

Υπολογίζοντας την συγκέντρωση της αγοράς με βάση τα μερίδια αγοράς ενεργών συνδρομητών 2G στις 31/12/05 για τις 4 ΕΚΤ, αν και δεν είναι χαμηλή, ο βαθμός συγκέντρωσης ανέρχεται περίπου σε 3.194 με βάση την κλίμακα the Herfindahl-Hirschman Index ("HHI")⁶⁰. Αυτός ο βαθμός συγκέντρωσης είναι σημαντικά χαμηλότερος από τον βαθμό συγκέντρωσης HHI 4.500 της Ιρλανδίας, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε ως μία από τις βάσεις για τη διαπίστωση, με παρόμοιες διαδικασίες, της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης από την ComReg, την Ιρλανδική ΕΡΑ, έναντι δύο ΠΔΚ που κατέχουν 94% των συνδρομητών και 97% των εσόδων της σχετικής αγοράς κινητής.⁶¹ Συγκρίνοντας το HHI στην Ελλάδα με το αντίστοιχο HHI σε άλλα Κράτη Μέλη όπου δραστηριοποιείται παρόμοιος αριθμός παρόχων, διαπιστώνεται ότι το HHI στην Ελλάδα είναι αρκετά χαμηλότερο ιδίως σε σύγκριση με τα Κράτη Μέλη όπου έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη ΣΙΑ στην υπο εξέταση αγορά (Ιρλανδία – Ισπανία).

⁶⁰ Το HHI είναι μια μέτρηση της συγκέντρωσης της αγοράς που ορίζεται ως το σύνολο του τετραγώνου των μεριδίων αγοράς όλων των εταιριών που ανταγωνίζονται στην αγορά. Το HHI πλησιάζει το μηδέν όταν μια αγορά αποτελείται από μεγάλο αριθμό εταιριών με σχετικά ίδιο μέγεθος, ενώ στην αγορά με μία μόνο εταιρεία που κατέχει μερίδιο αγοράς 100%, το HHI ισούται με 10.000. Το HHI αυξάνεται καθώς μειώνεται ο αριθμός των εταιριών στην αγορά και καθώς αυξάνεται η διαφορά μεγέθους ανάμεσα στις εταιρίες αυτές.

⁶¹ Υπόθεση ΙΕ/2004/0121: Πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας στην Ιρλανδία, 20 Ιανουαρίου 2005.

Σχήμα 3: Μερίδια αγοράς ενεργών πελατών 2G των ΠΔΚ στις 31/12/2005

Συνεπώς, παρόλο που ο βαθμός συγκέντρωσης είναι υψηλός, το επίπεδο συγκέντρωσης είναι μακριά από αυτό που βρέθηκε στα δύο Κράτη Μέλη όπου διαπιστώθηκε συλλογική δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά (συγκεκριμένα, στην Ιρλανδία και την Ισπανία).

2.3.4. Κίνητρα/ Δυνατότητα Συντονισμού Ανταγωνιστικών Ενεργειών

Το εάν οι ΠΔΚ που λειτουργούν στην Ελληνική αγορά έχουν τα αναγκαία οικονομικά κίνητρα να συντονίζουν σιωπηρά τη συμπεριφορά τους στην αγορά εξαρτάται από την αλληλεπίδραση διαφόρων παραγόντων, μεταξύ των οποίων οι εξής:

- η σχετική **ωριμότητα** της αγοράς,
- ο βαθμός **συμμετρίας** ανάμεσα στους παίκτες της αγοράς και οι συνέπειές του στα μερίδια αγοράς, την τεχνολογική καινοτομία, τα κόστη και την κερδοφορία, και

- η ανταγωνιστικότητα της λιανικής αγοράς, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών της μεταστροφής και της πιθανής αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος.

(1) Ωριμότητα της Αγοράς

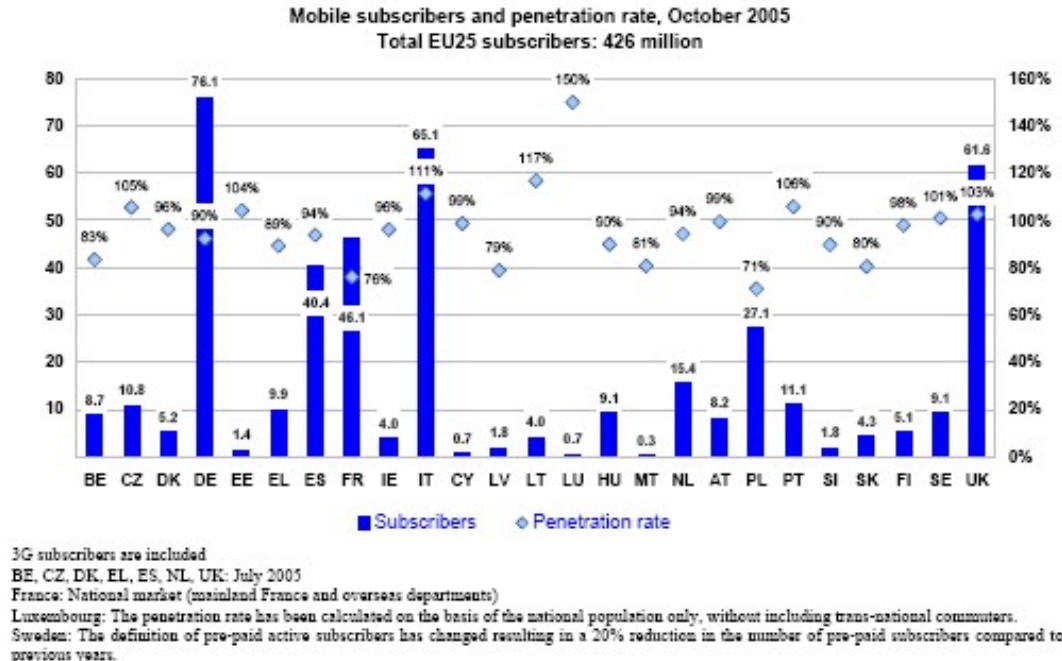
Όπως συμβαίνει με τα περισσότερα άλλα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτός από τις υπό ένταξη χώρες, η Ελλάδα θεωρείται πλέον μια ώριμη αγορά για υπηρεσίες κινητής 2G όσον αφορά το βαθμό διείσδυσης. Η διείσδυση της κινητής στην Ελλάδα ήταν το Δεκέμβριο 2005 στο επίπεδο του 90,5%⁶² του πληθυσμού (μόλις λίγο χαμηλότερα από το μέσο όρο της ΕΕ 25 (92%⁶³)) (βλ. Σχήμα 4 κατωτέρω). Μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχει, κατά συνέπεια, περιθώριο για επιπλέον διείσδυση, αλλά ο βαθμός αυτής της αύξησης είναι περιορισμένος καθώς είναι πιθανό οι υπόλοιποι πελάτες να μην είναι ιδιαίτερα ελκυστικοί όσον αφορά τα έσοδα που αποφέρουν. Τα στοιχεία που διαθέτει η EETT σχετικά με τις προβλέψεις για την αύξηση συνδρομητών υποδεικνύουν ότι έχουν μειωθεί με την πάροδο του χρόνου, το οποίο υποδεικνύει ότι η αγορά φτάνει σε επίπεδο ωριμότητας, τουλάχιστον όσον αφορά τις υπηρεσίες 2G. Οι Ελληνικοί ΠΔΚ επίσης θεωρούν ότι ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης των προηγούμενων ετών στο χώρο δεν μπορεί να διατηρηθεί σε αυτό το επίπεδο κορεσμού.

Ωστόσο, υπάρχει μεγαλύτερο πεδίο για την ανάπτυξη των υπηρεσιών 3G, και τα στοιχεία πωλήσεων κατά το 2005 είναι πολύ θετικά προς αυτήν την κατεύθυνση (βλ. ανάλυση κατωτέρω και στην Ενότητα 3.5). Η εισαγωγή νέων προϊόντων στα κινητά, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών 3G, φαίνεται να αυξάνει το συνολικό όγκο των δραστηριοτήτων των ΠΔΚ (μέσω υφιστάμενων συνδρομητών 2G που απλώς αναβαθμίζουν το προφίλ χρήστη), ακόμη και εάν ο αριθμός των συνδρομητών είναι απίθανο να αυξηθεί σημαντικά.

⁶² Βάση ενεργούς 2G συνδρομητές

⁶³ Σύμφωνα με την 11^η Έκθεση, τα στοιχεία αφορούν τον 09/2005. Επίσης, δεν είναι ξεκάθαρο αν τα στοιχεία για το μέσο όρο της ΕΕ 25 περιλαμβάνει 2G και 3G καθώς και αν ορισμένες χώρες παρέχουν στοιχεία βάσει του συνολικού αριθμού των συνδρομητών και όχι των ενεργών συνδρομητών.

Από την άποψη αυτή, και οι τρεις Ελληνικοί ΠΔΚ βρίσκονται σε καλή θέση για να μεταφέρουν την υπάρχουσα συνδρομητική βάση τους από υπηρεσίες 2G σε υπηρεσίες 3G⁶⁴.

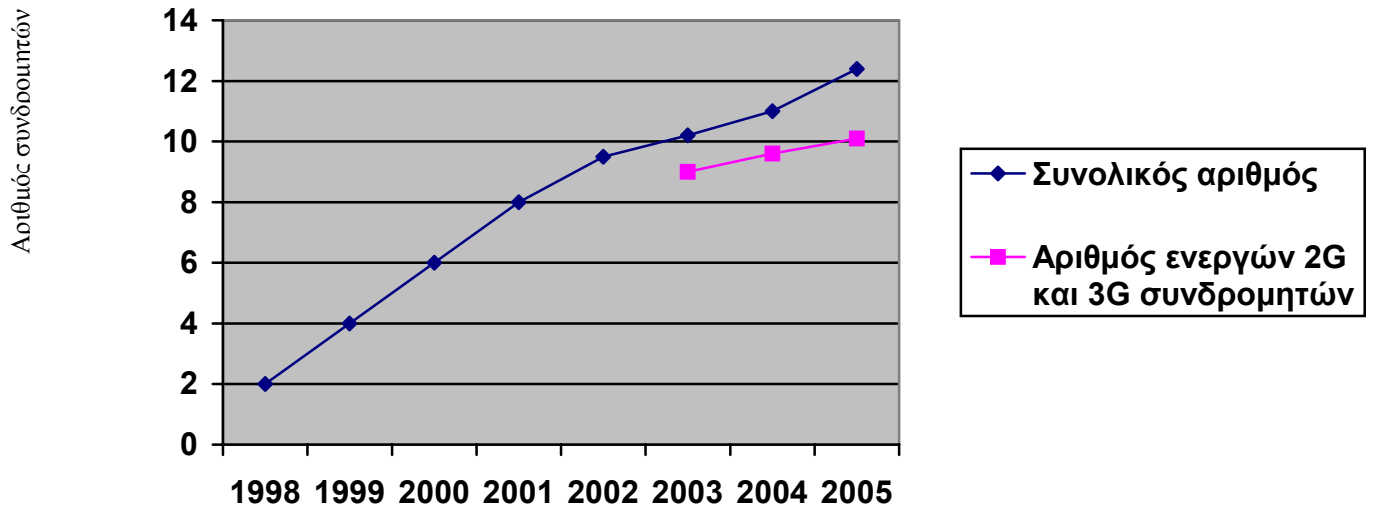
Σχήμα 4: Συνδρομητές κινητής και βαθμός διείσδυσης (Πηγή: *The 11th Report of the EC Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package – 2005*)⁶⁵

Υπολογιζόμενη σε απόλυτα νούμερα, η διείσδυση της κινητής στην Ελλάδα παρουσιάζεται στο Σχήμα 5 κατωτέρω:

Σχήμα 5: Αριθμός συνδρομητών 2G & 3G ΠΔΚ

⁶⁴ Από την άποψη αυτή, το πραγματικό εμπόδιο στην ανάπτυξη του 3G στο πρόσφατο παρελθόν ήταν η διαθεσιμότητα τερματικών συσκευών, που τώρα έχει ξεπεραστεί σε μεγάλο βαθμό.

⁶⁵ Βλ. *infra*.

(2) Συμμετρία της Αγοράς

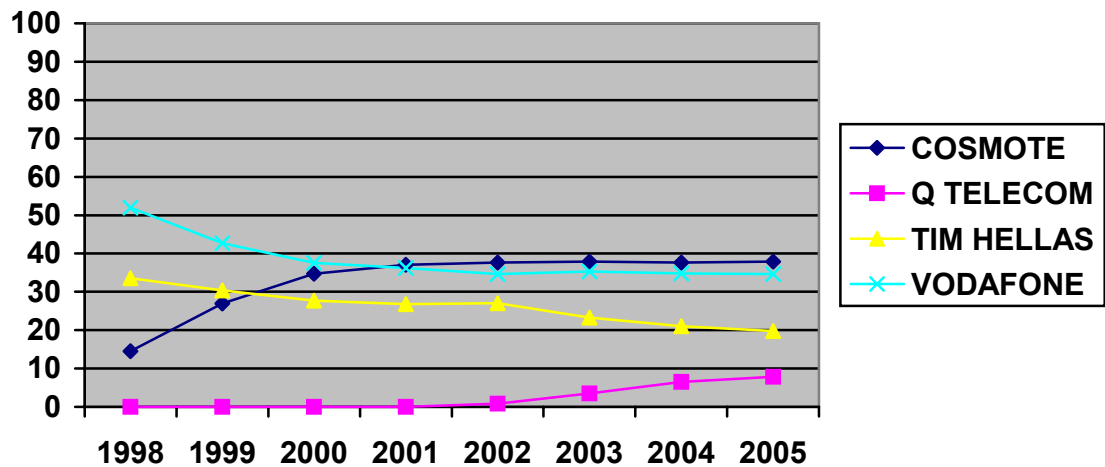
Η συμμετρία της αγοράς ανάμεσα στους τρεις ΠΔΚ μπορεί να πάρει πολλές μορφές, συμπεριλαμβανομένων των εξής:

- μικρή διαφορά ανάμεσα σε μερίδια αγοράς λιανικής,
- δομή κόστους,
- τεχνολογική καινοτομία,
- κερδοφορία,
- Μέσο Έσοδο ανά Πελάτη ("ARPU").

Είναι πιθανό, τελικά, η μικρή διαφορά στα μερίδια αγοράς και η σταθερότητα ανάμεσα στους ανταγωνιστές σε μια σειρά από αυτούς τους τομείς να δημιουργεί για αυτούς κίνητρο να εναρμονίζουν την επιχειρηματική συμπεριφορά τους, αντί να ανταγωνίζονται.

Μερίδια Αγοράς Λιανικής

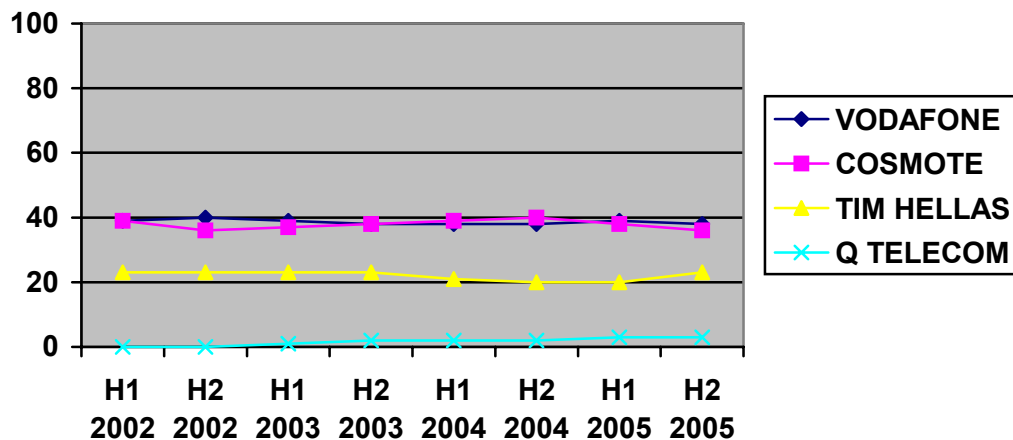
Όσον αφορά τα λιανικά μερίδια αγοράς, όσο μεγαλύτερη συμμετρία υπάρχει ανάμεσα στα μερίδια αγοράς των ολιγοπωλιακών παρόχων, τόσο μεγαλύτερη πιθανότητα υπάρχει να είναι εναρμονισμένα τα εμπορικά τους συμφέροντα. Η εμπειρία του παρελθόντος στην Ελλάδα, ωστόσο, μας δίνει ανάμικτα συμπεράσματα. Τα μερίδια αγοράς λιανικής όλων των ΠΔΚ στην Ελλάδα παρουσίασαν αυξομειώσεις στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης περιόδου αναφοράς από αυτή που θα επέλεγε κάποιος προκειμένου να εγείρει ζήτημα ανταγωνισμού στα πλαίσια του άρθρου 81 ή του άρθρου 82 της ΣυνθΕΚ, (βλ. Σχήμα 6 κατωτέρω). Παραδείγματος χάριν, όταν υπολογίζονται μερίδια αγοράς με βάση τους συνδρομητές⁶⁶, η VODAFONE είχε μια πτώση του μεριδίου αγοράς από 52% το 1998 σε 34,6% στο τέλος του 2005. Πρέπει να ληφθεί υπόψη πότε κάθε πάροχος ξεκίνησε την παροχή υπηρεσιών. Η TIM HELLAS ξεκίνησε το 1992, η VODAFONE το 1993 και η COSMOTE το 1998. Συγκριτικά, ο μεγαλύτερος ελληνικός πάροχος, η COSMOTE, έχει αυξήσει το μερίδιο αγοράς της από 14,5% το 1998 σε 37,9% στο τέλος του 2005.

Σχήμα 6: Εξέλιξη μεριδίων αγοράς παρόχων κινητής σε ενεργούς και ανενεργούς συνδρομητές 2G (1998 - 2005)

⁶⁶ Αναφέρεται σε ενεργούς & ανενεργούς συνδρομητές 2G, γιατί η διάκριση ανάμεσα σε αυτούς τους πελάτες είναι διαθέσιμη μόνο από την αρχή του 2003.

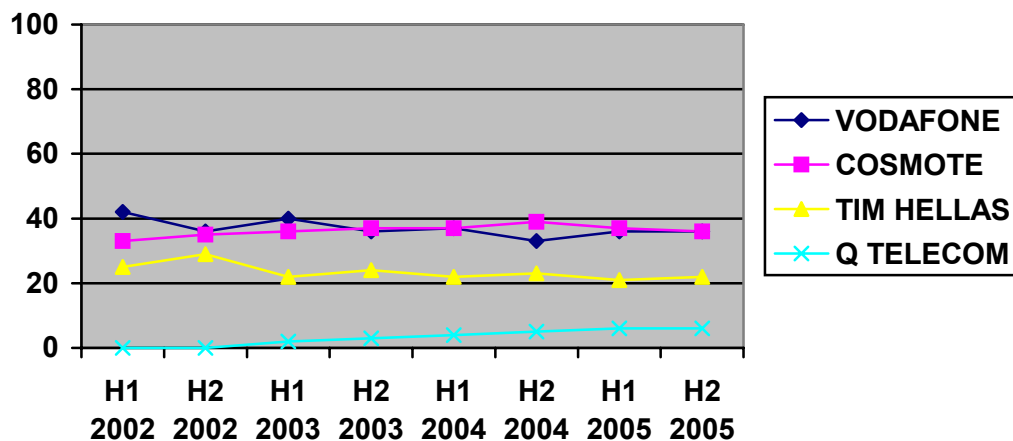
Ωστόσο, όταν υπολογίζονται τα μερίδια αγοράς με βάση τον όγκο κίνησης, η σχετική θέση των ΠΔΚ φαίνεται σχετικά σταθερή την περίοδο 2002-2005, όπως προκύπτει από το Σχήμα 7 κατωτέρω.

Σχήμα 7: Μερίδια αγοράς κινητών παρόχων με βάση την συνολική εισερχόμενη κίνηση (on net και κίνηση τερματισμού)⁶⁷, σαν ποσοστό της συνολικής κίνησης (2002 - 2005)

Τέλος, υπολογίζοντας τα μερίδια αγοράς με βάση τα έσοδα της ίδιας περιόδου, η τάση που αντανακλάται ανωτέρω αλλάζει και πάλι, όπως αντανακλάται στο Σχήμα 8 κατωτέρω:

⁶⁷ Για την περίοδο 2002-2004, τα στοιχεία για τη VODAFONE είναι η πραγματική κίνηση, ενώ για τις άλλες εταιρίες είναι η τιμολογημένη κίνηση. Από το 2005 όλα τα στοιχεία αναφέρονται σε τιμολογημένη κίνηση. Πηγή: ΕΕΤΤ βάση στοιχείων που παρείχαν οι ΕΚΤ

Σχήμα 8: Μεριδία αγοράς παρόχων κινητής με βάση τα έσοδα⁶⁸ από κίνηση τερματισμού, σαν ποσοστό των συνολικών εσόδων κίνησης τερματισμού (2002 - 2005)

Συνεπώς, η σύγκριση των διαφόρων τρόπων βάσει των οποίων δύνανται να υπολογισθούν τα μερίδια αγοράς στα πλαίσια μιας ‘εκ των προτέρων’ δομικής ανάλυσης καταλήγει σε πολύ διαφορετικές συμπεριφορές οι οποίες δεν οδηγούν άμεσα στο αποτέλεσμα ότι υπάρχει επαρκής συμμετρία στα μερίδια αγοράς που να δίνει κίνητρο στις εταιρείες COSMOTE και VODAFONE από τη μία πλευρά, και μεταξύ των ως άνω εταιρειών και της TIM HELLAS από την άλλη, να εναρμονίσουν τα εμπορικά τους συμφέροντα σε μακροπρόθεσμη βάση και ως εκ τούτου να καταφέρουν να αποφύγουν τον μεταξύ τους ανταγωνισμό στη λιανική αγορά κινητής στο άμεσο μέλλον. Τα αποδεικτικά στοιχεία *εκ πρώτης όψεως* δεν φαίνεται να υποδεικνύουν μια τέτοια εκτίμηση στα πλαίσια της παρούσας ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης όσον αφορά τις εταιρείες COSMOTE και VODAFONE παρά την σύντμηση της αγοραστικής τους θέσης κατά την περίοδο 2002-2005 (η οποία είχε με τη σειρά της αποτελέσει τη βάση για κάποιες προβληματικές συμπεριφορές στα πλαίσια των *ex post* κανόνων του ανταγωνισμού – βλέπε Ενότητα 3.3.7). Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι οι εν λόγω ΠΔΚ δεν δύνανται ποτέ να

⁶⁸ Πηγή: EETT βάση στοιχείων που παρείχαν οι ΕΚΤ

φτάσουν σε μια συμμετρία από πλευράς ανταγωνισμού μεταξύ τους⁶⁹. Απλά φαίνεται ότι κατά τον παρόντα χρόνο υπάρχουν ανεπαρκείς ενδείξεις ως προς το εάν η συμμετρία των μεριδίων αγοράς θα οδηγήσει αναπόφευκτα και σε συμμετρία στην ανταγωνιστική τους συμπεριφορά σε διαρκή βάση απαραίτητη για να δικαιολογηθεί μια ‘εκ των προτέρων’ ρυθμιστική παρέμβαση.

Τεχνολογική Καινοτομία

Η εισαγωγή σημαντικών νέων τεχνολογιών φαίνεται ότι εντάσσεται στις στρατηγικές και των τριών ΠΔΚ. Δεδομένου ότι τα έσοδα από τη φωνή εξακολουθούν να συνιστούν την οικονομική βάση της κινητής βιομηχανίας, φαίνεται ότι για τους περισσότερους ΠΔΚ δεν υπάρχουν ισχυρά κίνητρα για να επενδύσουν σημαντικά σε νέες τεχνολογίες οι οποίες δεν επιφέρουν νέες άμεσες ροές εσόδων, δηλαδή έσοδα πέραν αυτών από τη φωνή τα οποία μπορούν να επιτευχθούν και μέσω της τεχνολογίας 2G.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η ΕΕΤΤ και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά είναι ξεκάθαρο ότι υπάρχει σημαντική ασυμμετρία όσον αφορά τον αριθμό των πελατών 3G των ΠΔΚ.⁷⁰ Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε απόλυτα νούμερα οι 3G συνδρομητές υπολείπονται σημαντικά των 2G συνδρομητών.

Κερδοφορία

Συνεχή υπέρμετρα κέρδη δύνανται σε ορισμένες περιπτώσεις να αποτελούν ένδειξη έλλειψης αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Στο βαθμό που τα εν λόγω υπέρμετρα κέρδη δύνανται να διατηρηθούν από ολιγοπωλιακές επιχειρήσεις, οι εν λόγω επιχειρήσεις δύνανται να εναρμονίσουν την εμπορική συμπεριφορά τους προκειμένου να σταθεροποιήσουν τα ως άνω επίπεδα κερδοφορίας. Αν και η Ευρωπαϊκή νομολογία έχει αγνοήσει έως τώρα την κερδοφορία

⁶⁹ Όπως απεικονίζεται στις υποθέσεις περί ανταγωνισμού που ανέκυψαν ενώπιον της ΕΕΤΤ – βλέπε Ενότητα 4.3.7

⁷⁰ Η αναφορά σε μερίδια αγοράς κατά το παρόν πρώιμο στάδιο της εξέλιξης της αγοράς δεν θα βοηθούσε, αν και είναι ξεκάθαρο ότι η εταιρεία VODAFONE αποτελεί τον πιο επιτυχημένο πάροχο 3G σε δεδομένα, κυρίως λόγω του εταιρικού προσανατολισμού της πελατειακής της βάσης.

ως ένδειξη αγοραστικής ισχύος, η οικονομική θεωρία υποστηρίζει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ως μια ιδιαίτερα σχετική παράμετρος σε βιομηχανίες δικτύων.

Σε μια αγορά που χαρακτηρίζεται από συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού, οι τιμές πρέπει, θεωρητικά τουλάχιστον, να αντανακλούν τα αποτελεσματικά κόστη, συμπεριλαμβανομένου του κόστους κεφαλαίου. Αυτό εκτιμάται συχνά επί τη βάσει του ROCE (Return on Capital Employed - Απόδοση στο Απασχολούμενο Κεφάλαιο).⁷¹ Ένας δείκτης ROCE ο οποίος διαρκώς και σε σημαντικό βαθμό υπερβαίνει το κόστος κεφαλαίου δύναται να υποδεικνύει ότι οι τιμές που χρεώνονται από τον συγκεκριμένο ΠΔΚ είναι υψηλότερες από αυτές που θα ίσχυαν σε μια αγορά με συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η ΕΕΤΤ και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά κατά την περίοδο 2001-2004 υπήρχαν σημαντικές διακυμάνσεις στο επίπεδο του ROCE για κάθε ΠΔΚ. Όταν κάποιος συγκρίνει το εν λόγω επίπεδο ROCE των εταιρειών COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS με το επίπεδο ROCE που παρατηρήθηκε στην Ιρλανδία όπου η EPA κατέληξε ότι υπήρχε συλλογική δεσπόζουσα θέση, είναι ξεκάθαρο ότι είναι σημαντικά χαμηλότερο. Αυτό το σημαντικά χαμηλότερο ποσοστό υποδεικνύει ότι η τιμολόγηση στην αγορά είναι πιθανόν να αντικατοπτρίζει μια ανταγωνιστική αγορά σε επίπεδο λιανικής.

ARPUs

Ένας άλλος τρόπος σύγκρισης της πιθανότητας συντονισμού των εμπορικών συμπεριφορών των εταιρειών είναι να συγκριθούν τα αντίστοιχα ARPUs (Average Revenue Per User) των εν λόγω εταιρειών. Τα υψηλά ARPU δύναται να συνιστούν το αποτέλεσμα υψηλών τιμών ή υψηλών επιπέδων χρήσης ή και συνδυασμό των δύο. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η ΕΕΤΤ και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά, οι τρεις ΠΔΚ στην Ελλάδα έχουν ARPUs τα οποία βρίσκονται κοντά στον ευρωπαϊκό μέσον όρο.

⁷¹ Το ROCE (Return on Capital Employed) αποτελεί μια αναλογία που προσδιορίζει την αποτελεσματικότητα και κερδοφορία των κεφαλαιουχικών επενδύσεων μιας εταιρείας και υπολογίζεται ως τα Ολικά Αποτελέσματα προ φόρων διαιρούμενο με τη διαφορά μεταξύ Ενεργητικού και Παθητικού

(3) Ανταγωνισμός σε επίπεδο λιανικής

Κατά την εξέταση του εάν η σχετική αγορά για τη χονδρική πρόσβαση και την εκκίνηση είναι ή όχι επαρκώς ανταγωνιστική και άρα πρέπει να επιβληθούν ρυθμιστικές υποχρεώσεις, η ΕΕΤΤ υποχρεούται ρητώς από τις Κατευθυντήριες Γραμμές να λάβει υπόψη της εάν οι επηρεαζόμενες λιανικές αγορές κινητής χαρακτηρίζονται από συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

"... το επίπεδο του ανταγωνισμού που παρατηρείται γενικώς σε αυτή την αγορά στο επίπεδο λιανικής υποδεικνύει ότι δύναται να μην απαιτείται ex-ante ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής".

Συνεπώς, πρώτου καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα ως προς το επίπεδο του ανταγωνισμού στην αγορά χονδρικής κινητής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων, η ΕΕΤΤ πρέπει να εξετάσει: (i) το εύρος των υπηρεσιών που παρέχονται σε συναφείς αγορές κινητής και (ii) την έκταση στην οποία οι ως άνω υπηρεσίες λιανικής είναι ανταγωνιστικές.

Κατά την περίοδο 2002-2005, η Ελληνική λιανική αγορά κινητής χαρακτηρίζεται από τις ακόλουθες αλλαγές στους οικονομικούς δείκτες που δύνανται να επηρεάζουν την ικανοποίηση των πελατών:

- Η διείσδυση της κινητής αυξήθηκε από 80,9% του πληθυσμού (11.044.000 ενεργοί συνδρομητές 2G) το Δεκέμβριο του 2003 σε 90,5% του πληθυσμού (11.082.000 ενεργοί συνδρομητές 2G) κατά το Δεκέμβριο του 2005. Αυτό το ποσοστό διείσδυσης είναι λίγο χαμηλότερο του μέσου ευρωπαϊκού όρου στα EU 25. Ωστόσο, η μεγάλη αύξηση στον τομέα στην Ελλάδα είναι απίθανο να συνεχισθεί δεδομένου ότι η Ελληνική αγορά έχει φτάσει στο στάδιο της ωριμότητας με τις τιμές να πέφτουν συνεπεία του ανταγωνισμού.
- Μέχρι τον Ιούλιο 2006 υπήρχαν τέσσερις ΠΔΚ στην Ελληνική αγορά και πέραν της πρόσφατης συγκέντρωσης της Q TELECOM και της TIM HELLAS, η αγορά δεν παρουσίασε υψηλά επίπεδα συγκέντρωσης συγκριτικά με άλλα κράτη μέλη σε σχέση με την συνολική αγορά.

- Η εμπορική διάθεση των υπηρεσιών 3G ξεκίνησε το 2004, και οι αδειοδοτημένοι πάροχοι έχουν ήδη αναφέρει την ύπαρξη 217.763 ενεργών συνδρομητών 3G κατά το 2005. Οι όροι της άδειας για το 3G απαιτούν να έχει επιτευχθεί 50% πληθυσμιακή κάλυψη έως το τέλος του 2006.
- Έχει παρατηρηθεί σημαντική πρόοδος στην φορητότητα αριθμών, (ενδεχομένως κατόπιν και της επιβολής προστίμου στους τρεις βασικούς ΠΔΚ το 2004 για παράβαση της τηλεπικοινωνιακής νομοθεσίας και των κανόνων περί ανταγωνισμού). Ο αριθμός των ‘μεταφερθέντων’ αριθμών αυξήθηκε από 16.123 κατά την περίοδο 01/01/2004 – 31/12/2004 σε 34.004 κατά την περίοδο 01/01/2005 – 31/10/2005.
- Μια σημαντική έκφανση της λιανικής ανταγωνιστικότητας που κρίνεται σημαντική είναι το επίπεδο της μετακίνησης πελατών (το ποσοστό στο οποίο οι πελάτες είναι πρόθυμοι να μετακινηθούν μεταξύ των ΠΔΚ). Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η ΕΕΤΤ και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά, δύναται κανείς να παρατηρήσει ότι υπάρχει σημαντικός βαθμός μετακίνησης μεταξύ παρόχων, ο οποίος αποδεικνύεται από την αστάθεια στους αριθμούς νέων συνδρομητών ενός ΠΔΚ ή από τον αριθμό των συνδρομητών που χάνονται από έναν ΠΔΚ σε μια περίοδο 6 μηνών κατά τα τελευταία χρόνια. Αυτό αποτελεί μια ‘εκ πρώτης όψεως’ ένδειξη ότι οι λιανικοί πελάτες είναι πρόθυμοι να μετακινούνται μεταξύ των ΠΔΚ, και άρα ότι τους ασκούν ανταγωνιστική πίεση. Η πρόσφατη πρόοδος που παρατηρήθηκε στον κανονισμό της φορητότητας και η εφαρμογή του θα βοηθήσει την ως άνω διαδικασία.
- Το έτος 2002, η Ελλάδα βρισκόταν στην 12η θέση ανάμεσα σε 15 κράτη μέλη όσον αφορά την μέση κατανάλωση κινητού ανά πελάτη (monthly expenditure). Αυτή η θέση παρέμεινε σχετικά σταθερή το 2005 τόσο όσον αφορά τους ‘μικρούς’ χρήστες όσο και για τους ‘μέτριους’ χρήστες.⁷²

⁷² Βλέπε 11^η Έκθεση της ΕΕ, Παράρτημα 2, σελ. 49-51.

- Το 2002, η Ελλάδα κατείχε την 10η θέση ανάμεσα σε 15 κράτη μέλη όσον αφορά την μηνιαία κατανάλωση ανά πελάτη (εταιρικό προφίλ). Το 2005 η Ελλάδα βελτίωσε την ανταγωνιστική της θέση σε αυτό το τμήμα και βρίσκεται περίπου στο μέσον όρο του EU 25 για την ίδια κατηγορία. ⁷³

Συμπεράσματα αναφορικά με την ανταγωνιστικότητα στην αγορά Λιανικής

Για τους σκοπούς μιας ‘εκ των προτέρων’ (ex ante) ανάλυσης βάσει του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, οι συνθήκες λιανικής στην Ελλάδα, αν και δεν είναι ιδανικές από πολλές απόψεις, είναι συγκρίσιμες με τα benchmarks που αφορούν την αποτελεσματικότητα και την ανταγωνιστικότητα σε άλλα κράτη μέλη.

Συνεπώς αν και η μέση μηνιαία κατανάλωση για μη εταιρικούς χρήστες δεν είναι υψηλή, αυτή η σχετικά χαμηλή θέση μπορεί να είναι συμβατή τόσο με την χαμηλή καταναλωτική δύναμη όσο και με την έλλειψη ανταγωνισμού. Αντιθέτως, τα τιμολόγια για τους εταιρικούς χρήστες έχουν βελτιωθεί σημαντικά, (συγκριτικά πάντα), κατά τα τελευταία χρόνια. Κυρίως, η πρόσφατη εισαγωγή της φορητότητας αριθμών αποτελεί πλέον επιτυχία και οι Έλληνες καταναλωτές δείχνουν ότι είναι πρόθυμοι να αλλάξουν ΠΔΚ.

Κυριότερα, όπως παρατήρησε η ΕΕ στην πρόσφατη έγκριση της συγκέντρωσης TIM HELLAS - Q TELECOM με την απόκτηση της, ⁷⁴ το επίπεδο λιανικής ανταγωνιστικότητας δύναται να βελτιωθεί συνεπεία της συγκέντρωσης της TIME HELLAS με τη Q TELECOM διότι η εταιρεία TIM HELLAS είναι πιθανόν να μπορεί πλέον να εξασκήσει μεγαλύτερη ανταγωνιστική πίεση στην COSMOTE και στη VODAFONE. Τέλος, η εισαγωγή υπηρεσιών κινητής 3G το 2005 παρουσίασε σημάδια σημαντικής επέκτασης.

Συνεπώς, επί τη βάση της μακροπρόθεσμης ανάλυσης αγοράς που απαιτείται στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, η αγορά λιανικής στην Ελλάδα δεν ενέχει τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα απαιτούσαν μια ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής.

⁷³ *Idem.*

⁷⁴ Βλ. παρ. 23 απόφαση της Επιτροπής στην *TPGIV/APAX/Q-Telecom*, Υπόθεση No. COMP/M.4036, της 13 Ιανουαρίου 2006.

Συμπεράσματα

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι ενώ υπάρχει ένας αριθμός εμπορικών χαρακτηριστικών τα οποία είναι κοινά τόσο για την COSMOTE και τη VODAFONE από τη μία πλευρά, όσο και για την COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS από την άλλη, τα οποία δύνανται να φαίνονται συμμετρικά και συνεπώς ικανά να οδηγήσουν σε εναρμονισμένη πρακτική (λχ, η κοινή διαθεσιμότητα των τεχνολογικών καινοτομιών, η μεγαλύτερη σύγκλιση σε μερίδια αγοράς), δεν δύναται να καταλήξει με επαρκή ασφάλεια στο συμπέρασμα ότι τα εμπορικά συμφέροντα αυτών των εταιρειών είναι πιθανόν να ευθυγραμμισθούν κατά τέτοιο τρόπο ώστε η μελλοντική δομή στη λιανική αγορά κινητής πιθανόν να παράγει αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που υποδεικνύουν ότι στα πλαίσια της παρούσας μακροπρόθεσμης ανάλυσης αναφορικά με την COSMOTE και την VODAFONE, οι εμπορικές τους επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι σε γενικές γραμμές σχετικά ανταγωνιστικές (λχ μέσα επίπεδα ROCE και ARPU), καθώς η μετακίνηση πελατών παραμένει ανταγωνιστική (και ενδεχομένως να βελτιωθεί λόγω της φορητότητας). Κυρίως, λαμβανομένων υπόψη των νέων δυναμικών της αγοράς ενόψει της συγκέντρωσης της Q TELECOM με την TIM HELLAS, επί της οποίας η ΕΕ αποφάνθηκε ότι η εν λόγω συγκέντρωση θα εδύνατο να οδηγήσει στη δημιουργία ενός τρίτου πιο αποτελεσματικού παρόχου, είναι δύσκολο να συμπεράνει η ΕΕΤΤ επί του παρόντος, ότι υπάρχει η απαραίτητη ευθυγράμμιση των συμπεριφορών των παρόχων που θα δικαιολογούσε την ‘εκ των προτέρων’ ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής.

2.3.4.1. Διαφάνεια της αγοράς

Η ικανότητα μιας επιχείρησης να επηρεάσει την εμπορική συμπεριφορά μιας άλλης εξαρτάται μερικώς και από την έκταση στην οποία δύναται να παρακολουθεί τη συμπεριφορά της εν λόγω επιχείρησης/επιχειρήσεων.

Η ΕΕΤΤ έχει ήδη διαπιστώσει ότι στα πλαίσια της εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού οι υπηρεσίες που παρέχονται από την COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS είναι σχετικά ομοιογενείς (υπηρεσίες φωνής και δεδομένων που παρέχονται μέσω δικτύων 2G και 3G) και ότι υπάρχει ένα υψηλό ποσοστό διαφάνειας στην Ελληνική αγορά

κινητής όσον αφορά τις τιμές και τις εκπτώσεις. Συνάγεται συνεπώς ότι υφίστανται οι δομικοί μηχανισμοί που θα επέτρεπαν στους ΠΔΚ να παρακολουθούν μια τέτοια έμμεση συμφωνία. Όπως σημειώθηκε ωστόσο στα πλαίσια της εξέτασης για τις λιανικές αγορές ανωτέρω, το κίνητρο για μια τέτοια συμφωνία δε μπορεί να αποδειχθεί μετά βεβαιότητας ότι υπάρχει στα πλαίσια της παρούσας ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης.

2.3.4.2. Η ανάγκη ύπαρξης ενός ‘Αποτρεπτικού Μηχανισμού’

Σύμφωνα με την νομολογία των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων προκειμένου να θεωρηθεί ότι μια κατάσταση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης μπορεί να διατηρηθεί, πρέπει να υπάρχει κάποιος μηχανισμός που να εμποδίζει τα μέλη της ως άνω ολιγοπωλιακής κατάστασης να μην αποκλίνουν από την κοινή συμπεριφορά τους στην αγορά. Αυτή η προϋπόθεση αντικατοπτρίζει και το επιχείρημα της οικονομικής θεωρίας ότι δηλαδή είναι δύσκολο να υπάρξουν αποκλίσεις από την εναρμονισμένη πρακτική εάν υπάρχει κάποιος μηχανισμός που θα ‘τιμωρεί’ τις αποκλίνουσες επιχειρήσεις έγκαιρα και αποτελεσματικά. Στο επίπεδο λιανικής δύναται να υπάρχει ένας τέτοιος μηχανισμός υπό τη μορφή της απειλής της επιστροφής στις ‘συνήθεις συνθήκες ανταγωνισμού’ σε περίπτωση που δεν ακολουθηθεί η εναρμονισμένη συμπεριφορά.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω στη συζήτηση της ενότητας 3.3.3, ωστόσο, οι συνθήκες ανταγωνισμού στο επίπεδο λιανικής δεν φαίνεται να είναι επαρκώς αντι-ανταγωνιστικές ώστε να δικαιολογούν μια ‘εκ των προτέρων’ ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής. Ως εκ τούτου, ελλείπει μιας κοινής πρακτικής άρνησης πρόσβασης στο επίπεδο χονδρικής, δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιος κατάλληλος ‘αποτρεπτικός’ μηχανισμός που θα εδύνατο να χρησιμοποιηθεί κατά οποιουδήποτε ΠΔΚ ώστε να διασφαλισθεί η ‘παραμονή’ του στην υποτιθέμενη εναρμόνιση συμπεριφοράς.

2.3.4.3. Υφιστάμενος και Δυνητικός Ανταγωνισμός

‘Περιθωριακοί’ Ανταγωνιστές

Η ύπαρξη μικρών ‘περιθωριακών’ ανταγωνιστών ή ενός πιθανού νεοεισερχόμενου θεωρείται γενικώς ότι περιορίζει τον συντονισμό ειδικά όταν οι ως άνω επιχειρήσεις θεωρηθούν ως ‘αντιδραστικές’ επιχειρήσεις ("maverick" firms). Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία που να υποδεικνύουν την είσοδο νεο εισερχόμενων στην Ελληνική αγορά, υπάρχουν βάσιμοι λόγοι ώστε να αναμένεται ότι η εταιρεία TIM HELLAS θα γίνει σημαντικά ισχυρότερη σε συνέχεια της συγκέντρωσης με την Q TELECOM, όπως και αναμένετο από την ΕΕ όταν ενέκρινε τη συγκέντρωση τον Ιανουάριο του 2006.

Πέραν τούτων, είναι απίθανο ότι θα υπάρξει νέα είσοδος αν δεν διατεθεί επιπλέον φάσμα σε πιθανούς νεοεισερχόμενους.

Έλλειψη αντισταθμιστικής αγοραστικής δύναμης

Αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη υπάρχει όταν οι αγοραστές έχουν την ικανότητα μέσα σε εύλογο διάστημα να μεταπηδήσουν σε αξιόπιστες εναλλακτικές σε περίπτωση που ο προμηθευτής αποφασίσει να αυξήσει τις τιμές. Δεδομένου του επιπέδου συγκέντρωσης τόσο στο επίπεδο χονδρικής όσο και στο επίπεδο λιανικής και δεδομένου ότι δεν υπάρχουν εμπορικές συμφωνίες στο επίπεδο χονδρικής πέραν της συμφωνίας της Q TELECOM και της VODAFONE για εθνική περιαγωγή, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι μπορεί να ασκηθεί αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη στους ΠΔΚ είτε από πελάτες στο επίπεδο λιανικής ή από παρόχους που ζητούν πρόσβαση στο επίπεδο χονδρικής.

2.3.4.4. Σχετικές Αποφάσεις ΕΕΤΤ

Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της περί ανταγωνισμού σύμφωνα με το Ν.703/77, η ΕΕΤΤ κίνησε διαδικασίες κατά όλων των ΠΔΚ στην Ελλάδα σε δύο περιπτώσεις όσον αφορά την περίπτωση της εναρμονισμένης πρακτικής. Οι υποθέσεις αφορούσαν αφενός την κοινή τους πρακτική να παρακωλύουν την φορητότητα και εναρμονισμένη πρακτική αναφορικά με price signaling για τις λιανικές τιμές SMS. Κάθε μια από τις ως άνω υποθέσεις αναλύονται κατωτέρω.

Η υπόθεση της Φορητότητας⁷⁵

Η ΕΕΤΤ κίνησε διαδικασίες κατά των VODAFONE, TIM HELLAS, COSMOTE και Q TELECOM το 2005 επί τη βάσει των εναρμονισμένων τους πρακτικών ως προς την παρεμπόδιση της διαθεσιμότητας και προώθησης της φορητότητας καθώς και ως προς την τιμολόγηση της. Οι παραβάσεις που διαπιστώθηκαν αφορούσαν ενιαία τιμολόγηση (price-fixing), άρνηση παροχής της ευκολίας και προώθησης της διαθεσιμότητάς της. Η συμπεριφορά των τριών πρώτων εταιρειών κρίθηκε ως εναρμονισμένη στα πλαίσια των όσων προβλέπονται στο Άρθρο 81 ΣυνθΕΚ (άρθρο 1 του Ν703/77). Επιπροσθέτως, διαπιστώθηκε ότι συνέτρεχαν ορισμένοι από τις παραμέτρους που απαιτούνται για την διαπίστωση της ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, αλλά δεν εκκινήθη διαδικασία στα πλαίσια του άρθρου 82 (άρθρου 2 του Ν.703/77).

Η υπόθεση των SMS⁷⁶

Το Μάρτιο του 2006 η ΕΕΤΤ αποφάσισε ότι το price signaling ενός ΠΔΚ για αύξηση της λιανικής τιμής των SMS, η οποία και εν συνεχεία ακολουθήθηκε από άλλους κινητούς συνιστούσε εναρμονισμένη πρακτική αντίθετη στα όσα προβλέπει το Άρθρο 81 ΣυνθΕΚ. Το price signaling που έλαβε χώρα στην παρούσα περίπτωση συνίστατο στη επανειλημμένη διαφήμιση σε εφημερίδες των εν λόγω αυξήσεων οι οποίες και ακολουθήθηκαν αμέσως από άλλους κινητούς. Για μια φορά ακόμη διαπιστώθηκε ότι συνέτρεχαν ορισμένοι από τις παραμέτρους που απαιτούνται για την διαπίστωση της ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, αλλά δεν εκκινήθη διαδικασία στα πλαίσια του άρθρου 82 (άρθρου 2 του Ν.703/77).

Συμπεράσματα

⁷⁵ Βλέπε ΑΠ ΕΕΤΤ 352/248/17.08.2005 (VODAFONE), ΑΠ ΕΕΤΤ 253/249/17.08.2005 (TIM HELLAS), ΑΠ 353/247/17.08.2005 (COSMOTE), και ΑΠ ΕΕΤΤ 353/250/17.08.2005 (Q TELECOM).

⁷⁶ ΑΠ ΕΕΤΤ 378/16 της 16^{ης} Μαρτίου 2006 (VODAFONE, COSMOTE, TIM HELLAS).

Και στις δύο περιπτώσεις που κατέληξαν στην επιβολή προστίμου,⁷⁷ η ΕΕΤΤ ανέλυσε τις δυναμικές της αγοράς του τομέα της κινητής σύμφωνα με την προσέγγιση που ακολούθησε το ΔΕΚ στην υπόθεση *Woodpulp*,⁷⁸ σύμφωνα με την οποία εναρμονισμένη πρακτική δύναται να προκύπτει από τις περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της δομής ολιγοπωλιακής αγοράς.

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι οι ως άνω αποφάσεις είναι το ίδιο συμβατές με την πρόταση ότι οι ΠΔΚ προβαίνουν σε έμμεση εναρμονισμένη συμπεριφορά διότι είναι άλλως πολύ ανταγωνιστικοί μεταξύ τους, και ότι αισθάνονται συνεπώς ότι πρέπει να εναρμονίσουν τη συμπεριφορά τους με τέτοιες έμμεσες αποφάσεις. Παρότι το αποτέλεσμα των συμπεριφορών των μερών (περιορισμός παραγωγής, άρνηση παροχής, αύξηση τιμών) δύναται να είναι ακριβώς το ίδιο στα πλαίσια μιας εξέτασης βάσει του Άρθρου 81 της ΣυνθΕΚ, ή του Άρθρου 82, ή του Κανονισμού για τις Συγκεντρώσεις, ή του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, η νομική βάση και η πολιτική της παρέμβασης είναι τελείως διαφορετική στα πλαίσια μιας της ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης αφενός και στα πλαίσια μιας ανάλυσης επί τη βάση των κανόνων του ανταγωνισμού αφετέρου. Σε γενικές γραμμές, η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι η διαπίστωση ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής στα πλαίσια του άρθρου 81 αναφορικά με συγκεκριμένα ζητήματα, είναι απόλυτα συμβατή με τη διαπίστωση βάσει του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου ότι δεν υφίσταται συλλογική δεσπόζουσα θέση σχετικά με τη χονδρική πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας.

2.3.4.5. Συναλλαγές σε επίπεδο Χονδρικής

Σε αντίθεση με την κατάσταση στην Ιρλανδία και Ισπανία όπου οι ΕΡΑ διαπίστωσαν την ύπαρξη ΣΙΑ επί τη βάση του ότι υπήρχε σημαντική μη εκφρασμένη ζήτηση από τους εναλλακτικούς παρόχους για τη χονδρική κινητή πρόσβαση στην οποία δεν ανταποκρινόνταν οι εναλλακτικοί πάροχοι, στην Ελλάδα δεν παρατηρείται αντίστοιχη κατάσταση.

⁷⁷ Εκτός σε σχέση με την Q TELECOM στην Υπόθεση της Φορητότητας.

⁷⁸ *Woodpulp judgment of the Court*, 31 Μαρτίου 1993, *A. Ahlström Osaakeyhtiö and others v Commission*, joined cases C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 και C-125/85 to C-129/85.

Ενώ σε αυτά τα Κράτη Μέλη για παράδειγμα δεν θα υπήρχαν καθόλου συμφωνίες ελλείψει ρυθμιστικής παρέμβασης, στην Ελλάδα υπήρξε συμφωνία για εθνική περιαγωγή μεταξύ της VODAFONE και Q TELECOM επί τη βάση εμπορικής διαπραγμάτευσης χωρίς την παρέμβαση της EETT. Επιπλέον, η EETT δεν γνωρίζει αποδεικτικά στοιχεία που να συνηγορούν ότι υπήρξε σημαντική προσπάθεια από νεοεισερχόμενους να πάρουν πρόσβαση στα δίκτυα κινητής στα πλαίσια των επιλογών πρόσβασης που αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας διαβούλευσης.

Και οι δύο αυτοί παράγοντες είναι πολύ σημαντικοί προκειμένου να αποφασισθεί εάν απαιτείται ρυθμιστική παρέμβαση στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης, ειδικά ενόψει του πολύ συγκεκριμένου πλαισίου εντός του οποίου η σχετική αγορά για χονδρική πρόσβαση και εκκίνηση αναφέρεται στην ‘Σύσταση’.

2.3.5. Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με τη Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση

Τουλάχιστον για το παρόν στάδιο της εξέλιξης της αγοράς και στα πλαίσια της ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης της αγοράς που διεξάγει η EETT βάσει του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, υπάρχουν ανεπαρκείς ενδείξεις ως προς το εάν οι εταιρείες COSMOTE και VODAFONE αφενός, ή οι εταιρείες COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS, αφετέρου έχουν συλλογικά ή από κοινού δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά για την πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων. Ο λόγος για τον οποίο η EETT καταλήγει στην ως άνω θεώρηση βασίζεται στα κάτωθι:

Ο βαθμός συγκέντρωσης της αγοράς αν και δεν είναι χαμηλός, υπολογίζεται περίπου στο 3,194 του δείκτη συγκεντρώσεων HHI. Ο εν λόγω βαθμός συγκέντρωσης είναι σημαντικά μικρότερος από αυτόν που παρατηρείται σε ένα Κράτος Μέλος (Ιρλανδία) όπου και κρίθηκε ότι υπήρχε συλλογική ΣΙΑ.

Αν και η αγορά φτάνει σε επίπεδο ωριμότητας και η διείσδυση των παραδοσιακών υπηρεσιών 2G έχει φθάσει σε υψηλά επίπεδα, εκτιμάται ότι υπάρχει πεδίο για ανάπτυξη με την εισαγωγή των υπηρεσιών 3G.

Αν και υπάρχει μια σειρά κοινών εμπορικών χαρακτηριστικών μεταξύ των εταιρειών COSMOTE και VODAFONE (και έως ένα βαθμό και της εταιρείας TIM HELLAS) που ενδεχομένως να εμφανίζονται ως συμμετρικά και άρα ικανά να οδηγούν σε εναρμονισμένη εμπορική πρακτική (λχ ομοιογένεια προϊόντων, κοινή διαθεσιμότητα των τεχνολογικών καινοτομιών και σύγκλιση των μεριδίων αγοράς τους) σε γενικές γραμμές δεν δύναται να συμπεράνει κανείς με επαρκή βεβαιότητα στα πλαίσια της παρούσας ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης ότι τα εμπορικά συμφέροντα των εν λόγω εταιρειών μπορούν να ευθυγραμισθούν με τέτοιο τρόπο που να θεμελιώνει την ύπαρξη ΣΙΑ που θα εδύνατο να διατηρηθεί για τη διάρκεια της παρούσας εξέτασης για όλες τις λιανικές κινητές υπηρεσίες. Επιπλέον, τα μέσα επίπεδα ROCE και ARPU δεν υποδεικνύουν ότι η Ελληνική αγορά κινητής επιδεικνύει τα επίπεδα εκείνα της δομικής σταθερότητας που θα απαιτούνταν για τη διαπίστωση ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης ελλείψει και μιας διαπίστωσης κατάχρησης (η οποία θα εδύνατο να ερευνηθεί με τη σειρά της στα πλαίσια της εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού από την ΕΕΤΤ).

Η εταιρεία TIM HELLAS, κατόπιν της πρόσφατης συγκέντρωσης με την εταιρεία Q TELECOM, δύναται να έχει πολύ διαφορετικούς σκοπούς σε σχέση με τους δύο άλλους ανταγωνιστές της. Σε εμπορικό επίπεδο, η εταιρεία TIM HELLAS θα αποκτήσει την αυξανόμενη πελατειακή βάση της εταιρείας Q TELECOM (η οποία η πλειοψηφία της αποτελείται από πελάτες προπληρωμένου χρόνου), και σε ανταγωνιστικό επίπεδο, σύμφωνα και με την Απόφαση της ΕΕ για την έγκριση της συγκέντρωσης των εταιρειών TIM HELLAS/ Q TELECOM δύναται να γίνει ένας πιο αποτελεσματικός ανταγωνιστής των εταιρειών COSMOTE και VODAFONE.

Παρόλο που οι συνθήκες λιανικής δεν είναι ιδανικές στην Ελλάδα, από πολλές απόψεις, η αποτελεσματικότητα και η ανταγωνιστικότητα είναι συγκρίσιμες με benchmarks άλλων Κρατών Μελών. Στις περιπτώσεις εκείνες που η ΕΕΤΤ χρειάστηκε να επέμβει προκειμένου να

διορθώσει την εναρμόνιση της συμπεριφοράς σε επίπεδο λιανικής, το έκανε επί τη βάσει ανάλυσης βασιζόμενης στο Άρθρο 81 ΕΕ (άρθρα 1, 2 του Ν. 703/77) και όχι στο Άρθρο 82 ΣυνθΕΚ που απαιτεί την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης. Σε γενικές γραμμές συνεπώς, η αγορά λιανικής στην Ελλάδα δεν φαίνεται να έχει τα χαρακτηριστικά που υποδεικνύουν ότι απαιτείται ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής λόγω της ύπαρξης συλλογικής ΣΙΑ.

Αντίθετα με την κατάσταση στην Ιρλανδία και Ισπανία όπου οι ΕΡΑ διαπίστωσαν την ύπαρξη συλλογικής ΣΙΑ επί τη βάσει του ότι υπήρχε σημαντική μη εκφρασμένη ζήτηση από τους εναλλακτικούς παρόχους για τη χονδρική κινητή πρόσβαση στην οποία δεν ανταποκρινόνταν οι ΠΔΚ, στην Ελλάδα δεν παρατηρείται αντίστοιχη κατάσταση. Συνεπώς, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι λειτουργίες των ΠΔΚ σε επίπεδο χονδρικής παρέχουν πεδίο για εναρμονισμένη πρακτική.

2.3.6. Συμπεράσματα αναφορικά με την Ανάλυση Αγοράς

Σύμφωνα με τα όσα παρετάθησαν στη διαβούλευση, η αρχική θέση της ΕΕΤΤ είναι ότι στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης δεν προέκυψαν συμπερασματικά στοιχεία επί τη βάσει των οποίων θα εδύνατο να ορισθεί η οποιαδήποτε εταιρεία κινητής στην Ελλάδα (ατομικά ή συλλογικά) ως έχουσα ΣΙΑ στη σχετική αγορά. Ως εκ τούτου, δεν είναι απαραίτητο να επιβληθούν υποχρεώσεις σε οποιαδήποτε εταιρεία κινητής αναφορικά με τη χονδρική αγορά πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας. Ωστόσο, η ΕΕΤΤ θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί την σχετική αγορά προκειμένου να εξετάσει εάν οι συνθήκες της αγοράς επιβάλλουν αναθεώρηση της συμπερασμάτων αναφορικά με τις συνθήκες ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά. Κάτι τέτοιο καθίσταται εξάλλου ιδιαίτερα σημαντικό ενόψει του βαθμού της μεγαλύτερης συγκέντρωσης στην αγορά λόγω της συγκέντρωσης της εταιρείας Q TELECOM με την TIM HELLAS.

3. ΕΘΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΙΣΜΟ, ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΜΙΣΘΩΜΕΝΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ

3.1.Εισαγωγή

3.1.1. Στόχοι βάσει του Νέου Καθεστώτος Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών

Το Άρθρο 8 της *Οδηγίας Πλαίσιο* θέτει ως στόχους που διέπουν τη δράση της ΕΕΤΤ κατά την άσκηση των καθηκόντων της στον τομέα της παροχής δικτύων ή/και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών:

- (i) την προώθηση του ανταγωνισμού
- (ii) τη συμβολή στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς, και
- (iii) την προώθηση των συμφερόντων των χρηστών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η παρούσα ανάλυση συνάδει με τους στόχους αυτούς, καθώς η ΕΕΤΤ επιδιώκει να προωθήσει τον ανταγωνισμό διασφαλίζοντας το μέγιστο όφελος για τους τελικούς χρήστες σε επίπεδο τιμής, επιλογών και ποιότητας.

3.1.2. Κανονιστικό Πλαίσιο

Σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο ηλεκτρονικών επικοινωνιών και δικτύων,⁷⁹ η ΕΕΤΤ καλείται να ορίσει σχετικές αγορές στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές συνθήκες, ιδίως να ορίσει σχετικές γεωγραφικές αγορές στην ελληνική επικράτεια, ακολουθώντας τη διαδικασία ορισμού αγορών που περιγράφεται στην *Οδηγία Πλαίσιο*.⁸⁰ Επιπλέον, η ΕΕΤΤ καλείται να διεξάγει ανάλυση των σχετικών αγορών προκειμένου να εκτιμήσει κατά πόσον υφίσταται ή όχι σε αυτές αποτελεσματικός ανταγωνισμός.⁸¹ Για τις περιπτώσεις εκείνες που διαπιστώνει ότι η σχετική αγορά δεν είναι επαρκώς ανταγωνιστική (δηλαδή υπάρχουν μία ή περισσότερες επιχειρήσεις που διαθέτουν σημαντική ισχύ στην αγορά (ΣΙΑ)), η ΕΕΤΤ οφείλει σύμφωνα με την *Οδηγία Πλαίσιο* να

⁷⁹ Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, το οποίο αποτελείται από την Οδηγία 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία Πλαίσιο*”), Ε.Ε. 2002 L 108/33, και τέσσερις άλλες Οδηγίες (συλλογικά αναφέρονται ως οι “*Ειδικές Οδηγίες*”), που είναι οι εξής: Οδηγία 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την Αδειοδότηση των δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία για την Αδειοδότηση*”), ΕΕ 2002 L 108/21, Οδηγία 2002/19/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες, καθώς και με τη διασύνδεσή τους (“η *Οδηγία για την Πρόσβαση*”), ΕΕ 2002 L 108/7, Οδηγία 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία για την Καθολική Υπηρεσία*”), ΕΕ 2002 L 108/51, και η Οδηγία 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, (“η *Οδηγία για την Ιδιωτική Ζωή και τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες*”), ΕΕ 2002 L 201/37. Τέσσερις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, τέθηκαν σε ισχύ στις 24 Απριλίου του 2002. Το τελευταίο τμήμα του Ευρωπαϊκού Κανονιστικού πακέτου για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, η Οδηγία για την Προστασία της Ιδιωτικής Ζωής στις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες, ετέθη σε ισχύ την 31η Ιουλίου 2002

⁸⁰ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 15.

⁸¹ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 16.

καθορίσει τις επιχειρήσεις με ΣΙΑ στην αγορά αυτή και να τους επιβάλει τις κατάλληλες ρυθμιστικές υποχρεώσεις.⁸²

Εναλλακτικά, όπου διαπιστώνει ότι η σχετική αγορά είναι επαρκώς ανταγωνιστική, με βάση την *Οδηγία Πλαίσιο*, η ΕΕΤΤ δεν επιβάλλει νέες ρυθμιστικές υποχρεώσεις και εάν έχει επιβάλει τέτοιες στο παρελθόν, θα πρέπει να τις άρει και να απέχει από το να επιβάλει στις εν λόγω επιχειρήσεις νέες υποχρεώσεις.⁸³

Σύμφωνα με την *Οδηγία Πλαίσιο*, Άρθρο 16, η διαδικασία ανάλυσης αγοράς θα πρέπει να ακολουθεί χρονικά τον ορισμό της σχετικής αγοράς, ο οποίος λαμβάνει χώρα το συντομότερο δυνατό μετά την υιοθέτηση ή τη μεταγενέστερη αναθεώρηση της Σύστασης της Ε.Ε. για τις Σχετικές Αγορές.⁸⁴ Κατά τον ορισμό των σχετικών αγορών και τη διεξαγωγή της ανάλυσης του ανταγωνισμού σε αυτές, η ΕΕΤΤ καλείται να λάβει υπόψη στο μέγιστο δυνατό βαθμό τη *Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές* και τις *Κατευθυντήριες Γραμμές* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.⁸⁵

3.1.3. Η Διαδικασία της ΕΕΤΤ

Για τις ανάγκες της διαδικασίας ορισμού και ανάλυσης αγορών, η ΕΕΤΤ χρησιμοποίησε στοιχεία της αγοράς από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών και παρόχων δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών

Η ΕΕΤΤ πραγματοποιεί τον ορισμό και την ανάλυση της αγοράς σύμφωνα με το Νόμο 3431/2006 ‘Περί Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και Άλλες Διατάξεις’ [ΦΕΚ 13 /03.02.2006] (ο «Νόμος») που αποτελεί το νέο Ελληνικό Νόμο για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες που τέθηκε

⁸² Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 16 (4).

⁸³ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 16 (3).

⁸⁴ Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 15.

⁸⁵ Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για την ανάλυση αγοράς και την εκτίμηση της σημαντικής ισχύος στην αγορά βάσει του κοινοτικού πλαισίου κανονιστικών ρυθμίσεων για τα δίκτυα και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, ΕΕ 2002 C 165/3, (“Κατευθυντήριες Γραμμές”).

σε ισχύ την 3η Φεβρουαρίου, 2006⁸⁶. Ο Νόμος μεταφέρει στην Ελληνική νομοθεσία τη δέσμη Οδηγιών της ΕΕ του 2002 (Οδηγίες 2002/19/ΕΚ, 2002/20/ΕΚ, 2002/21/ΕΚ, 2002/22/ΕΚ και 2002/77/ΕΚ).

Το Άρθρο 12 παρ.1 (α) του Νόμου παρέχει στην ΕΕΤΤ τη γενική αρμοδιότητα σχετικά με την ανάλυση αγορών (συμπεριλαμβανομένου του ορισμού των σχετικών αγορών προϊόντων/ υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, της ανάλυσης της αποτελεσματικότητας του ανταγωνισμού, καθώς και τον Ορισμό των Παρόχων με ΣΙΑ και την επιβολή κανονιστικών υποχρεώσεων σε μια ορισμένη σχετική αγορά), σύμφωνα με τις διατάξεις του.

Το Άρθρο 12 παρ.1 (ι) και (ιβ) παρέχει στην ΕΕΤΤ την αρμοδιότητα να διενεργεί δημόσιες διαβουλεύσεις, σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας εθνικής και Κοινοτικής νομοθεσίας, σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο, με άλλα Κράτη Μέλη της ΕΕ και την Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 7 της Οδηγίας Πλαίσιο.

Το Άρθρο 12 παρ.1 (ιστ) σε συνδυασμό με το άρθρο 64 παρ.1 παρέχει στην ΕΕΤΤ ευρείες αρμοδιότητες σχετικά με τη συλλογή στοιχείων, τόσο για τους σκοπούς ex ante ρύθμισης του τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, όσο και για ex post έρευνα και εφαρμογή. Ειδικότερα, το άρθρο 64 παρ.1 του Νόμου επιβάλλει σε όλες τις επιχειρήσεις που παρέχουν δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών υπό καθεστώς Γενικής Άδειας να παρέχουν όλες τις πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που απαιτούνται προκειμένου η ΕΕΤΤ να διασφαλίζει τη συμμόρφωση με τις διατάξεις ή τις αποφάσεις που εκδίδονται σύμφωνα με τη νομοθεσία για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων (άρθρο 64 παρ.1, εδ.(στ)) όλων των πληροφοριών που απαιτούνται για την ανάλυση αγοράς και τον προσδιορισμό των επιχειρήσεων με ΣΙΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ.4 του Νόμου, οι επιχειρήσεις αυτές θα πρέπει να παρέχουν τις αιτούμενες πληροφορίες άμεσα κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και το βαθμό λεπτομέρειας που καθορίζει η ΕΕΤΤ και εφόσον δεν ορίζεται άλλη προθεσμία, εντός είκοσι (20)

⁸⁶ Για τη διεξαγωγή του ορισμού και της ανάλυσης αγορών, η ΕΕΤΤ έχει συλλέξει επίσης στοιχεία δυνάμει του προϊσχύοντος Νόμου Τηλεπικοινωνιών (Νόμος 2867/2000 'Οργάνωση και Λειτουργία των Τηλεπικοινωνιών και Λοιπές Διατάξεις' [ΦΕΚ273/19.12.2000, Τεύχος Α]), (άρθρα, 3 παρ. 14, 15 και 19).

εργασίμων ημερών από το αίτημα. Ο Νόμος ορίζει ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα πέντε (5) εργασίμων ημερών για την παροχή πληροφοριών.

Επίσης, σύμφωνα με το Άρθρο 12 παρ.1(στ) του Νόμου, οι αρμοδιότητες σχετικά με το δίκαιο του Ανταγωνισμού όσον αφορά τον τομέα των Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών ανήκει στην ΕΕΤΤ και όχι στην Επιτροπή Ανταγωνισμού. Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της σχετικά με το δίκαιο του ανταγωνισμού, το άρθρο 14 του Νόμου παρέχει στην ΕΕΤΤ ευρείες αρμοδιότητες σχετικά με τη συλλογή στοιχείων που είναι απαραίτητα για την εφαρμογή του Νόμου 703/1977, συμπεριλαμβανομένης της εξουσίας ελέγχου βιβλίων και άλλων εγγράφων των τηλεπικοινωνιακών παρόχων και της έρευνας των στα γραφεία και λοιπές εγκαταστάσεις τους.

3.1.4. Δημόσια Διαβούλευση

Όλες οι παρατηρήσεις επί της Διαβούλευσης αυτής είναι ευπρόσδεκτες. Ωστόσο, θα διευκόλυνε το έργο της ΕΕΤΤ που συνίσταται στην ανάλυση των απαντήσεων, εάν οι παρατηρήσεις υποβάλλονταν με παραπομπή στον αριθμό της σχετικής ερώτησης του παρόντος εγγράφου. Η παρούσα διαβούλευση εκκινεί στις **19-07-2006** έως τις **21-08-2006**. Οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να υποβάλλουν τις παρατηρήσεις τους γραπτώς και επώνυμα στη διεύθυνση της ΕΕΤΤ (λεωφ. Κηφισίας 60, 15125 – Μαρούσι Αθήνα) καθώς και ηλεκτρονικά (σε επεξεργάσιμη μορφή) στη διεύθυνση market.analysis@eett.gr, μέχρι και τις **21-08-2006**.

Η ΕΕΤΤ εκτιμά ότι πολλά από τα ζητήματα που τίθενται στο παρόν έγγραφο πιθανόν να απαιτούν από κάποιους την παροχή εμπιστευτικών πληροφοριών προς υποστήριξη των παρατηρήσεών τους. Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να προσδιορίζουν σαφώς το τμήμα των απαντήσεων που είναι εμπιστευτικό και, εάν είναι εφικτό, να το παρέχουν σε χωριστό παράρτημα της απάντησής τους. Η ΕΕΤΤ θα διαχειριστεί τις πληροφορίες αυτές ως αυστηρά εμπιστευτικές. Σημειώνεται ότι οποιεσδήποτε απαντήσεις/ τροποποιήσεις απαντήσεων στη δημόσια διαβούλευση δεν θα γίνονται δεκτές.

3.1.5. Δομή του Κειμένου της Διαβούλευσης

Η Ενότητα 2 του κειμένου της Διαβούλευσης ορίζει το μεθοδολογικό πλαίσιο του ορισμού της σχετικής αγοράς προϊόντων από την ΕΕΤΤ, το πεδίο της εξέτασης της ΕΕΤΤ για την αγορά αυτή και παρουσιάζει τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με τον ορισμό της αγοράς χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δίκτυα κινητής τηλεφωνίας.

Η Ενότητα 3 της Διαβούλευσης αποτελείται από μια εξέταση του επιπέδου του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά προϊόντων (δηλαδή, την ανάλυση αγοράς).

Η Ενότητα 4 παρουσιάζει τις ερωτήσεις της Διαβούλευσης της ΕΕΤΤ σχετικά με τον ορισμό αγοράς και την ανάλυση αγοράς που προτείνεται στις Ενότητες 2 και 3 της Διαβούλευσης.

3.2. Ορισμός Αγοράς

3.2.1. Πλαίσιο

Η ΕΕΤΤ καλείται να ορίσει σχετικές αγορές στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές συνθήκες, ιδίως να ορίσει τις σχετικές γεωγραφικές αγορές στην Ελληνική επικράτεια, ακολουθώντας τη διαδικασία ορισμού αγορών όπως αυτή τίθεται στην Οδηγία Πλαίσιο. Η υποχρέωση αυτή αφορά τόσο τις σχετικές αγορές που προσδιορίζονται στη Σύσταση όσο και τυχόν πρόσθετες σχετικές αγορές που δύναται να ορίσει η ΕΕΤΤ. Η ΕΕΤΤ διεξάγει τον ορισμό αγορών σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου του ανταγωνισμού λαμβάνοντας ιδιαίτερος υπόψη τη Σύσταση καθώς και την Οδηγία Πλαίσιο, Άρθρο 15.

Η διαδικασία ορισμού αγορών στοχεύει στο να προσδιορίσει με συστηματικό τρόπο τις ανταγωνιστικές πιέσεις που υφίστανται οι πάροχοι υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και δικτύων για την αποτελεσματική ανάλυση της αγοράς. Μια σχετική αγορά προϊόντων αποτελείται από το σύνολο των προϊόντων ή υπηρεσιών που είναι επαρκώς εναλλάξιμα ή υποκατάστατα, όχι μόνο από την άποψη των αντικειμενικών χαρακτηριστικών τους, της τιμής ή της επιδιωκόμενης χρήσης τους, αλλά και τις συνθήκες ανταγωνισμού ή/ και τη διάρθρωση της προσφοράς και της ζήτησης στην εν λόγω αγορά.

Στα πλαίσια αυτά, η ΕΕΤΤ θα εξετάσει τη δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής και λιανικής και τη δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς προσφοράς σε επίπεδο χονδρικής. Η δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης παρέχει ένα τρόπο μέτρησης του βαθμού στον οποίο οι καταναλωτές είναι έτοιμοι να υποκαταστήσουν την εν λόγω υπηρεσία με άλλες υπηρεσίες

Για το σκοπό ορισμού της σχετικής αγοράς, η ΕΕΤΤ θα λάβει υπόψη μια σειρά μέτρων κατά την αξιολόγηση της υποκατάστασης από πλευράς ζήτησης και προσφοράς, συμπεριλαμβανομένου του τεστ SSNIP όπου είναι πρακτικά δυνατό να εφαρμοστεί. Με βάση το εν λόγω τεστ, μια συγκεκριμένη υπηρεσία ή ένα σύνολο υπηρεσιών συνιστά χωριστή σχετική αγορά εάν ένας υποθετικός μονοπωλιακός πάροχος μπορούσε να επιβάλει μια μικρή αλλά ουσιώδη (έως και 10%), μη προσωρινή αύξηση τιμής πάνω από το ανταγωνιστικό επίπεδο,

χωρίς να μειωθούν οι πωλήσεις, με συνέπεια η αύξηση της τιμής να αποβεί κερδοφόρος. Η άσκηση ορισμού αγοράς εξετάζει την πιθανή ανταγωνιστική ανταπόκριση μιας ομάδας πελατών (όχι οριακών), δηλαδή όχι απαραίτητως της πλειοψηφίας των πελατών.⁸⁷

Τέλος, μια σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή όπου οι σχετικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στην παροχή και προμήθεια προϊόντων ή/ και υπηρεσιών, στην οποία οι συνθήκες του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς και διακριτές από όμορες περιοχές, όπου οι συνθήκες του ανταγωνισμού είναι ουσιαστικά διαφορετικές.

3.2.2. Πεδίο Εξέτασης

Η αγορά που εξετάζεται στην παρούσα είναι η αγορά χονδρικής "για την παροχή πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας " (Αγορά 15 του Παραρτήματος της Σύστασης για τις Σχετικές Αγορές), η οποία αποτελείται από την πρόσβαση στο δίκτυο, την εκκίνηση και τη μεταφορά κλήσεων⁸⁸. Αυτές οι υπηρεσίες χονδρικής, σε συνδυασμό με τον τερματισμό κλήσεων σε επίπεδο χονδρικής, είναι τα κύρια στοιχεία που απαιτούνται για να δημιουργηθεί μια λιανική υπηρεσία κινητής.

Η Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εξηγεί ότι η δικτυακή πρόσβαση και η εκκίνηση κλήσεων παρέχονται συνήθως μαζί από έναν ΠΔΚ, το οποίο σημαίνει ότι και οι δύο υπηρεσίες μπορούν να θεωρηθούν μέρος της ίδιας αγοράς σε επίπεδο χονδρικής. Ωστόσο, η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτό δεν θα ισχύει απαραίτητα και στο μέλλον, εάν οι υπηρεσίες επιλογής και προεπιλογής φορέα εισαχθούν για τα δίκτυα κινητής γεγονός που συνέβη με τους

⁸⁷ Βλέπε, παραδείγματος χάρη, Υπόθεση, *Hoffman-La Roche & Co. A. G. v. Commission* [1979] ECR 461 and *Ahmed Saeed Flugreisen v. Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs* [1989] ECR 803.

⁸⁸ Η χονδρική εκκίνηση κλήσεων επιτρέπει σε παρόχους με έμμεση πρόσβαση να παρέχουν κλήσεις που εκκινούν από κινητά μέσω έμμεσης πρόσβασης, όπως η Επιλογή και η Προεπιλογή Φορέα. Η έμμεση πρόσβαση θα επέτρεπε στους καλούντες να χρησιμοποιήσουν έναν πάροχο για κλήσεις από κινητά εκτός του Παρόχου Δικτύων Κινητής (ΠΔΚ) του οποίου είναι συνδρομητές.

παρόχους δικτύων σταθερής τηλεφωνίας.⁸⁹ Η Επιτροπή σημειώνει επίσης ότι η σχετική αγορά εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από σημαντικούς φραγμούς εισόδου, διότι οι επιχειρήσεις στις οποίες δεν έχει εκχωρηθεί φάσμα μπορούν να εισέλθουν στην αγορά μόνο με βάση μελλοντικές απονομές φάσματος ή μέσω της αγοράς αυτών από έναν αδειοδοτημένο ΠΔΚ. Κατά κανόνα, αυτό δεν συνιστά απόλυτο φραγμό εισόδου, εφόσον υπάρχουν διάφορες δυνατότητες για χρήση φάσματος από κοινού, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης της εθνικής περιαγωγής⁹⁰ ή των σχέσεων έμμεσης πρόσβασης.⁹¹

Επίσης, οι Εικονικοί Πάροχοι Δικτύων Κινητής (ΕΠΔΚ) μπορούν να παρέχουν όλες τις λιανικές υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών. Οι συμφωνίες με ΕΠΔΚ μπορούν να λάβουν πολλές διαφορετικές μορφές. Στην πιο διαδεδομένη μορφή τους, οι ΕΠΔΚ παρέχουν πρόσβαση, εκκίνηση και τερματισμό, ενώ επίσης αγοράζουν υπηρεσίες διασύνδεσης που επιτρέπουν στους συνδρομητές τους να ολοκληρώνουν τις κλήσεις τους. Δεδομένου ότι η υπηρεσία αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως μορφή πρόσβασης σε αποδεσμοποιημένα στοιχεία του δικτύου πρόσβασης, ιδίως στο ραδιο-δίκτυο πρόσβασης, οι δομές αυτές συνήθως δεν αναπτύσσονται με άλλο τρόπο εκτός από τη ρυθμιστική παρέμβαση.

Τέλος, αυτή είναι η μόνη σχετική αγορά που ορίζεται στη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές για την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ρητά ότι η ρύθμιση σε επίπεδο χονδρικής μπορεί να μην απαιτείται όταν παρατηρείται ικανοποιητικό επίπεδο ανταγωνισμού σε επίπεδο λιανικής.

⁸⁹ Αυτό δεν ισχύει σήμερα στην Ελλάδα, ούτε επιβάλλεται αλλού στην ΕΕ.

⁹⁰ Όπως, για παράδειγμα, η συμφωνία εθνικής περιαγωγής που παρέχεται από τη VODAFONE στην Q TELECOM η οποία παρέχεται από τον Ιούνιο του 2002. Η εθνική περιαγωγή ορίζεται ως συγκεκριμένη μορφή πρόσβασης στην οποία βασίζεται μεταβατικά ένας νεοεισερχόμενος πάροχος κινητής, συνήθως για το σκοπό παροχής υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας σε μια ευρύτερη γεωγραφική περιοχή. Συνήθως η εθνική περιαγωγή χρησιμοποιείται από νεοεισερχόμενους παρόχους κινητής τηλεφωνίας μέχρις ότου αναπτύξουν δική τους δικτυακή υποδομή.

⁹¹ Παραδείγματος χάριν, ο αερόχρονος χονδρικής μπορεί απλά να συνδεθεί με άλλες υπηρεσίες, επιτρέποντας έτσι στους παρόχους υπηρεσιών να μεταπωλούν υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών μέσω της αγοράς λεπτών ή χωρητικότητας.

3.2.3. Η Διάρθρωση της Αγοράς

3.2.3.1. Οι Παίκτες της Αγοράς

Ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης της TIM HELLAS Τηλεπικοινωνίες ΑΕΒΕ και της Q TELECOMMUNICATIONS Ανώνυμη Εταιρεία Τηλεπικοινωνιών, που ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2006, υπάρχουν ουσιαστικά τρεις ΠΔΚ στην αγορά κινητής στην Ελλάδα τον Ιούλιο του 2006⁹², συγκεκριμένα: η TIM HELLAS Τηλεπικοινωνίες ΑΕΒΕ (εφεξής TIM HELLAS), η οποία ξεκίνησε το 1992, η VODAFONE ΠΑΝΑΦΟΝ Ανώνυμη Ελληνική Εταιρεία Τηλεπικοινωνιών (εφεξής VODAFONE), η οποία ξεκίνησε το 1993 και η COSMOTE Κινητές Τηλεπικοινωνίες ΑΕ (εφεξής COSMOTE), η οποία ξεκίνησε το 1998. Μέχρι την συγκέντρωση της TIM HELLAS και της Q TELECOMMUNICATIONS Ανώνυμη Εταιρεία Τηλεπικοινωνιών (εφεξής Q TELECOM), η τελευταία λειτουργούσε από το 2002.

Σύμφωνα με την Απόφαση της ΕΕΤΤ 368/39/22-12-2005, η αλλαγή ελέγχου της Q TELECOM εγκρίθηκε, με την απόκτηση του 100% του μετοχικού της κεφαλαίου από μια θυγατρική της TIM HELLAS.

Η συγκέντρωση εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την Απόφαση Νο. SG-Greffe (2006) D/200119, Brussels 13-1-2006 EC. Με βάση την απόφαση αυτή, η Επιτροπή θεωρεί ότι η συναλλαγή αυτή αποτελεί «συγκέντρωση» σύμφωνα με το Άρθρο 3 (1)(β) του Κανονισμού για τις Συγχωνεύσεις (Merger Regulation), η οποία ενώ οδηγεί σε μείωση των παικτών της αγοράς κινητής στην Ελληνική αγορά, δεν θα έχει αρνητικές συνέπειες. Αντίθετα, θα οδηγήσει στη δημιουργία ενός πιο ισχυρού παρόχου κινητής, ο οποίος θα είναι σε πιο πλεονεκτική θέση για να ανταγωνιστεί τους μεγαλύτερους παρόχους, τη VODAFONE και την COSMOTE.

⁹² Επειδή τα δίκτυα της TIM HELLAS και της Q TELECOM ανήκουν στην ίδια μητρική επιχείρηση, αντιμετωπίζονται για κάθε σκοπό ως μία επιχείρηση στη σχετική αγορά. Με βάση το τεστ της «ενιαίας οικονομικής οντότητας» που εφαρμόζεται από τους κανόνες ανταγωνισμού της Κοινότητας, η ανταγωνιστική θέση της Q TELECOM θα πρέπει να ενταχθεί σε αυτή της TIM HELLAS, λόγω της κοινής ιδιοκτησίας (βλ. *AEG v Commission*, Case 107/82, [1983] ECR 3151).

Όλοι οι σημερινοί Πάροχοι Δικτύων Κινητής (ΠΔΚ) έχουν λάβει άδειες 3G το 2001, και έχουν ξεκινήσει την παροχή υπηρεσιών 3G από τον Ιανουάριο του 2004 (TIM HELLAS), το Μάιο του 2004 (COSMOTE) και τον Αύγουστο του 2004 (VODAFONE).

Η διαχρονική εξέλιξη των μεριδίων των ΠΔΚ στην Ελλάδα με βάση τους ενεργούς⁹³ συνδρομητές, παρουσιάζεται στον κάτωθι πίνακα:

ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ^{94,95} ΜΕ ΒΑΣΗ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ 2G

	31/12/2003	30/6/2004	31/12/2004	30/6/2005	31/12/2005
COSMOTE	37,7%	38,3%	38,1%	37,5%	38%
VODAFONE	34,5%	34,7%	35,3%	37,8%	36,1%
TIM HELLAS	24,6%	22,8%	21,7%	19,4%	20,5%
Q TELECOM	3,2%	4,2%	4,9%	5,4%	5,4%

Από την εισαγωγή των υπηρεσιών κινητής στην Ελλάδα, ο βαθμός διείσδυσης έχει διατηρήσει μια σημαντική ανοδική τάση φτάνοντας στο 90,5%⁹⁶ το Δεκέμβριο του 2005. Η διείσδυση της κινητής υπερβαίνει τη διείσδυση των σταθερών γραμμών, με 10,2 εκατομμύρια ενεργούς συνδρομητές κινητής σε σύγκριση με 5,1 εκατομμύρια γραμμές σταθερής τηλεφωνίας.

⁹³ Οι ενεργοί συνδρομητές ορίζονται ως οι συνδρομητές που έχουν δημιουργήσει έσοδα είτε σε επίπεδο λιανικής (συλλογή κλήσεων, SMS, κλπ) είτε χονδρικής (τεματισμός κλήσεων, SMS, κλπ) κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων μηνών.

⁹⁴ Τα στοιχεία υπολογίζονται με βάση ημερολογιακά εξάμηνα για όλους τους παρόχους.

⁹⁵ Την 31/12/05, τα μερίδια αγοράς με βάση τους 3G συνδρομητές ανερχόταν για την COSMOTE σε 6,7%, για τη VODAFONE σε 92,2% και την TIM HELLAS σε 1,2%. Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι εφόσον ο αριθμός των 2G συνδρομητών ανέρχεται σε εκατομμύρια ενώ ο αριθμός των 3G συνδρομητών ανέρχεται σε μερικές χιλιάδες, η ένταξη των 3G συνδρομητών κατά τον υπολογισμό των μεριδίων αγοράς των ενεργών συνδρομητών δεν θα επέφερε σημαντική διαφοροποίηση στα μερίδια αγοράς.

⁹⁶ Με βάση τα στοιχεία των ενεργών συνδρομητών 2G.

3.2.3.2. Ο Ρόλος της Χονδρικής Πρόσβασης & Εκκίνησης Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής

Εκτός της σχέσης εθνικής περιαγωγής μεταξύ της Q TELECOM και της VODAFONE (από τον Ιούνιο του 2002), δεν υπάρχουν μορφές χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται στην Ελληνική αγορά από τους υφιστάμενους τρεις Ελληνικούς ΠΔΚ. Η σχέση αυτή δε φαίνεται πλέον να είναι απαραίτητη λόγω της συγκέντρωσης της Q TELECOM και της TIM HELLAS τον Ιανουάριο 2006. Μέχρι τώρα, δεν έχουν υπάρξει συμφωνίες ΕΠΔΚ ή άλλες μορφές συμφωνιών άμεσης ή έμμεσης πρόσβασης που έχουν συναφθεί με τη VODAFONE, την COSMOTE, ή την TIM HELLAS με άλλους παρόχους Δικτύων και Υπηρεσιών Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών (ΔΥΗΕ), ούτε γνωρίζει η EETT κάποιο αίτημα για τέτοιες μορφές άμεσης ή έμμεσης πρόσβασης από παρόχους ΔΥΗΕ.

Πολλοί εναλλακτικοί πάροχοι σταθερών δικτύων συνεχίζουν να απευθύνονται σε εταιρικούς πελάτες εν μέρει μέσω της χρήσης των "GSM gateways", και δεν έχει επέλθει στην αντίληψη της EETT κάποιο αίτημα για ΕΠΔΚ.

3.2.4. Σχετική Αγορά Προϊόντων για Χονδρική Πρόσβαση και Εκκίνηση Κλήσεων σε Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας

3.2.4.1. Εισαγωγή

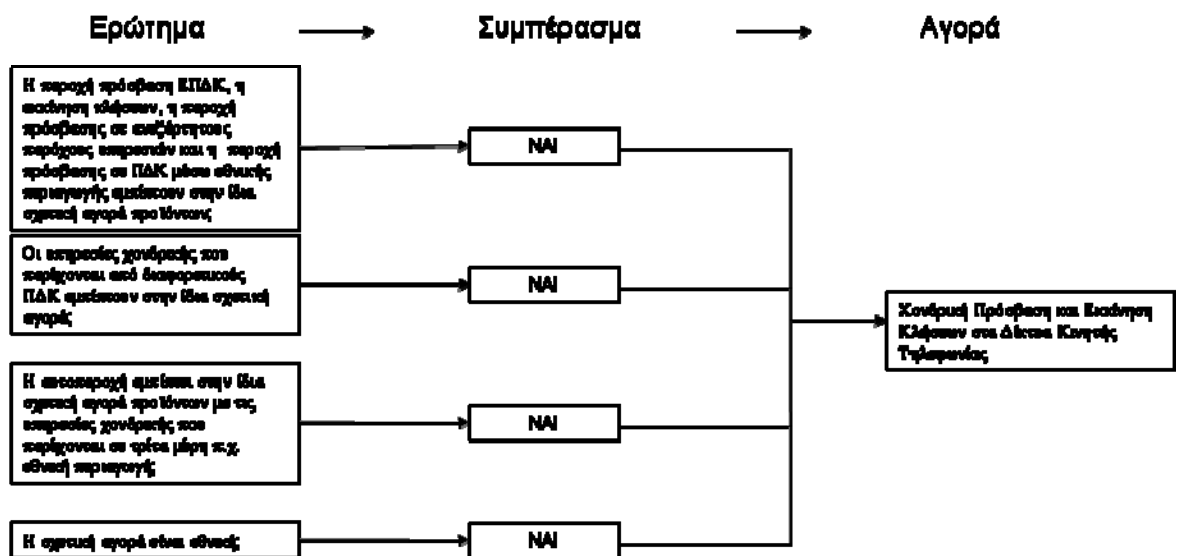
Επειδή στην Ελλάδα δεν υπάρχει ζήτηση στο επίπεδο χονδρικής, ο ορισμός αγοράς από την EETT έλαβε υπ' όψιν τα εξής ζητήματα σχετικά με τον καθορισμό του εύρους της σχετικής αγοράς προϊόντων:

- εάν η εκκίνηση κλήσεων, η παροχή πρόσβασης σε ΕΠΔΚ, η παροχή πρόσβασης σε ανεξάρτητους παρόχους υπηρεσιών και η παροχή πρόσβασης σε ΠΔΚ μέσω εθνικής περιαγωγής εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,
- εάν οι υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται από διαφορετικούς ΠΔΚ εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,

- εάν η αυτοπαροχή θα πρέπει να περιλαμβάνεται στη σχετική αγορά προϊόντων μαζί με τις περιορισμένες υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται σε τρίτα μέρη (π.χ. η εθνική περιαγωγή), και
- εάν η σχετική αγορά είναι εθνική.

Η αξιολόγηση των ζητημάτων αυτών από την ΕΕΤΤ παρουσιάζεται κάτωθι στο Σχήμα 1:

Σχήμα 1: Σχετική Αγορά Χονδρικής

3.2.4.2. Υποκαταστασιμότητα χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων

Ως αποτέλεσμα του γεγονότος ότι δεν παρέχονται προϊόντα πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων από κινητά σε τρίτα μέρη στην Ελληνική αγορά (Ιούλιος 2006),⁹⁷ η ΕΕΤΤ αποφάσισε

⁹⁷ Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι στο άμεσο μέλλον η Q TELECOM, λόγω της συγκέντρωσης με την TIM HELLAS, θα πάψει να λαμβάνει υπηρεσίες εθνικής περιαγωγής από την VODAFONE.

ότι, αντί να προβεί σε λεπτομερή ανάλυση της υποκαταστασιμότητας από την πλευρά της ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής, το πεδίο του ορισμού της σχετικής αγοράς σε επίπεδο χονδρικής θα πρέπει να καθορίζεται από το βαθμό στον οποίο οι πάροχοι χρειάζονται υπηρεσίες πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων προκειμένου να μπορούν να παρέχουν όλες τις λιανικές υπηρεσίες για να ικανοποιούν τις ανάγκες των πελατών.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η παροχή χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων από ΠΔΚ χρησιμοποιείται ως βάση για άλλους παρόχους για να μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες λιανικής με βάση διαφορετικά επιχειρηματικά μοντέλα, από τα οποία κανένα δε φαίνεται να είναι άμεσα υποκατάστατο από την πλευρά της ζήτησης, γιατί βασίζονται σε διαφορετικές οικονομικές υποθέσεις (οι οποίες αντανakλούν διαφορετικές στρατηγικές εισόδου), και συγκεκριμένα:

- Οι Πάροχοι έμμεσης πρόσβασης⁹⁸ χρειάζονται εκκίνηση κλήσεων,
- Οι ΕΠΔΚ (MVNOs)⁹⁹ χρειάζονται πρόσβαση στο δίκτυο του ΠΔΚ,
- Οι Ανεξάρτητοι πάροχοι υπηρεσιών¹⁰⁰ χρειάζονται πρόσβαση σε αερόχρονο με τη μορφή λεπτών ή χωρητικότητας, και
- Οι νεοεισερχόμενοι Πάροχοι Δικτύων Κινητής (ΠΔΚ)¹⁰¹ βασίζονται στην εθνική περιαγωγή, τουλάχιστον μεταβατικά.

⁹⁸ Ο πάροχος έμμεσης πρόσβασης είναι ένας πάροχος που παρέχει υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (συμπεριλαμβανομένων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε σταθερή θέση) σε έναν πελάτη ο οποίος δεν είναι άμεσα συνδεδεμένος με το δίκτυό του αλλά με έναν πάροχο δικτύου και ο πάροχος έμμεσης πρόσβασης πληρώνει τον πάροχο δικτύου για την υπηρεσία σύνδεσης στο δίκτυο εκκίνησης.

⁹⁹ Ο ΕΠΔΚ είναι ένας φορέας που παρέχει μια υπηρεσία κινητής χωρίς να διαθέτει ιδιόκτητη άδεια φάσματος κινητής, και δεν κατέχει απαραίτητα όλα ή και κανένα από τα στοιχεία της υποδομής δικτύου κινητής τηλεφωνίας.

¹⁰⁰ Οι Ανεξάρτητοι Πάροχοι Υπηρεσιών είναι φορείς που παρέχουν τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες μέσω σταθερών ή κινητών δικτύων, ή υπηρεσίες που περιλαμβάνουν και τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες δημοσίου, αλλά δεν διαθέτουν δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Ωστόσο, αυτές οι διαφορετικές υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων, είναι ένα μέσο ικανοποίησης των αναγκών των λιανικών πελατών και υποστηρίζουν έτσι το επιχείρημα της υποκαταστασιμότητας από την πλευρά της ζήτησης.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς

Οι προαναφερόμενες υπηρεσίες χονδρικής φαίνονται να είναι υποκατάστατες. Για παράδειγμα, ένας ΠΔΚ ο οποίος παρέχει υπηρεσίες σε ένα ΕΠΔΚ μπορεί σε σύντομο χρονικό διάστημα (κάνοντας τις κατάλληλες τροποποιήσεις στο δίκτυο του) να παρέχει και υπηρεσίες εθνικής περιαγωγής, και αντιστρόφως.

Συμπέρασμα

Η ύπαρξη υποκαταστασιμότητας από πλευράς προσφοράς, εάν υποθέσουμε την ύπαρξη υποκαταστασιμότητας από πλευράς ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής, δικαιολογεί το συμπέρασμα της ΕΕΤΤ ότι όλες οι υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που μπορούν να παρασχεθούν από έναν ΠΔΚ πρέπει να περιλαμβάνονται στη σχετική αγορά προϊόντων.

3.2.4.3. Υποκαταστασιμότητα χονδρικών υπηρεσιών που παρέχονται από διαφορετικούς ΠΔΚ

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να απαντηθεί το ερώτημα εάν τα ζητήματα υποκαταστασιμότητας πρέπει να αξιολογηθούν από την πλευρά κάθε δικτύου ή για πολλά δίκτυα.

Αντίθετα με τις υπηρεσίες τερματισμού κλήσεων σε κινητά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο πάροχος έμμεσης πρόσβασης δεν χρειάζεται πρόσβαση σε όλα τα δίκτυα κινητής στην Ελλάδα προκειμένου να μπορεί να υποστηρίξει ένα επιχειρηματικό μοντέλο. Πράγματι, δεδομένου της ύπαρξης συμφωνιών διασύνδεσης ανάμεσα σε όλους τους ΠΔΚ στην Ελλάδα, τα κοντινά μερίδια αγοράς μεταξύ των τριών ΠΔΚ στην Ελλάδα και η πανελλαδική γεωγραφική κάλυψη

¹⁰¹ Οι ΠΔΚ είναι πάροχοι που διαθέτουν άδειες χρήσης του φάσματος ραδιοσυχνοτήτων και λειτουργούν πλήρη δίκτυα κινητών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των σταθμών βάσης, κέντρων μεταγωγής και μέσα καταγραφής τοποθεσίας (home location registers).

του δικτύου τους, μπορεί να υποστηριχθεί ότι ένας υποθετικός αγοραστής χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων θα θεωρούσε ότι και οι τρεις ΠΔΚ στην Ελλάδα είναι εναλλάξιμοι από κάθε ουσιαστική άποψη.

Επομένως, το αρχικό συμπέρασμα της ΕΕΤΤ είναι ότι υπάρχει μια ενιαία σχετική αγορά προϊόντων χονδρικής που αποτελείται από όλους τους ΠΔΚ.

3.2.4.4. Υποκαταστασιμότητα της Αυτό-Παροχής με τις υπηρεσίες χονδρικής που παρέχονται σε τρίτα μέρη

Οι ΠΔΚ στην Ελλάδα δεν προσφέρουν υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε άλλους παρόχους υπηρεσιών, εκτός από την εθνική περιαγωγή που παρέχεται στην Q TELECOM (Ιούλιος 2006). Ωστόσο, είναι πιθανό να δημιουργηθεί μια υποθετική ή πιθανή αγορά με βάση την έννοια της αυτό-παρεχόμενης πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων. Όπως είναι σαφές από την παγιωμένη διοικητική πρακτική της Κοινότητας, για την επιβολή τομεακής νομοθεσίας, είναι δυνατό η σχετική αγορά να είναι πιθανή και όχι υπαρκτή.¹⁰²

Κατά την άποψη της ΕΕΤΤ, αυτή η πιθανή αγορά μπορεί να δημιουργηθεί με βάση την αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων. Αυτό συμβαίνει επειδή ένα υποθετικό μονοπώλιο που θα παρείχε υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε παρόχους έμμεσης πρόσβασης ή ΕΠΔΚ, θα μπορούσε, κατά πάσα πιθανότητα, να αντιμετωπίσει ανταγωνιστικούς περιορισμούς από έναν καθετοποιημένο ΠΔΚ σε επίπεδο λιανικής. Η υπόθεση αυτή βασίζεται στην κατανόηση του ότι η υποκαταστασιμότητα από την πλευρά της ζήτησης σε επίπεδο λιανικής είναι πιθανό να είναι ισχυρή (βλ. Ενότητα 2.5).

Επομένως, η ΕΕΤΤ υιοθετεί την αρχική άποψη ότι η αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων των ΠΔΚ θα πρέπει να περιλαμβάνεται στον ορισμό της σχετικής αγοράς χονδρικής.

¹⁰² Βλ. Παραγρ. 33, *Notice on the application of the competition rules to access agreements in the telecommunications sector - framework, relevant markets and principles ("Οδηγία Πλαίσιο")*, Ο.Ι. 1998 C 265/2.

3.2.4.5. Γεωγραφική Αγορά

Η σχετική γεωγραφική αγορά για υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε κινητά είναι η Ελληνική επικράτεια. Οι άδειες των ΠΔΚ είναι εθνικές, οι υποχρεώσεις κάλυψης είναι για όλη την επικράτεια, και η τιμολογιακή πολιτική τους και η επιχειρηματική στρατηγική τους είναι εθνικές. Από τη φύση της, ως αποτέλεσμα της ανάγκης του ΠΔΚ να παρέχει υπηρεσίες σε οποιοδήποτε σημείο στην Ελλάδα, η υποχρέωση χονδρικής πρόσβασης πρέπει επίσης να μπορεί να επιτύχει τέτοια κάλυψη.

3.2.4.6. Αρχικά Συμπεράσματα

Η αρχική άποψη της ΕΕΤΤ είναι ότι η σχετική αγορά προϊόντων χονδρικής για πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε δίκτυα κινητής τηλεφωνίας καλύπτει όλη την Ελληνική Επικράτεια και αποτελείται από τα εξής κύρια στοιχεία:

- περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται από ΠΔΚ,
- περιλαμβάνει όλους τους ΠΔΚ σε μια ενιαία σχετική αγορά πολλών παρόχων, και
- περιλαμβάνει την αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων από κατοχυρωμένους ΠΔΚ στην Ελλάδα.

Τα χαρακτηριστικά αυτά θα διευκόλυναν τον ορισμό αγοράς που θα υποστήριζε την ύπαρξη πολλών μορφών πρόσβασης που αφορούν διαφορετικά επιχειρηματικά μοντέλα, συμπεριλαμβανομένης της παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών (π.χ., χρόνος με διαφορετική επωνυμία ή χωρίς), της πρόσβασης από ΕΠΔΚ, της έμμεσης πρόσβασης (δηλαδή, Προεπιλογής Φορέα), και της εθνικής περιαγωγής.

3.2.5. Ορισμός Αγοράς Λιανικής

3.2.5.1. Εισαγωγή

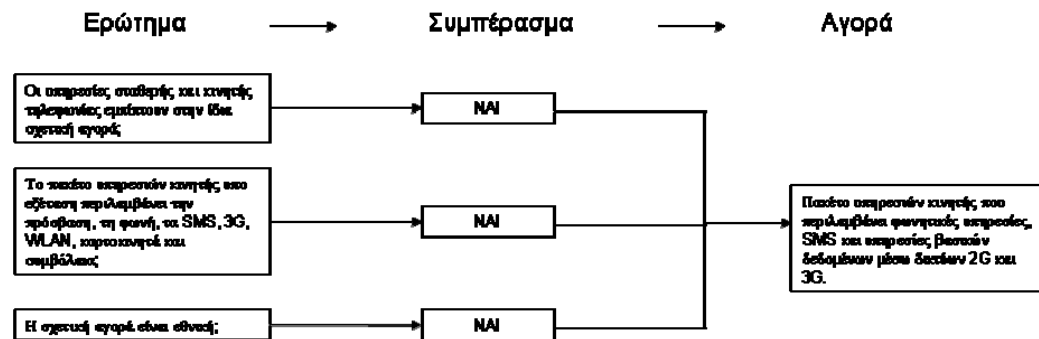
Επειδή είναι πιθανό να υπάρχει στενή σύνδεση ανάμεσα στο επίπεδο του ανταγωνισμού σε επίπεδο λιανικής και την ανάγκη επιβολής πρόσβασης στο επίπεδο χονδρικής στον τομέα της

κινητής, η EETT επεδίωξε να προσδιορίσει τις παραμέτρους του ορισμού αγοράς για τις υπηρεσίες κινητής σε επίπεδο λιανικής.

Για το σκοπό αυτό, τα ακόλουθα ζητήματα που παρουσιάζονται στο Σχήμα 2, έχουν αξιολογηθεί από την EETT:

- εάν οι υπηρεσίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,
- εάν το πακέτο υπηρεσιών κινητής που είναι σχετικές με την παρούσα εξέταση θα πρέπει να περιλαμβάνει την πρόσβαση, τη φωνή, τα SMS (βασικά & προστιθέμενης αξίας), πρόσθετα δεδομένα κινητής, υπηρεσίες 3G, υπηρεσίες WLAN, υπηρεσίες προπληρωμένου χρόνου & υπηρεσίες συμβολαίου.

Σχήμα 2: Σχετική Λιανική Αγορά

3.2.5.2. Εισαγωγή

Στην Αιτιολογική Έκθεση της *Σύστασης για τις Σχετικές Αγορές*, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δηλώνει ότι είναι δυνατό να οριστεί μια αγορά για εξερχόμενες κλήσεις κινητής σε επίπεδο λιανικής που περιλαμβάνει τις εθνικές κλήσεις, διεθνείς κλήσεις και κλήσεις μέσω περιαγωγής. Όσον αφορά στις αγορές κινητής τηλεφωνίας, η Επιτροπή μέχρι τώρα δεν διαχωρίζει ανάμεσα σε διαφορετικές τεχνολογίες. Οι περισσότερες αποφάσεις ορίζουν ότι και τα αναλογικά και τα ψηφιακά GSM 900 και 1800 είναι τμήμα της ίδιας αγοράς κινητής τηλεφωνίας, ενώ δοκιμάζει

στενότερους ορισμούς αγοράς για να διασφαλίσει ότι δεν δημιουργούνται δεσπόζουσες θέσεις με κανένα ορισμό αγοράς.¹⁰³

Σχετικά με το διαχωρισμό των πελατών, η Επιτροπή έχει εντοπίσει μια αναδυόμενη αγορά για την παροχή διαφανών πανευρωπαϊκών υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών σε διεθνείς πελάτες κινητής.¹⁰⁴ Με βάση το διαχωριστικό παράγοντα της κινητικότητας, η Επιτροπή, επίσης μέχρι τώρα, θεώρησε ότι οι σταθερές και κινητές υπηρεσίες ανήκουν σε χωριστές αγορές.¹⁰⁵

Δεδομένου ότι η λιανική τιμολόγηση και οι προσφορές υπηρεσιών ψηφιακής κινητής τηλεφωνίας είναι σήμερα εθνικές, οι αγορές παραμένουν εθνικές, με πιθανή εξαίρεση την αναδυόμενη αγορά για την παροχή διαφανών πανευρωπαϊκών υπηρεσιών κινητών τηλεπικοινωνιών σε διεθνείς πελάτες κινητής, όπως εντοπίστηκε για πρώτη φορά από την

¹⁰³ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 21 Μαΐου 1999 στην Υπόθεση IV/M.1430 — *Vodafone/Airtouch* (OJ C 295, 15.10.1999, p. 2); Απόφαση Επιτροπής της 21 Μαΐου 1999 στην Υπόθεση COMP/JV.17 — *Mannesmann/ Bell Atlantic/Omnitel* (OJ C 11, 14.1.2000, p. 4); Απόφαση Επιτροπής 98/2001/EC στην Υπόθεση COMP/M.1439 — *Telia/Telenor* (OJ L 40, 9.2.2001, p. 1); Απόφαση Επιτροπής της 20 Δεκεμβρίου 1999 στην Υπόθεση COMP/M.1760— *Mannesmann/Orange* (OJ C 139, 18.5.2000, p. 15); Απόφαση Επιτροπής της 12 Απριλίου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.1795 — *VODAFONEAirtouch/Mannesmann* (OJ C 141, 19.5.2000, p. 19); Απόφαση Επιτροπής της 4 Αυγούστου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2053— *Telenor/BellSouth/Sonofon* (OJ C 295, 18.10.2000, p. 11); Απόφαση Επιτροπής της 11 Αυγούστου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2016 — *France Telecom/Orange* (OJ C 261, 12.9.2000, p. 6); Απόφαση Επιτροπής της 25 Σεπτεμβρίου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2130 — *Belgacom/Tele Danmark/ T-Mobile International/Ben Nederland Holding* (OJ C 362, 18.12.2001, p. 6).

¹⁰⁴ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 12 Απριλίου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.1795 — *VODAFONEAirtouch/Mannesmann* (OJ C 141, 19.5.2000, p. 19).

¹⁰⁵ Σχετικά με την πρόσβαση dial-up στο διαδίκτυο μέσω συσκευών κινητής και μέσω σταθερών μέσων. Cf. Απόφαση Επιτροπής της 20 Ιουλίου 2000 στην Υπόθεση COMP/JV 48 — *Vodafone/Vivendi/Canal+*, <http://europa.eu.int/comm/competition/mergers/cases/>.

Επιτροπή στην Απόφαση *VODAFONE/Mannesmann*.¹⁰⁶ Οι υπηρεσίες διεθνούς περιαγωγής δεν θεωρούνται υποκατάστατο, λόγω των υψηλών τιμών και της περιορισμένης λειτουργικότητας της διεθνούς περιαγωγής.¹⁰⁷

3.2.5.3. Εξέταση της υποκαταστασιμότητας μεταξύ των υπηρεσιών κινητής και σταθερής

Κατά την εξέταση του εάν οι λιανικές υπηρεσίες κινητής πρόσβασης και οι υπηρεσίες σταθερής πρόσβασης εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά, η ΕΕΤΤ εξέτασε κατά πόσο ένας τελικός χρήστης θα χρησιμοποιούσε το κινητό του τηλέφωνο αντί μιας σύνδεσης σταθερού δικτύου και αντιστρόφως, και κατά πόσο θα θεωρούσε τα δύο ανωτέρω ως εναλλάξιμα. Επιπροσθέτως, εξέτασε κατά πόσον μια επιχείρηση, που παρέχει επί του παρόντος είτε λιανική κινητή πρόσβαση είτε σταθερή πρόσβαση, θα άρχιζε να παρέχει την άλλη υπηρεσία συνεπεία μιας αύξησης τιμής της τάξης του 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς ζήτησης

Σε σειρά αποφάσεών της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι υπάρχει μια αγορά για υπηρεσίες κινητής, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών κινητής πρόσβασης, η οποία δεν δύναται να αντιμετωπίζεται ως λειτουργικά εναλλάξιμη των υπηρεσιών σταθερής.¹⁰⁸ Η βασική λειτουργική διαφορά της είναι το στοιχείο της κινητικότητας που ενυπάρχει σε όλες τις υπηρεσίες κινητής. Ενώ επί τη βάσει των τεχνολογικών εξελίξεων δύναται να παρέχονται

¹⁰⁶ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 12 Απριλίου 2000 στην COMP/ M.1795 — *VODAFONE/Airtouch /Mannesmann* (OJ C 141, 19.5.2000, p. 19); Απόφαση Επιτροπής της 11 Αυγούστου 2000 στην Υπόθεση COMP/M.2016 — *France Telecom/Orange* (OJ C 261, 12.9.2000, σελίδα. 6).

¹⁰⁷ Βλ. Απόφαση Επιτροπής της 22 Ιουνίου 1998 στην Υπόθεση IV/JV.2 — *ENEL/FT/DT* (OJ C 178, 23.6.1999, p. 15); Απόφαση Επιτροπής της 21 Μαΐου 1999 στην Υπόθεση IV/M.1430 — *Vodafone/Airtouch* (OJ C 295, 15.10.1999, p. 2); Απόφαση Επιτροπής της 98/2001/EC στην Υπόθεση COMP/M.1439— *Telia/Telenor* (OJ L 40, 9.2.2001, p. 1).

¹⁰⁸ Βλέπε για παράδειγμα υποθέσεις, *Telia/Telenor* Case No COMP/M.1439; *Vodafone/Mannesmann* Case No COMP/M.1795; *Telia/Sonera* Case No COMP/M.2803.

παρόμοιες υπηρεσίες μέσω σταθερών και κινητών συνδέσεων, οι σταθερές συνδέσεις δεν διαθέτουν το χαρακτηριστικό της κινητικότητας. Είναι πιθανόν να υπάρχει μονόπλευρη υποκαταστασιμότητα, καθόσον η κινητή πρόσβαση δύναται να χρησιμοποιηθεί για την πραγματοποίηση (και λήψη) κλήσεων οι οποίες δεν θα εδύναντο να πραγματοποιηθούν μέσω μιας σύνδεσης σταθερής πρόσβασης.

Παρά ωστόσο την δυνατότητα μονόπλευρης υποκατάστασης που αναγνωρίστηκε ανωτέρω, παραμένουν λειτουργικές διαφορές όσον αφορά την ποιότητα υπηρεσιών και το εύρος ζώνης αναμετάδοσης. Έρευνες καταναλωτών που διενεργήθηκαν ανά την Ευρώπη επεσήμαναν ότι οι τελικοί καταναλωτές θεωρούν την ‘ποιότητα λήψης’ ως μια εκ των σημαντικότερων παραμέτρων στα πλαίσια της απόφασής τους να χρησιμοποιήσουν σταθερή ή κινητή πρόσβαση.¹⁰⁹ Αντίστοιχα, σύμφωνα με την έρευνα καταναλωτών της EETT που διενεργήθηκε τον Ιούλιο του 2005 σχετικά με τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, 84% εκ των συμμετεχόντων που έχουν κινητό τηλέφωνο (καρτοκινητό ή με συμβόλαιο) θεώρησαν ότι η ποιότητα λήψης είναι είτε ‘πολύ σημαντική’ ή ‘σημαντική’ κατά την απόφασή τους να διενεργήσουν μια κλήση από κινητό ή από σταθερό. Η ποιότητα λήψης αποτέλεσε τον δεύτερο σημαντικότερο παράγοντα για τους καταναλωτές ύστερα από την τιμή.¹¹⁰

Μια τελευταία λειτουργική διαφορά μεταξύ σταθερής και κινητής πρόσβασης πηγάζει από το εύρος ζώνης αναμετάδοσης. Επί του παρόντος, η σταθερή πρόσβαση PSTN και οι συνδέσεις BRA ISDN δύναται να υποστηρίζουν συνδέσεις δεδομένων σε ταχύτητες έως και 128 Kbps. Οι συνδέσεις κινητής πρόσβασης στην Ελλάδα (2G και 2,5G) υποστηρίζουν θεωρητικά επί του παρόντος ταχύτητες δεδομένων έως και 115 Kbps.

Σχετικά με την τιμολόγηση, η EETT εξέτασε την επίδραση που θα είχε στον τελικό καταναλωτή μια αύξηση της τιμής των υπηρεσιών κινητής πρόσβασης έως και 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου, καθώς επίσης και την έκταση στην οποία ένας τελικός καταναλωτής θα μεταστρεφόταν σε μια σύνδεση σταθερής πρόσβασης κάτω από τις ως άνω συνθήκες.

¹⁰⁹ Βλέπε για παράδειγμα, "SME Telecommunications Survey 2004 Report and Analysis", ComReg, 25 Ιανουαρίου 2005, σελ. 9; "EU Telecoms Services Indicators", Ipsos, 2004, σελ 51.

¹¹⁰ Η ποιότητα υπηρεσιών αποτέλεσε σημαντικότερο παράγοντα από την ευκολία και την ασφάλεια.

Καταρχάς η ΕΕΤΤ σημειώνει ότι υπάρχει ένας αριθμός χαρακτηριστικών όσον αφορά τον τρόπο που παρέχονται οι υπηρεσίες κινητής πρόσβασης, τα οποία καθιστούν δύσκολη την σύγκριση της τιμολόγησης της σταθερής και της κινητής πρόσβασης. Η κινητή πρόσβαση πωλείται γενικώς είτε ως μέρος μιας ‘δέσμης’ υπηρεσιών πρόσβασης και κλήσεων (η οποία συνήθως περιλαμβάνει και ‘δωρεάν’ λεπτά) ή ως προπληρωμένη υπηρεσία η οποία δεν περιλαμβάνει ένα περιοδικό τέλος χρέωσης. Κατά τον Δεκέμβριο του 2005, 67% των πελατών κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα ήταν πελάτες προπληρωμένων υπηρεσιών. Επιπροσθέτως, σε μια νέα συνδρομή κινητής δεν υπάρχει αντίστοιχο τέλος με το τέλος σύνδεσης που ισχύει στη σταθερή πρόσβαση.

Είναι επίσης σημαντικό να υπενθυμιστεί ότι η πλειονότητα των σταθερών συνδέσεων πρόσβασης μοιράζονται μεταξύ ενός αριθμού καλούντων. Ως εκ τούτου, το κόστος της σύνδεσης δύναται να επιμερίζεται μεταξύ ενός αριθμού καλούντων. Αντιθέτως, μια σύνδεση κινητής χρησιμοποιείται σε γενικές γραμμές μόνο από έναν καλούντα.

Η σύγκριση υποδεικνύει ότι με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι τιμές των κινητών κλήσεων είναι σημαντικά υψηλότερες από τις τιμές των σταθερών κλήσεων. Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι είναι απίθανο οι τελικοί καταναλωτές, πέραν ενός οριακού αριθμού αυτών, να εγκατέλειπαν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν κλήσεις σταθερής τηλεφωνίας (το αποτέλεσμα του να τερματίσουν την συνδρομή τους σταθερής σύνδεσης) συνεπεία μιας αύξησης της τιμής των σταθερών συνδέσεων πρόσβασης έως και 10%.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς δύναται να υπάρξει εάν ένας πάροχος δικτύου πρόσβασης κινητής αντιδρούσε σε μια αύξηση της τιμής ενός υποθετικού μονοπωλιακού παρόχου σταθερής πρόσβασης έως και 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου, και άρχιζε να παρέχει παρόμοιες υπηρεσίες, και αντιστρόφως.

Δεδομένων των λειτουργικών διαφορών της σταθερής και της κινητής πρόσβασης, η ΕΕΤΤ δεν πιστεύει ότι οι πάροχοι σταθερής πρόσβασης θα προχωρούσαν στη δημιουργία εναλλακτικών κινητών δικτύων πρόσβασης συνεπεία μιας τέτοιας αύξησης της τιμής της εθνικής

λιανικής κινητής πρόσβασης, ενόψει μάλιστα και του κόστους, του απαιτούμενου χρόνου, και της ρυθμιζόμενης πρόσβασης στο σχετικό φάσμα. Επιπροσθέτως, δεν πιστεύει ότι μια τέτοια αύξηση θα οδηγούσε στη σύναψη συμφωνίας χονδρικής πρόσβασης με τον υποθετικό μονοπωλιακό πάροχο με όρους που θα διευκόλυναν τον ανταγωνισμό.

Ένας πάροχος δικτύου κινητής αντίθετα, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει την υπάρχουσα υποδομή του για να παρέχει υπηρεσίες σταθερής ασύρματης (αν όχι ενσύρματης) πρόσβασης.¹¹¹ Ωστόσο, θα έπρεπε να το κάνει με όρους (κυρίως τιμολογιακούς) που θα καθιστούσαν το συνολικό πακέτο κινητής (όχι μόνο την πρόσβαση) εναλλάξιμο των υπηρεσιών σταθερής. Άλλως, η υπηρεσία κινητής θα αποτελούσε μια συμπληρωματική υπηρεσία και όχι μια εναλλάξιμη υπηρεσία της σταθερής πρόσβασης.

Επιπλέον, ένας πάροχος κινητής ο οποίος θα σκεπτόταν την είσοδο στην αγορά, θα έπρεπε να κάνει αλλαγές στο δίκτυο πρόσβασής του, προκειμένου να αντιμετωπίσει το ζήτημα της ποιότητας υπηρεσίας/ ποιότητας λήψης που επισημάνθηκε ανωτέρω. Κάτι τέτοιο ωστόσο θα απαιτούσε ως ελάχιστο, κάποιες επενδύσεις προκειμένου να αυξήσει την ισχύ μετάδοσης του υπάρχοντος ραδιοεξοπλισμού και πιθανότατα, την εγκατάσταση επιπρόσθετων κεραιών προκειμένου να διασφαλισθεί η ποιότητα σε πυκνοκατοικημένες περιοχές.

Επιπροσθέτως, οι περισσότεροι πάροχοι κινητής θα έπρεπε να εγκαταστήσουν επιπρόσθετες ευκολίες στις γεωγραφικές περιοχές στις οποίες δεν έχουν επί του παρόντος κάλυψη. Οι περισσότεροι πάροχοι κινητής προβαίνουν στην δημιουργία των δικτύων τους λαμβάνοντας υπόψη το ποσοστό κάλυψης του πληθυσμού και όχι την γεωγραφική κάλυψη. Προκειμένου να ανταγωνιστούν ένα δίκτυο με πλήρη κάλυψη, οι εν λόγω πάροχοι κινητής θα έπρεπε να εγκαταστήσουν επιπρόσθετες ευκολίες προκειμένου να καλύψουν τα κενά όσον αφορά την κάλυψή τους.

Πέραν του να υποστούν τέτοιου είδους επιπρόσθετα κόστη, οι πάροχοι δικτύων κινητής, θα έπρεπε να εξετάσουν προσεκτικά τις επιπτώσεις του να υιοθετήσουν την τιμολόγηση λιανικής τους κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι υπηρεσίες τους να ανταγωνίζονται τις υπηρεσίες

¹¹¹ Τα GSM gateways, που συζητήθηκαν ανωτέρω, αποτελούν παράδειγμα τέτοιων υπηρεσιών ‘σταθερής ασύρματης’ πρόσβασης.

σταθερής. Προβαίνοντας δε στην ως άνω ενέργεια θα έπρεπε να διασφαλίσουν ότι δεν θα διακινδυνεύσουν το επιχειρηματικό τους μοντέλο για τις υπηρεσίες κινητής. Δύναται επίσης να χρειασθεί και μια επανεξέταση της τιμολόγησης των σχετικών υπηρεσιών χονδρικής.

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι το κόστος για την επιπρόσθετη δημιουργία ευκολιών και για τις επενδύσεις που επισημάνθηκε ανωτέρω, σε συνδυασμό με τους περιορισμούς από οικονομίες σκοπού που πηγάζουν από το χαμηλότερο εύρος ζώνης των ραδιοδικτύων πρόσβασης, καθιστούν την υποκατάσταση από πλευράς προσφοράς απίθανη κατά την διάρκεια της παρούσας εξέτασης. Επί του παρόντος, το ως άνω συμπέρασμα δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι και οι τρεις λειτουργούντες στην Ελληνική επικράτεια πάροχοι κινητής κατέχουν άδειες LMDS, δεδομένου του περιορισμένου αριθμού των ευκολιών σταθερής πρόσβασης (σε διαφοροποίηση με το δίκτυο κορμού και το backhaul) που αυτοί λειτουργούν επί της παρούσης. Ωστόσο, η ΕΕΤΤ θα παρατηρεί προσεκτικά τις εξελίξεις όσον αφορά τα ανωτέρω.

Η ΕΕΤΤ είναι ενήμερη ως προς τα προϊόντα σταθερής/κινητής που έχουν εισαχθεί σε άλλες χώρες και αναγνωρίζει ότι δύνανται να εισαχθούν σχετικά γρήγορα από παρόχους που έχουν πρόσβαση στις απαιτούμενες ευκολίες.¹¹² Ως εκ τούτου, προτίθεται να παρατηρεί στενά εάν θα υπάρξουν αντίστοιχες εξελίξεις στην αγορά κατά την διάρκεια της παρούσας εξέτασης.

Συμπεράσματα

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι είναι απίθανο επί του παρόντος ή στο άμεσο μέλλον ο τελικός καταναλωτής να μεταστραφεί σε μια σύνδεση κινητής πρόσβασης, εγκαταλείποντας την σταθερή σύνδεση πρόσβασής του, συνεπεία μιας αύξησης της τιμής μέχρι και 10% άνω του ανταγωνιστικού επιπέδου.

¹¹² Τέτοιου είδους υπηρεσίες είναι επί του παρόντος διαθέσιμες σε έναν αριθμό Κρατών Μελών, συμπεριλαμβανομένων της Γερμανίας και της Μ.Βρετανίας. Παρέχονται μέσω της χρήσης του Ραδιοδικτύου Πρόσβασης και των συσκευών κινητής. Τόσο οι σταθεροί όσο και οι κινητοί αριθμοί σχετίζονται με την συσκευή. Μέσα σε μία προκαθορισμένη ζώνη κοντά στην οικία, οι κλήσεις τερματίζουν σε (και εκκινούν από) σταθερό αριθμό, και χρεώνονται σε τιμές σταθερής. Εκτός της ζώνης, η συσκευή μετατρέπεται στη συνήθη λειτουργία της ως κινητό.

Επιπροσθέτως, η ΕΕΤΤ είναι της άποψης ότι ένας πάροχος κινητής τηλεφωνίας δεν δύναται να εισέλθει στην αγορά παρέχοντας πρόσβαση μέσω συνδέσεων σταθερής ασύρματης πρόσβασης (χρησιμοποιώντας είτε φάσμα GSM ή φάσμα LMDS) σε έναν σημαντικό αριθμό πελατών χωρίς να επωμισθεί σημαντικά κόστη και να διακινδυνεύσει το επιχειρηματικό του μοντέλο όσον αφορά τις λιανικές κλήσεις κινητής.

3.2.5.4. Το Εύρος της Αγοράς Λιανικών Υπηρεσιών Κινητών Επικοινωνιών

Έχοντας αποφασίσει ότι οι σταθερές και κινητές υπηρεσίες ανήκουν σε χωριστές σχετικές αγορές προϊόντων, απομένει στην ΕΕΤΤ να καθορίσει εάν ο κλάδος της κινητής σε επίπεδο λιανικής χαρακτηρίζεται από μια σειρά επιμέρους υπηρεσίες κινητής ή από πακέτο υπηρεσιών κινητής¹¹³ που δημιουργούν μια ευρύτερη αγορά «κινητών επικοινωνιών». Για το σκοπό αυτό, η ΕΕΤΤ χρειάστηκε να εξετάσει από την πλευρά της ζήτησης:

¹¹³ Το Office of Fair Trading στο Ηνωμένο Βασίλειο, ανέφερε στη Δήλωση του Απριλίου 1997 με τίτλο “Fair Trading in the Mobile Telephony Market” ότι: “Οι πελάτες διαφέρουν σημαντικά όσον αφορά στη βούλησή τους να πληρώνουν για διαφορετικά στοιχεία των κινητών υπηρεσιών και οι πάροχοι προσφέρουν μια σειρά από διαφορετικά τιμολογιακά πακέτα προκειμένου να ελκύουν διαφορετικές ομάδες πελατών. Ωστόσο, τα πακέτα αυτά δεν είναι απομονωμένα μεταξύ τους, αλλά μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής marketing και είναι σαφές ότι οι σχέσεις ανάμεσα στα πακέτα είναι πολύ σημαντικές. Πράγματι, οι πάροχοι δικτύου συνειδητά έχουν χρησιμοποιήσει τη δημιουργία των πακέτων αυτών για να επηρεάσουν το ρυθμό μετάβασης από αναλογικά σε ψηφιακά συστήματα. Συνεπώς, η άποψη της Ofstel είναι ότι οι τιμές των αναλογικών και ψηφιακών συστημάτων προκαλούν επαρκείς περιορισμούς μεταξύ τους ώστε να θεωρηθούν μέρος της ίδιας αγοράς.”

Η Αρχή Ανταγωνισμού και Καταναλωτών της Αυστραλίας (Australian Competition and Consumer Authority (ACCC)) έχει ορίσει ένα πακέτο υπηρεσιών που μπορεί να είναι αρκετό για να αποτελέσουν μια χωριστή «οικονομική αγορά προϊόντων» καθώς: “όντας ένα πακέτο σχετικών υπηρεσιών, σε περιπτώσεις όπου το κόστος της αποδεσμοποίησης σημαίνει ότι οι πάροχοι των επιμέρους υπηρεσιών δεν μπορούν να υπερβούν μια μικρή μη μεταβατική αύξηση τιμών από ένα υποθετικό μονοπώλιο που παρέχει όλο το πακέτο υπηρεσιών. Αυτό το κόστος αποδεσμοποίησης θα μπορούσε να είναι κόστος που αναλαμβάνει άμεσα ο αγοραστής (π.χ. πρόσθετο κόστος

- εάν υπάρχουν χωριστές αγορές για πρόσβαση και άλλες λιανικές υπηρεσίες κινητής
- εάν η φωνή και τα SMS ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων,
- το βαθμό στον οποίο οι πρόσθετες υπηρεσίες εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων, και
- εάν οι προπληρωμένες υπηρεσίες και οι υπηρεσίες με συμβόλαιο ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς ζήτησης

Η ΕΕΤΤ χρειάστηκε πρώτα να αξιολογήσει εάν υπάρχει χωριστή αγορά για την πρόσβαση σε επίπεδο λιανικής. Η πρόσβαση στο δίκτυο γενικώς ενσωματώνεται στις λιανικές χρεώσεις. Στην περίπτωση των πελατών με προπληρωμένο χρόνο, η χρέωση για υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών βασίζεται σε τιμολογιακά πακέτα που αποτελούνται από δύο μέρη, συγκεκριμένα μια πάγια χρέωση και μια επιπλέον χρέωση κλήσεων που διαφέρει ανάλογα με το τιμολογιακό πακέτο που επιλέγεται (η πάγια χρέωση μπορεί επίσης να περιλαμβάνει «δωρεάν» λεπτά ή πρόβλεψη). Στο χώρο των συμβολαίων, η αντίστοιχη χρέωση προκύπτει από τις συνολικές χρεώσεις κλήσεων, και δεν προσδιορίζεται χωριστά. Συνεπώς, η ΕΕΤΤ υιοθετεί την αρχική άποψη ότι η πρόσβαση δεν φαίνεται επί του παρόντος να είναι επαρκώς αποδεσμοποιημένη από τις άλλες λιανικές υπηρεσίες κινητής, ώστε να αποτελεί μια χωριστή αγορά προϊόντων από μόνη της.

συναλλαγής) ή πρόσθετο κόστος που αναλαμβάνουν οι πάροχοι των επιμέρους υπηρεσιών (π.χ. οικονομίες σκοπού), οι οποίες αντανακλώνται στις σχετικές τιμές των συνδεδεμένων ή αποσυνδεδεμένων υπηρεσιών».

Για ανάλυση της έννοιας του «πακέτου» υπηρεσιών, βλ. επίσης τη μελέτη του Ιουλίου 2002 της *Squire, Sanders & Dempsey LLP* με τίτλο "*Study on Market Definitions for Regulatory Obligations in Communications Markets*", Κεφάλαιο 6, Σελίδες 294 και 301. Η μελέτη είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση: http://europa.eu.int/information_society/policy/ecommm/info_centre/documentation/studies_ext_consult/index_en.htm#2004.

Είναι προφανές ότι, εάν η EETT υιοθετούσε μια πιο στενή ερμηνεία των αρχών της υποκαταστασιμότητας από πλευράς ζήτησης από την πλευρά των τελικών χρηστών κινητής, το αναπόφευκτο αποτέλεσμα θα ήταν κάθε υπηρεσία να μη θεωρηθεί ουσιαστικό υποκατάσταστο της άλλης (π.χ., μια εξερχομενη κλήση δεν θα υποκαθιστούσε σε όλες τις περιπτώσεις τα SMS από την πλευρά της ζήτησης), το οποίο θα σήμαινε ότι ανήκουν σε διαφορετικές σχετικές αγορές προϊόντων. Ωστόσο, μια τέτοια στενή προσέγγιση δεν θα διευκόλυνε μια πλήρη ανάλυση των συνθηκών ανταγωνισμού που επικρατούν και επίσης θα ερχόταν σε αντίθεση με τους τρόπους με τους οποίους συνήθως οι συνδρομητές κινητής βλέπουν τις υπηρεσίες κινητής ως υπηρεσίες που αποτελούν μέρος ενός ενοποιημένου πακέτου. Συνεπώς, η EETT προτείνει να υιοθετηθεί μια ευρύτερη άποψη της σχετικής αγοράς, η οποία θα λαμβάνει υπόψη τις εμπορικές προσφορές των επιμέρους υπηρεσιών στην Ελλάδα και την ανταπόκριση των καταναλωτών σε αυτές.

Σχετικά με την υποκαταστασιμότητα από πλευράς ζήτησης, οι Έλληνες καταναλωτές αγοράζουν ένα πακέτο υπηρεσιών από τους ΠΔΚ. Έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν και να λαμβάνουν κλήσεις και SMS από τη στιγμή που εγγράφονται σε ένα δίκτυο κινητής. Οι Έλληνες καταναλωτές μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα στα πακέτα υπηρεσιών και να δώσουν μεγαλύτερη σημασία στη διαθεσιμότητα μίας υπηρεσίας αντί μίας άλλης.

Υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς

Σχετικά με την υποκαταστασιμότητα από πλευράς προσφοράς, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει χωρητικότητα σε ένα δίκτυο κινητής, είναι σαφές ότι οι ΠΔΚ στην Ελλάδα θα μπορούσαν θεωρητικά εύκολα να προσφέρουν υπηρεσίες που ανήκουν στο πακέτο υπηρεσιών λιανικής, ως ανταπόκριση σε μια υποθετική αύξηση τιμών για μια συγκεκριμένη υπηρεσία από άλλο πάροχο. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι η πλειοψηφία, αν όχι όλες, οι επιμέρους υπηρεσίες του πακέτου παρέχονται από το ίδιο δίκτυο κινητής και χρησιμοποιούν λίγο έως πολύ τα ίδια στοιχεία δικτύου (δηλαδή, το ασύρματο δίκτυο πρόσβασης, παρόμοια στοιχεία του δικτύου κορμού, τα ίδια δίκτυα πρόσβασης και κύριας μετάδοσης, και γενικώς το ίδιο επίπεδο λειτουργίας και συντήρησης).

Ωστόσο, επειδή οι ΠΔΚ προσφέρουν τις υπηρεσίες αυτές συνδεδεμένες και αυτό συμβαίνει επί πολλά έτη, το φαινόμενο αυτό μειώνει την πιθανότητα μιας δυνατής υποκατάστασης από πλευράς προσφοράς για επιμέρους υπηρεσίες στην πράξη και ενισχύει την άποψη ότι παρέχονται ως πακέτα που ανταγωνίζονται τα συγκρίσιμα πακέτα λιανικής των ανταγωνιστών τους.

Η ΕΕΤΤ γνωρίζει το γεγονός ότι κάποιες υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών που ανήκουν στα ανωτέρω «πακέτα» υπηρεσιών μπορεί θεωρητικά να παρέχονται χωριστά από παρόχους υπηρεσιών εάν παρεχόταν Επιλογή ή Προ-Επιλογή Φορέα, παρέχοντας έτσι πιθανόν σε χρήστες κινητής την επιλογή παροχής υπηρεσιών για όλες τις υπηρεσίες κινητής, είτε για επιμέρους υπηρεσίες είτε/και ανά κλήση. Συνεπώς, υποστηρίζεται ότι οι υπηρεσίες αυτές μπορεί στο μέλλον να μην ανήκουν σε μια αγορά πακέτων.¹¹⁴ Ωστόσο, εκτός από το γεγονός ότι κανένας ανεξάρτητος πάροχος στην Ελλάδα δεν παρέχει τέτοιες υπηρεσίες (Ιούλιος 2006), η ΕΕΤΤ θεωρεί καταρχάς ότι η παροχή υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών χωριστά δεν θα πρέπει να επηρεάζει ουσιαστικά τον ορισμό της αγοράς πακέτων που αναφέρεται ανωτέρω, τουλάχιστον όταν μπορεί να αποδειχθεί ότι η παροχή μιας τέτοιας υπηρεσίας χωριστά έχει ασήμαντη επίδραση στο επίπεδο του ανταγωνισμού ανάμεσα στον πάροχο της χωριστής υπηρεσίας και τον πάροχο όλων των υπηρεσιών κινητής. Η ΕΕΤΤ επίσης θεωρεί ότι η επίδραση της παροχής ορισμένων υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών χωριστά μπορεί να παραμείνει ανοικτή για το σκοπό της παρούσας εξέτασης, καθώς η ένταξη ή εξαίρεσή της είναι απίθανο να έχει σημαντική επίδραση στη διαδικασία ορισμού αγορών σε αυτό το σημείο.

Συνεπώς, η ΕΕΤΤ υιοθετεί την αρχική άποψη ότι είναι πιθανό να υπάρχει μια σχετική αγορά προϊόντων σε λιανικό επίπεδο, τουλάχιστον για την παροχή του εξής πακέτου υπηρεσιών που παρέχονται σήμερα από τους ΠΔΚ, και συγκεκριμένα:

- πρόσβαση κινητής τηλεφωνίας,

¹¹⁴ Υποθέτοντας, βέβαια, την ύπαρξη τέτοιων ανεξάρτητων παρόχων υπηρεσιών, οι οποίοι σήμερα δεν υπάρχουν στην Ελλάδα.

- βασικές υπηρεσίες φωνής,¹¹⁵ συμπεριλαμβανομένων των κλήσεων μέσω διεθνούς περιαγωγής,
- συμπληρωματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας,¹¹⁶ και
- υπηρεσίες SMS, βασικών και προστιθέμενης αξίας.

Ωστόσο, ως μέρος αυτής της εξέτασης του εάν οι εξερχόμενες υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών αποτελούν σχετική αγορά προϊόντων, η ΕΕΤΤ χρειάστηκε επίσης να εξετάσει εάν η ανωτέρω λιανική αγορά πακέτων μπορεί να επεκταθεί ή να διαιρεθεί περαιτέρω, ανάλογα με το:

(i) εάν θα πρέπει να περιλαμβάνονται οι εξελεγμένες υπηρεσίες δεδομένων κινητής, οι υπηρεσίες 3G και οι υπηρεσίες WLAN, και

(ii) εάν ο διαχωρισμός των πελατών θα πρέπει να γίνεται με βάση τα μοντέλο προπληρωμής και συμβολαίου.

(i) Εξελεγμένες υπηρεσίες δεδομένων κινητής, 3G και WLAN

(α) Εξελεγμένες Υπηρεσίες Δεδομένων Κινητής

¹¹⁵ Οι βασικές υπηρεσίες φωνής παρέχουν τη μεταφορά και τη μεταγωγή που απαιτείται για να υπάρξει πρόσβαση στον καλούμενο. Αυτές οι υπηρεσίες γενικά χωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με το εάν η κλήση είναι εθνική, διεθνής ή με διεθνή περιαγωγή. Μπορούν επίσης να διαιρεθούν επιπλέον σε υπηρεσίες προπληρωμένου χρόνου και υπηρεσίες με συμβόλαιο, όπου οι τελευταίες μπορούν να διαχωριστούν περαιτέρω ανάλογα με τα διάφορα πακέτα συνδρομής. Οι υπηρεσίες αυτές μπορούν επίσης να χωριστούν σε εντός δικτύου (δηλαδή, κλήση που εκκινεί και τερματίζει στο ίδιο δίκτυο κινητής), σταθερές εκτός δικτύου (δηλαδή, κλήση από κινητό που τερματίζει σε δίκτυο σταθερής) και κινητές εκτός δικτύου (δηλαδή, κλήση από κινητό που τερματίζει σε κινητό δίκτυο διαφορετικό από το δίκτυο εκκίνησης).

¹¹⁶ Οι συμπληρωματικές υπηρεσίες φωνής παρέχονται επιπλέον των βασικών υπηρεσιών φωνής και με επιπλέον κόστος. Η πρόσβαση στις υπηρεσίες αυτές παρέχεται κατά κανόνα μέσω σύντομων κωδικών και περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας (π.χ., ωροσκόπια), υπηρεσίες πληροφοριών καταλόγου, τηλεφωνητή, conference calls, κλπ.

Αντίθετα με τις υπηρεσίες SMS, για τις οποίες η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι αποτελούν μέρος του «πακέτου» λιανικής που αναμένουν να λάβουν οι Έλληνες πελάτες από έναν ΠΔΚ, η αρχική θέση της ΕΕΤΤ είναι να μη συμπεριλάβει τις υφιστάμενες υπηρεσίες δεδομένων που παρέχονται μέσω πρόσβασης στο διαδίκτυο με WAP, GPRS και 3G στην εξέταση της υπάρχουσας αγοράς πακέτου για τις υπηρεσίες κινητών επικοινωνιών. Η εξαίρεση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι υπάρχουν ανεπαρκείς πληροφορίες στην αγορά για να αξιολογηθεί εάν οι υπηρεσίες αυτές είναι πιθανό να αποτελέσουν μέρος του πακέτου υπηρεσιών.

Συνεπώς, η ΕΕΤΤ σκοπεύει να αφήσει ανοικτά τα συμπεράσματά της σχετικά με το εάν υπάρχει μια συνολική αγορά ή αγορά πακέτων, η οποία περιλαμβάνει ή όχι αυτές τις πιο εξελιγμένες υπηρεσίες δεδομένων κινητής, καθώς ένα οριστικό συμπέρασμα στο ζήτημα αυτό δεν θα επηρέαζε τα τελικά της συμπεράσματα από τον υπο εξέταση ορισμό αγοράς ούτε και (ακόμη σημαντικότερο) το ζήτημα του εάν υπάρχει επαρκής ανταγωνισμός στην παροχή λιανικών υπηρεσιών κινητής.

(β) Υπηρεσίες 3G

Σύμφωνα με την αρχή της τεχνολογικής ουδετερότητας, σχετικά με το ζήτημα του εάν οι υπηρεσίες 3G θα πρέπει να περιλαμβάνονται στην ορισθείσα αγορά πακέτων σε επίπεδο λιανικής, η ΕΕΤΤ εξέτασε εάν η παροχή υπηρεσιών 3G ανήκει στο ίδιο πακέτο υπηρεσιών με τις υπηρεσίες 2G. Η αρχική άποψη της ΕΕΤΤ είναι ότι ο ορισμός αγοράς θα πρέπει να είναι τεχνολογικά ουδέτερος – συγκεκριμένα να βασίζεται στη φύση του προϊόντος και των υπηρεσιών που παρέχονται και όχι στην τεχνολογική πλατφόρμα που χρησιμοποιείται για την παροχή τους.

Οι υπηρεσίες τηλεφωνίας 3G, σχετικά με τη λειτουργικότητα από πλευράς της ζήτησης, δεν διακρίνονται από τις αντίστοιχες 2G, και φαίνεται να αποτελούν τμήμα της ίδιας σχετικής αγοράς προϊόντων. Η ΕΕΤΤ σημειώνει ότι αυτό είναι σύμφωνο με τις απόψεις που εκφράζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην απάντησή της με ημερομηνία 29 August 2003¹¹⁷ στην

¹¹⁷ Απάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Office of Telecommunications, Υπόθεση No UK/2003/0001: Mobile Network access and call origination. Comments pursuant to Article 7(3) of Directive

κοινοποίηση της Ofstel για την αγορά χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δίκτυα κινητής:

“Γενικά, η Επιτροπή θεωρεί ότι ο ορισμός αγοράς θα πρέπει να είναι τεχνολογικά ουδέτερος, δηλαδή να βασίζεται στη φύση των προϊόντων ή των υπηρεσιών που παρέχονται, και όχι στην τεχνολογική πλατφόρμα που χρησιμοποιείται για την παροχή τους. Οι υπηρεσίες φωνής και SMS 3G που προσφέρονται σήμερα ή στο άμεσο μέλλον, από πλευράς ζήτησης, δεν διακρίνονται από τις αντίστοιχες υπηρεσίες 2G, και φαίνονται να ανήκουν στην ίδια αγορά προϊόντων. Ωστόσο, λόγω της ισχύουσας κατάστασης της αγοράς αυτής, η ρητή ένταξη της τηλεφωνίας 3G δεν θα είχε ουσιαστική επίδραση στα αποτελέσματα της ανάλυσης. Σε κάθε περίπτωση, η ένταξη των υπηρεσιών 3G που παρέχονται σήμερα στην αγορά για πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε κινητά, γίνεται με την επιφύλαξη οποιουδήποτε μεταγενέστερου ορισμού αγοράς σχετικά με νέες «εμπλουτισμένες» υπηρεσίες 3G που μπορεί να αναπτυχθούν”.

(γ) Υπηρεσίες WLAN

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι οι υπηρεσίες WLAN δεν είναι πλήρη υποκατάστατα των υπηρεσιών κινητής σε αυτή τη χρονική στιγμή. Τα WLAN μπορούν να παρέχουν μια ανταγωνιστική εναλλακτική σε ορισμένα "hotspots", που αρχικά παρέχονται γύρω από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, αλλά δεν παρέχουν τη λειτουργία της κινητικότητας με την ίδια ποιότητα που την παρέχουν οι υπηρεσίες κινητής τηλεφωνίας. Η ΕΕΤΤ συνεπώς, υιοθετεί την αρχική άποψη ότι οι υπηρεσίες WLAN είναι απίθανο να εμπίπτουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων που αποτελεί αντικείμενο της παρούσας εξέτασης.

(ii) Υποκαταστασιμότητα υπηρεσιών προπληρωμένου χρόνου και υπηρεσιών συμβολαίου

Η ΕΕΤΤ εξέτασε τη συμπεριφορά μετάβασης των τελικών χρητών σχετικά με τις υπηρεσίες λιανικής, και θεωρεί αρχικά ότι οι υπηρεσίες με προπληρωμένο χρόνο και με

2002/21/EC; βλ [:http://forum.europa.eu.int/irc/Download/k4esANJMmiGMex2T8ESUDySfV7ftQyu3GcSp0I0jxkBELcSwHWkDDjYv4G8AjHclh-HUCT/SG%20%282003%29%20D%20231466%20UK%20stamiped%20SG.pdf](http://forum.europa.eu.int/irc/Download/k4esANJMmiGMex2T8ESUDySfV7ftQyu3GcSp0I0jxkBELcSwHWkDDjYv4G8AjHclh-HUCT/SG%20%282003%29%20D%20231466%20UK%20stamiped%20SG.pdf).

συμβόλαιο ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων. Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι μια αύξηση της τιμής των υπηρεσιών προπληρωμένου χρόνου θα προκαλούσε μετάβαση των χρηστών σε συμβόλαια, η οποία είναι πολύ πιθανό να καθιστούσε την προαναφερόμενη αύξηση (10% - 15%) της τιμής του προπληρωμένου χρόνου μη επικερδή για το τμήμα του ΠΔΚ το οποίο παρέχει υπηρεσίες προπληρωμένου χρόνου. Αυτό ισχύει εξίσου και από πλευράς προσφοράς.

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι υπάρχει επαρκής εναλλαξιμότητα ανάμεσα σε προπληρωμένου χρόνου υπηρεσίες και υπηρεσίες με συμβόλαιο από πλευράς ζήτησης και προσφοράς και θεωρεί αρχικά ότι οι προπληρωμένου χρόνου υπηρεσίες και οι υπηρεσίες με συμβόλαιο ανήκουν στη ίδια σχετική αγορά προϊόντων. Αυτό συνάδει με τη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές, της Επιτροπής, όπου αναφέρει ότι: “Οι προπληρωμένες υπηρεσίες κινητής ή με συμβόλαιο μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι ανήκουν στην ίδια αγορά. Η υποκατάσταση από την πλευρά της προσφοράς είναι σχετικά εύκολη, όπως και η υποκατάσταση από την πλευρά της ζήτησης (ιδιαίτερα από προπληρωμένου χρόνου υπηρεσίες σε υπηρεσίες συμβόλαιου)”.

3.2.5.5. Γεωγραφική Αγορά

Σύμφωνα με την πρακτική της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,¹¹⁸ η σχετική γεωγραφική αγορά για την παροχή υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών σε τελικούς χρήστες είναι εθνική, μεταξύ άλλων λόγω του ότι οι ΠΔΚ παρέχουν τις υπηρεσίες τους με βάση εθνικές άδειες, και οι τιμολογιακές πρακτικές των ΠΔΚ δεν διαφοροποιούνται ανάλογα με τη γεωγραφική θέση.

3.2.5.6. Συμπεράσματα

Η σχετική αγορά για την παροχή λιανικών υπηρεσιών κινητής αποτελείται από ένα "πακέτο" υπηρεσιών κινητών επικοινωνιών και εξαιρεί τις υπηρεσίες σταθερών επικοινωνιών. Αυτή η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει τη λιανική πρόσβαση κινητής, τις βασικές εξερχόμενες υπηρεσίες φωνής από κινητό (τόσο τις εθνικές όσο και τις διεθνής), τα βασικά και προστιθέμενης αξίας SMS, τη διεθνή περιαγωγή, και συμπληρωματικές υπηρεσίες δεδομένων

¹¹⁸ Βλ. ανωτέρω στην Ενότητα 3.5.1; cf. πρόσφατη Απόφαση της Επιτροπής *TPGIV/APAX/Q-Telecom*, Case No. COMP/M.4036 της 13 Ιανουαρίου 2006.

κινητής. Σύμφωνα με την κοινοτική πρακτική, η παροχή των υπηρεσιών αυτών με προπληρωμή ή με συμβόλαιο εμπίπτει στην ίδια σχετική αγορά προϊόντων. Με βάση την αρχή της τεχνολογικής ουδετερότητας, η παροχή των υπηρεσιών αυτών μέσω δικτύων 3G θα περιλαμβάνεται στο πακέτο υπηρεσιών που αποτελεί τη σχετική αγορά προϊόντων.

Αντίθετα, η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι οι εξελεγμένες υπηρεσίες και οι υπηρεσίες WLAN θα πρέπει, τελικά, να εξαιρεθούν από τον ορισμό της σχετικής αγοράς λιανικής λόγω έλλειψης σχετικής εμπειρίας με τις υπηρεσίες αυτές (και αμφιβολιών σχετικά με την πλήρη υποκαταστασιμότητα των υπηρεσιών WLAN). Σε κάθε περίπτωση, η ένταξη ή εξαίρεση των υπηρεσιών αυτών δεν θα έχει ουσιαστική επίδραση στα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ που αναφέρονται στην ανάλυση αγοράς.

Όπως και η αντίστοιχη αγορά χονδρικής, η σχετική γεωγραφική αγορά είναι εθνική.

3.3. Ανάλυση Αγοράς

3.3.1. Ιστορικό

Έχοντας ορίσει πρώτα τη σχετική αγορά για τη χονδρική πρόσβαση & εκκίνηση κλήσεων σε κινητά στην Ελλάδα, η ΕΕΤΤ απαιτείται όπως διεξάγει σχετική ανάλυση προκειμένου να διαπιστώσει εάν η αγορά χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη αποτελεσματικού ανταγωνισμού ή εάν μια ή περισσότερες επιχειρήσεις κατέχουν ΣΙΑ στην ως άνω σχετική αγορά. Στο σημείο 27 του Προοιμίου της *Οδηγίας Πλαίσιο* ορίζεται ότι μια αγορά δεν είναι επαρκώς ανταγωνιστική “*όταν υπάρχουν μία ή περισσότερες επιχειρήσεις με σημαντική ισχύ στην αγορά*”. Το Άρθρο 14 της *Οδηγίας Πλαίσιο*, το οποίο αντανακλά τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Πρωτοδικείου, αναφέρει ότι:

“Μια επιχείρηση θεωρείται ότι κατέχει σημαντική ισχύ στην αγορά εφόσον, είτε ατομικά είτε σε συνεργασία με άλλες επιχειρήσεις, ευρίσκεται σε θέση ισοδύναμη προς δεσπόζουσα θέση, ήτοι σε θέση οικονομικής ισχύος που της επιτρέπει να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές”.

Επιπλέον, στις περιπτώσεις εκείνες όπου μια επιχείρηση έχει σημαντική ισχύ σε μια σχετική αγορά, δύναται να θεωρηθεί ότι κατέχει ΣΙΑ και σε μια στενά συνδεδεμένη αγορά, εάν οι σύνδεσμοι μεταξύ των δύο αγορών είναι τέτοιοι ώστε να είναι δυνατή η επέκταση της ισχύος της επιχείρησης στην συνδεδεμένη αγορά και άρα η ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης της εν λόγω επιχείρησης.

Σύμφωνα με την Οδηγία Πλαίσιο, η ΕΕΤΤ καλείται να εκτιμήσει την ύπαρξη ΣΙΑ σύμφωνα με τα κριτήρια του Ευρωπαϊκού δικαίου και να λάβει υπόψη «στο μέγιστο δυνατό βαθμό» τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής αναφορικά με την ύπαρξη ΣΙΑ.¹¹⁹

Η Δεσπόζουσα Θέση (ΣΙΑ) μπορεί να λάβει δύο μορφές, συγκεκριμένα:

- ατομική δεσπόζουσα θέση (ΣΙΑ) την οποία κατέχει μία επιχείρηση, ή

¹¹⁹ *Οδηγία Πλαίσιο*, Άρθρο 16(1).

- συλλογική δεσπόζουσα θέση (ΣΙΑ) την οποία κατέχουν περισσότερες επιχειρήσεις.

Τα κριτήρια εκείνα που θεωρούνται καθοριστικά για το ζήτημα της ύπαρξης ΣΙΑ αναφορικά με τη σχετική αγορά για τη χονδρική πρόσβαση & εκκίνηση κλήσεων σε κινητά αξιολογούνται κατωτέρω σχετικά με την πιθανή εφαρμογή τους στην COSMOTE, τη VODAFONE και την TIM HELLAS, ανάλογα με την περίπτωση.

Κατά τη διενέργεια της ανάλυσης της αγοράς της χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας, είναι εξαιρετικά σημαντικό να έχει κάποιος υπόψη του τις ουσιώδεις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ μιας ‘εκ των προτέρων’ (ex ante) ανάλυσης και μιας ανάλυσης επί τη βάση των κανόνων του ανταγωνισμού (ex post). Τα αναλυτικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης είναι όμοια και για τις δύο ως άνω αναλύσεις. Όπως ρητά ωστόσο ανέφερε και προσφάτως η ΕΕ στα πλαίσια των προτεινόμενων αναθεωρήσεων του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου:

«Όπως εξηγείται στην παράγραφο 27 των Κατευθυντήριων Γραμμών για τη ΣΙΑ, το σημείο εκκίνησης για τη διεξαγωγή μιας ανάλυσης αγοράς για τους σκοπούς του άρθρου 15 της Οδηγίας Πλαίσιο δεν είναι η ύπαρξη μιας συμφωνίας ή άλλης συντονισμένης πρακτικής εμπίπτουσας στο εύρος του άρθρου 81 της ΣυνθΕΚ, ούτε η ύπαρξη συγκέντρωσης εμπίπτουσας στον Κανονισμό περί Συγκεντρώσεων, ούτε και η ύπαρξη κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης στα πλαίσια του άρθρου 82 της ΣυνθΕΚ. Το σημείο εκκίνησης βασίζεται σε μια συνολική μακροπρόθεσμη εκτίμηση της δομής και λειτουργίας της υπό εξέταση αγοράς. Οι ΕΡΑ και οι Αρχές Ανταγωνισμού, κατά την εξέταση των ίδιων ζητημάτων υπό ομοειδείς συνθήκες και με τους ίδιους στόχους, θεωρητικά θα καταλήγουν στα ίδια συμπεράσματα. Ωστόσο, δε μπορεί να αποκλεισθεί το γεγονός ότι οι αγορές που ορίζονται επί τη βάση των κανόνων περί

ανταγωνισμού και οι αγορές που ορίζονται για τους σκοπούς της ‘εκ των προτέρων’ τομεακής ρύθμισης δύνανται να διαφέρουν.¹²⁰

3.3.2. Ατομική Δεσπόζουσα Θέση

3.3.2.1. Κοινοτικό Δίκαιο

Η έννοια της ΣΙΑ είναι συνώνυμη με τη δεσπόζουσα θέση σύμφωνα με το Άρθρο 82 ΕΚ.¹²¹ Η κλασική νομική μορφή της ατομικής δεσπόζουσας θέσης βρίσκεται στην υπόθεση *United Brands v. Commission*,¹²² όπου το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο όρισε ότι η δεσπόζουσα θέση:

"... σχετίζεται με τη θέση οικονομικής ισχύος που κατέχει μια επιχείρηση η οποία της επιτρέπει να εμποδίσει τη διατήρηση του αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά παρέχοντάς της τη δύναμη να συμπεριφέρεται σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες και, τελικά, τους καταναλωτές."¹²³

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, η δυνατότητα μιας επιχείρησης να ενεργεί ανεξάρτητα και η δυνατότητα να εμποδίζει τον ανταγωνισμό φαίνεται να συνδέονται.

Εάν διαπιστωθεί ατομική δεσπόζουσα θέση, είναι αλήθεια ότι όσο μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς κατέχει μια επιχείρηση, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα διαπίστωσης ΣΙΑ. Αυτό συμβαίνει διότι, τουλάχιστον όταν είναι πολύ υψηλά, τα μερίδια αγοράς λειτουργούν ως τεκμήρια ισχύος στην αγορά. Έτσι, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, στην υπόθεση *Hoffman-La Roche v. Commission*¹²⁴ έκρινε ότι:

¹²⁰ Βλέπε κείμενο με τίτλο ‘Public Consultation on a Draft Commission Recommendation on Relevant Product and Service Markets within the electronic Communications sector susceptible to ex ante regulation’. Δεύτερη έκδοση, Ενότητα 21, 28 Ιουνίου 2006.

¹²¹ Βλ. *Κατευθυντήριες Γραμμές για τη ΣΙΑ*, παράγραφος 70.

¹²² Υπόθεση 27/76, [1978] ECR 207.

¹²³ Παράγραφος. 65. Βλ. Επίσης τις Κατευθυντήριες Γραμμές, παρ. 72-74.

¹²⁴ Υπόθεση 85/76, [1979] ECR 461, παρ. 41.

"... τα πολύ μεγάλα μερίδια αγοράς είναι από μόνα τους, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, απόδειξη της ύπαρξης δεσπόζουσας θέσης. Μια επιχείρηση που κατέχει πολύ μεγάλο μερίδιο αγοράς και το διατηρεί για κάποιο χρόνο ... είναι δυνάμει αυτού του μεριδίου σε ισχυρή θέση ...".

Μια επιχείρηση τεκμαίρεται μαχητά ότι κατέχει ατομικά δεσπόζουσα θέση εάν κατέχει μερίδιο μεγαλύτερο από 50%.¹²⁵ Ακόμα και ένα μερίδιο αγοράς έως 40% μπορεί, εάν συντρέχουν και άλλοι σχετικοί παράγοντες, να υποστηρίζει τη διαπίστωση ύπαρξης ατομικής δεσπόζουσας θέσης.¹²⁶

Ωστόσο οι Κατευθυντήριες Γραμμές τονίζουν επίσης ότι η ύπαρξη ΣΙΑ δεν δύνανται να θεμελιωθεί μόνο επί τη βάση υψηλών μεριδίων αγοράς και οι ρυθμιστικές αρχές οφείλουν να διεξάγουν ανάλυση μιας σειράς πρόσθετων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των εξής:

- ύπαρξη φραγμών εισόδου και φραγμών επέκτασης (πέρα από περισσότερα στρατηγικά πλεονεκτήματα που δημιουργούν το πλεονέκτημα της «πρώτης κίνησης» (first mover advantage))
- οικονομίες κλίμακος και/ή σκοπού
- δυνατότητα άντλησης μεγάλης χρηματοδότησης ("deep pockets") και πρόσβαση σε κεφάλαια,
- σημαντικά πλεονεκτήματα σχετικά με τις διαφημιστικές δαπάνες και άλλα ζητήματα που σχετίζονται με την εικόνα του σήματος
- δυνατότητα να επεκτείνουν σημαντικές πτυχές του συνολικού μεγέθους ή της οικονομικής ισχύος στη σχετική αγορά,
- ιστορική πρακτική που υποδεικνύει την ύπαρξη ισχύος στην αγορά,

¹²⁵ Βλ. *AKZO v. Commission*, Case C-62/86, [1991] ECR I-3359; approved in *Hilti AG v. Commission*, Υπόθεση T-30/89, [1991] ECR II-1439.

¹²⁶ Οπ. cit., *United Brands v. Commission*; cf. *Commission's Xth Report on Competition Policy* (1980), παρ. 50. Βλ. Τις Κατευθυντήριες Γραμμές, παρ. 75-76.

- οικονομική απόδοση σε σχέση με άλλους παρόχους, λαμβάνοντας υπόψη την αποδοτικότητα, και
- το βαθμό κάθετης ενοποίησης ή το μονοπώλιο οδών στην αγορά.¹²⁷

Οι παράγοντες αυτοί, στο βαθμό που σχετίζονται, αναλύονται με περισσότερη λεπτομέρεια στην εξέταση της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης.

3.3.2.2. Έλλειψη Νομικού Προηγούμενου στην Ελλάδα

Εκτός από τη διαπίστωση της ΣΙΑ στο χονδρικό τερματισμό κλήσεων σε κινητά σε χωριστά δίκτυα για όλους τους ΠΔΚ,¹²⁸ τα μόνα σχετικά προηγούμενα στην Ελλάδα, όπου διαπιστώνεται ότι ένας ΠΔΚ κατέχει ατομικά δεσπόζουσα θέση, είναι αυτά που υπήρξαν υπό το παλαιό κανονιστικό πλαίσιο.¹²⁹ Η παροχή εθνικής περιαγωγής από τη VODAFONE στην Q TELECOM δόθηκε στα πλαίσια του προηγούμενου κανονιστικού πλαισίου (Ν. 2867/2000 και Κανονισμός Εθνικής Περιαγωγής ΑΠ. ΕΕΤΤ 218/36/30.05.2001). Η συμφωνία συνάφθηκε στα πλαίσια εμπορικών διαπραγματεύσεων.

¹²⁷ Για ανάλυση της σχετικότητας των παραγόντων αυτών, βλ. π.χ.: *United Brands v. Commission*, ορ. cit.; *Continental Can*, OJ [1972] L7/25; *Hoffman-La Roche*, ορ. cit.; *Michelin v. Commission*, Υπόθεση 322/81, [1983] ECR 3461; Βλ. επίσης *Napier Brown-British Super*, OJ [1988] L284/41. Βλ. επίσης τις *Κατευθυντήριες Γραμμές*, παράγραφοι 78-79.

¹²⁸ Απ. 392/017/22.06.2006 « Αγορά Τερματισμού Φωνητικών Κλήσεων σε Μεμονωμένα Δίκτυα Κινητών Επικοινωνιών,»

¹²⁹ Βλ. Παραδείγματος χάριν: Απόφαση ΕΕΤΤ 278/65/14.03.2003(ΦΕΚ/Β/2003) που ορίζει τη VODAFONE, την COSMOTE και την TIM HELLAS ως παρόχους με ΣΙΑ στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών κινητής (με το παλαιό πλαίσιο), και Απόφαση ΕΕΤΤ 275/72B/12.02.2003 (ΦΕΚ338/Β/2003) σύμφωνα με την οποία η Vodafone, COSMOTE και ΟΤΕ καθορίστηκαν ως πάροχοι με ΣΙΑ στην εθνική αγορά διασύνδεσης.

3.3.2.3. Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με την Ατομική Δεσπόζουσα Θέση

Για την αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης σχετικά με την ατομική δεσπόζουσα θέση, η ΕΕΤΤ σημειώνει τους εξής παράγοντες:

- Πρώτον, κανένας ΠΔΚ δεν κατέχει μερίδιο αγοράς άνω του 50% της σχετικής αγοράς, είτε υπολογίζεται με βάση τους συνδρομητές είτε τα έσοδα. Το κριτήριο του 50% καθιερώθηκε στην Υπόθεση AKZO130 ως μαχητό τεκμήριο ατομικής δεσπόζουσας θέσης. Επίσης, φαίνεται ότι κανένας ΠΔΚ δεν έχει μερίδιο αγοράς 40%, το οποίο είναι το μερίδιο αγοράς που συνήθως συνδέεται με το ελάχιστο κριτήριο δεσπόζουσας θέσης που καθιερώθηκε σύμφωνα με την Υπόθεση United Brands¹³¹.
- Δεύτερον, υπό σχετικούς όρους, κανένας ΠΔΚ δεν έχει σημαντική ανταγωνιστική διαφορά από τον πλησιέστερο ανταγωνιστή του, όσον αφορά στα μερίδια αγοράς. Είναι σύνηθες, π.χ., μια εταιρία με δεσπόζουσα θέση να διαπιστώνεται ότι είναι τουλάχιστον διπλάσια σε μέγεθος από τον πλησιέστερο ανταγωνιστή της, σε σχέση με το μερίδιο αγοράς.¹³²
- Τρίτον, είναι σαφές ότι κανένας ΠΔΚ δεν έχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλου ΠΔΚ που θα ήταν τόσο σημαντικό ώστε να του παρέχει δεσπόζουσα θέση. Οι τρεις πάροχοι κατέχουν άδειες 2G και 3G, ενώ και οι τρεις είναι κατετοπιημένοι και χαρακτηρίζονται από ισχυρά λογότυπα.
- Τέταρτον, η πρώτη θέση στην αγορά στην Ελλάδα δεν ήταν σταθερή όλα τα χρόνια, καθώς η COSMOTE και η VODAFONE έχουν αλλάξει θέση, όσον αφορά στα μερίδια αγοράς, και η TIM HELLAS πρόσφατα κέρδισε σημαντικό

¹³⁰ Ο.π..

¹³¹ Op. cit.

¹³² Βλ. Πίνακα στην Ενότητα 3.31.

μερίδιο αγοράς από την συγκέντρωση της Q TELECOM με την TIM HELLAS ώστε να μειώσει σημαντικά την απόσταση ανάμεσα στην ίδια και τους ανταγωνιστές της ΠΔΚ.¹³³

Συνεπώς, δεν μπορεί να υποστηριχθεί επιτυχώς ότι κάποιος ΠΔΚ είναι σε θέση να λειτουργήσει ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές ή πελάτες του στη σχετική αγορά χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε δίκτυα κινητής.

Ωστόσο, τελικά οι ανωτέρω παράγοντες απαιτούν τη διερεύνηση του εάν οι τρεις ΠΔΚ (COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS) ή τουλάχιστον δύο από τους ΠΔΚ (συγκεκριμένα, η COSMOTE και η VODAFONE) είναι πιθανό να κατέχουν συλλογική ή κοινή δεσπόζουσα θέση στην αγορά, όπως αναλύεται στην Ενότητα 3.3.

3.3.3. Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση

3.3.3.1. Στοιχεία Κοινής ή Συλλογικής Δεσπόζουσας Θέσης

Το Παράρτημα II της *Οδηγίας Πλαίσιο* παρέχει ένα τεστ κοινής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης που εστιάζει στο εάν τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της σχετικής αγοράς ενθαρρύνουν παράλληλη ή εναρμονισμένη αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά.¹³⁴ Επίσης περιλαμβάνει τους οικονομικούς παράγοντες που έχουν αναπτυχθεί με βάση την πρακτική της Επιτροπής κατά την εφαρμογή του Άρθρου 82 της Συνθήκης ΕΚ και τον έλεγχο συγχωνεύσεων σύμφωνα με τον Κανονισμό 4064/89. Οι παράγοντες αυτοί δεν αναφέρονται περιοριστικά ούτε σωρευτικά και θεωρείται ότι απλώς παρουσιάζουν "*το είδος των αποδείξεων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να υποστηρίξουν τη διαπίστωση ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης*".

¹³³ Βλ. Πίνακα στην Ενότητα 3.31.

¹³⁴ Στο Σημείο 26 του Προοιμίου της *Οδηγίας Πλαίσιο* αναφέρεται ότι μια σχετική αγορά της οποίας η δομή μπορεί να οδηγήσει σε συντονισμένα αποτελέσματα είναι μια σχετική αγορά η οποία "*ενθαρρύνει παράλληλη ή αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά στην αγορά*". Cf. επίσης υποσημείωση 106 στις *Κατευθυντήριες Γραμμές*.

Επίσης, αναφέρονται με την επιφύλαξη των αποφάσεων του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που είναι οι τελικοί κριτές του Κοινοτικού δικαίου.¹³⁵

Η λίστα των παραγόντων που αναφέρονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας Πλαίσιο επαναλαμβάνεται και αναλύεται στις *Κατευθυντήριες Γραμμές*. Η λίστα αυτή αντανακλά ένα ευρύ φάσμα παραγόντων που έχουν εκτιμηθεί στην εξελισσόμενη νομολογία αναφορικά με τη συλλογική δεσπόζουσα θέση. Ειδικότερα, το Πρωτοδικείο έχει αναφερθεί εκτενώς στην απόφασή του για την *AirTours*,¹³⁶ στα στοιχεία που είναι αναγκαία για να πληρείται το νομικό κριτήριο για τη συλλογική δεσπόζουσα θέση.

Σύμφωνα με την Κοινοτική νομολογία και, λαμβάνοντας υπόψη στο μέγιστο δυνατό βαθμό, τις *Κατευθυντήριες Γραμμές*, η εξέταση της ΕΕΤΤ για τη συλλογική δεσπόζουσα θέση εστιάζει στο εάν η διάρθρωση της αγοράς είναι τέτοια που κάθε μέλος του υποθετικού δεσπόζοντος ολιγοπωλίου, αντιλαμβανόμενο τα κοινά οικονομικά συμφέροντα, θα μπορούσε να το θεωρήσει πιθανό, οικονομικά εύλογο και, συνεπώς, προτιμότερο, να υιοθετήσει μια διαρκή κοινή πολιτική στην αγορά που στοχεύει στην πώληση σε τιμές υψηλότερες των ανταγωνιστικών, χωρίς να πρέπει να εισέλθει σε συμφωνία ή να καταφύγει σε κοινή πρακτική (κατά τον τρόπο που αναφέρεται στο άρθρο 81 ΣυνθΕΚ) και χωρίς οι πραγματικοί ή πιθανοί ανταγωνιστές, και ακόμη περισσότερο οι πελάτες ή οι καταναλωτές, να μπορούν να αντιδράσουν αποτελεσματικά.

Από την άποψη αυτή, η ανάλυση της ΕΕΤΤ σχετικά με το εάν οι τρεις ΠΔΚ, ή τουλάχιστον η COSMOTE και η VODAFONE, κατέχουν συλλογική δεσπόζουσα θέση

¹³⁵ Τα κριτήρια που οδηγούν σε τεκμήριο συλλογικής ή κοινής δεσπόζουσας θέσης είναι τα εξής: ώριμη αγορά, στάσιμη ή μέτρια ανάπτυξη από την πλευρά της ζήτησης, χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης, ομοιογενές προϊόν, παρόμοιες δομές κόστους, παρόμοια μερίδια αγοράς, έλλειψη τεχνολογικής καινοτομίας, ώριμη τεχνολογία, απουσία πρόσθετης χωρητικότητας, υψηλοί φραγμοί εισόδου, απουσία αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος, απουσία δυναμικού ανταγωνισμού, διάφορες μορφές ανεπίσημων και άλλων συνδέσμων ανάμεσα στις επιχειρήσεις, μηχανισμοί κυρώσεων, απουσία περιορισμού πεδίου τιμολογιακού ανταγωνισμού.

¹³⁶ Βλ., ιδίως *Airtours judgement*, Υπόθεση T-342/99, *Airtours plc v. Commission*, ECR [2002] II-2585, Κατευθυντήριες Γραμμές.

βασίζεται κυρίως στην εξέταση των στοιχείων που αναφέρονται αμέσως μετά, τα οποία συγκεντρώνουν τα βασικά κριτήρια της οικονομικής ανάλυσης, της Κοινοτικής νομολογίας και της πρακτικής της Επιτροπής, όπως αντανακλώνται στις *Κατευθυντήριες Γραμμές*:

- Επίπεδο συγκέντρωσης στην αγορά: κατά πόσον ένας μικρός αριθμός επιχειρήσεων κατέχει ένα μεγάλο μερίδιο στη σχετική αγορά χωρίς κάποια επιχείρηση να κατέχει ατομική δεσπόζουσα θέση.
- Κίνητρο και δυνατότητα συντονισμού: κατά πόσον οι επιχειρήσεις έχουν κίνητρο να ενοποιήσουν την πρακτική τους στην αγορά και ιδιαίτερα με τέτοιο τρόπο ώστε να μεγιστοποιήσουν τα κοινά τους κέρδη περιορίζοντας την παραγωγή με σκοπό να αυξήσουν τις τιμές (Ενότητα 3.3.3 του παρόντος). Όταν υπάρχει τέτοιο κίνητρο, οι βασικοί όροι της δυνατότητας παρακολούθησης και το κίνητρο μη αποχώρησης από την κοινή πολιτική πρέπει να πληρείται για να μπορεί να διατηρηθεί ο συντονισμός σε βάθος χρόνου:
 - Οι εταιρίες που συντονίζονται πρέπει να έχουν μέσα παρακολούθησης, επαρκώς γρήγορα και ακριβή, για το εάν οι όροι του συντονισμού τηρούνται από τα άλλα μέλη του υποθετικού δεσπόζοντος ολιγοπωλίου (Ενότητα 3.3.4), και
 - Πρέπει να υπάρχει κάποιο κίνητρο για να μην αποχωρεί από την κοινή πολιτική στην αγορά, και η έννοια της κύρωσης για συμπεριφορές που αποκλίνουν από την κοινή πολιτική αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του κινήτρου αυτού (Ενότητα 3.3.5).
- Πραγματικοί και/ή δυνατοί περιορισμοί της αγοράς: κατά πόσον, σε κάθε περίπτωση, οι προβλεπόμενες ενέργειες τρίτων, όπως οι πραγματικοί ή πιθανοί ανταγωνιστές, όπως και οι πελάτες, δεν θα μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο τα αναμενόμενα αποτελέσματα αυτού του συντονισμού που φαίνεται να υπάρχει (Ενότητα 3.3.6).

Η αξιολόγηση της ύπαρξης κοινής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης θα πρέπει να λάβει υπόψη τη συνολική επίδραση των ανωτέρω παραγόντων, και όχι να περιορίζεται στην ανάλυση μόνο μίας ένδειξης δεσπόζουσας θέσης. Κυρίως, οι ως άνω παράγοντες θα πρέπει να αξιολογηθούν στα πλαίσια της **λιανικής αγοράς κινητών επικοινωνιών** διότι, λόγω της απουσίας συναλλαγών σε επίπεδο χονδρικής, εκτός από την υπάρχουσα βραχυπρόθεσμη συμφωνία εθνικής περιαγωγής μεταξύ της VODAFONE και της Q TELECOM,¹³⁷ οι κύριοι παράγοντες του λιανικού επιπέδου θα παράσχουν κυρίως τις αναγκαίες ενδείξεις ανταγωνιστικότητας για την ανάλυση της ΕΕΤΤ και ειδικότερα προκειμένου να δικαιολογήσει εάν απαιτείται 'εκ των προτέρων' (ex ante) ρυθμιστική παρέμβαση σύμφωνα με τα όσα περιγράφονται στη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές.

Επίσης, σε επίπεδο χονδρικής, υπάρχει αρχικά μόνο μια θεωρητική «αγορά», και η πρόσβαση είναι σχετική μόνο ως βάση για την παροχή της λιανικής υπηρεσίας. Επίσης, η απουσία σημαντικών συναλλαγών σε επίπεδο χονδρικής, μπορεί πιθανό να είναι νόμιμη αιτία ανησυχίας σχετικά με τη συλλογική δεσπόζουσα θέση, και θα εξεταστεί χωριστά.

3.3.3.2. Συγκέντρωση της Αγοράς (Market concentration)

Μετά την συγκέντρωση της TIM HELLAS και της Q TELECOM, υπάρχουν πλέον τρεις καθετοποιημένοι ΠΔΚ στην Ελλάδα, συγκεκριμένα η COSMOTE, η TIM HELLAS και η VODAFONE.

Δεδομένης της συγκέντρωσης της TIM HELLAS και της Q TELECOM, μια άσκηση υπολογισμού του βαθμού συγκέντρωσης της αγοράς, εάν υποθεθεί εύλογα ότι η πλειοψηφία του μεριδίου της Q TELECOM θα προστεθεί σε αυτό της TIM HELLAS, με βάση τα μερίδια αγοράς επί των ενεργών συνδρομητών των ΠΔΚ στις 31 Δεκεμβρίου 2005, θα οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η συγκέντρωση ισχύος στην αγορά κατανέμεται σχετικά ισότιμα ανάμεσα στους τρεις ΠΔΚ (βλ. Σχήμα 3 κατωτέρω), και ότι η διαφορά ανάμεσα στους δύο

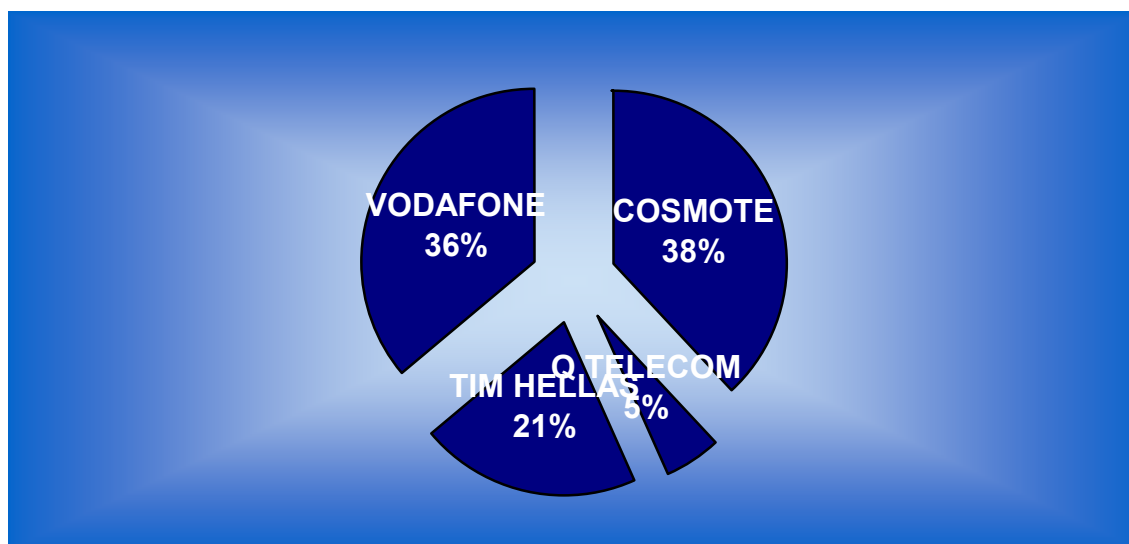
¹³⁷ Η οποία θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να τερματιστεί με την απόκτηση της Q TELECOM από την TIM HELLAS.

μεγαλύτερους ΠΔΚ και τον τρίτο ΠΔΚ δεν είναι τέτοια ώστε η TIM HELLAS να μην είναι σε θέση να ασκεί ανταγωνιστική πίεση στην COSMOTE και στη VODAFONE.

Υπολογίζοντας την συγκέντρωση της αγοράς με βάση τα μερίδια αγοράς ενεργών συνδρομητών 2G στις 31/12/05 για τις 4 ΕΚΤ, αν και δεν είναι χαμηλή, ο βαθμός συγκέντρωσης ανέρχεται περίπου σε 3.194 με βάση την κλίμακα the Herfindahl-Hirschman Index ("HHI")¹³⁸. Αυτός ο βαθμός συγκέντρωσης είναι σημαντικά χαμηλότερος από τον βαθμό συγκέντρωσης HHI 4.500 της Ιρλανδίας, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε ως μία από τις βάσεις για τη διαπίστωση, με παρόμοιες διαδικασίες, της συλλογικής δεσπόζουσας θέσης από την ComReg, την Ιρλανδική ΕΡΑ, έναντι δύο ΠΔΚ που κατέχουν 94% των συνδρομητών και 97% των εσόδων της σχετικής αγοράς κινητής.¹³⁹ Συγκρίνοντας το HHI στην Ελλάδα με το αντίστοιχο HHI σε άλλα Κράτη Μέλη όπου δραστηριοποιείται παρόμοιος αριθμός παρόχων, διαπιστώνεται ότι το HHI στην Ελλάδα είναι αρκετά χαμηλότερο ιδίως σε σύγκριση με τα Κράτη Μέλη όπου έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη ΣΙΑ στην υπο εξέταση αγορά (Ιρλανδία – Ισπανία).

¹³⁸ Το HHI είναι μια μέτρηση της συγκέντρωσης της αγοράς που ορίζεται ως το σύνολο του τετραγώνου των μεριδίων αγοράς όλων των εταιριών που ανταγωνίζονται στην αγορά. Το HHI πλησιάζει το μηδέν όταν μια αγορά αποτελείται από μεγάλο αριθμό εταιριών με σχετικά ίδιο μέγεθος, ενώ στην αγορά με μία μόνο εταιρεία που κατέχει μερίδιο αγοράς 100%, το HHI ισούται με 10.000. Το HHI αυξάνεται καθώς μειώνεται ο αριθμός των εταιριών στην αγορά και καθώς αυξάνεται η διαφορά μεγέθους ανάμεσα στις εταιρίες αυτές.

¹³⁹ Υπόθεση ΙΕ/2004/0121: Πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας στην Ιρλανδία, 20 Ιανουαρίου 2005.

Σχήμα 3: Μερίδια αγοράς ενεργών πελατών 2G των ΠΔΚ στις 31/12/2005

Συνεπώς, παρόλο που ο βαθμός συγκέντρωσης είναι υψηλός, το επίπεδο συγκέντρωσης είναι μακριά από αυτό που βρέθηκε στα δύο Κράτη Μέλη όπου διαπιστώθηκε συλλογική δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά (συγκεκριμένα, στην Ιρλανδία και την Ισπανία).

3.3.3.3. Κίνητρα/ Δυνατότητα Συντονισμού Ανταγωνιστικών Ενεργειών

Το εάν οι ΠΔΚ που λειτουργούν στην Ελληνική αγορά έχουν τα αναγκαία οικονομικά κίνητρα να συντονίζουν σιωπηρά τη συμπεριφορά τους στην αγορά εξαρτάται από την αλληλεπίδραση διαφόρων παραγόντων, μεταξύ των οποίων οι εξής:

- η σχετική **ωριμότητα** της αγοράς,
- ο βαθμός **συμμετρίας** ανάμεσα στους παίκτες της αγοράς και οι συνέπειές του στα μερίδια αγοράς, την τεχνολογική καινοτομία, τα κόστη και την κερδοφορία, και

- η ανταγωνιστικότητα της λιανικής αγοράς, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών της μεταστροφής και της πιθανής αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος.

(1) Ωριμότητα της Αγοράς

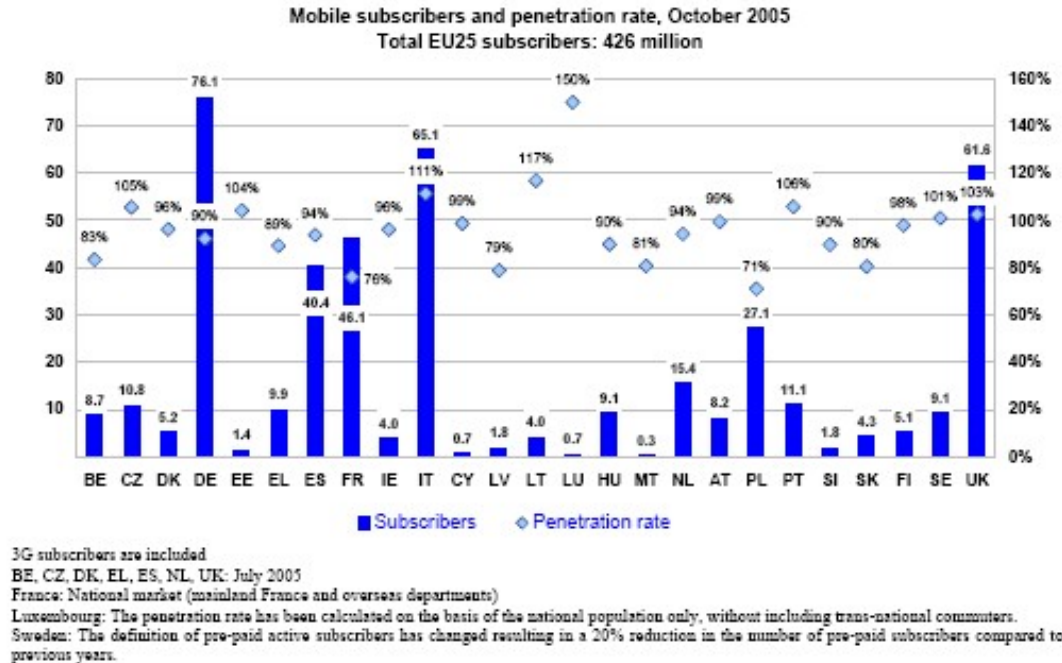
Όπως συμβαίνει με τα περισσότερα άλλα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτός από τις υπό ένταξη χώρες, η Ελλάδα θεωρείται πλέον μια ώριμη αγορά για υπηρεσίες κινητής 2G όσον αφορά το βαθμό διείσδυσης. Η διείσδυση της κινητής στην Ελλάδα ήταν το Δεκέμβριο 2005 στο επίπεδο του 90,5%¹⁴⁰ του πληθυσμού (μόλις λίγο χαμηλότερα από το μέσο όρο της ΕΕ 25 (92%¹⁴¹)) (βλ. Σχήμα 4 κατωτέρω). Μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχει, κατά συνέπεια, περιθώριο για επιπλέον διείσδυση, αλλά ο βαθμός αυτής της αύξησης είναι περιορισμένος καθώς είναι πιθανό οι υπόλοιποι πελάτες να μην είναι ιδιαίτερα ελκυστικοί όσον αφορά τα έσοδα που αποφέρουν. Τα στοιχεία που διαθέτει η ΕΕΤΤ σχετικά με τις προβλέψεις για την αύξηση συνδρομητών υποδεικνύουν ότι έχουν μειωθεί με την πάροδο του χρόνου, το οποίο υποδεικνύει ότι η αγορά φτάνει σε επίπεδο ωριμότητας, τουλάχιστον όσον αφορά τις υπηρεσίες 2G. Οι Ελληνικοί ΠΔΚ επίσης θεωρούν ότι ο υψηλός ρυθμός ανάπτυξης των προηγούμενων ετών στο χώρο δεν μπορεί να διατηρηθεί σε αυτό το επίπεδο κορεσμού.

Ωστόσο, υπάρχει μεγαλύτερο πεδίο για την ανάπτυξη των υπηρεσιών 3G, και τα στοιχεία πωλήσεων κατά το 2005 είναι πολύ θετικά προς αυτήν την κατεύθυνση (βλ. ανάλυση κατωτέρω και στην Ενότητα 3.5). Η εισαγωγή νέων προϊόντων στα κινητά, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών 3G, φαίνεται να αυξάνει το συνολικό όγκο των δραστηριοτήτων των ΠΔΚ (μέσω υφιστάμενων συνδρομητών 2G που απλώς αναβαθμίζουν το προφίλ χρήστη), ακόμη και εάν ο αριθμός των συνδρομητών είναι απίθανο να αυξηθεί σημαντικά.

¹⁴⁰ Βάση ενεργούς 2G συνδρομητές

¹⁴¹ Σύμφωνα με την 11^η Έκθεση, τα στοιχεία αφορούν τον 09/2005. Επίσης, δεν είναι ξεκάθαρο αν τα στοιχεία για το μέσο όρο της ΕΕ 25 περιλαμβάνει 2G και 3G καθώς και αν ορισμένες χώρες παρέχουν στοιχεία βάσει του συνολικού αριθμού των συνδρομητών και όχι των ενεργών συνδρομητών.

Από την άποψη αυτή, και οι τρεις Ελληνικοί ΠΔΚ βρίσκονται σε καλή θέση για να μεταφέρουν την υπάρχουσα συνδρομητική βάση τους από υπηρεσίες 2G σε υπηρεσίες 3G¹⁴².

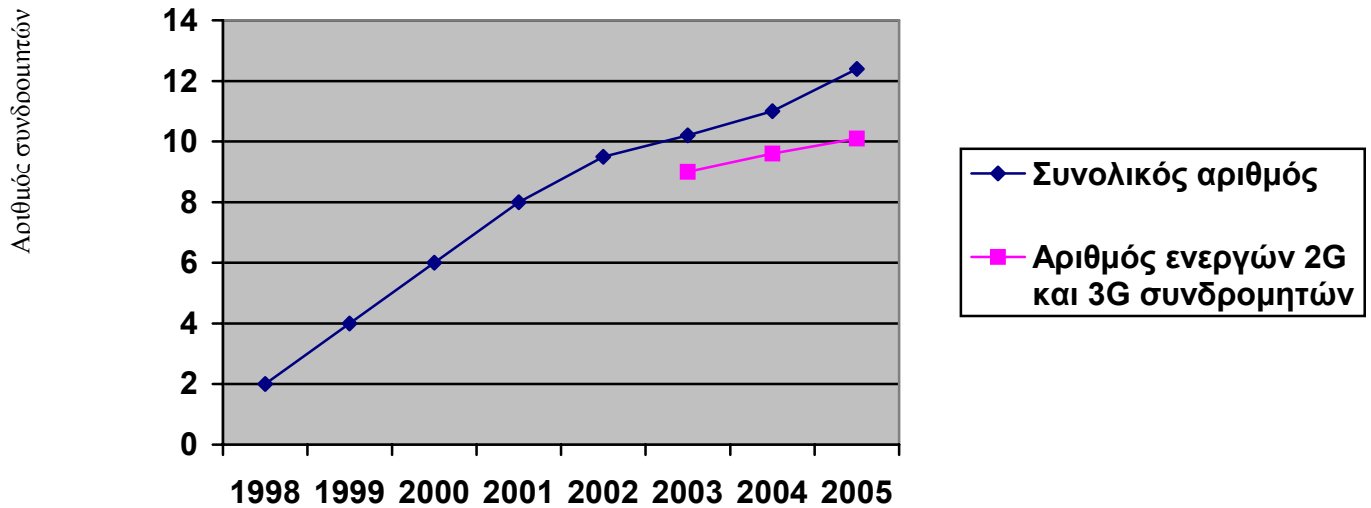
Σχήμα 4: Συνδρομητές κινητής και βαθμός διείσδυσης (Πηγή: *The 11th Report of the EC Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package – 2005*)¹⁴³

Υπολογιζόμενη σε απόλυτα νούμερα, η διείσδυση της κινητής στην Ελλάδα παρουσιάζεται στο Σχήμα 5 κατωτέρω:

Σχήμα 5: Αριθμός συνδρομητών 2G & 3G ΠΔΚ

¹⁴² Από την άποψη αυτή, το πραγματικό εμπόδιο στην ανάπτυξη του 3G στο πρόσφατο παρελθόν ήταν η διαθεσιμότητα τερματικών συσκευών, που τώρα έχει ξεπεραστεί σε μεγάλο βαθμό.

¹⁴³ Βλ. *infra*.

(2) Συμμετρία της Αγοράς

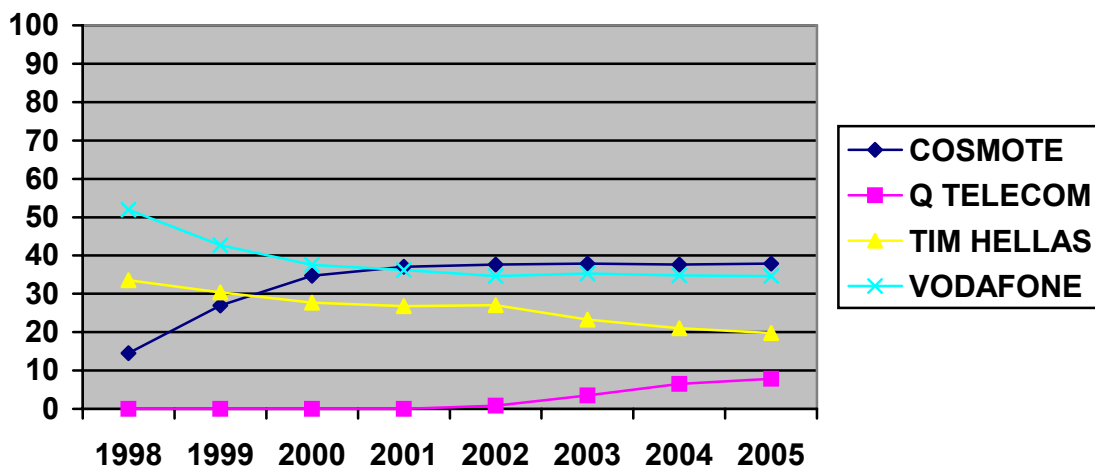
Η συμμετρία της αγοράς ανάμεσα στους τρεις ΠΔΚ μπορεί να πάρει πολλές μορφές, συμπεριλαμβανομένων των εξής:

- μικρή διαφορά ανάμεσα σε μερίδια αγοράς λιανικής,
- δομή κόστους,
- τεχνολογική καινοτομία,
- κερδοφορία,
- Μέσο Έσοδο ανά Πελάτη ("ARPU").

Είναι πιθανό, τελικά, η μικρή διαφορά στα μερίδια αγοράς και η σταθερότητα ανάμεσα στους ανταγωνιστές σε μια σειρά από αυτούς τους τομείς να δημιουργεί για αυτούς κίνητρο να εναρμονίζουν την επιχειρηματική συμπεριφορά τους, αντί να ανταγωνίζονται.

Μερίδια Αγοράς Λιανικής

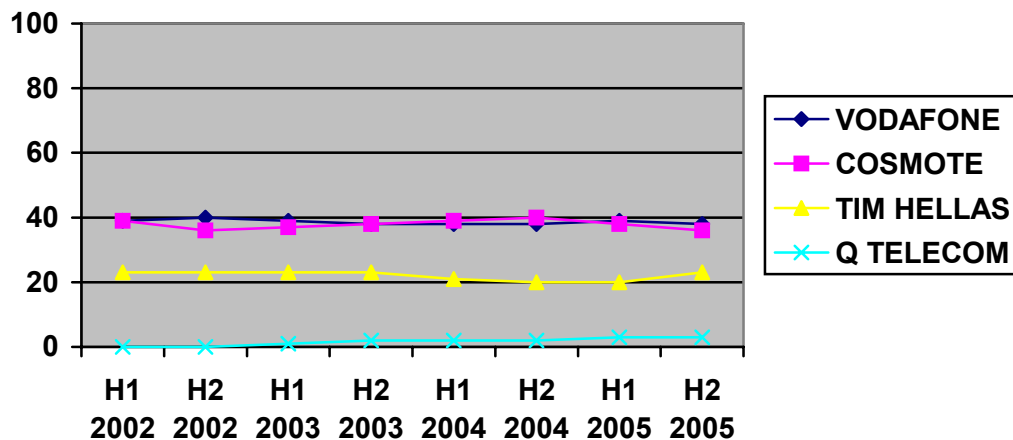
Όσον αφορά τα λιανικά μερίδια αγοράς, όσο μεγαλύτερη συμμετρία υπάρχει ανάμεσα στα μερίδια αγοράς των ολιγοπωλιακών παρόχων, τόσο μεγαλύτερη πιθανότητα υπάρχει να είναι εναρμονισμένα τα εμπορικά τους συμφέροντα. Η εμπειρία του παρελθόντος στην Ελλάδα, ωστόσο, μας δίνει ανάμικτα συμπεράσματα. Τα μερίδια αγοράς λιανικής όλων των ΠΔΚ στην Ελλάδα παρουσίασαν αυξομειώσεις στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης περιόδου αναφοράς από αυτή που θα επέλεγε κάποιος προκειμένου να εγείρει ζήτημα ανταγωνισμού στα πλαίσια του άρθρου 81 ή του άρθρου 82 της ΣυνθΕΚ, (βλ. [Σχήμα 6](#) κατωτέρω). Παραδείγματος χάριν, όταν υπολογίζονται μερίδια αγοράς με βάση τους συνδρομητές¹⁴⁴, η VODAFONE είχε μια πτώση του μεριδίου αγοράς από 52% το 1998 σε 34,6% στο τέλος του 2005. Πρέπει να ληφθεί υπόψη τότε κάθε πάροχος ξεκίνησε την παροχή υπηρεσιών. Η TIM HELLAS ξεκίνησε το 1992, η VODAFONE το 1993 και η COSMOTE το 1998. Συγκριτικά, ο μεγαλύτερος ελληνικός πάροχος, η COSMOTE, έχει αυξήσει το μερίδιο αγοράς της από 14,5% το 1998 σε 37,9% στο τέλος του 2005.

Σχήμα 6: Εξέλιξη μεριδίων αγοράς παρόχων κινητής σε ενεργούς και ανενεργούς συνδρομητές 2G (1998 - 2005)

¹⁴⁴ Αναφέρεται σε ενεργούς & ανενεργούς συνδρομητές 2G, γιατί η διάκριση ανάμεσα σε αυτούς τους πελάτες είναι διαθέσιμη μόνο από την αρχή του 2003.

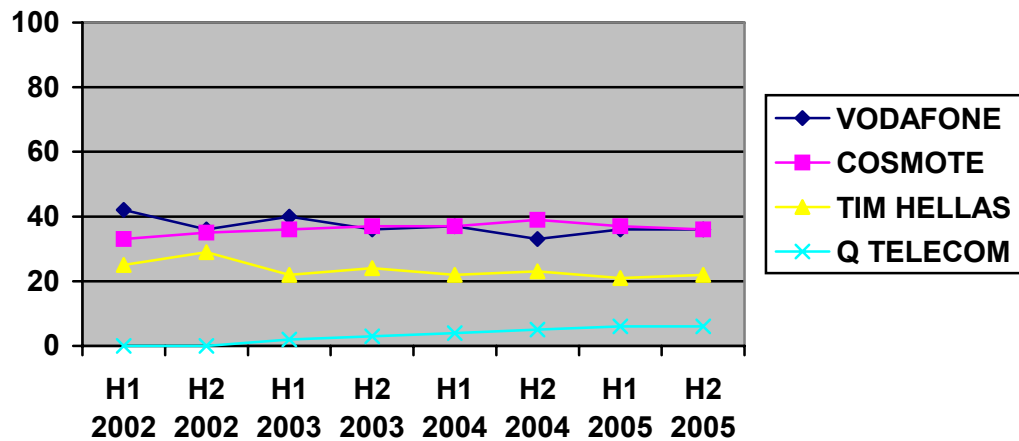
Ωστόσο, όταν υπολογίζονται τα μερίδια αγοράς με βάση τον όγκο κίνησης, η σχετική θέση των ΠΔΚ φαίνεται σχετικά σταθερή την περίοδο 2002-2005, όπως προκύπτει από το Σχήμα 7 κατωτέρω.

Σχήμα 7: Μερίδια αγοράς κινητών παρόχων με βάση την συνολική εισερχόμενη κίνηση (on net και κίνηση τερματισμού)¹⁴⁵, σαν ποσοστό της συνολικής κίνησης (2002 - 2005)

Τέλος, υπολογίζοντας τα μερίδια αγοράς με βάση τα έσοδα της ίδιας περιόδου, η τάση που αντανακλάται ανωτέρω αλλάζει και πάλι, όπως αντανακλάται στο Σχήμα 8 κατωτέρω:

¹⁴⁵ Για την περίοδο 2002-2004, τα στοιχεία για τη VODAFONE είναι η πραγματική κίνηση, ενώ για τις άλλες εταιρίες είναι η τιμολογημένη κίνηση. Από το 2005 όλα τα στοιχεία αναφέρονται σε τιμολογημένη κίνηση.
Πηγή: ΕΕΤΤ βάση στοιχείων που παρείχαν οι ΕΚΤ

Σχήμα 8: Μεριδία αγοράς παρόχων κινητής με βάση τα έσοδα¹⁴⁶ από κίνηση τερματισμού, σαν ποσοστό των συνολικών εσόδων κίνησης τερματισμού (2002 - 2005)

Συνεπώς, η σύγκριση των διαφόρων τρόπων βάσει των οποίων δύνανται να υπολογισθούν τα μερίδια αγοράς στα πλαίσια μιας ‘εκ των προτέρων’ δομικής ανάλυσης καταλήγει σε πολύ διαφορετικές συμπεριφορές οι οποίες δεν οδηγούν άμεσα στο αποτέλεσμα ότι υπάρχει επαρκής συμμετρία στα μερίδια αγοράς που να δίνει κίνητρο στις εταιρείες COSMOTE και VODAFONE από τη μία πλευρά, και μεταξύ των ως άνω εταιρειών και της TIM HELLAS από την άλλη, να εναρμονίσουν τα εμπορικά τους συμφέροντα σε μακροπρόθεσμη βάση και ως εκ τούτου να καταφέρουν να αποφύγουν τον μεταξύ τους ανταγωνισμό στη λιανική αγορά κινητής στο άμεσο μέλλον. Τα αποδεικτικά στοιχεία *εκ πρώτης όψεως* δεν φαίνεται να υποδεικνύουν μια τέτοια εκτίμηση στα πλαίσια της παρούσας ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης όσον αφορά τις εταιρείες COSMOTE και VODAFONE παρά την σύντμηση της αγοραστικής τους θέσης κατά την περίοδο 2002-2005 (η οποία είχε με τη σειρά της αποτελέσει τη βάση για κάποιες προβληματικές συμπεριφορές στα πλαίσια των *ex post* κανόνων του ανταγωνισμού – βλέπε Ενότητα 3.3.7). Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι οι εν λόγω ΠΔΚ δεν δύνανται ποτέ να

¹⁴⁶ Πηγή: EETT βάση στοιχείων που παρείχαν οι ΕΚΤ

φτάσουν σε μια συμμετρία από πλευράς ανταγωνισμού μεταξύ τους¹⁴⁷. Απλά φαίνεται ότι κατά τον παρόντα χρόνο υπάρχουν ανεπαρκείς ενδείξεις ως προς το εάν η συμμετρία των μεριδίων αγοράς θα οδηγήσει αναπόφευκτα και σε συμμετρία στην ανταγωνιστική τους συμπεριφορά σε διαρκή βάση απαραίτητη για να δικαιολογηθεί μια ‘εκ των προτέρων’ ρυθμιστική παρέμβαση.

Τεχνολογική Καινοτομία

Η εισαγωγή σημαντικών νέων τεχνολογιών φαίνεται ότι εντάσσεται στις στρατηγικές και των τριών ΠΔΚ. Δεδομένου ότι τα έσοδα από τη φωνή εξακολουθούν να συνιστούν την οικονομική βάση της κινητής βιομηχανίας, φαίνεται ότι για τους περισσότερους ΠΔΚ δεν υπάρχουν ισχυρά κίνητρα για να επενδύσουν σημαντικά σε νέες τεχνολογίες οι οποίες δεν επιφέρουν νέες άμεσες ροές εσόδων, δηλαδή έσοδα πέραν αυτών από τη φωνή τα οποία μπορούν να επιτευχθούν και μέσω της τεχνολογίας 2G.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η ΕΕΤΤ και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά είναι ξεκάθαρο ότι υπάρχει σημαντική ασυμμετρία όσον αφορά τον αριθμό των πελατών 3G των ΠΔΚ.¹⁴⁸ Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε απόλυτα νούμερα οι 3G συνδρομητές υπολείπονται σημαντικά των 2G συνδρομητών.

Κερδοφορία

Συνεχή υπέρμετρα κέρδη δύνανται σε ορισμένες περιπτώσεις να αποτελούν ένδειξη έλλειψης αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Στο βαθμό που τα εν λόγω υπέρμετρα κέρδη δύνανται να διατηρηθούν από ολιγοπωλιακές επιχειρήσεις, οι εν λόγω επιχειρήσεις δύνανται να εναρμονίσουν την εμπορική συμπεριφορά τους προκειμένου να σταθεροποιήσουν τα ως άνω επίπεδα κερδοφορίας. Αν και η Ευρωπαϊκή νομολογία έχει αγνοήσει έως τώρα την κερδοφορία

¹⁴⁷ Όπως απεικονίζεται στις υποθέσεις περί ανταγωνισμού που ανέκυψαν ενώπιον της ΕΕΤΤ – βλέπε Ενότητα 4.3.7

¹⁴⁸ Η αναφορά σε μερίδια αγοράς κατά το παρόν πρώιμο στάδιο της εξέλιξης της αγοράς δεν θα βοηθούσε, αν και είναι ξεκάθαρο ότι η εταιρεία VODAFONE αποτελεί τον πιο επιτυχημένο πάροχο 3G σε δεδομένα, κυρίως λόγω του εταιρικού προσανατολισμού της πελατειακής της βάσης.

ως ένδειξη αγοραστικής ισχύος, η οικονομική θεωρία υποστηρίζει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ως μια ιδιαίτερα σχετική παράμετρος σε βιομηχανίες δικτύων.

Σε μια αγορά που χαρακτηρίζεται από συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού, οι τιμές πρέπει, θεωρητικά τουλάχιστον, να αντανακλούν τα αποτελεσματικά κόστη, συμπεριλαμβανομένου του κόστους κεφαλαίου. Αυτό εκτιμάται συχνά επί τη βάσει του ROCE (Return on Capital Employed - Απόδοση στο Απασχολούμενο Κεφάλαιο).¹⁴⁹ Ένας δείκτης ROCE ο οποίος διαρκώς και σε σημαντικό βαθμό υπερβαίνει το κόστος κεφαλαίου δύναται να υποδεικνύει ότι οι τιμές που χρεώνονται από τον συγκεκριμένο ΠΔΚ είναι υψηλότερες από αυτές που θα ίσχυαν σε μια αγορά με συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η EETT και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά κατά την περίοδο 2001-2004 υπήρχαν σημαντικές διακυμάνσεις στο επίπεδο του ROCE για κάθε ΠΔΚ. Όταν κάποιος συγκρίνει το εν λόγω επίπεδο ROCE των εταιρειών COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS με το επίπεδο ROCE που παρατηρήθηκε στην Ιρλανδία όπου η EPA κατέληξε ότι υπήρχε συλλογική δεσπόζουσα θέση, είναι ξεκάθαρο ότι είναι σημαντικά χαμηλότερο. Αυτό το σημαντικά χαμηλότερο ποσοστό υποδεικνύει ότι η τιμολόγηση στην αγορά είναι πιθανόν να αντικατοπτρίζει μια ανταγωνιστική αγορά σε επίπεδο λιανικής.

ARPUs

Ένας άλλος τρόπος σύγκρισης της πιθανότητας συντονισμού των εμπορικών συμπεριφορών των εταιρειών είναι να συγκριθούν τα αντίστοιχα ARPUs (Average Revenue Per User) των εν λόγω εταιρειών. Τα υψηλά ARPU δύναται να συνιστούν το αποτέλεσμα υψηλών τιμών ή υψηλών επιπέδων χρήσης ή και συνδυασμό των δύο. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η EETT και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά, οι τρεις ΠΔΚ στην Ελλάδα έχουν ARPUs τα οποία βρίσκονται κοντά στον ευρωπαϊκό μέσον όρο.

¹⁴⁹ Το ROCE (Return on Capital Employed) αποτελεί μια αναλογία που προσδιορίζει την αποτελεσματικότητα και κερδοφορία των κεφαλαιουχικών επενδύσεων μιας εταιρείας και υπολογίζεται ως τα Ολικά Αποτελέσματα προ φόρων διαιρούμενο με τη διαφορά μεταξύ Ενεργητικού και Παθητικού

(3) Ανταγωνισμός σε επίπεδο λιανικής

Κατά την εξέταση του εάν η σχετική αγορά για τη χονδρική πρόσβαση και την εκκίνηση είναι ή όχι επαρκώς ανταγωνιστική και άρα πρέπει να επιβληθούν ρυθμιστικές υποχρεώσεις, η ΕΕΤΤ υποχρεούται ρητώς από τις Κατευθυντήριες Γραμμές να λάβει υπόψη της εάν οι επηρεαζόμενες λιανικές αγορές κινητής χαρακτηρίζονται από συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

"... το επίπεδο του ανταγωνισμού που παρατηρείται γενικώς σε αυτή την αγορά στο επίπεδο λιανικής υποδεικνύει ότι δύναται να μην απαιτείται ex-ante ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής".

Συνεπώς, πρώτου καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα ως προς το επίπεδο του ανταγωνισμού στην αγορά χονδρικής κινητής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων, η ΕΕΤΤ πρέπει να εξετάσει: (i) το εύρος των υπηρεσιών που παρέχονται σε συναφείς αγορές κινητής και (ii) την έκταση στην οποία οι ως άνω υπηρεσίες λιανικής είναι ανταγωνιστικές.

Κατά την περίοδο 2002-2005, η Ελληνική λιανική αγορά κινητής χαρακτηρίζεται από τις ακόλουθες αλλαγές στους οικονομικούς δείκτες που δύνανται να επηρεάζουν την ικανοποίηση των πελατών:

- Η διείσδυση της κινητής αυξήθηκε από 80,9% του πληθυσμού (11.044.000 ενεργοί συνδρομητές 2G) το Δεκέμβριο του 2003 σε 90,5% του πληθυσμού (11.082.000 ενεργοί συνδρομητές 2G) κατά το Δεκέμβριο του 2005. Αυτό το ποσοστό διείσδυσης είναι λίγο χαμηλότερο του μέσου ευρωπαϊκού όρου στα EU 25. Ωστόσο, η μεγάλη αύξηση στον τομέα στην Ελλάδα είναι απίθανο να συνεχισθεί δεδομένου ότι η Ελληνική αγορά έχει φτάσει στο στάδιο της ωριμότητας με τις τιμές να πέφτουν συνεπεία του ανταγωνισμού.
- Μέχρι τον Ιούλιο 2006 υπήρχαν τέσσερις ΠΔΚ στην Ελληνική αγορά και πέραν της πρόσφατης συγκέντρωσης της Q TELECOM και της TIM HELLAS, η αγορά δεν παρουσίασε υψηλά επίπεδα συγκέντρωσης συγκριτικά με άλλα κράτη μέλη σε σχέση με την συνολική αγορά.

- Η εμπορική διάθεση των υπηρεσιών 3G ξεκίνησε το 2004, και οι αδειοδοτημένοι πάροχοι έχουν ήδη αναφέρει την ύπαρξη 217.763 ενεργών συνδρομητών 3G κατά το 2005. Οι όροι της άδειας για το 3G απαιτούν να έχει επιτευχθεί 50% πληθυσμιακή κάλυψη έως το τέλος του 2006.
- Έχει παρατηρηθεί σημαντική πρόοδος στην φορητότητα αριθμών, (ενδεχομένως κατόπιν και της επιβολής προστίμου στους τρεις βασικούς ΠΔΚ το 2004 για παράβαση της τηλεπικοινωνιακής νομοθεσίας και των κανόνων περί ανταγωνισμού). Ο αριθμός των ‘μεταφερθέντων’ αριθμών αυξήθηκε από 16.123 κατά την περίοδο 01/01/2004 – 31/12/2004 σε 34.004 κατά την περίοδο 01/01/2005 – 31/10/2005.
- Μια σημαντική έκφανση της λιανικής ανταγωνιστικότητας που κρίνεται σημαντική είναι το επίπεδο της μετακίνησης πελατών (το ποσοστό στο οποίο οι πελάτες είναι πρόθυμοι να μετακινηθούν μεταξύ των ΠΔΚ). Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στην διάθεση της η ΕΕΤΤ και τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτικά, δύναται κανείς να παρατηρήσει ότι υπάρχει σημαντικός βαθμός μετακίνησης μεταξύ παρόχων, ο οποίος αποδεικνύεται από την αστάθεια στους αριθμούς νέων συνδρομητών ενός ΠΔΚ ή από τον αριθμό των συνδρομητών που χάνονται από έναν ΠΔΚ σε μια περίοδο 6 μηνών κατά τα τελευταία χρόνια. Αυτό αποτελεί μια ‘εκ πρώτης όψεως’ ένδειξη ότι οι λιανικοί πελάτες είναι πρόθυμοι να μετακινούνται μεταξύ των ΠΔΚ, και άρα ότι τους ασκούν ανταγωνιστική πίεση. Η πρόσφατη πρόοδος που παρατηρήθηκε στον κανονισμό της φορητότητας και η εφαρμογή του θα βοηθήσει την ως άνω διαδικασία.
- Το έτος 2002, η Ελλάδα βρισκόταν στην 12η θέση ανάμεσα σε 15 κράτη μέλη όσον αφορά την μέση κατανάλωση κινητού ανά πελάτη (monthly expenditure). Αυτή η θέση παρέμεινε σχετικά σταθερή το 2005 τόσο όσον αφορά τους ‘μικρούς’ χρήστες όσο και για τους ‘μέτριους’ χρήστες.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Βλέπε 11^η Έκθεση της ΕΕ, Παράρτημα 2, σελ. 49-51.

- Το 2002, η Ελλάδα κατείχε την 10η θέση ανάμεσα σε 15 κράτη μέλη όσον αφορά την μηνιαία κατανάλωση ανά πελάτη (εταιρικό προφίλ). Το 2005 η Ελλάδα βελτίωσε την ανταγωνιστική της θέση σε αυτό το τμήμα και βρίσκεται περίπου στο μέσον όρο του EU 25 για την ίδια κατηγορία. ¹⁵¹

Συμπεράσματα αναφορικά με την ανταγωνιστικότητα στην αγορά Λιανικής

Για τους σκοπούς μιας ‘εκ των προτέρων’ (ex ante) ανάλυσης βάσει του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, οι συνθήκες λιανικής στην Ελλάδα, αν και δεν είναι ιδανικές από πολλές απόψεις, είναι συγκρίσιμες με τα benchmarks που αφορούν την αποτελεσματικότητα και την ανταγωνιστικότητα σε άλλα κράτη μέλη.

Συνεπώς αν και η μέση μηνιαία κατανάλωση για μη εταιρικούς χρήστες δεν είναι υψηλή, αυτή η σχετικά χαμηλή θέση μπορεί να είναι συμβατή τόσο με την χαμηλή καταναλωτική δύναμη όσο και με την έλλειψη ανταγωνισμού. Αντιθέτως, τα τιμολόγια για τους εταιρικούς χρήστες έχουν βελτιωθεί σημαντικά, (συγκριτικά πάντα), κατά τα τελευταία χρόνια. Κυρίως, η πρόσφατη εισαγωγή της φορητότητας αριθμών αποτελεί πλέον επιτυχία και οι Έλληνες καταναλωτές δείχνουν ότι είναι πρόθυμοι να αλλάξουν ΠΔΚ.

Κυριότερα, όπως παρατήρησε η ΕΕ στην πρόσφατη έγκριση της συγκέντρωσης TIM HELLAS - Q TELECOM με την απόκτηση της, ¹⁵² το επίπεδο λιανικής ανταγωνιστικότητας δύναται να βελτιωθεί συνεπεία της συγκέντρωσης της TIME HELLAS με τη Q TELECOM διότι η εταιρεία TIM HELLAS είναι πιθανόν να μπορεί πλέον να εξασκήσει μεγαλύτερη ανταγωνιστική πίεση στην COSMOTE και στη VODAFONE. Τέλος, η εισαγωγή υπηρεσιών κινητής 3G το 2005 παρουσίασε σημάδια σημαντικής επέκτασης.

Συνεπώς, επί τη βάση της μακροπρόθεσμης ανάλυσης αγοράς που απαιτείται στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, η αγορά λιανικής στην Ελλάδα δεν ενέχει τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα απαιτούσαν μια ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής.

¹⁵¹ *Idem.*

¹⁵² Βλ. παρ. 23 απόφαση της Επιτροπής στην *TPGIV/APAX/Q-Telecom*, Υπόθεση Νο. COMP/M.4036, της 13 Ιανουαρίου 2006.

Συμπεράσματα

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι ενώ υπάρχει ένας αριθμός εμπορικών χαρακτηριστικών τα οποία είναι κοινά τόσο για την COSMOTE και τη VODAFONE από τη μία πλευρά, όσο και για την COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS από την άλλη, τα οποία δύνανται να φαίνονται συμμετρικά και συνεπώς ικανά να οδηγήσουν σε εναρμονισμένη πρακτική (λχ. η κοινή διαθεσιμότητα των τεχνολογικών καινοτομιών, η μεγαλύτερη σύγκλιση σε μερίδια αγοράς), δεν δύναται να καταλήξει με επαρκή ασφάλεια στο συμπέρασμα ότι τα εμπορικά συμφέροντα αυτών των εταιρειών είναι πιθανόν να ευθυγραμμισθούν κατά τέτοιο τρόπο ώστε η μελλοντική δομή στη λιανική αγορά κινητής πιθανόν να παράγει αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που υποδεικνύουν ότι στα πλαίσια της παρούσας μακροπρόθεσμης ανάλυσης αναφορικά με την COSMOTE και την VODAFONE, οι εμπορικές τους επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι σε γενικές γραμμές σχετικά ανταγωνιστικές (λχ μέσα επίπεδα ROCE και ARPU), καθώς η μετακίνηση πελατών παραμένει ανταγωνιστική (και ενδεχομένως να βελτιωθεί λόγω της φορητότητας). Κυρίως, λαμβανομένων υπόψη των νέων δυναμικών της αγοράς ενόψει της συγκέντρωσης της Q TELECOM με την TIM HELLAS, επί της οποίας η ΕΕ αποφάνθηκε ότι η εν λόγω συγκέντρωση θα εδύνατο να οδηγήσει στη δημιουργία ενός τρίτου πιο αποτελεσματικού παρόχου, είναι δύσκολο να συμπεράνει η ΕΕΤΤ επί του παρόντος, ότι υπάρχει η απαραίτητη ευθυγράμμιση των συμπεριφορών των παρόχων που θα δικαιολογούσε την 'εκ των προτέρων' ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής.

3.3.3.4. Διαφάνεια της αγοράς

Η ικανότητα μιας επιχείρησης να επηρεάσει την εμπορική συμπεριφορά μιας άλλης εξαρτάται μερικώς και από την έκταση στην οποία δύναται να παρακολουθεί τη συμπεριφορά της εν λόγω επιχείρησης/επιχειρήσεων.

Η ΕΕΤΤ έχει ήδη διαπιστώσει ότι στα πλαίσια της εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού οι υπηρεσίες που παρέχονται από την COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS είναι σχετικά ομοιογενείς (υπηρεσίες φωνής και δεδομένων που παρέχονται μέσω δικτύων 2G και 3G) και ότι υπάρχει ένα υψηλό ποσοστό διαφάνειας στην Ελληνική αγορά

κινητής όσον αφορά τις τιμές και τις εκπτώσεις. Συνάγεται συνεπώς ότι υφίστανται οι δομικοί μηχανισμοί που θα επέτρεπαν στους ΠΔΚ να παρακολουθούν μια τέτοια έμμεση συμφωνία. Όπως σημειώθηκε ωστόσο στα πλαίσια της εξέτασης για τις λιανικές αγορές ανωτέρω, το κίνητρο για μια τέτοια συμφωνία δε μπορεί να αποδειχθεί μετά βεβαιότητας ότι υπάρχει στα πλαίσια της παρούσας ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης.

3.3.3.5. Η ανάγκη ύπαρξης ενός ‘Αποτρεπτικού Μηχανισμού’

Σύμφωνα με την νομολογία των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων προκειμένου να θεωρηθεί ότι μια κατάσταση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης μπορεί να διατηρηθεί, πρέπει να υπάρχει κάποιος μηχανισμός που να εμποδίζει τα μέλη της ως άνω ολιγοπωλιακής κατάστασης να μην αποκλίνουν από την κοινή συμπεριφορά τους στην αγορά. Αυτή η προϋπόθεση αντικατοπτρίζει και το επιχείρημα της οικονομικής θεωρίας ότι δηλαδή είναι δύσκολο να υπάρξουν αποκλίσεις από την εναρμονισμένη πρακτική εάν υπάρχει κάποιος μηχανισμός που θα ‘τιμωρεί’ τις αποκλίνουσες επιχειρήσεις έγκαιρα και αποτελεσματικά. Στο επίπεδο λιανικής δύναται να υπάρχει ένας τέτοιος μηχανισμός υπό τη μορφή της απειλής της επιστροφής στις ‘συνήθεις συνθήκες ανταγωνισμού’ σε περίπτωση που δεν ακολουθηθεί η εναρμονισμένη συμπεριφορά.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω στη συζήτηση της ενότητας 3.3.3, ωστόσο, οι συνθήκες ανταγωνισμού στο επίπεδο λιανικής δεν φαίνεται να είναι επαρκώς αντι-ανταγωνιστικές ώστε να δικαιολογούν μια ‘εκ των προτέρων’ ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής. Ως εκ τούτου, ελλείπει μιας κοινής πρακτικής άρνησης πρόσβασης στο επίπεδο χονδρικής, δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιος κατάλληλος ‘αποτρεπτικός’ μηχανισμός που θα εδύνατο να χρησιμοποιηθεί κατά οποιουδήποτε ΠΔΚ ώστε να διασφαλισθεί η ‘παραμονή’ του στην υποτιθέμενη εναρμόνιση συμπεριφοράς.

3.3.3.6. Υφιστάμενος και Δυνητικός Ανταγωνισμός

‘Περιθωριακοί’ Ανταγωνιστές

Η ύπαρξη μικρών ‘περιθωριακών’ ανταγωνιστών ή ενός πιθανού νεοεισερχόμενου θεωρείται γενικώς ότι περιορίζει τον συντονισμό ειδικά όταν οι ως άνω επιχειρήσεις θεωρηθούν ως ‘αντιδραστικές’ επιχειρήσεις ("maverick" firms). Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία που να υποδεικνύουν την είσοδο νεο εισερχόμενων στην Ελληνική αγορά, υπάρχουν βάσιμοι λόγοι ώστε να αναμένεται ότι η εταιρεία TIM HELLAS θα γίνει σημαντικά ισχυρότερη σε συνέχεια της συγκέντρωσης με την Q TELECOM, όπως και αναμένετο από την ΕΕ όταν ενέκρινε τη συγκέντρωση τον Ιανουάριο του 2006.

Πέραν τούτων, είναι απίθανο ότι θα υπάρξει νέα είσοδος αν δεν διατεθεί επιπλέον φάσμα σε πιθανούς νεοεισερχόμενους.

Έλλειψη αντισταθμιστικής αγοραστικής δύναμης

Αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη υπάρχει όταν οι αγοραστές έχουν την ικανότητα μέσα σε εύλογο διάστημα να μεταπηδήσουν σε αξιόπιστες εναλλακτικές σε περίπτωση που ο προμηθευτής αποφασίσει να αυξήσει τις τιμές. Δεδομένου του επιπέδου συγκέντρωσης τόσο στο επίπεδο χονδρικής όσο και στο επίπεδο λιανικής και δεδομένου ότι δεν υπάρχουν εμπορικές συμφωνίες στο επίπεδο χονδρικής πέραν της συμφωνίας της Q TELECOM και της VODAFONE για εθνική περιαγωγή, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι μπορεί να ασκηθεί αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη στους ΠΔΚ είτε από πελάτες στο επίπεδο λιανικής ή από παρόχους που ζητούν πρόσβαση στο επίπεδο χονδρικής.

3.3.3.7. Σχετικές Αποφάσεις ΕΕΤΤ

Στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της περί ανταγωνισμού σύμφωνα με το Ν.703/77, η ΕΕΤΤ κίνησε διαδικασίες κατά όλων των ΠΔΚ στην Ελλάδα σε δύο περιπτώσεις όσον αφορά την περίπτωση της εναρμονισμένης πρακτικής. Οι υποθέσεις αφορούσαν αφενός την κοινή τους πρακτική να παρακωλύουν την φορητότητα και εναρμονισμένη πρακτική αναφορικά με price signaling για τις λιανικές τιμές SMS. Κάθε μια από τις ως άνω υποθέσεις αναλύονται κατωτέρω.

Η υπόθεση της Φορητότητας¹⁵³

Η ΕΕΤΤ κίνησε διαδικασίες κατά των VODAFONE, TIM HELLAS, COSMOTE και Q TELECOM το 2005 επί τη βάσει των εναρμονισμένων τους πρακτικών ως προς την παρεμπόδιση της διαθεσιμότητας και προώθησης της φορητότητας καθώς και ως προς την τιμολόγηση της. Οι παραβάσεις που διαπιστώθηκαν αφορούσαν ενιαία τιμολόγηση (price-fixing), άρνηση παροχής της ευκολίας και προώθησης της διαθεσιμότητάς της. Η συμπεριφορά των τριών πρώτων εταιρειών κρίθηκε ως εναρμονισμένη στα πλαίσια των όσων προβλέπονται στο Άρθρο 81 ΣυνθΕΚ (άρθρο 1 του Ν703/77). Επιπροσθέτως, διαπιστώθηκε ότι συνέτρεχαν ορισμένοι από τις παραμέτρους που απαιτούνται για την διαπίστωση της ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, αλλά δεν εκκινήθη διαδικασία στα πλαίσια του άρθρου 82 (άρθρου 2 του Ν.703/77).

Η υπόθεση των SMS¹⁵⁴

Το Μάρτιο του 2006 η ΕΕΤΤ αποφάσισε ότι το price signaling ενός ΠΔΚ για αύξηση της λιανικής τιμής των SMS, η οποία και εν συνεχεία ακολουθήθηκε από άλλους κινητούς συνιστούσε εναρμονισμένη πρακτική αντίθετη στα όσα προβλέπει το Άρθρο 81 ΣυνθΕΚ. Το price signaling που έλαβε χώρα στην παρούσα περίπτωση συνίστατο στη επανειλημμένη διαφήμιση σε εφημερίδες των εν λόγω αυξήσεων οι οποίες και ακολουθήθηκαν αμέσως από άλλους κινητούς. Για μια φορά ακόμη διαπιστώθηκε ότι συνέτρεχαν ορισμένοι από τις παραμέτρους που απαιτούνται για την διαπίστωση της ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, αλλά δεν εκκινήθη διαδικασία στα πλαίσια του άρθρου 82 (άρθρου 2 του Ν.703/77).

Συμπεράσματα

¹⁵³Βλέπε ΑΠ ΕΕΤΤ 352/248/17.08.2005 (VODAFONE), ΑΠ ΕΕΤΤ 253/249/17.08.2005 (TIM HELLAS), ΑΠ 353/247/17.08.2005 (COSMOTE), και ΑΠ ΕΕΤΤ 353/250/17.08.2005 (Q TELECOM).

¹⁵⁴ ΑΠ ΕΕΤΤ 378/16 της 16^{ης} Μαρτίου 2006 (VODAFONE, COSMOTE, TIM HELLAS).

Και στις δύο περιπτώσεις που κατέληξαν στην επιβολή προστίμου,¹⁵⁵ η ΕΕΤΤ ανέλυσε τις δυναμικές της αγοράς του τομέα της κινητής σύμφωνα με την προσέγγιση που ακολούθησε το ΔΕΚ στην υπόθεση *Woodpulp*,¹⁵⁶ σύμφωνα με την οποία εναρμονισμένη πρακτική δύναται να προκύπτει από τις περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της δομής ολιγοπωλιακής αγοράς.

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι οι ως άνω αποφάσεις είναι το ίδιο συμβατές με την πρόταση ότι οι ΠΔΚ προβαίνουν σε έμμεση εναρμονισμένη συμπεριφορά διότι είναι άλλως πολύ ανταγωνιστικοί μεταξύ τους, και ότι αισθάνονται συνεπώς ότι πρέπει να εναρμονίσουν τη συμπεριφορά τους με τέτοιες έμμεσες αποφάσεις. Παρότι το αποτέλεσμα των συμπεριφορών των μερών (περιορισμός παραγωγής, άρνηση παροχής, αύξηση τιμών) δύναται να είναι ακριβώς το ίδιο στα πλαίσια μιας εξέτασης βάσει του Άρθρου 81 της ΣυνθΕΚ, ή του Άρθρου 82, ή του Κανονισμού για τις Συγκεντρώσεις, ή του Ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, η νομική βάση και η πολιτική της παρέμβασης είναι τελείως διαφορετική στα πλαίσια μιας της ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης αφενός και στα πλαίσια μιας ανάλυσης επί τη βάση των κανόνων του ανταγωνισμού αφετέρου. Σε γενικές γραμμές, η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι η διαπίστωση ύπαρξης εναρμονισμένης πρακτικής στα πλαίσια του άρθρου 81 αναφορικά με συγκεκριμένα ζητήματα, είναι απόλυτα συμβατή με τη διαπίστωση βάσει του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου ότι δεν υφίσταται συλλογική δεσπόζουσα θέση σχετικά με τη χονδρική πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας.

3.3.3.8. Συναλλαγές σε επίπεδο Χονδρικής

Σε αντίθεση με την κατάσταση στην Ιρλανδία και Ισπανία όπου οι ΕΡΑ διαπίστωσαν την ύπαρξη ΣΙΑ επί τη βάση του ότι υπήρχε σημαντική μη εκφρασμένη ζήτηση από τους εναλλακτικούς παρόχους για τη χονδρική κινητή πρόσβαση στην οποία δεν ανταποκρινόνταν οι εναλλακτικοί πάροχοι, στην Ελλάδα δεν παρατηρείται αντίστοιχη κατάσταση.

¹⁵⁵ Εκτός σε σχέση με την Q TELECOM στην Υπόθεση της Φορητότητας.

¹⁵⁶ *Woodpulp judgment of the Court*, 31 Μαρτίου 1993, *A. Ahlström Osakeyhtiö and others v Commission*, joined cases C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 και C-125/85 to C-129/85.

Ενώ σε αυτά τα Κράτη Μέλη για παράδειγμα δεν θα υπήρχαν καθόλου συμφωνίες ελλείψει ρυθμιστικής παρέμβασης, στην Ελλάδα υπήρξε συμφωνία για εθνική περιαγωγή μεταξύ της VODAFONE και Q TELECOM επί τη βάση εμπορικής διαπραγμάτευσης χωρίς την παρέμβαση της ΕΕΤΤ. Επιπλέον, η ΕΕΤΤ δεν γνωρίζει αποδεικτικά στοιχεία που να συνηγορούν ότι υπήρξε σημαντική προσπάθεια από νεοεισερχόμενους να πάρουν πρόσβαση στα δίκτυα κινητής στα πλαίσια των επιλογών πρόσβασης που αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας διαβούλευσης.

Και οι δύο αυτοί παράγοντες είναι πολύ σημαντικοί προκειμένου να αποφασισθεί εάν απαιτείται ρυθμιστική παρέμβαση στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης, ειδικά ενόψει του πολύ συγκεκριμένου πλαισίου εντός του οποίου η σχετική αγορά για χονδρική πρόσβαση και εκκίνηση αναφέρεται στην ‘Σύσταση’.

3.3.4. Αρχικά Συμπεράσματα αναφορικά με τη Συλλογική Δεσπόζουσα Θέση

Τουλάχιστον για το παρόν στάδιο της εξέλιξης της αγοράς και στα πλαίσια της ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης της αγοράς που διεξάγει η ΕΕΤΤ βάσει του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου, υπάρχουν ανεπαρκείς ενδείξεις ως προς το εάν οι εταιρείες COSMOTE και VODAFONE αφενός, ή οι εταιρείες COSMOTE, VODAFONE και TIM HELLAS, αφετέρου έχουν συλλογικά ή από κοινού δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά για την πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων. Ο λόγος για τον οποίο η ΕΕΤΤ καταλήγει στην ως άνω θεώρηση βασίζεται στα κάτωθι:

Ο βαθμός συγκέντρωσης της αγοράς αν και δεν είναι χαμηλός, υπολογίζεται περίπου στο 3,194 του δείκτη συγκεντρώσεων ΗΗΙ. Ο εν λόγω βαθμός συγκέντρωσης είναι σημαντικά μικρότερος από αυτόν που παρατηρείται σε ένα Κράτος Μέλος (Ιρλανδία) όπου και κρίθηκε ότι υπήρχε συλλογική ΣΙΑ.

Αν και η αγορά φτάνει σε επίπεδο ωριμότητας και η διείσδυση των παραδοσιακών υπηρεσιών 2G έχει φθάσει σε υψηλά επίπεδα, εκτιμάται ότι υπάρχει πεδίο για ανάπτυξη με την εισαγωγή των υπηρεσιών 3G.

Αν και υπάρχει μια σειρά κοινών εμπορικών χαρακτηριστικών μεταξύ των εταιρειών COSMOTE και VODAFONE (και έως ένα βαθμό και της εταιρείας TIM HELLAS) που ενδεχομένως να εμφανίζονται ως συμμετρικά και άρα ικανά να οδηγούν σε εναρμονισμένη εμπορική πρακτική (λχ ομοιογένεια προϊόντων, κοινή διαθεσιμότητα των τεχνολογικών καινοτομιών και σύγκλιση των μεριδίων αγοράς τους) σε γενικές γραμμές δεν δύναται να συμπεράνει κανείς με επαρκή βεβαιότητα στα πλαίσια της παρούσας ‘εκ των προτέρων’ ανάλυσης ότι τα εμπορικά συμφέροντα των εν λόγω εταιρειών μπορούν να ευθυγραμισθούν με τέτοιο τρόπο που να θεμελιώνει την ύπαρξη ΣΙΑ που θα εδύνατο να διατηρηθεί για τη διάρκεια της παρούσας εξέτασης για όλες τις λιανικές κινητές υπηρεσίες. Επιπλέον, τα μέσα επίπεδα ROCE και ARPU δεν υποδεικνύουν ότι η Ελληνική αγορά κινητής επιδεικνύει τα επίπεδα εκείνα της δομικής σταθερότητας που θα απαιτούνταν για τη διαπίστωση ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης ελλείψει και μιας διαπίστωσης κατάχρησης (η οποία θα εδύνατο να ερευνηθεί με τη σειρά της στα πλαίσια της εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού από την ΕΕΤΤ).

Η εταιρεία TIM HELLAS, κατόπιν της πρόσφατης συγκέντρωσης με την εταιρεία Q TELECOM, δύναται να έχει πολύ διαφορετικούς σκοπούς σε σχέση με τους δύο άλλους ανταγωνιστές της. Σε εμπορικό επίπεδο, η εταιρεία TIM HELLAS θα αποκτήσει την αυξανόμενη πελατειακή βάση της εταιρείας Q TELECOM (η οποία η πλειοψηφία της αποτελείται από πελάτες προπληρωμένου χρόνου), και σε ανταγωνιστικό επίπεδο, σύμφωνα και με την Απόφαση της ΕΕ για την έγκριση της συγκέντρωσης των εταιρειών TIM HELLAS/ Q TELECOM δύναται να γίνει ένας πιο αποτελεσματικός ανταγωνιστής των εταιρειών COSMOTE και VODAFONE.

Παρόλο που οι συνθήκες λιανικής δεν είναι ιδανικές στην Ελλάδα, από πολλές απόψεις, η αποτελεσματικότητα και η ανταγωνιστικότητα είναι συγκρίσιμες με benchmarks άλλων Κρατών Μελών. Στις περιπτώσεις εκείνες που η ΕΕΤΤ χρειάστηκε να επέμβει προκειμένου να

διορθώσει την εναρμόνιση της συμπεριφοράς σε επίπεδο λιανικής, το έκανε επί τη βάσει ανάλυσης βασιζόμενης στο Άρθρο 81 ΕΕ (άρθρα 1, 2 του Ν. 703/77) και όχι στο Άρθρο 82 ΣυνθΕΚ που απαιτεί την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης. Σε γενικές γραμμές συνεπώς, η αγορά λιανικής στην Ελλάδα δεν φαίνεται να έχει τα χαρακτηριστικά που υποδεικνύουν ότι απαιτείται ρυθμιστική παρέμβαση στο επίπεδο χονδρικής λόγω της ύπαρξης συλλογικής ΣΙΑ.

Αντίθετα με την κατάσταση στην Ιρλανδία και Ισπανία όπου οι ΕΡΑ διαπίστωσαν την ύπαρξη συλλογικής ΣΙΑ επί τη βάσει του ότι υπήρχε σημαντική μη εκφρασμένη ζήτηση από τους εναλλακτικούς παρόχους για τη χονδρική κινητή πρόσβαση στην οποία δεν ανταποκρινόνταν οι ΠΔΚ, στην Ελλάδα δεν παρατηρείται αντίστοιχη κατάσταση. Συνεπώς, δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι λειτουργίες των ΠΔΚ σε επίπεδο χονδρικής παρέχουν πεδίο για εναρμονισμένη πρακτική.

3.3.5. Συμπεράσματα αναφορικά με την Ανάλυση Αγοράς

Σύμφωνα με τα όσα παρετάθησαν στη διαβούλευση, η αρχική θέση της ΕΕΤΤ είναι ότι στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης δεν προέκυψαν συμπερασματικά στοιχεία επί τη βάσει των οποίων θα εδύνατο να ορισθεί η οποιαδήποτε εταιρεία κινητής στην Ελλάδα (ατομικά ή συλλογικά) ως έχουσα ΣΙΑ στη σχετική αγορά. Ως εκ τούτου, δεν είναι απαραίτητο να επιβληθούν υποχρεώσεις σε οποιαδήποτε εταιρεία κινητής αναφορικά με τη χονδρική αγορά πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας. Ωστόσο, η ΕΕΤΤ θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί την σχετική αγορά προκειμένου να εξετάσει εάν οι συνθήκες της αγοράς επιβάλλουν αναθεώρηση της συμπερασμάτων αναφορικά με τις συνθήκες ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά. Κάτι τέτοιο καθίσταται εξάλλου ιδιαίτερα σημαντικό ενόψει του βαθμού της μεγαλύτερης συγκέντρωσης στην αγορά λόγω της συγκέντρωσης της εταιρείας Q TELECOM με την TIM HELLAS.

3.4. Ερωτήσεις Διαβούλευσης αναφορικά με τον ορισμό και την ανάλυση της σχετικής αγοράς.

Ορισμός Αγοράς

E. 1. Συμφωνείτε - από τεχνικής και οικονομικής απόψεως- με τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ αναφορικά με τον ορισμό της χονδρικής αγοράς για την πρόσβαση και προέλευση (εκκίνηση) κλήσεων στα δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας;

E. 2. Συμφωνείτε με τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με τις κινητές υπηρεσίες επικοινωνιών σε επίπεδο λιανικής? Εάν όχι, ποιες υπηρεσίες θεωρείτε ότι θα πρέπει να περιληφθούν στη λιανική ‘δέσμη’ υπηρεσιών που προσδιόρισε η ΕΕΤΤ;

E. 3. Συμφωνείτε ότι οι σχετικές γεωγραφικές αγορές για την παροχή κινητών υπηρεσιών επικοινωνιών σε επίπεδο λιανικής καθώς και η πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε επίπεδο χονδρικής έχουν εθνικό εύρος;

Ανάλυση Αγοράς

E. 4. Συμφωνείτε με τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ αναφορικά με την ανάλυση αγοράς;

E. 5. Σε ποια άλλα οικονομικά και εμπορικά κριτήρια θα μπορούσε να βασιστεί η ΕΕΤΤ ώστε να εποπτεύει την αύξηση της ανταγωνιστικότητας στο επίπεδο λιανικής; Παρακαλούμε όπως αναπτύξετε την απάντησή σας και την θεμελιώσετε με οικονομικά στοιχεία όπου δυνατόν.

E. 6. Συμφωνείτε με την αρχική ανάλυση και τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με τις ανταγωνιστικές θέσεις των εταιρειών VODAFONE, COSMOTE και TIM HELLAS;

E. 7. Συμφωνείτε με την αρχική άποψη της ΕΕΤΤ ότι οι εταιρείες VODAFONE, COSMOTE και TIM HELLAS δεν κατέχουν συλλογική δεσπόζουσα θέση στην σχετική αγορά στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης;

Παρακαλούμε όπως παρέχετε θεμελιωμένες απαντήσεις σχετικά με τις ως άνω ερωτήσεις.

3.5.Σχόλια συμμετεχόντων στη διαβούλευση και απαντήσεις ΕΕΤΤ

3.5.1. Εισαγωγή

Στο διάστημα μεταξύ 19 Ιουλίου και 21 Αυγούστου 2006, η ΕΕΤΤ διεξήγαγε δημόσια διαβούλευση για τον ορισμό και την ανάλυση για την αγορά της χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας (αγορά υπ' αριθμ 15 της Σύστασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής). Στη δημόσια διαβούλευση συμμετείχαν πέντε (5) τηλεπικοινωνιακοί πάροχοι, συγκεκριμένα οι: Cosmote, Forthnet, TIM, Vivodi και Vodafone.

Η παρούσα αναφορά παρουσιάζει τη σύνοψη των απαντήσεων των συμμετεχόντων στο κείμενο της Δημόσιας Διαβούλευσης, καθώς και τις απόψεις της ΕΕΤΤ αναφορικά με τα βασικότερα σημεία των παρατηρήσεων των ως άνω συμμετεχόντων. Ειδικότερα, στην Ενότητα 2 παρατίθενται τα κυριότερα σχόλια των συμμετεχόντων στη Διαβούλευση καθώς και οι απαντήσεις της ΕΕΤΤ επί των σχολίων εκείνων που χρήζουν απάντησης. Στην Ενότητα 3 παρουσιάζονται οι προτεινόμενες τροποποιήσεις/ ενημερώσεις που πρέπει να γίνουν στο κείμενο ανάλυσης της αγοράς. Τέλος, στην Ενότητα 4 παρατίθενται αυτούσιες οι απαντήσεις όλων των συμμετεχόντων στη Διαβούλευση εξαιρουμένων των στοιχείων εκείνων των απαντήσεών τους που έχουν χαρακτηριστεί από τους συμμετέχοντες ως εμπιστευτικά.

3.5.2. Ανάλυση απαντήσεων

ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΓΟΡΑΣ

Οι τέσσερις εκ των πέντε συμμετεχόντων συμφωνούν γενικά με τα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με τον ορισμό της αγοράς.

Ένας συμμετέχων σημειώνει ότι επειδή η αλυσίδα αξίας (value chain) της χονδρικής αγοράς πρόσβασης συναποτελείται από πολλαπλά επίπεδα και επομένως η αγορά αποτελείται:

(i) από τη χονδρική αγορά τερματισμού φωνητικών κλήσεων σε κινητά δίκτυα, (ii) από τη χονδρική αγορά τερματισμού δεδομένων σε κινητά δίκτυα, (iii) από τη χονδρική αγορά εκκίνησης κλήσεων από κινητά δίκτυα, (iv) από την αγορά διεθνούς περιαγωγής και τέλος, (v) από την αγορά εθνικής περιαγωγής, η ΕΕΤΤ πρέπει να επισημάνει ρητά ότι η σχετική αγορά αναφέρεται μόνο στις υπό (iii) και (v) αγορές της ως άνω αρίθμησης.

Η ΕΕΤΤ δεν θεωρεί ότι θα πρέπει να συμπεριληφθεί στην υπό εξέταση αγορά ο χονδρικός τερματισμός κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας. Η ΕΕΤΤ έχει ήδη καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υφίσταται μία αγορά τερματισμού κλήσεων για μεμονωμένα κινητά δίκτυα ενώ η ζήτηση για πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας είναι ένα ζήτημα που πρέπει να αξιολογηθεί στο πλαίσιο μίας γενικότερης πολύ-δικτυακής αγοράς. Η ΕΕΤΤ επιδίωξε να ορίσει τη σχετική αγορά αναλύοντας κάθε τύπο πρόσβασης στο δίκτυο κινητής τηλεφωνίας που θα μπορούσε να συντηρήσει ένα βιώσιμο επιχειρηματικό μοντέλο σχετικά με την εκκίνηση κίνησης στα κινητά δίκτυα.

Γεωγραφική Αγορά

Ένας συμμετέχων αναφέρει ότι τα γεωγραφικά όρια μίας αγοράς δεν θα πρέπει να συγχέονται με τα διοικητικά όρια μίας χώρας, επειδή κάποιες χώρες με σημαντικά διαφορετική διοικητική διάρθρωση δύνανται να συναποτελούν μία αγορά εάν η εφαρμογή του SSNIP test αποδείξει ότι οι επιχειρήσεις μίας χώρας μπορούν να αποτελέσουν εν δυνάμει ανταγωνιστές υποκαθιστώντας τις επιχειρήσεις της έτερης χώρας. Συνεπώς, ο συμμετέχων καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν έχει τεκμηριωθεί επαρκώς η γεωγραφική διάσταση της σχετικής αγοράς.

Ο ισχυρισμός ότι η σχετική γεωγραφική αγορά πρέπει να είναι ευρύτερη από την Ελληνική επικράτεια, δεν αιτιολογείται επί τη βάση των υπαρχόντων συνθηκών ζήτησης και προσφοράς, των προβλεπόμενων μελλοντικών εξελίξεων στην αγορά, τη γεωγραφική διάσταση των αδειών κινητής τηλεφωνίας, τη διοικητική πρακτική της Κοινότητας και των προηγούμενων αντίστοιχων αποφάσεων των άλλων Κρατών-Μελών. Πράγματι, δεδομένου ότι το σημείο αναφοράς της ανάλυσης για τη σχετική χονδρική αγορά είναι η φύση του ανταγωνισμού στη σχετική λιανική αγορά, που έχει ξεκάθαρα εθνικό εύρος, δεν φαίνεται να υπάρχει κάτι που να μπορεί βασιστεί η ΕΕΤΤ προκειμένου να οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι η σχετική γεωγραφική αγορά είναι πέρα από τα εθνικά όρια.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΓΟΡΑΣ

Τέσσερις συμμετέχοντες συμφωνούν με τα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με την ανάλυση της αγοράς.

Παρότι συμφωνεί με το συμπέρασμα της ΕΕΤΤ, ένας συμμετέχων σημειώνει ότι διαφωνεί με ορισμένα από τα σχόλια της ΕΕΤΤ (π.χ. με τον ισχυρισμό ότι υπάρχει συμμετρία στα μερίδια αγοράς τέτοια ώστε να δημιουργεί ενδείξεις ως προς το ότι οι εταιρίες θα μπορούσαν να οδηγηθούν σε ευθυγράμμιση στην ανταγωνιστική τους συμπεριφορά. Η ΕΕΤΤ σημειώνει ότι είναι σχετικά αδιαμφισβήτητη η οικονομική και νομική θεώρηση ότι η συμμετρία των μεριδίων αγοράς συμβάλλει στην εναρμόνιση, λαμβάνοντας υπόψη φυσικά και άλλους παράγοντες που οδηγούν σε αυτό το συμπέρασμα. Επομένως, τα σχόλια της ΕΕΤΤ πρέπει να εκτιμηθούν στο γενικότερο πλαίσιο.

Ένας συμμετέχων διαφωνεί με την ανάλυση και τα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με την ύπαρξη κοινής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης για τους ακόλουθους λόγους:

1. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (βασιζόμενοι στα σχόλια της επί του σχεδίου μέτρου της Ισπανικής και της Μαλτέζικης ρυθμιστικής αρχής για την αγορά 15), για να διαπιστωθεί η ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης στην αγορά χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας, δεν είναι απαραίτητο να διαπιστωθεί η ύπαρξη κοινής δεσπόζουσας θέσης σε επίπεδο λιανικής.
2. Η Ελληνική αγορά έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με την Ισπανική αγορά. Η ΕΕΤΤ όμως δεν εξέτασε σε βάθος τη σχετική απόφαση της Ισπανικής ρυθμιστικής αρχής και δεν έλαβε υπόψη τα συμπεράσματα της (καθώς και αυτά της Μάλτας). Τα κοινά χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα:
 - Οι λιανικές αγορές τόσο της Ελλάδος όσο και της Ισπανίας χαρακτηρίζονται από περίπλοκα τιμολογιακά προγράμματα και από επιδότηση των συσκευών (σε αντίστοιχα συμπεράσματα έχει καταλήξει και η ΕΕΤΤ στα πλαίσια της διαδικασίας για την αγορά τερματισμού κλήσεων σε κινητά δίκτυα)
 - Τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ισπανία (αλλά και στη Μάλτα) τα μερίδια αγοράς των τριών εταιριών φαίνεται να σταθεροποιούνται και να παραμένουν σταθερά. Επιπροσθέτως, τα μερίδια αγοράς στην Ελλάδα είναι περισσότερα όμοια από τα αντίστοιχα της Ισπανίας (στην Ισπανία, το υψηλότερο μερίδιο είναι 52,3%, ενώ στην Ελλάδα είναι 38%)
 - Στην Ελλάδα, ενόψει του γεγονότος ότι τα ποσοστά των δύο πρώτων εταιριών είναι σχεδόν ίδια και το ποσοστό της τρίτης εταιρίας υπολείπεται αρκετά,

- υπάρχουν μεγαλύτερα κίνητρα συντονισμού της δράσης των εταιριών, προκειμένου να αποφευχθεί η είσοδος και άλλων ανταγωνιστών.
- Η μείωση των τελών κινητής τηλεφωνίας τα τελευταία χρόνια ήταν συμμετρική για όλες τις εταιρίες και μάλλον αποτέλεσμα της επαπειλούμενης ρυθμιστικής παρέμβασης από την ΕΕΤΤ. Ακόμα, όπως και στην Ισπανία, η τιμή για τα SMS είναι ίδια σε όλους τους παρόχους, ενώ πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερως υπόψη το γεγονός ότι η ΕΕΤΤ με πρόσφατη απόφασή της επέβαλε πρόστιμο σε όλες τις εταιρίες κινητής τηλεφωνία για εναρμονισμένη πρακτική, διότι προχώρησαν ταυτόχρονα σε ομοιόμορφη αύξηση των χρεώσεων για τα SMS.
 - Σε ό,τι αφορά την κερδοφορία, η ΕΕΤΤ δεν έδωσε στοιχεία σχετικά με τους δείκτες EBITDA, ROCE, ARPU καθώς και στοιχεία σχετικά με την φορητότητα, επικαλούμενη τον εμπιστευτικό χαρακτήρα τους, ενώ η Ισπανική ρυθμιστική αρχή έχει δημοσιεύσει τα σχετικά στοιχεία. Η ΕΕΤΤ οφείλει να δώσει στην δημοσιότητα αυτά τα στοιχεία, καθώς είναι απαραίτητα, σε συνδυασμό βέβαια και με άλλα, για την διαπίστωση ύπαρξης κοινής δεσπόμενης θέσης. Επιπλέον, ενώ γίνεται σύγκριση από την ΕΕΤΤ της ελληνικής πραγματικότητας με την κατάσταση που επικρατεί στην Ιρλανδία, δεν γίνεται καμία αναφορά και σύγκριση με την κατάσταση στην Ισπανία, όπου επιβλήθηκαν τελικά ρυθμιστικές υποχρεώσεις.
 - Αναφορικά με την φορητότητα των αριθμών, η ΕΕΤΤ δεν δίνει στοιχεία, αλλά απλά διαπιστώνει ότι οι Έλληνες καταναλωτές δείχνουν ότι είναι πρόθυμοι να αλλάξουν πάροχο δικτύου κινητής, ενώ στην Ισπανία, όπου η φορητότητα φαίνεται να είναι πιο επιτυχημένη, η ρυθμιστική αρχή έκρινε, ότι η χρήση της φορητότητας συνδέεται με τη δυνατότητα απόκτησης καινούργιας συσκευής με επιδότηση, καθώς το ARPM παρέμεινε σταθερό.
 - Το κείμενο της δημόσιας διαβούλευσης της ΕΕΤΤ περιέχει πολλές ενδείξεις ότι τα κριτήρια που αναφέρονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας Πλαίσιο συναντώνται στην ελληνική πραγματικότητα. Η Ισπανική Ρυθμιστική Αρχή είχε μερικές ενδείξεις και διαπίστωσε (με την σύμφωνη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) την ύπαρξη συλλογικής δεσπόμενης θέσης. Παρότι η ΕΕΤΤ έχει εκδώσει δύο αποφάσεις για εναρμονισμένη πρακτική, που αποτελεί τον πυρήνα της κοινής (συλλογικής) δεσπόμενης θέσης, συμπέρανε ότι δεν υπάρχει συλλογική δεσπόμενα θέση στην Ελληνική Αγορά.

Σύμφωνα με τον ίδιο συμμετέχων, οι ΠΔΚ έχουν κίνητρο να αρνηθούν την πρόσβαση σε MVNOs είτε άμεσα, είτε έμμεσα, προσφέροντάς την σε υψηλές τιμές, ή παρεμβάλλοντας εμπόδια κάθε είδους, αντίστοιχα με αυτά που παρεμβάλλει ο ΟΤΕ. Επιπλέον, σημειώνει ότι στο παρελθόν σε ανεπίσημες και προφορικές συζητήσεις, οι ΠΔΚ είχαν δείξει απροθυμία σχετικά με την παροχή πρόσβασης στο δίκτυό τους σε τρίτους που επιθυμούσαν να αναπτύξουν δραστηριότητα MVNO.

Ο ίδιος συμμετέχων αναφέρει επίσης ότι οι αποφάσεις της ΕΕΤΤ που αναφέρονται στο κείμενο της δημόσιας διαβούλευσης (352/248, 253/249, 353/247, 353/250, 378/16) δεν είναι

διαθέσιμες, ενώ η μελέτη των αποφάσεων αυτών κρίνεται απαραίτητη για την υποβολή ακόμη περισσότερο ουσιωδών και εμπειριστατωμένων σχολίων στα πλαίσια της Δημόσιας Διαβούλευσης.

Ενόψει όλων των ανωτέρω, ο συμμετέχων υποστηρίζει ότι η ΕΕΤΤ οφείλει να επανεξετάσει τη θέση της για την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης των ΠΔΚ και να επιβάλει, κατά το παράδειγμα της Μάλτας και της Ισπανίας, σχετικές υποχρεώσεις (πρόσβασης, μη διακριτικής μεταχείρισης, διαφάνειας, λογιστικού διαχωρισμού, ελέγχου τιμών, κοστοστρέφειας και κοστολόγησης)

Οι παρατηρήσεις που υπέβαλλε ο ανωτέρω συμμετέχων σχετικά με το θέμα της ύπαρξης ή μη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης έχουν ήδη αναλυθεί σε βάθος από την ΕΕΤΤ. Ωστόσο επισημαίνονται περαιτέρω τα εξής:

- Ο συμμετέχων βασίζεται στην απόφαση της Ισπανικής ρυθμιστικής αρχής, όπως αυτή εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, και σε μικρότερο βαθμό στην απόφαση της ρυθμιστικής αρχής της Μάλτας. Ο συμμετέχων δεν κάνει καμία αναφορά στο μεγάλο αριθμό περιπτώσεων όπου οι ρυθμιστικές αρχές δεν διαπίστωσαν την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης στην αγορά 15, παρά την ύπαρξη μεγάλου αριθμού ολιγοπωλιακών στοιχείων στις σχετικές εθνικές αγορές.
- Ο συμμετέχων βασίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στα μερίδια αγοράς ως το βασικό κριτήριο για τη διαπίστωση της ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τους άλλους παράγοντες που εξετάστηκαν από την ΕΕΤΤ. Επιπλέον, δεν γίνεται αναφορά στο γεγονός ότι η υπάρχουσα κατανομή των μεριδίων αγοράς ανάμεσα στους 3 παρόχους είναι πρόσφατη. Σε αυτά τα πλαίσια δεν θα ήταν σωστό μία δυναμική, μακροπρόθεσμη ανάλυση να βασιστεί στην κατάσταση μία δεδομένη χρονική στιγμή.
- Ο συμμετέχων, προκειμένου να υποστηρίξει την άποψη του, δίνει έμφαση στο γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ενέκρινε την απόφαση της Ισπανικής ρυθμιστικής αρχής, αλλά δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η Κοινότητα έχει ήδη προβεί, νωρίτερα το 2006, σε μία “ex ante” τύπου ανάλυση του τομέα κινητής τηλεφωνίας κατά τη διάρκεια της εξέτασης της εξαγοράς της Q-Telecom (διεξοδική αναφορά στο κείμενο της Δημόσιας Διαβούλευσης της ΕΕΤΤ). Η Κοινότητα αξιολόγησε ότι είναι αρκετά πιθανό η εξαγορά να οδηγήσει σε μία θετική ανταγωνιστική επίπτωση στην αγορά κινητής τηλεφωνίας, χωρίς να εκφράσει ανησυχίες σχετικά με την πιθανότητα ροπής προς τη συλλογική δεσπόζουσα θέση.
- Η ΕΕΤΤ δεν έχει λάβει, τόσο από τον ανωτέρω συμμετέχοντα όσο και από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες στη Δημόσια Διαβούλευση, συγκεκριμένα-επίσημα στοιχεία σχετικά με αιτήσεις για πρόσβαση MVNO. Επιπροσθέτως, δεν υπάρχουν στην Ελλάδα ενδείξεις σχετικά με οποιοδήποτε είδους ζήτηση για πρόσβαση MVNO, κάτι που θα ήταν απαραίτητο προκειμένου να βασιστεί η εξέταση μόνο στην ανάλυση του χονδρικού επιπέδου (η οποία δεν λαμβάνει υπόψη τις ανταγωνιστικές συνθήκες στο λιανικό επίπεδο, όπως εναλλακτικά προτείνεται από τη Σύσταση για τις Σχετικές Αγορές). Σε κάθε περίπτωση, το Άρθρο 7 της επιστολής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην Ισπανική Ρυθμιστική Αρχή αναφέρεται ρητά στο γεγονός ότι η ΕΡΑ αξιολόγησε στην πράξη με

λεπτομέρεια το επίπεδο του ανταγωνισμού στη λιανική αγορά κινητής τηλεφωνίας και έλαβε υπόψη τη συγκεκριμένη αξιολόγηση στην τελική της ανάλυση. (βλ. Ενότητα II.2.1 του Άρθρου 7 της επιστολής της Κοινότητας της 30^{ης} Ιανουαρίου 2006)

- Ο συμμετέχων επισημαίνει ότι στα πλαίσια συγκεκριμένων αναλύσεων της EETT βάσει των κανόνων ανταγωνισμού, η EETT κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ορισμένοι ΠΔΚ προέβησαν σε εναρμονισμένη πρακτική και το ως άνω συμπέρασμα θα έπρεπε να έχει ληφθεί υπόψη από την EETT κατά την εξέταση ύπαρξης ή μη συλλογικής ΣΙΑ. Η EETT έχει ήδη επισημάνει στο κείμενο της Δημόσιας Διαβούλευσής της ότι ορισμένα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη στα πλαίσια μίας «εκ των προτέρων ανάλυσης» και μίας ανάλυσης επί τη βάση των κανόνων του ανταγωνισμού δύνανται να είναι κοινά. Παρόλα αυτά, η εύρεση συλλογικής δεσπόζουσας θέσης βάσει μίας ανάλυσης ‘ex ante’ θα πρέπει να διαφοροποιείται ξεκάθαρα από παρόμοιες αναλύσεις ‘ex post’, καθότι μία “ex ante” τύπου ανάλυση λαμβάνει υπόψη της πρόσθετα κριτήρια κατά την εκτίμηση των συνθηκών του ανταγωνισμού.
- Ο συμμετέχων θεωρεί ότι οικονομικοί δείκτες όπως οι EBITDA, ROCE και ARPU πρέπει να δημοσιοποιούνται ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν βάση των αποφάσεων της EETT. Οι ΠΔΚ έχουν κοινοποιήσει τους εν λόγω δείκτες στην EETT χαρακτηρίζοντάς τους ως εμπιστευτικούς και η EETT έκρινε ότι τα εν λόγω στοιχεία εμπίπτουν στη σφαίρα του επιχειρηματικού απορρήτου.. Η EETT δεν είναι σε θέση να σχολιάσει την λογική με την οποία η Ισπανική EPA δεν χρησιμοποίησε τέτοιου είδους πληροφορίες με εμπιστευτικότητα, αλλά υποθέτει ότι θα υπήρχε συγκεκριμένος λόγος βάσει του οποίου η συγκεκριμένη EPA παρέκκλινε από την πολιτική που ακολουθείται από τις υπόλοιπες EPA της ΕΕ. Σχετικά με την θεώρηση ότι η EETT οφείλει να δημοσιοποιήσει τις διάφορες Αποφάσεις που επηρεάζουν το χώρο των κινητών επικοινωνιών στον οποίο αναφέρεται ο συμμετέχων, η EETT σημειώνει ότι η δημοσίευση των σχετικών Αποφάσεων θα γίνει σύμφωνα με τις διαδικασίες δημοσίευσης της EETT, κατόπιν διασφάλισης της αρχής του εμπορικού απορρήτου.

Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι η EETT έχει ήδη αναγνωρίσει στο κείμενο της διαβούλευσής της ότι η αγορά έχει δομικά χαρακτηριστικά τα οποία θα εδύναντο να οδηγήσουν στην ύπαρξη συλλογικής ΣΙΑ με την πάροδο του χρόνου. Υπό αυτό το πρίσμα, η EETT έχει αφήσει ανοικτό το ενδεχόμενο να αλλάξουν τα συμπεράσματά της σε επόμενη ανάλυση. Η EETT όχι μόνο θα παρακολουθεί την αγορά για ενδείξεις παράλληλων ενεργειών των ΠΔΚ σε επίπεδο λιανικής, αλλά επίσης σχετικά με την πιθανή ύπαρξη ζήτησης σε επίπεδο χονδρικής (όπως διαφαίνεται από αιτήσεις ή διαπραγματεύσεις με Εικονικούς ΠΔΚ).

3.5.3. Προτάσεις αναθεώρησης

Με βάση την εξέταση από την ΕΕΤΤ των σχολίων στο Κείμενο της Διαβούλευσης προτείνεται να διατηρηθούν στο σύνολό τους οι προτάσεις της ΕΕΤΤ όπως αυτές αναφέρονται στο Κείμενο Διαβούλευσης .

3.5.4. Αναλυτικές απαντήσεις συμμετεχόντων

3.5.4.1. COSMOTE

ΟΡΙΣΜΟΣ ΑΓΟΡΑΣ

E1-E2-E3. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, μεταξύ άλλων και στο πλαίσιο της Δημόσιας Διαβούλευσης της ΕΕΤΤ αναφορικά με τον ορισμό της αγοράς τερματισμού κλήσεων σε κινητά δίκτυα και την ανάλυση του επιπέδου του ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά που δημοσίευσε η Ε.Ε.Τ.Τ. τον Σεπτέμβριο του 2003, η σχετική αγορά προϊόντος/υπηρεσίας θα πρέπει να οριστεί ως η αγορά κινητής τηλεφωνίας. Η θέση μας αυτή κατά κύριο λόγο στηρίζεται στο ότι οι υπηρεσίες που προσφέρουν στους συνδρομητές τους οι εταιρίες κινητής τηλεφωνίας συνίστανται σε πολλά διαφορετικά πακέτα υπηρεσιών, τα οποία αποτελούνται τόσο από υπηρεσίες εκκίνησης κλήσης όσο και από υπηρεσίες τερματισμού κλήσης.

Ωστόσο η ΕΕΤΤ έχει ήδη ολοκληρώσει τη διαδικασία των Διαβουλεύσεων για την ανάλυση αγοράς του τερματισμού κλήσεων σε κινητά δίκτυα και την επιβολή ρυθμιστικών υποχρεώσεων σε αυτήν και έχει γνωστοποιήσει τα αποτελέσματά της στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σύμφωνα με τα αποτελέσματά της ΕΕΤΤ η σχετική αγορά τερματισμού κλήσεων σε κινητά δίκτυα είναι διαφορετική από την αγορά πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων από κινητά δίκτυα.

Λαμβανομένων υπόψη των ως άνω παρατηρήσεων, η ανάλυση της ΕΕΤΤ αναφορικά με τον ορισμό της χονδρικής και της λιανικής αγοράς εκκίνησης κλήσεων, όπως παρουσιάζεται στην παρούσα διαβούλευση, δεν μας βρίσκει καταρχάς αντίθετους.

Όσον αφορά δε τη σχετική γεωγραφική αγορά εκτιμούμε ότι οι συνθήκες αγοράς είναι ομοιογενείς για όλη την Ελλάδα και ως εκ τούτου η σχετική γεωγραφική αγορά είναι όλος ο ελλαδικός χώρος.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΓΟΡΑΣ

E4-E5-E6. Καταρχάς θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι είμαστε σύμφωνοι με τα συμπεράσματα της EETT αναφορικά με την ανάλυση της εν λόγω αγοράς, ότι , δηλαδή, καμία εταιρεία κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα (ατομικά ή συλλογικά) δεν έχει ΣΙΑ στη σχετική αγορά και ως εκ τούτου δεν προβλέπεται η επιβολή υποχρεώσεων σε καμία από τις εταιρείες αυτές.

Αποτελεί γεγονός ότι η ελληνική αγορά κινητής τηλεφωνίας είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστική. Σε αυτήν δραστηριοποιούνται 3 επιχειρήσεις κινητής τηλεφωνίας (COSMOTE, VODAFONE και η ενιαία οικονομική οντότητα TIM/Q) με πολλά και διαφορετικά προϊόντα και υπηρεσίες, ανταγωνιστικές τιμές, πολλές εποχιακές προσφορές και πακέτα, οι οποίες κατέχουν διαφορετικά μερίδια αγοράς.

Ειδικότερα, αναφέρουμε τα εξής:

- Μερίδια αγοράς: Αυτή τη στιγμή δραστηριοποιούνται στη σχετική αγορά 4 εταιρείες κινητής τηλεφωνίας, οι οποίες κατόπιν της σχετικής συγκέντρωσης TIM/Q λογίζονται ως 3 επιχειρήσεις. Καμία από τις 3 αυτές επιχειρήσεις δεν έχει μερίδιο αγοράς άνω του 50%. Από τον αριθμό συνδρομητών είναι φανερό ότι καμία από τις 3 επιχειρήσεις δεν έχει μερίδιο αγοράς άνω του 40%. Επισημαίνουμε δε ότι τα μερίδια αγοράς των επιχειρήσεων έχουν αλλάξει σημαντικά τα τελευταία 5-6 χρόνια. Αξίζει να αναφερθεί το παράδειγμα της Q-Telecom η οποία μόνο με δύο χρόνια λειτουργίας, αν και εισήχθη τέταρτη στην αγορά, κατείχε μερίδιο αγοράς 7% λίγο πριν τη συγκέντρωσή της με την TIM. Η πραγματοποίηση δε της εν λόγω συγκέντρωσης, όπως η ίδια η EETT επισημαίνει στην παρούσα διαβούλευση, αποδεικνύει τη μεγάλη δυναμική της αγοράς.
- Ζήτηση: Αν και υπάρχει υψηλός βαθμός διείσδυσης στη σχετική αγορά είναι χαμηλότερος από το μέσο όρο των άλλων κρατών μελών (βλ. 11th Implementation Report). Εξάλλου, το γεγονός ότι κατά το 2005, η COSMOTE σημείωσε υψηλή αύξηση των λεπτών ομιλίας (15%) δείχνει ότι υπάρχουν ακόμη αρκετά περιθώρια ανάπτυξης της αγοράς από πλευράς χρήσης και εισαγωγής νέων –τεχνολογικά προηγμένων υπηρεσιών, όπως π.χ. υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας 2ης και 3ης και αργότερα και 4ης γενιάς, υπηρεσίες δεδομένων, ευρυζωνικές υπηρεσίες 3ης γενιάς και HSDPA, Mobile TV, υπηρεσίες περιεχομένου, πληροφόρησης, ενημέρωσης, ψυχαγωγίας, video streaming, video telephony κ.λ.π. Αναφέρουμε δε ότι η μέση μηνιαία χρήση ανά πελάτη στην Ελλάδα συνεχίζει να υπολείπεται του ευρωπαϊκού μέσου όρου παρουσιάζοντας περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης.

- Προϊόντα /υπηρεσίες: Όλες οι εταιρείες προσφέρουν στην αγορά πολλά και διαφορετικά προγράμματα, πακέτα, προσφορές. Για παράδειγμα η COSMOTE τα τελευταία χρόνια έχει διαθέσει στην ελληνική αγορά μια πλούσια σειρά νέων υπηρεσιών.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής:

Καρτοκινητή

- i. Φθηνές κλιμακωτές χρεώσεις SMS (καρτοκινητή What's Up) - Μάιος 2001
- ii. Bonus εξερχόμενων κλήσεων (καρτοκινητή Cosmokarta) - Νοέμβριος 2002
- iii. Bonus εισερχομένων κλήσεων (καρτοκινητή Cosmokarta) - Ιανουάριος 2004
- iv. Πακέτα δωρεάν SMS (καρτοκινητή What's Up - SMS Choice) - Ιούλιος 2004
- v. Προνομιακή κάρτα ανανέωσης χρόνου ομιλίας που προσφέρει χρεώσεις συμβολαίου στην καρτοκινητή χωρίς δεσμεύσεις – Νοέμβριος 2005
- vi. 600 λεπτά κάθε μήνα προς καρτοκινητά What's Up (καρτοκινητή What's Up – CALL THEM ALL 600) – Μάιος 2006
- vii. Νέα απλή και οικονομική καρτοκινητή τηλεφωνία FROG mobile – Ιούλιος 2006

Προγράμματα συμβολαίου

- viii. Πρόγραμμα συμβολαίου με δωρεάν χρόνο ομιλίας και δωρεάν SMS (Cosmote 2004) – Δεκέμβριος 2003

- ix. Προγράμματα συμβολαίου με πρόσθετο δωρεάν χρόνο ομιλίας προς 2 προεπιλεγμένους προορισμούς (Cosmote Extra) – Απρίλιος 2004
- x. Πρόσθετα πακέτα δωρεάν μηνυμάτων SMS και MMS (συμβόλαια) - Απρίλιος 2005
- xi. Οικογενειακό πρόγραμμα που προσφέρει εντελώς δωρεάν ενδοοικογενειακή επικοινωνία που συνδυάζει προγράμματα συμβολαίου και καρτοκινητής αλλά και κλήσεις προς σταθερή τηλεφωνία. – Οκτώβριος 2005
- xvii. Καρτοσυμβόλαιο. Υβριδικό πακέτο που συνδυάζει τα οφέλη των προγραμμάτων συμβολαίου και της καρτοκινητής - Μάιος 2006

Προϊόντα/υπηρεσίες

- xviii. Προγράμματα χρήσης διαδικτύου μέσω GPRS και UMTS (Wireless Internet) - Μάιος 2004
- xix. Υπηρεσίες 3ης Γενιάς (Video-κλήση, video-streaming, κλπ.) - Μάιος 2004
- xx. Υπηρεσίες i-mode - Ιούνιος 2004
- xxi. Υπηρεσίες για Ολυμπιακούς αγώνες (αποκλειστικό περιεχόμενο, βίντεο, στιγμιότυπα κ.α.) - Αύγουστος 2004
- xxii. Roamers' Portal (Φωνητική Πύλη με τουριστικές πληροφορίες) - Αύγουστος 2004
- xxiii. Υπηρεσία “Calling Tunes” - Ιανουάριος 2005.

- xxiv. Wireless Connect Card. (Κάρτα ασύρματης μετάδοσης δεδομένων. Μέσω της COSMOTE Wireless Connect Card επιτυγχάνεται η ασύρματη πρόσβαση στο Internet και το εταιρικό δίκτυο αλλά και η αποστολή/ λήψη e-mail και SMS. Η COSMOTE Wireless Connect Card λειτουργεί σε δίκτυα 3G, GPRS, GSM, WLAN) – Απρίλιος 2005
- xxv. Υπηρεσία “2in1”. (Προσφέρεται στους συνδρομητές της COSMOTE η δυνατότητα να έχουν δύο αριθμούς σε μία sim κάρτα) - Απρίλιος 2005
- xxvi. Επέκταση Υπολοίπου – Μάιος 2005
- xxvii. Υπηρεσία Blackberry μια ολοκληρωμένη λύση για εύκολη επικοινωνία και πρόσβαση σε αναβαθμισμένες υπηρεσίες αποστολής και λήψης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, SMS, διαδικτύου, προσωπικού ημερολογίου και εταιρικών εφαρμογών - Δεκέμβριος 2005
- xxviii. Mobile TV streaming (3G Live TV, Video On Demand) - Μάιος 2006
- xxix. Υπηρεσία Instant Messaging που προσφέρει Ζωντανή επικοινωνία μέσω κινητού τηλεφώνου από και προς οποιοδήποτε υπολογιστή ή κινητό i-mode – Ιούνιος 2006
- xxx. COSMOTE Wireless Connect Card Broadband . Κάρτα μετάδοσης δεδομένων που προσφέρει την εμπειρία της ασύρματης ευρυζωνικότητας μέσω της τεχνολογίας HSDPA. Η COSMOTE Wireless Connect Card Broadband λειτουργεί σε δίκτυα 3G, GPRS, GSM - Ιούνιος 2006

Εταιρικοί πελάτες

- xxxi. Αυτόματες εκπτώσεις για εταιρικούς πελάτες ανάλογως του αριθμού των συνδέσεων τους.

xxxi. Υπηρεσίες VPN

xxxi. Υπηρεσία e-billing- αναλυτική τιμολόγηση μέσω internet.

xxxi. Υπηρεσία Corporate Directory για εταιρικούς πελάτες που προσφέρει άμεση και γρήγορη πρόσβαση στον τηλεφωνικό κατάλογο της εταιρίας τους μέσω κινητού τηλεφώνου, ακόμη κι εκτός γραφείου. – Μάιος 2006

Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι, όπως είναι φανερό, τα προϊόντα και υπηρεσίες της COSMOTE αποτελούν καινοτόμες υπηρεσίες, γεγονός που αποδεικνύει τη δυναμικότητα της αγοράς και τον υψηλό ανταγωνισμό. Οι ίδιες οι συνθήκες της αγοράς απαιτούν από την εταιρεία μας να είναι συνεχώς καινοτόμος, έτσι ώστε να είναι σε θέση να προσελκύει νέους πελάτες και να επιβιώνει στο ανταγωνιστικό περιβάλλον που δραστηριοποιείται. Σημαντικό δε είναι να τονίσουμε την τεχνολογική ανάπτυξη που παρατηρείται και την αναμενόμενη ανοδική πορεία αυτής.

- Προσέλκυση και διατήρηση πελατών: Αξίζει να σημειωθεί ότι, όπως η ίδια η EETT αναφέρει στην παρούσα διαβούλευση, οι εταιρείες κινητής τηλεφωνίας προσφέρουν πλέον με μεγάλη επιτυχία την υπηρεσία της φορητότητας γεγονός που έχει αυξήσει ακόμη περισσότερο τον ανταγωνισμό.
- Απουσία φραγμών για είσοδο στην αγορά: Καταρχάς, όπως είναι γνωστό, μια νέα εταιρεία εισήχθη στην αγορά, η Q, και μάλιστα με εξαιρετική επιτυχία. Η εισαγωγή της Q δεν ήταν δυσχερής, αντιθέτως όταν εκδηλώθηκε το αρχικό ενδιαφέρον της εταιρείας για σύναψη συμφωνίας εθνικής περιαγωγής, υπήρξε άμεση ανταπόκριση από την αγορά. Η COSMOTE είχε συναντηθεί με την Q, είχε συζητηθεί πιθανή συνεργασία και η COSMOTE είχε προβεί σε συγκεκριμένη προσφορά προς την Q. Το ίδιο είχε συμβεί και με την εταιρεία VODAFONE, με την οποία τελικά η Q υπέγραψε συμφωνία εθνικής περιαγωγής. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι το μερίδιο αγοράς της Q μετά από 2 μόλις χρόνια εμπορικής λειτουργίας ανήλθε σε 7% αν και εισήχθη τέταρτη στην αγορά της κινητής τηλεφωνίας καθώς και το γεγονός μόλις πρόσφατα πραγματοποιήθηκε με επιτυχία η συγκέντρωσή της με την TIM.

Από τα ανωτέρω είναι φανερό ότι δεν υπάρχουν εμπόδια εισόδου στην αγορά.

- Οικονομικές δομές: Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειώσουμε ότι η κάθε εταιρεία ακολουθεί διαφορετικό οικονομικό μοντέλο επιχείρησης καθώς το ιδιοκτησιακό καθεστώς της κάθε εταιρείας διέπεται από διαφορετικές δομές: η COSMOTE είναι μία ελληνική εταιρία θυγατρική του ΟΤΕ, η VODAFONE είναι θυγατρική εταιρία πολυεθνικής με παγκόσμια παρουσία στις τηλεπικοινωνίες, η TIM πρόσφατα εξαγοράστηκε από επενδυτικό σχήμα στο οποίο ανήκει πλέον και η Q.

3.5.4.2. VODAFONE

Η Vodafone συμφωνεί εν γένει με τον ορισμό αγοράς και αντίστοιχα τα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με το ότι υπάρχει μια ενιαία αγορά που αποτελείται από όλους τους ΠΔΚ και καλύπτει όλη την Ελληνική επικράτεια τόσο για την παροχή υπηρεσιών επικοινωνιών σε επίπεδο λιανικής όσο και για την πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε επίπεδο χονδρικής.

Επιπρόσθετα, η Vodafone συμφωνεί με την ανάλυση και τα επακόλουθα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ, αναφορικά με το γεγονός ότι αφενός κανείς ΠΔΚ δεν δύναται να λειτουργήσει ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές ή πελάτες του και αφετέρου ότι υπάρχει επαρκής ανταγωνισμός μεταξύ των εταιριών, ούτως ώστε να απουσιάζουν οι συνθήκες που θα οδηγούσαν τους ΠΔΚ σε Συλλογική Δεσπόζουσα θέση στην εν λόγω αγορά. Τα συμπεράσματα αυτά υποστηρίζονται επαρκώς από το σύνολο των ποιοτικών και ποσοτικών δεικτών που παρουσιάζεται στο κείμενο της Διαβούλευσης, ενώ παράλληλα, τα απτά αποτελέσματα του υγιούς ανταγωνισμού αποτυπώνονται σαφώς στις σταδιακές μειώσεις τιμών που σημειώνονται σταθερά σε βάθος χρόνου καθώς και στην συνεχή παραγωγή νέων πακέτων και προσφορών προς τους πελάτες των εταιριών του κλάδου.

Η Εταιρία Vodafone διαφωνεί με επιμέρους παρατηρήσεις της Διαβούλευσης, όπως με τον ισχυρισμό ότι υπάρχει συμμετρία στα μερίδια αγοράς τέτοια ώστε να δημιουργεί ενδείξεις –

έστω ανεπαρκείς – ως προς το ότι οι εταιρίες θα μπορούσαν να οδηγηθούν σε συμμετρία στην ανταγωνιστική τους συμπεριφορά. Όπως διαφαίνεται από την ίδια την ανάλυση της ΕΕΤΤ, τα μερίδια αγοράς έχουν αλλάξει σημαντικά τα τελευταία χρόνια ενώ η πρόσφατη συγκέντρωση της TIM HELLAS και της Q TELECOM αλλάζει και πάλι δραστικά τις αναλογίες των μεριδίων αγοράς των ΠΔΚ. Παράλληλα, η ΕΕΤΤ παρατηρεί σημαντική ασυμμετρία στους αριθμούς των πελατών 3G μεταξύ των εταιριών, πράγμα που υποδεικνύει ότι ούτε μελλοντικά δύναται να υποστηριχθεί η υπόθεση της συμμετρίας των μεριδίων αγοράς και επακόλουθα η εικασία της συμμετρίας της ανταγωνιστικής πρακτικής.

Εξάλλου, η περαιτέρω εξάπλωση των υπαρχουσών υποδομών 3G καθώς και η έλευση νέων τεχνολογιών ασύρματων επικοινωνιών διασφαλίζουν τις μελλοντικές ευκαιρίες διαφοροποίησης και ανταγωνισμού μεταξύ των ΠΔΚ. Η δυνατότητα παροχής εξελιγμένων υπηρεσιών πολυμέσων προσδίδει νέα δυναμική στην αγορά κινητών υπηρεσιών και αποτελεί ευκαιρία για τους ΠΔΚ να διαφοροποιήσουν τη στρατηγική τους προσφέροντας υπηρεσίες σε διαφορετικά κομμάτια της αγοράς.

Θα πρέπει εδώ να τονιστεί επιπλέον η ξεκάθαρη διαφωνία της Εταιρίας στις εκτιμήσεις της ΕΕΤΤ οι οποίες οδήγησαν στις αντίστοιχες αποφάσεις για τη Φορητότητα και τα SMS. Η Vodafone έχει επανειλημμένα τοποθετηθεί επί των θεμάτων αυτών και έχει υποβάλλει αντίστοιχες προσφυγές κατά των αποφάσεων, καθώς σε καμία από τις δύο περιπτώσεις δεν υπάρχουν στοιχεία που να τεκμηριώνουν την υπόθεση περί εναρμονισμένης πρακτικής.

Εν κατακλείδι και με την εξαίρεση των παραπάνω επιμέρους ενστάσεων επί ειδικών θεμάτων στα πλαίσια της Διαβούλευσης, η Vodafone εκτιμά ότι τα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με την Αγορά 15 αντικατοπτρίζουν σωστά τα δεδομένα στην Ελληνική αγορά κινητών επικοινωνιών ενώ επιπλέον συνάδουν με τα αντίστοιχα συμπεράσματα της μεγάλης πλειοψηφίας των υπόλοιπων Ρυθμιστικών Αρχών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και για αγορές ωριμότερες και πιο συγκεντρωμένες από αυτήν της Ελλάδας.

3.5.4.3. FORTHNET

Η εταιρία FORTHnet διαφωνεί κάθετα με την ανάλυση και τα συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με την ύπαρξη κοινής ή συλλογικής δεσπόζουσας θέσης, για τους ακόλουθους λόγους:

- Κατ' αρχήν, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι κατά την προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (SG-Greffe (2006) D/200402, 30.1.2006: σχόλια της ΕΕ επί του κοινοποιημένου σχεδίου μέτρων της Ισπανικής Ρυθμιστικής Αρχής για την αγορά 15, σελ. 7) και της αντίστοιχης της Μάλτας ((SG-Greffe (2006) D/204556, 10.8.2006), για να διαπιστωθεί η ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης στην αγορά χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων στα δίκτυα κινητής τηλεφωνίας, **δεν είναι απαραίτητο να διαπιστωθεί η ύπαρξη κοινής δεσπόζουσας θέσης σε επίπεδο λιανικής.**
- Η ΕΕΤΤ αναφέρεται στην κατάσταση που επικρατεί στην Ισπανία (η περίπτωση της Ιρλανδίας δεν εξετάζεται, ενόψει του γεγονότος ότι το σχέδιο μέτρων ανεκλήθη με κοινή συναίνεση των εμπλεκόμενων μερών ενώπιον αρμόδιας επιτροπής) χωρίς ωστόσο να έχει μελετήσει σε βάθος την σχετική απόφαση της ομολόγου της ρυθμιστικής αρχής και να έχει αξιοποιήσει τα συμπεράσματα στα οποία εκείνη έχει καταλήξει, παρόλο που φαίνεται, όπως θα αποδειχθεί παρακάτω, ότι η κατάσταση στην ελληνική παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με την αντίστοιχη στην ισπανική αγορά, και ως εκ τούτου τα συμπεράσματα της ισπανικής ρυθμιστικής και της Μάλτας, υποστηρίζεται, ότι θα μπορούσαν να τύχουν πλήρους εφαρμογής και στην ελληνική αγορά. Ειδικότερα:
- Η ελληνική αγορά λιανικών υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας φαίνεται να χαρακτηρίζεται από τα δύο κύρια χαρακτηριστικά της Ισπανικής αγοράς, (βλ. συμπεράσματα Ισπανικής Ρυθμιστικής Αρχής (CMT όπως καταγράφονται στην σελ. 3 του ως άνω εγγράφου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το οποίο έχουν αντληθεί τα στοιχεία και στο οποίο θα γίνεται στο εξής αναφορά): (α) τα τιμολογιακά προγράμματα των εταιριών κινητής τηλεφωνίας είναι περίπλοκα και γίνονται ολοένα και περισσότερο, και (β) η εμπορική πολιτική και των τριών εταιριών κινητής στην Ελλάδα επικεντρώνεται στην επιδότηση των συσκευών (σε αντίστοιχα συμπεράσματα έχει καταλήξει και η ΕΕΤΤ στα πλαίσια της διαδικασίας για την αγορά τερματισμού κλήσεων σε κινητά δίκτυα). Ως εκ τούτου, οι καταναλωτές στην Ελλάδα, όπως και στην Ισπανία, επιλέγουν ή αλλάζουν πάροχο υπηρεσιών κινητής με βάση τις επιλογές συσκευών που τους παρέχονται.

- Επιπροσθέτως, στην Ελλάδα, όπως και στην Ισπανία και τη Μάλτα, τα μερίδια αγοράς των τριών πλέον εταιριών κινητής τηλεφωνίας φαίνεται να σταθεροποιούνται και θα παραμείνουν σταθερά. Όπως η ίδια η EETT αναφέρει (σελ. 53 της διαβούλευσης) όταν τα μερίδια αγοράς υπολογίζονται με βάση τον όγκο κίνησης, **η σχετική θέση των ΠΔΚ φαίνεται σχετικά σταθερή την περίοδο 2002-2005**. Είναι μάλιστα ενδιαφέρον και αξιοσημείωτο να γίνει αναφορά σε αριθμούς. Στην Ισπανία τα μερίδια αγοράς είναι των τριών παρόχων κινητής είναι 52.3%, 31.8% και 15.9%. Στην Ελλάδα αντίστοιχα τα μερίδια αγοράς των τριών παρόχων είναι 36%, 38% και 26%. Με βάση την εικόνα αυτή στην Ισπανία, θα ανέμενε κανείς ότι η ρυθμιστική αρχή δεν θα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει συλλογική δεσπόζουσα θέση καθώς, αφενός μεν η Telefonica, που έχει το υψηλότερο μερίδιο, θα είχε την πρόθεση να κινηθεί αυτόνομα σε σχέση με τις άλλες δύο εταιρίες προκειμένου να αυξήσει το μερίδιό της, και αντίστοιχα οι άλλες δύο εταιρίες θα επεδίωκαν να αποσπάσουν ένα τμήμα της πελατειακής βάσης της Telefonica. Παρά ταύτα, η CMT θεώρησε ότι υπάρχει κοινή δεσπόζουσα θέση, με βάση βέβαια και άλλα χαρακτηριστικά, στα οποία θα γίνει αναφορά παρακάτω.
- Στην Ελλάδα, ενόψει του γεγονότος ότι τα ποσοστά των δύο πρώτων εταιριών είναι σχεδόν ίδια και το ποσοστό της τρίτης εταιρίας υπολείπεται αρκετά, είναι ωστόσο σημαντικό και επιτρέπει την άνετη επιβίωση και την περαιτέρω ανάπτυξή της, είναι προφανές ότι υπάρχουν μεγαλύτερα κίνητρα συντονισμού της δράσης των εταιριών, προκειμένου να αποφευχθεί η είσοδος και άλλων ανταγωνιστών που θα ανέτρεπε αυτή την ισορροπία και θα οδηγούσε σε απώλεια πελατείας και μείωση των μεριδίων αγοράς.
- Αξίζει επιπλέον να σημειωθεί ότι η μείωση των τελών κινητής τηλεφωνίας τα τελευταία χρόνια ήταν συμμετρική για όλες τις εταιρίες και μάλλον αποτέλεσμα της επαπειλούμενης ρυθμιστικής παρέμβασης από την EETT. Ακόμα, όπως και στην Ισπανία, η τιμή για τα SMS είναι ίδια σε όλους τους παρόχους, ενώ πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερος υπόψη το γεγονός ότι η EETT με πρόσφατη απόφασή της επέβαλε πρόστιμο σε όλες τις εταιρίες κινητής τηλεφωνία για εναρμονισμένη πρακτική, διότι προχώρησαν ταυτόχρονα σε ομοιόμορφη αύξηση των χρεώσεων για τα SMS.
- Σε ό,τι αφορά την κερδοφορία, η EETT αρνείται να δώσει στοιχεία σχετικά με τους δείκτες EBITDA, ROCE και ARPU, καθώς επίσης και στοιχεία σχετικά με την φορητότητα, επικαλούμενη τον εμπιστευτικό χαρακτήρα τους. Είναι ακατανόητη και μάλλον απαράδεκτη μια τέτοια προσέγγιση, την στιγμή που τα αντίστοιχα στοιχεία για την Ισπανική Αγορά είναι προσβάσιμα από τον οποιονδήποτε, καθώς δημοσιεύονται στο ως άνω έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σελ. 4, υποσημειώσεις 12 και 13). Η EETT οφείλει να δώσει στην δημοσιότητα αυτά τα στοιχεία, καθώς είναι απαραίτητα, σε συνδυασμό βέβαια και με άλλα, για την διαπίστωση ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης. Επιπλέον, ενώ γίνεται σύγκριση από την EETT της ελληνικής πραγματικότητας με την κατάσταση που επικρατεί στην Ιρλανδία (σελ. 56 της διαβούλευσης), στην οποία

σημειώνουμε και πάλι ότι η απόφαση της ρυθμιστικής αρχής ανακλήθηκε..., δεν γίνεται καμία αναφορά και σύγκριση με την κατάσταση στην Ισπανία, όπου επιβλήθηκαν τελικά ρυθμιστικές υποχρεώσεις...!!! και όπου φαίνεται ότι επικρατούν συγκρίσιμες συνθήκες αγοράς με την χώρα μας.

- Αναφορικά με την φορητότητα των αριθμών, η EETT δεν δίνει στοιχεία, επικαλούμενη και πάλι εμπιστευτικότητα, όταν από το κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μαθαίνουμε ότι στην Ισπανία κάθε πελάτης μένει πιστός στον πάροχο κινητής τηλεφωνία για 4,35 χρόνια κατά μέσο όρο, κάτι που συνυπολογίζεται στην διαπίστωση ύπαρξης κοινής δεσπόζουσας θέσης. Περαιτέρω η EETT διαπιστώνει ότι «...η πρόσφατη εισαγωγή της φορητότητας αριθμών αποτελεί πλέον επιτυχία και οι Έλληνες καταναλωτές δείχνουν ότι είναι πρόθυμοι να αλλάξουν ΠΔΚ». Το συμπέρασμα αυτό της EETT είναι μάλλον βιαστικό και ουδόλως ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Προς επίρρωση του ισχυρισμού αυτού αρκεί μια σύγκριση με τους αντίστοιχους αριθμούς στην Ισπανία. Το 2003 οι μεταφερόμενοι αριθμοί ήταν 619.657. Το 2004 οι μεταφερόμενοι αριθμοί έφτασαν τους 2.283.611!!!. Παρά ταύτα, η CMT, με δεδομένο ότι το ARPM παρέμεινε σταθερό, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι αλλαγές οφείλονταν στην δυνατότητα απόκτησης καινούργιας συσκευής με επιδότηση. Η σύγκριση των αντίστοιχων αριθμών στην Ελλάδα προκαλεί το λιγότερο θλίψη: κατέληξε να θεωρείται επιτυχία η αύξηση των μεταφερομένων αριθμών από 16.123 το 2004 σε 34.004 το 2005, επί συνόλου 10.200.000 ενεργών συνδρομητών...!!! Η CMT στην Ισπανία έκρινε με βάση αυτά τα στοιχεία, μεταξύ άλλων, ότι υπάρχει συλλογική δεσπόζουσα θέση, ενώ η EETT θεώρησε, μάλλον αναιτιολόγητα και επικαλούμενη εμπιστευτικότητα στοιχείων που σε άλλες χώρες είναι προσβάσιμα σε όλους, ότι όλα βαίνουν καλώς και δεν απαιτείται *ex ante* ρυθμιστική παρέμβαση. Η EETT οφείλει αν μη τι άλλο να εξηγήσει αν με βάση τα στοιχεία που έχει στα χέρια της, η όποια μετακίνηση χρηστών μεταξύ των ΠΔΚ οφείλεται στον πραγματικό ανταγωνισμό τιμών μεταξύ των ΠΔΚ, ή μήπως, όπως στην Ισπανία, στην τιμολογιακή διάρθρωση που ακολουθούν, που χαρακτηρίζεται από την επιδότηση αλλαγής συσκευής ως κίνητρο για την μεταπήδηση από τον ένα πάροχο στον άλλο.
- Το συμπέρασμα - υπόθεση της EETT να μην θεωρήσει ότι οι ΠΔΚ στην Ελλάδα δεν απολαμβάνουν κοινή (συλλογική) δεσπόζουσα θέση προκαλεί μεγάλη έκπληξη, ιδιαίτερα μάλιστα ενόψει όσων η ίδια αναφέρει στο κείμενο της διαβούλευσης. Ειδικότερα, **α) με βάση τις ισχυρές ενδείξεις τις οποίες η ίδια καταγράφει και β) με βάση τα κριτήρια για την εκτίμηση της κοινής δεσπόζουσας θέσης που αναφέρονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας Πλαίσιο, θα ανέμενε κανείς η EETT να έχει καταλήξει σε αντίθετο συμπέρασμα από αυτό που διατυπώνει στο κείμενο της διαβούλευσης, καθώς όπως αναφέρεται παρακάτω, τα περισσότερα από αυτά τα κριτήρια συναντώνται στην ελληνική πραγματικότητα, όπως και η ίδια σε σημαντικό βαθμό συνομολογεί και συγκεκριμένα:**

- Ωριμη αγορά: σύμφωνα με την ΕΕΤΤ η Ελλάδα είναι πλέον μια ώριμη αγορά (σελ. 49 του κειμένου της διαβούλευσης),
- Στασιμότητα ή μικρή αύξηση της ζήτησης: με ποσοστά διείσδυσης 90,5%, ο βαθμός αύξησης, όπως σημειώνει η ΕΕΤΤ (σελ. 49), είναι περιορισμένος και είναι πιθανό οι υπόλοιποι πελάτες να μην είναι ιδιαίτερα ελκυστικοί όσον αφορά τα έσοδα που θα αποφέρουν,
- Ομοιογενές προϊόν: με βάση και τις αναφορές της ΕΕΤΤ, τα προϊόντα που παρέχονται από τους ΠΔΚ παρουσιάζουν πολύ μεγάλο βαθμό ομοιότητας μεταξύ τους,
- Συμμετρία στις δομές κόστους, στις οποίες βασίζονται οι ΠΔΚ στην Ελλάδα (τα συμπεράσματα της CMT σελ. 5 του εγγράφου της ΕΕ, είναι εφαρμοστέα στην περίπτωση της ελληνικής αγοράς),
- Παρόμοια μερίδια αγοράς: ειδικά σε ότι αφορά την VODAFONE και την COSMOTE τα μερίδια αγοράς είναι σχεδόν ίδια,
- Έλλειψη τεχνικής καινοτομίας, ώριμη τεχνολογία: όλοι οι ΠΔΚ χρησιμοποιούν τεχνολογία 3G και ως εκ τούτου κανένας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα,
- Υψηλοί φραγμοί στην είσοδο-έλλειψη δυνητικού ανταγωνισμού: οι φραγμοί στην είσοδο είναι μάλλον ανυπέρβλητοι, αφού δεν φαίνεται να υπάρχει καμία απολύτως περίπτωση επιπλέον παίκτη στην αγορά των ΠΔΚ (σελ. 62 της διαβούλευσης),
- Έλλειψη αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος, όπως η ίδια η ΕΕΤΤ έχει διαπιστώσει (σελ. 62-63 της διαβούλευσης),
- Υψηλό ποσοστό διαφάνειας της ελληνικής αγοράς και ως εκ τούτου δομικοί μηχανισμοί που θα επέτρεπαν στους ΠΔΚ να παρακολουθούν έμμεσες συμφωνίες. Για παράδειγμα, εάν οι ΠΔΚ συμφωνήσουν να αρνηθούν την πρόσβαση σε κάποιον τρίτο, εάν κάποιος από αυτούς αποκλίνει από αυτή την πρακτική, τα αποτελέσματα θα είναι αμέσως ορατά καθώς θα εμφανιστεί ένας νέος πάροχος υπηρεσιών στην λιανική αγορά
- Έλλειψη πραγματικών ή μελλοντικών περιορισμών στην αγορά, καθώς δεν φαίνεται να υπάρχει δυνατότητα να επηρεαστούν/ αποτραπούν τα αποτελέσματα της εναρμονισμένης δράσης των ΠΔΚ από κάποιον τρίτο εξωγενή παράγοντα,
- Ύπαρξη αποτρεπτικού μηχανισμού: τα συμπεράσματα που διατυπώνει η ΕΕΤΤ στα πλαίσια της ανάλυσης είναι μάλλον ακατανόητα, γι' αυτό είμαστε αναγκασμένοι να αναφερθούμε στα αντίστοιχα συμπεράσματα της Ισπανικής ρυθμιστικής αρχής (σελ. 6 του εγγράφου της ΕΕ), η οποία αναφέρει ότι εάν ένας ΠΔΚ έδινε πρόσβαση στο δίκτυό του, οι άλλοι θα αντιδρούσαν δίνοντας πρόσβαση σε άλλες ενδιαφερόμενες εταιρίες με παρόμοιες εμπορικές προοπτικές. Επιπροσθέτως, η CMT θεωρεί ότι υπάρχουν και άλλες μορφές αποτροπής, όπως πόλεμος τιμών σε επίπεδο λιανικής, ή γενικά διατάραξη των θεμελιωδών αρχών της εμπορικής πρακτικής που ακολουθούν οι ΠΔΚ, με την αλλαγή επιχειρηματικού μοντέλου (π.χ. υιοθέτηση χαμηλότερων τιμών, κατάργηση επιδότησης συσκευών, απλοποίηση υπολογισμού χρεώσεων, κλπ.). Η αρχική

απόκλιση και τα αποτρεπτικά μέτρα θα οδηγούσαν σε μια νέα ισορροπία στην αγορά με χαμηλές τιμές λιανικής και συνακόλουθα χαμηλή κερδοφορία και καμία αύξηση μεριδίου αγοράς. Όλοι οι ΠΔΚ γνωρίζουν κατά συνέπεια τις συνέπειες της παροχής πρόσβασης σε τρίτους, και ως εκ τούτου δεν θα διακινδυνεύσουν τα μερίδια αγοράς τους και την κερδοφορία τους.

Κάποια μόνο από τα παραπάνω στοιχεία οδήγησαν την Ισπανική Ρυθμιστική Αρχή στην διαπίστωση ύπαρξης συλλογικής δεσπόζουσας θέσης και επέβαλε ρυθμιστικές υποχρεώσεις, με την σύμφωνη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αντίθετα, η ΕΕΤΤ θεώρησε ότι στην ελληνική αγορά, με απόλυτα συγκρίσιμες επικρατούσες συνθήκες, δεν υπάρχει συλλογική δεσπόζουσα θέση, **παρά το γεγονός ότι η ίδια έχει εκδώσει όχι μια, αλλά δύο!!! Αποφάσεις επιβολής προστίμων στους ΠΔΚ για εναρμονισμένη πρακτική, δηλαδή για την συμπεριφορά που αποτελεί τον πυρήνα της κοινής (συλλογικής) δεσπόζουσας θέσης, χωρίς να παρέχει επαρκείς, πλήρεις, σαφείς και νόμιμες αιτιολογίες για την τελική θέση που έλαβε.**

Με βάση όλα τα παραπάνω, είναι προφανές ότι τα χαρακτηριστικά που έχει η σχετική Ελληνική λιανική αγορά ενθαρρύνουν τον σιωπηλό συντονισμό.

Οι ΠΔΚ, έχοντας όλοι τους επιτύχει σχετικά υψηλά ποσοστά κερδοφορίας και ενόψει των υψηλών φραγμών εισόδου, έχουν ισχυρά κίνητρα να διατηρήσουν την υφιστάμενη δομή της αγοράς και να αποτρέψουν την πρόσβαση σε τρίτους MVNOs, οι οποίοι θα έθεταν σε κίνδυνο το επιχειρηματικό τους μοντέλο, αφ' ενός με το να μην αποδύονται σε ανταγωνισμό τιμών σε επίπεδο λιανικής και αφετέρου αρνούμενοι την πρόσβαση σε MVNO σε επίπεδο χονδρικής.

Με την άρνηση παροχής πρόσβασης, οι ΠΔΚ κρατούν για τον εαυτό τους την αγορά λιανικής σε υψηλά επίπεδα τιμών και συνακόλουθα κερδοφορίας, χωρίς την απειλή ενός ή περισσοτέρων νέων ανταγωνιστών. Έχουν λοιπόν συμφέρον, όταν εκφραστεί ζήτηση, να την αρνηθούν, είτε άμεσα, είτε έμμεσα, προσφέροντάς την σε υψηλές τιμές, ή παρεμβάλλοντας εμπόδια κάθε είδους, αντίστοιχα με αυτά που παρεμβάλλει ο ΟΤΕ.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να γίνει αναφορά στο γεγονός ότι στο παρελθόν, σε ανεπίσημες και δυστυχώς προφορικές επαφές με ΠΔΚ, οι τελευταίοι είχαν επιδείξει απροθυμία και είχαν παραπέμψει στις καλένδες οποιαδήποτε συζήτηση για παροχής πρόσβασης στο δίκτυό τους σε τρίτους που επιθυμούσαν να αναπτύξουν δραστηριότητα MVNO. Ακόμη ότι είναι άγνωστο το περιεχόμενο των αποφάσεων της EETT με αριθμό 378/16/16.03.2006, 352/248/17.08.2005, 253/249/17.08.2005, 353/247/ 17.08.2005 και 353/250/17.08.2005, τις οποίες δεν έχει θέσει στη διάθεση της διαβούλευσης. Η μελέτη των αποφάσεων αυτών κρίνεται απαραίτητη για την υποβολή ακόμη περισσότερο ουσιωδών και εμπειριστατωμένων σχολίων στα πλαίσια της Δημόσιας Διαβούλευσης της EETT για τον ορισμό και την ανάλυση της αγοράς και τις προτεινόμενες κανονιστικές υποχρεώσεις για την υπόψη αγορά Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας (αγορά υπ. αρ. 15, Σύστασης Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

Ενόψει όλων των ανωτέρω, η FORTHnet,

Απαντώντας συγκεκριμένα στην Ερώτηση E7, διαφωνεί ριζικά με την αρχική άποψη της EETT ότι οι εταιρείες VODAFONE, δεν κατέχουν συλλογική δεσπόζουσα θέση στην σχετική αγορά στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης COSMOTE και TIM και ισχυρίζεται, ότι η EETT οφείλει να επανεξετάσει την θέση της, να διαπιστώσει ότι συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις για την ύπαρξη συλλογικής δεσπόζουσας θέσης των ΠΔΚ και να επιβάλει, κατά το παράδειγμα της Μάλτας και της Ισπανίας, σχετικές υποχρεώσεις,

- Διαπραγμάτευσης κάθε αιτήματος πρόσβασης με καλή πίστη και στη βάση εύλογων όρων.
- Παρέμβασης της EETT σε περίπτωση αποτυχίας των διαπραγματεύσεων για την εξασφάλιση πρόσβασης σε βάση πλήρους MVNO (π.χ MVNO που εγκαθιστούν τις δικές τους δικτυακές υποδομές)
- αμεροληψίας / μη διάκρισης
- διαφάνειας,
- λογιστικού διαχωρισμού
- Εφαρμογής μέτρων ελέγχου τιμών και κοστολόγησης και παρέμβασης της EETT σε περίπτωση αποτυχίας των σχετικών διαπραγματεύσεων, ώστε να εξασφαλίζεται τιμολόγηση σε βάση κοστοστρέφειας.

3.5.4.4. TIM-HELLAS

1. Ορισμός Αγοράς

Αναφορικά με την υπό Ε. 1 ερώτηση. Συμφωνείτε - από τεχνικής και οικονομικής απόψεως- με τα αρχικά συμπεράσματα της Ε.Ε.Τ.Τ. αναφορικά με τον ορισμό της χονδρικής αγοράς για την πρόσβαση και προέλευση (εκκίνηση) κλήσεων στα δημόσια δίκτυα κινητής τηλεφωνίας;

Επί της αρχής συμφωνούμε με τα αρχικά συμπεράσματα¹⁵⁷ της δημόσιας διαβούλευσης αναφορικά με τον ορισμό της αγοράς, πλην όμως θεωρούμε ότι μόνο η ενιαία οριοθέτηση της σχετικής αγοράς, ήτοι συνολικά από όλους τους ΠΔΚ, τεκμηριώνεται με επιστημονικό τρόπο και καταλήγει σε συμπεράσματα καθολικά αποδεκτά καθόσον τα χαρακτηριστικά της ως άνω σχετικής αγοράς αφίστανται αυτών της αγοράς τερματισμού κλήσεων με αναπόδραστο αποτέλεσμα η τελευταία να αποτελεί μία ξεχωριστή σχετική αγορά.

Ειδικότερα, αναφορικά με τα συμπεράσματα ότι η εν λόγω σχετική αγορά περιλαμβάνει,

- αφενός όλες τις υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται από τους ΠΔΚ, καθώς και
- την αυτοπαρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων από καθετοποιημένους ΠΔΚ, θα πρέπει να επισημανθούν τα εξής:

¹⁵⁷ Βλ. Κεφάλαιο 2.4.6. της δημόσιας διαβούλευσης, σελ. 20.

Επί του συμπεράσματος ότι η εν λόγω σχετική αγορά περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται από τους ΠΔΚ.

Αν διασπάσουμε την αλυσίδα αξίας (value chain or revenue origins) της χονδρικής αγοράς πρόσβασης θα διαπιστώσουμε ότι αυτή συναποτελείται, υπό τον όρο της τεχνολογικής ουδετερότητας¹⁵⁸, από πολλαπλά επίπεδα που περιλαμβάνουν -ενδεικτικά και μόνον¹⁵⁹-, παρόχους περιεχομένου, παρόχους διαδικτυακής πρόσβασης και υποστήριξης διαδικτυακών εφαρμογών, τους ίδιους τους παρόχους της πρόσβασης σε κινητά δίκτυα, παρόχους λιανικών υπηρεσιών, διανομείς και εμπορικούς συνεργάτες και βέβαια τελικούς χρήστες¹⁶⁰. Επομένως, όταν ομιλούμε για πρόσβαση -και δη για χονδρική πρόσβαση- δεν αναφερόμαστε σε μία μονοσήμαντη και αποσπασματική δραστηριότητα, αλλά συνήθως συναντούμε μία διαδραστική σχέση μεταξύ περισσότερων του ενός επιπέδων της ως άνω αλυσίδας αξίας, είτε κατά τρόπο καθετοποιημένο, είτε οριζόντια. Ως εκ τούτου, όταν ορίζουμε για λόγους ρυθμιστικής πολιτικής τη σχετική αγορά χονδρικής πρόσβασης, οφείλουμε να διακρίνουμε ότι αυτή συναποτελείται:

- (i) από τη χονδρική αγορά τερματισμού φωνητικών κλήσεων σε κινητά δίκτυα¹⁶¹,
- (ii) από τη χονδρική αγορά τερματισμού δεδομένων σε κινητά δίκτυα¹⁶²,
- (iii) από τη χονδρική αγορά εκκίνησης κλήσεων από κινητά δίκτυα,
- (iv) από την αγορά διεθνούς περιαγωγής και τέλος,
- (v) από την αγορά εθνικής περιαγωγής.

¹⁵⁸ Αναφερόμαστε επομένως σε δίκτυα, τόσο 2^{ης}, όσο και 3^{ης} γενιάς.

¹⁵⁹ Το γεγονός του ενδεικτικού χαρακτήρα της αλυσίδας αξίας, είναι φυσικό επακόλουθο της φύσεως των ηλεκτρονικών επικοινωνιών ως επιχειρηματικής δραστηριότητας εντάσεως τεχνολογίας.

¹⁶⁰ Βλ. Squire, Sanders & Dempsey LLP “Study on Market Definitions for Regulatory Obligations in Communications Markets”, Κεφάλαιο 6 υπό III.3.A. Mobile Access Markets, σελ. 316 επ..

¹⁶¹ Η οποία για λόγους ρυθμιστικούς και λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που συναντώνται σε αυτή, έχει αποκοπεί και αποτελεί την αγορά υπ’ αριθμ. 16 της Σύστασης, βλ. και 392/17/2006 Απόφαση της Ε.Ε.Τ.Τ..

¹⁶² Και για αυτή την αγορά ισχύει ότι για την αγορά τερματισμού φωνητικών κλήσεων σε κινητά δίκτυα.

Συνακόλουθα των ως άνω σκέψεων, το συμπέρασμα της Ε.Ε.Τ.Τ.¹⁶³, ότι η σχετική αγορά περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται από τους ΠΔΚ, για να είναι επιστημονικά και ρυθμιστικά εύστοχο θα πρέπει ρητά να επισημανθεί ότι αναφέρεται μόνο στις υπό (iii) και (v) αγορές της ως άνω αρίθμησης¹⁶⁴.

Επί του συμπεράσματος ότι η εν λόγω σχετική αγορά περιλαμβάνει την αυτοπαρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων από καθετοποιημένους ΠΔΚ¹⁶⁵

Η Ε.Ε.Τ.Τ. εκκινεί από την άποψη¹⁶⁶ ότι: «...αυτή η πιθανή αγορά (της αυτοπαρεχόμενης πρόσβασης) μπορεί να δημιουργηθεί με βάση την αυτό-παρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων. Αυτό συμβαίνει επειδή ένα υποθετικό μονοπώλιο που θα παρείχε υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε παρόχους έμμεσης πρόσβασης ή ΕΠΔΚ, θα μπορούσε, κατά πάσα πιθανότητα, να αντιμετωπίσει ανταγωνιστικούς περιορισμούς από έναν καθετοποιημένο ΠΔΚ σε επίπεδο λιανικής. Η υπόθεση αυτή βασίζεται στην κατανόηση του ότι η υποκαταστασιμότητα από την πλευρά της ζήτησης σε επίπεδο λιανικής είναι πιθανό να είναι ισχυρή (βλ. Ενότητα 2.5)». Πλην, όμως η υποκαταστασιμότητα θα πρέπει να αναφέρεται στο ίδιο επίπεδο με αυτό της σχετικής αγοράς, ήτοι σε επίπεδο χονδρικής, προκειμένου το SSNIP test να οδηγήσει σε αποδεκτά αποτελέσματα και όχι σε επίπεδο λιανικής. Ομοίως, η υποκατάσταση προσφοράς και ζήτησης αποτελεί μία στάθμιση ενός υπαρκτού και ρεαλιστικού ενδεχόμενου,

¹⁶³ Βλ. Κεφάλαιο 2.4.6. της δημόσιας διαβούλευσης, σελ. 20.

¹⁶⁴ Παρέβαλε και την παραδοχή που γίνεται στη δημόσια διαβούλευση ότι: «Οι ΠΔΚ στην Ελλάδα δεν προσφέρουν υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων σε άλλους παρόχους υπηρεσιών, εκτός από την εθνική περιαγωγή...», Κεφάλαιο 2.4.4., σελ 19.

¹⁶⁵ Εν προκειμένω και στην υποσημείωση 23 (σελ. 18) του Κεφαλαίου 2.4.2. της δημόσιας διαβούλευσης, που αναφέρεται στους ΠΔΚ, η μεταφορά του όρου ‘home location registers’, είναι αδόκιμη, η δε ορθή μεταφορά είναι ‘οικεία βάση εγγραφής’.

¹⁶⁶ Βλ. Κεφάλαιο 2.4.4., σελ 19 της δημόσιας διαβούλευσης.

ένας υποθετικός μονοπωλιακός παίχτης της αγοράς να αντιμετωπίσει αντισταθμιστική ανταγωνιστική πίεση από έναν εν δυνάμει ανταγωνιστή¹⁶⁷ και ως εκ τούτου δεν είναι επιστημονικά και ρυθμιστικά ορθό να περιορίζεται σε μία θεωρητική εκδοχή/κατασκευή ανταγωνισμού. Πολλώ δε μάλλον τα συμπεράσματα που προέκυψαν -κατά τη μελέτη της Ε.Ε.Τ.Τ.- και τα οποία αναδεικνύουν την τάση της αγοράς (trends) θα πρέπει να επιβεβαιώνονται μεθοδολογικά¹⁶⁸, γεγονός που εν προκειμένω έχει παραληφθεί.

Συμπερασματικά, θεωρούμε ότι επί της αρχής τα δύο συμπεράσματα της Ε.Ε.Τ.Τ., ήτοι ότι η εν λόγω σχετική αγορά περιλαμβάνει, αφενός όλες τις υπηρεσίες χονδρικής πρόσβασης και εκκίνησης κλήσεων που παρέχονται από τους ΠΔΚ, καθώς και την αυτοπαρεχόμενη πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων από καθετοποιημένους ΠΔΚ, προσεγγίζουν την πραγματικότητα και συνάδουν με τον ορισμό της εν λόγω αγοράς, πλην όμως όπως τίθενται στο κείμενο της δημόσιας διαβούλευσης στερούνται ακρίβειας και επιστημονικής τεκμηρίωσης, αντίθετα με το συμπέρασμα ότι η σχετική αγορά τυγχάνει ενιαία, ήτοι συναποτελείται από όλους τους ΠΔΚ, το οποίο τεκμηριώνεται επαρκώς.

¹⁶⁷ Για το λόγο αυτό η έκταση της υποκατάστασης της προσφοράς και ζήτησης πρέπει να διερευνάται επί τη βάσει ενός ευχερούς και πιθανού σεναρίου (imminent scenario) και όχι επί τη βάσει μίας αποκλειστικά και μόνο θεωρητικής κατασκευής. Βλ. το ανάλογο και συνεπές προς την παρατήρηση αυτή, σκεπτικό της Ε.Ε.Τ.Τ. στη δημόσια διαβούλευση για τα τέλη τερματισμού φωνητικών κλήσεων σε κινητά δίκτυα, όπου το θεωρητικό ενδεχόμενο ενός εν δυνάμει ανταγωνιστή ο οποίος επί τη βάσει ενός VPN θα μπορεί να κάνει κατ' επιλογή περιαγωγή στα δίκτυα των ΠΔΚ, αποκλείστηκε ως θεωρητικό και μόνον.

¹⁶⁸ Η επιβεβαίωση των πορισμάτων του επιπέδου υποκατάστασης στην αγορά μπορεί ενδεικτικά να επιτευχθεί, με τη διερεύνηση της διαπροϊοντικής ελαστικότητας (cross-price elasticities), την ιστορική εξέλιξη των τιμών αμφότερων των προϊόντων, κύριων και υποκαταστάτων που θα πρέπει να είναι η ίδια (price correlation tests), των τυχόν εποχικών ή άλλων χαρακτηριστικών της αγοράς (temporal, seasonal or multiple markets), την ύπαρξη τυχόν συμπληρωματικών αγορών (after or secondary markets) και τέλος τη διάρκεια της σχετικής αγοράς ιστορικά (consistency of market definition over time).

Αναφορικά με την υπό Ε. 2 ερώτηση. Συμφωνείτε με τα αρχικά συμπεράσματα της Ε.Ε.Τ.Τ. σχετικά με τις κινητές υπηρεσίες επικοινωνιών σε επίπεδο λιανικής; Εάν όχι, ποιες υπηρεσίες θεωρείτε ότι θα πρέπει να περιληφθούν στη λιανική ‘δέσμη’ υπηρεσιών που προσδιόρισε η Ε.Ε.Τ.Τ.;

Η Εταιρία μας συμφωνεί με την προϊοντική οριοθέτηση της σχετικής αγοράς, όπως αυτή διαλαμβάνεται στη δημόσια διαβούλευση¹⁶⁹ θεωρούμε μάλιστα ορθό το γεγονός της μη περίληψης υπηρεσιών αποστολής δεδομένων (data layers via GPRS, WAP, 3G -με εξαίρεση την παροχή φωνητικών κλήσεων και SMS via 3G-), καθόσον -καθ’ υπέρβαση της αρχής της τεχνολογικής ουδετερότητας-

- αφενός οι υπηρεσίες δεδομένων μόνο ως συμπληρωματικές και όχι ως υποκατάστατες υπηρεσίες μπορούν να εκληφθούν,

- αφετέρου δε στο παρελθόν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε παρεμφερές θέμα ¹⁷⁰ -και επί τη βάση της σκέψεως 27 της Οδηγίας Πλαίσιο¹⁷¹- δέχθηκε ότι οι υπηρεσίες που παρέχονται από αναπτυσσόμενες ή ανώριμες εμπορικά τεχνολογίες δεν πρέπει να υπόκεινται σε «άτοπες υποχρεώσεις»¹⁷².

Πλην όμως δεν πρέπει να διαφεύγει ότι, η προϊοντική οριοθέτηση της σχετικής αγοράς, αποτελεί ένα θεωρητικό εργαλείο και γίνεται για λόγους και μόνον εφαρμογής της ρυθμιστικής πολιτικής και διερεύνησης της έκτασης που μπορεί να λάβει η υποκατάσταση προσφοράς και

¹⁶⁹ Βλ. σελ. 31 & 32 της δημόσιας διαβούλευσης.

¹⁷⁰ Βλ. SG-Greffe (2004) D/200489 “Case UK/2003/0040: Wholesale mobile voice call termination Comments pursuant to Article 7(3) OF Directive 2002/21/EC”.

¹⁷¹ Βλ. Οδηγία 2002/21/EK, σκέψη 27 «...Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές (που θα συντάξει η Επιτροπή) θα αντιμετωπίσουν επίσης το θέμα των αναδυόμενων αγορών, όπου, εκ των πραγμάτων, η εταιρία που ηγείται της αγοράς είναι πιθανό να διαθέτει σημαντικό μερίδιο της αγοράς, αλλά δεν θα πρέπει να της επιβάλλονται άτοπες υποχρεώσεις...».

¹⁷² Βλ. SG-Greffe (2004) D/200489, under chapter III. Comments – The appropriateness of the proposed set of obligations.

ζήτησης στη σχετική αγορά, καθώς και της έντασης που μπορεί να λάβει η αντισταθμιστική αγοραστική των τελικών καταναλωτών¹⁷³.

Αναφορικά με την υπό Ε. 3 ερώτηση. Συμφωνείτε ότι οι σχετικές γεωγραφικές αγορές για την παροχή κινητών υπηρεσιών επικοινωνιών σε επίπεδο λιανικής καθώς και η πρόσβαση και εκκίνηση κλήσεων σε επίπεδο χονδρικής έχουν εθνικό εύρος;

Ως προς το θέμα της γεωγραφικής διάστασης της αγοράς αξίζει να τονιστεί ότι σαφώς η υπαγωγή της σχετικής αγοράς σε γεωγραφικά όρια αναφέρεται στην περιοχή όπου οι επιχειρήσεις-παίκτες της σχετικής αγοράς δραστηριοποιούνται από την πλευρά της προσφοράς και της ζήτησης των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών και υπό τον όρο ότι οι συνθήκες του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς. Πλην όμως, τα γεωγραφικά όρια μίας αγοράς, αν και δεν πρέπει να περιλαμβάνουν γειτονικές γεωγραφικές περιοχές στις οποίες οι συνθήκες του ανταγωνισμού δύνανται διαφέρουν σημαντικά¹⁷⁴, δεν πρέπει καθ' ουδένα λόγω να συγχέονται με τα διοικητικά όρια μίας χώρας. Πολλώ δε μάλλον χώρες με σημαντικά διαφορετική διοικητική διάρθρωση δύνανται να συναποτελούν μία αγορά, όταν επιχειρήσεις της μίας χώρας μπορούν να αποτελέσουν εν δυνάμει ανταγωνιστές υποκαθιστώντας τις επιχειρήσεις της έτερης χώρας κατά την εφαρμογή του SSNIP test¹⁷⁵. Επί τη βάση της θεώρησης αυτής, πιστεύουμε ότι δεν έχει τεκμηριωθεί επαρκώς η γεωγραφική διάσταση της σχετικής αγοράς.

¹⁷³ Επιπρόσθετα, το Σχήμα 2 (σελ. 21) της δημόσιας διαβούλευσης, καταλήγει σε εκ διαμέτρου αντίθετα συμπεράσματα από αυτά των Κεφαλαίων 2.5.3. και 2.5.6. καθόσον εκλαμβάνει τις υπηρεσίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας να ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά (θέτοντας ως ένδειξη 'ΝΑΙ'), γεγονός που, τόσο ρυθμιστικά, όσο και κανονιστικά είναι εσφαλμένο.

¹⁷⁴ United Brands v. Commission [1978] ECR 207

¹⁷⁵ Ως εκ τούτου κατά την οριοθέτηση της γεωγραφικής αγοράς θα πρέπει να συνυπολογίζονται ο παράγοντας των εισαγωγών και εν προκειμένω το cross border subsidization, τα κόστη μεταφοράς καθώς και άλλα δυναμικά στοιχεία της αγοράς όπως οι καταναλωτικές συνήθειες, οι οποίες για παράδειγμα στη βιομηχανία του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου οριοθετούν πάντα τη σχετική αγορά στο πλαίσιο των κυριαρχικών ορίων.

2. Ανάλυση Αγοράς

Αναφορικά με την υπό Ε. 4 ερώτηση. Συμφωνείτε με τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ αναφορικά με την ανάλυση αγοράς;

Αναφορικά με την υπό Ε. 5 ερώτηση. Σε ποια άλλα οικονομικά και εμπορικά κριτήρια θα μπορούσε να βασιστεί η ΕΕΤΤ ώστε να εποπτεύει την αύξηση της ανταγωνιστικότητας στο επίπεδο λιανικής; Παρακαλούμε όπως αναπτύξετε την απάντησή σας και την θεμελιώσετε με οικονομικά στοιχεία όπου δυνατόν.

Αναφορικά με την υπό Ε. 6 ερώτηση. Συμφωνείτε με την αρχική ανάλυση και τα αρχικά συμπεράσματα της ΕΕΤΤ σχετικά με τις ανταγωνιστικές θέσεις των εταιρειών VODAFONE, COSMOTE και TIM HELLAS;

Αναφορικά με την υπό Ε. 7 ερώτηση. Συμφωνείτε με την αρχική άποψη της ΕΕΤΤ ότι οι εταιρείες VODAFONE, COSMOTE και TIM HELLAS δεν κατέχουν συλλογική δεσπόζουσα θέση στην σχετική αγορά στα πλαίσια της παρούσας εξέτασης;

Συνακόλουθα του ορισμού της αγοράς η Ε.Ε.Τ.Τ. καταλήγει σε ορθά συμπεράσματα αναφορικά με το επίπεδο ανταγωνισμού¹⁷⁶ στην αγορά. Επί τη βάση της πάγιας θεώρησης ότι το θεμελιώδες χαρακτηριστικό που αποτυπώνει τη Σημαντική Ισχύ -σύμφωνα με το άρθρο 14 της Οδηγίας Πλαίσιο- μίας επιχείρησης -σε δεδομένη αγορά- συνίσταται στο γεγονός ότι αυτή δύναται να απολαμβάνει θέση οικονομικής ισχύος και κατ' επέκταση να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές, τους πελάτες της και εν τέλει τους καταναλωτές¹⁷⁷ και το οποίο μπορεί να προσδιοριστεί με την εκτίμηση σειράς κριτηρίων¹⁷⁸ που εκκινούν από:

¹⁷⁶ Βλ. Κεφάλαια 3.2.3., 3.4. & 3.5. της δημόσιας διαβούλευσης.

¹⁷⁷ Βλ. 27/26 United Brands κατά Επιτροπής (1978).

- τον προσδιορισμό των μεριδίων του κυρίαρχου παρόχου στη συγκεκριμένη αγορά¹⁷⁹ και τα οποία ανάγλυφα αποτυπώνουν την καταχρηστική δύναμη που αυτός μπορεί να ασκήσει σε αυτή και να τιθασεύσει τους επίδοξους ανταγωνιστές του και επεκτείνονται:
 - στον σε απόλυτα οικονομικά μεγέθη όγκο της τυχόν κυρίαρχης επιχείρησης¹⁸⁰,
 - της ύπαρξης αντισταθμιστικής αγοραστικής δύναμης¹⁸¹,
- της προνομιακής πρόσβασης που ο κυρίαρχος πάροχος δύναται να έχει σε αγορές χρήματος¹⁸²,
- της πιθανής προϊόντικής διαφοροποίησης¹⁸³ όταν αυτή δεν είναι ουσιαστική, αλλά δε συνιστά παρά αντι-ανταγωνιστική μεθόδευση,

¹⁷⁸ Βλ. 2002/C 165/03, παρ. 78επ..

¹⁷⁹ Με threshold το ποσοστό 40%, επί τη βάση και μόνον του οποίου δύναται μία επιχείρηση να κατέχει ΣΙΑ.

¹⁸⁰ Βλ. σκέψη 78 των κατευθυντήριων γραμμών. Η γενικότερη αγορά παροχής τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, δεδομένου των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της (υψηλά σταθερά κόστη, οικονομίες κλίμακος, οικονομίες φάσματος, σταυροειδείς επιδοτήσεις, εξωτερικές οικονομίες δικτύου, διαφοροποιημένη χρηματοοικονομική διάρθρωση κ.λ.π.), δίδει τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις με σημαντικά μεγαλύτερο μέγεθος από τον ανταγωνισμό να εκμεταλλευτούν μία σειρά από δυνατότητες και ευκολίες που το μέγεθός τους, τους επιτρέπει. Αυτές είναι για παράδειγμα σημαντικές οικονομίες κλίμακος στη διαχείριση κεφαλαίου, προμηθειών, υποδομών, λογιστικής υποστήριξης και μάρκετινγκ.

¹⁸¹ Βλ. σκέψη 78 των κατευθυντήριων γραμμών. Η οποία μπορεί να τονώσει την ελαστικότητα της αγοράς και να εξαναγκάσει τον κυρίαρχο πάροχο να εγκαταλείψει αντι-ανταγωνιστικές πρακτικές.

¹⁸² Βλ. σκέψη 78 των κατευθυντήριων γραμμών.

¹⁸³ Βλ. σκέψη 78 των κατευθυντήριων γραμμών. Κατά κανόνα η υψηλή προϊόντική διαφοροποίηση συνεπάγεται μεγαλύτερη ισχύ στην αγορά, δεδομένου ότι περιορίζει τις ανταγωνιστικές πιέσεις και μειώνει την αντισταθμιστική αγοραστική δύναμη των καταναλωτών. Πλην όμως, όταν το φαινόμενο αυτό είναι συνυφασμένο με την τεχνολογική πρωτοπορία, είναι υγιές και μπορεί να περιορίζει τον -υγιή στην περίπτωση αυτή- ανταγωνισμό, αλλά αυξάνει εκθετικά το κοινωνικό όφελος. Αντίθετα, όταν η προϊόντική διαφοροποίηση παρατηρείται σε ώριμες αγορές εν απουσία τεχνολογικών καινοτομιών, για παράδειγμα μέσω του bundling προϊόντων και υπηρεσιών, απώτερο στόχο έχει την περιχαράκωση της συνδρομητικής βάσης έναντι του ανταγωνισμού, ήτοι την ανόρθωση εμποδίων εισόδου για τους νεοεισερχόμενους και την έκπτωση των ανταγωνιστών από την αγορά.

- της ύπαρξης εκτεταμένου δικτύου διανομής και πωλήσεων¹⁸⁴,
- του τυχόν κόστους και εμποδίων που υφίστανται ήδη εντός της αγοράς
- της τιμολογιακής πρακτικής και τέλος,
- της ορθής εφαρμογής και αξιολόγησης του δείκτη ‘ΗΗΙ’¹⁸⁵,

η Ε.Ε.Τ.Τ. οδηγείται ορθά στο συμπέρασμα ότι η από την εν λόγω σχετική αγορά απουσιάζουν επιχειρήσεις με ατομική ή συλλογική δεσπόζουσα θέση και κατ’ επέκταση δεν υφίστανται οι κατ’ ελάχιστον επιβαλλόμενες από το κανονιστικό πλαίσιο προϋποθέσεις για την επιβολή κανονιστικών υποχρεώσεων.

¹⁸⁴ Βλ. σκέψη 78 των κατευθυντήριων γραμμών. Τα δίκτυα διανομής και πωλήσεων, συνεπάγονται υψηλά σταθερά και λειτουργικά κόστη, ενώ και υπό τον όρο ύπαρξης της απαιτούμενης κεφαλαιακής επάρκειας συχνά είναι κατ’ ουσία αδύνατο να αναπαραχθούν από τον ανταγωνισμό, καθόσον ενσωματώνουν χαρακτηριστικά που δεν είναι δυνατό να αντιγραφούν. Ένα δίκτυο αποκλειστικής πρόσβασης και σημαντικά διαφοροποιημένο από τον ανταγωνισμό, τόσο γεωγραφικά, όσο και λειτουργικά, όπως αυτό που διαθέτει ο κυρίαρχος πάροχος, κατ’ ουσία συνιστά εμπόδιο εισόδου και συνεπάγεται ένα ανυπέρβλητο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι του ανταγωνισμού.

¹⁸⁵ Βλ. Κεφάλαιο 3.3.2. της δημόσιας διαβούλευσης.

3.5.4.5. VIVODI

Η εταιρεία μας συμφωνεί με τα συμπεράσματα της Επιτροπής σας αναφορικά με τον ορισμό την ανάλυση αγοράς και τις προτεινόμενες κανονιστικές υποχρεώσεις για την αγορά Χονδρικής Πρόσβασης και Εκκίνησης Κλήσεων στα Δίκτυα Κινητής Τηλεφωνίας υπό τον όρο ότι η εν λόγω αγορά θα εποπτεύεται συνεχώς από την Επιτροπή σας και θα τελεί υπό εξέταση και ανάλυση τόσο υπό το δίκαιο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών όσο και υπό το δίκαιο του ανταγωνισμού